

Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) Author(s):	af Victor Hugo ; oversat af Fr. Winkel Horn.
Titel Title:	<u>1793 : Roman fra den franske Revolutions Tid</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	Kjøbenhavn : A. Christiansens Forlag (Hermann Petersen), 1907
Fysiske størrelse Physical extent:	240 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

„ 1.7.9.3 ^{cc}

af

Victor
Hugo

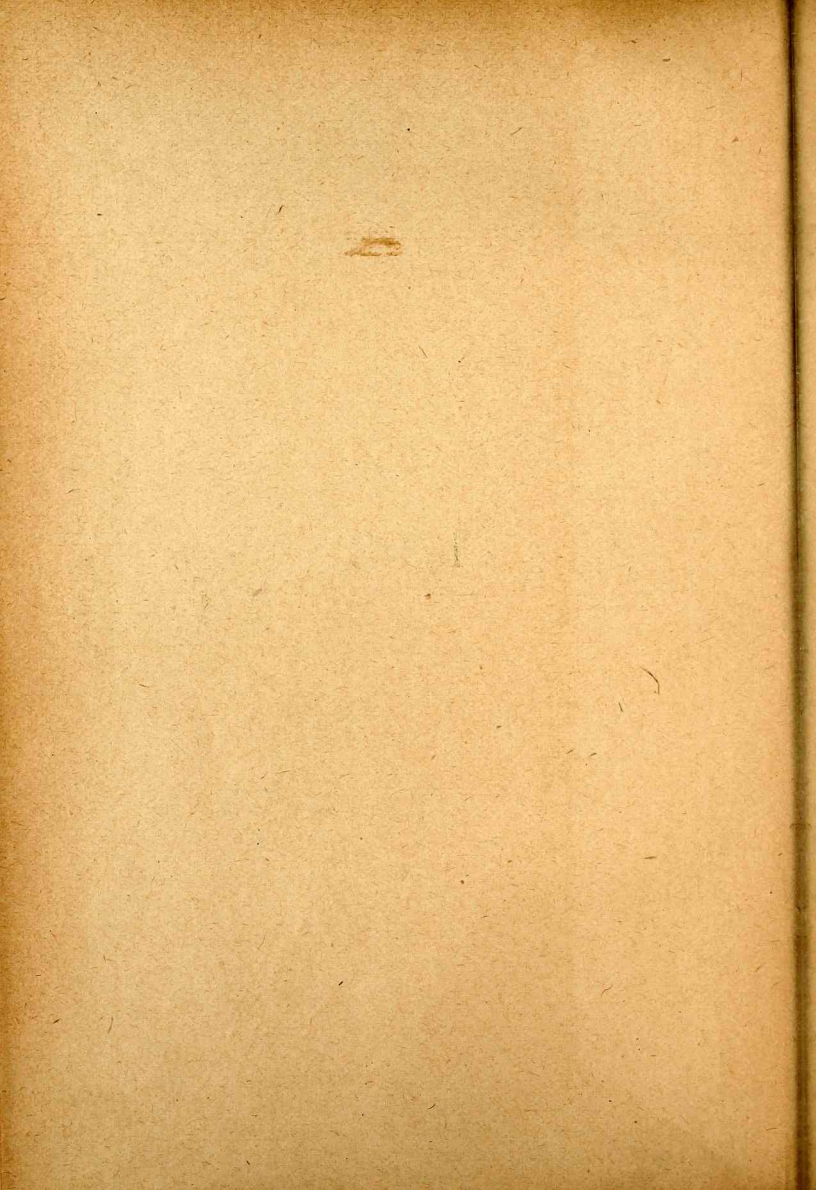
fh. A. Christiansens Forlag (Hermann-Petersen)

København.

1793

1907 - h. 2614.

1793

ROMAN FRA DEN FRANSKE REVOLUTIONS TID

AF

VICTOR HUGO

OVERSAT AF

FR. WINKEL HORN

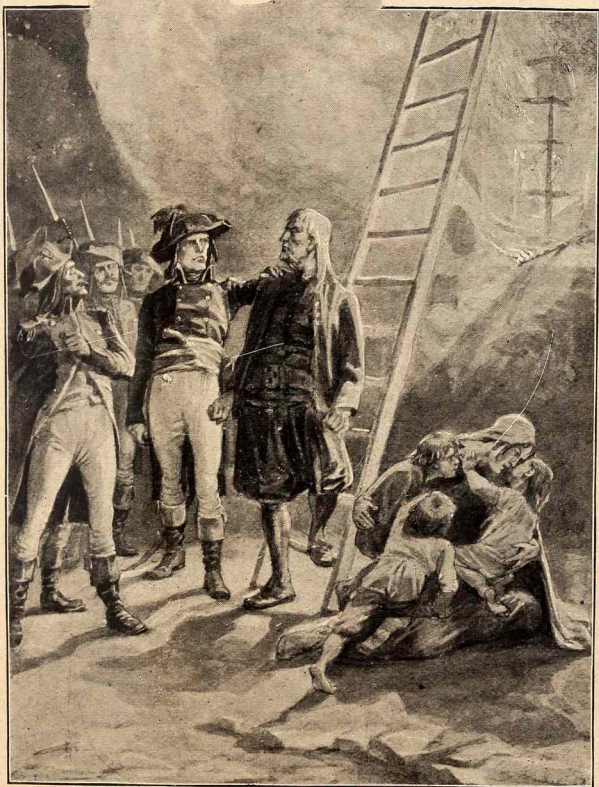
FORHEN A. CHRISTIANSENS FORLAG

(HERMANN PETERSEN)

KJØBENHAVN

1907

INDHOLD

	Side
Første Del. Paa Havet.	
<i>Første Bog.</i> La Saudraie-Skoven	7
<i>Anden</i> — Korvetten Claymore	17
<i>Tredje</i> — Halmalo	44
<i>Fjerde</i> — Tellmarch	56
 Anden Del. I Paris.	
<i>Første Bog.</i> Cimourdain	76
<i>Anden</i> — Værtshuset i Rue du Paon	87
<i>Tredje</i> — Konventet	105
 Tredje Del. I Vendée.	
<i>Første Bog.</i> De tre Børn	116
<i>Anden</i> — St. Bartholomæus' Ødelæggelse	155
<i>Tredje</i> — Moderen	165
<i>Fjerde</i> — In Dæmone Deus	200
<i>Femte</i> — Efter Sejren begynder Kampen	209
<i>Sjette</i> — Royalisme og Revolution	217

FØRSTE DEL.

PAA HAVET.

FØRSTE BOG.

La Saudraie-Skoven.

I de sidste Dage af Maj 1793 gennemsøgte en af de Batailloner fra Paris, som Santerre havde ført til Bretagne, den uhyggelige La Saudraie-Skov i Astillé. Den talte kun tre Hundrede Mand, thi denne vilde Krig havde medtaget den haardt. Det var paa det Tidspunkt, efter Slagene ved Argonne, Jemappes og Valmy, da der af den første Bataillon fra Paris, som bestod af seks Hundrede frivillige, kun var syv og tyve Mand tilbage, af den anden tre og tredive og af den tredie syv og halvtreds.

De Batailloner, der var bleven sendte til Vendée fra Paris, bestod af ni Hundrede og tolv Mand. Hver Bataillon medførte tre Stykker Skyts. De var hurtig bleven stillede paa Benene. Den 25de April havde Raadet foreslaaet at sende Batailloner af frivillige til Vendée, den 1ste Maj var Santerre rede til at lade tolv Tusind Soldater, tredive Stykker Feltskyts og en Bataillon Konstabler afgaa.

Den 29de April havde Pariserkommunen givet Santerres frivillige Løsenet: Ingen Naade! Ingen Pardon! I Slutningen af Maj var af de tolv Tusind, der drog ud fra Paris, otte Tusind døde.

Den Bataillon, der holdt til i La Saudraie-Skoven, var omhyggelig paa sin Post. Man forhastede sig ikke, man havde Øjnene med sig paa én Gang til højre og venstre, frem og tilbage. De havde marcheret længe. Hvad mon Klokken kunde være? Hvad Tid paa Dagen var det? Det vilde have været svært at sige det, thi det er saa at sige altid Aften i saadanne vilde Tykninger, og i den Skov bliver det aldrig rigtig lyst.

Den havde en sørgelig Historie. Det var i den, Borgerkrigen i November 1792 havde begyndt sine Forbrydelser, Mousqueton, den grumme halte, var kommen fra dens skumle Tykninger; Mængden af de Mord, der var blevne begaaede i den, kunde faa Haarene til at rejse sig paa ens Hoved. Intet Sted kunde være mere gruopvækkende; Soldaterne lagde den største Forsigtighed for Dagen, medens de trængte ind i den. Blomster var der fuldt op af alle Vegne, man var omgivet af en skælvende Mur af Grene, hvorfra Løvets liflige Kølighed sænkede sig; hist og her brød Solstraaler igennem det grønne Mørke; paa Skovbunden vævede og baldyrede Sværdliljer, Narcisser, Crocus og mange andre Blomster et tæt Blomstertæppe, hvori der var indvirket et Myr af alle Slags Mosarter, Soldaterne rykkede frem i Tavshed, Skridt for Skridt, idet de forsigtig bøjede Grenene til Side. Fuglene kvidrede over deres Bajonetter.

La Saudraie var en Skov, hvor man fordem i Fredens Tid havde gaaet paa Fuglejagt ved Nattetid — Houicheba hedder det —; nu gik man paa Jagt efter Mennesker i den.

Den bestod udelukkende af Birk, Bøg og Eg; Jordsmonnet var fladt; Mosset og det tætte Græs kvalte Lyden af Soldaternes Fodtrin; Stier var der ingen af, eller var der nogen, blev de straks borte igen. Kristtorn, Slaaentorn, Bregner, Hække af Krageklo, høje Brombærbuske; det var umuligt at se et Menneske i ti Skridts Afstand. Nu og da viste der sig imellem Buskene en Hejre eller en Vandhøne som Tegn paa, at der var Moser i Nærheden.

De marcherede videre paa Maa og Faa, urolige og bange for at finde, hvad de søgte. Fra Tid til anden stødte de paa Spor af Lejrsteder, Steder, hvor der havde været Ild, nedtraadt Græs, Kæppe, der var bundne sammen til Kors, Grene med Blod paa. Hist havde man lavet Aftensmad, her havde man holdt Messe, et andet Sted igen havde man forbundet saarede. Men de, der havde været der, var borte. Hvor var de henne? Maaske langt borte, maaske ganske tæt ved paa Lur med Geværet i Haanden. Skoven syntes at være helt øde. Bataillonen fordoblede sin Forsigtighed. Der var øde, altsaa maatte man være mistænksom; der var ingen at se — én Grund mere til at være bange for, at der var nogen. Det var

en meget ilde berygtet Skov, man havde at gøre med. Der var al Sandsynlighed for et Baghold.

Tredive Grenaderer, der under Anførsel af en Sergent var sendt ud for at spejde, gik foran, et godt Stykke fra Hovedstyrken. Bataillonens Marketenderske fulgte med dem. Marketendersker holder sig gerne til Fortroppen; man udsætter sig for Fare der, men man faar ogsaa noget at se. Nysgerrighed er en af de Former, Kvindens Mod antager.

Pludselig fo'r der igennem denne Fortrop den Gysen, Jægerne kender som en Antydning af, at Vildtet er nær. De havde hørt noget ligesom et Aandedrag fra nogle Buske og syntes, at de havde set Bladene røre sig. De gjorde Tegn til hverandre. Naar Soldater er sendt ud for at spejde, behøver deres Befalingsmænd aldrig at blande sig deri; de gør af sig selv, hvad der er at gøre. Paa mindre end et Minut var Stedet, hvor de havde set det røre sig, omringet, en Kreds af Geværer sigtede fra alle Sider ind i det mørke Krat, og Soldaterne ventede med Fingeren paa Aftrækkeren og Øjnene fæstede paa det mistænkelige Sted blot paa Sergentens Kommando for at fyre paa det.

Marketendersken havde imidlertid voyet sig frem og kigget ind imellem Buskene, og lige som Sergenten skulde til at raabe: „Fyr!“, raabte hun: „Holdt!“, vendte sig om imod Soldaterne og sagde: „Skyd ikke, Kammerater!“ Derpaa skyndte hun sig ind i Buskatet; de fulgte efter hende.

Der var virkelig nogen der inde. Midt i den tætteste Del af Krattet ved en af de smaa runde Rydninger, der dannes af Kulmilerne, sad i en Slags Hule, dannet af Grene ligesom en Løvhytte, halvt aaben som en Alkove, en Kvinde paa Mosset med et Pattebarn ved Brystet og de lyslokkede Hoveder af to sovende Børn hvilende i sit Skød. Det var Bagholdet.

„Hvad bestiller I her?“ raabte Marketendersken. Kvinden hævede Hovedet. „Er I tosset, siden I holder til her?“ vedblev Marketendersken hidsig. „Et Øjeblik til, og det havde været ude med Jer.“ Derpaa vendte hun sig til Soldaterne. „Det er et Fruentimmer,“ sagde hun. —

„Gudsdød, det ser vi nok!“ sagde en af Grenadererne. — „At gaa om i Skovene og lade sig slaa ihjel! Hvor kan man falde paa saadanne Dumheder!“ vedblev Marketendersken.

Kvinden saa' forbavset, forfærdet, forstenet, som om hun drømte, paa alle disse Geværer, Sabler, Bajonetter og vilde Ansigter. De to Børn vaagnede og gav sig til at græde. „Jeg er sulten,“ sagde den ene. — „Jeg er bange,“ sagde den anden, Den mindste diede stadig. „Du er den eneste fornuftige,“ sagde Marketendersken til Pattebarnet. Moderen var maalløs af Skræk. „I skal ikke være bange,“ raabte Sergenten til hende; „vi hører til Rødhuernes Bataillon.“ tilføjede Marketendersken. — „Hvem er du?“ vedblev Sergenten. Kvinden saa' forskrækket paa ham. Hun var mager, ung, bleg og klædt i Pjalter. Hun havde en af de store Hætter paa, som de bretonske Bønderkvinder gaar med, og det uldne Forstykke var bundet om Halsen med et Stykke Sejlgarn. Hun bar sit blottede Bryst til Skue med et Dyrs Mangel paa Blufærdighed. Hendes Fødder, der hverken havde Sko eller Strømper paa, blødt.

„Det er en Tiggerske,“ sagde Sergenten. — „Hvad hedder I?“ sagde Marketendersken med sin paa en Gang soldatermæssige og kvindelige Stemme, som der var noget mildt bagved. — „Michelle Fléchard,“ stammede Kvinden næsten uhørligt. Imidlertid klappede Marketendersken Pattebarnets lille Hoved med sin plumpe Haand. „Hvor gammel er det lille Pus?“ spurgte hun. Moderen forstod hende ikke. „Jeg spørger om, hvor gammel hun er,“ vedblev Marketendersken. — „Naa,“ sagde Moderen, „atten Maaneder.“ — „Saa er hun for gammel til at faa Bryst“, sagde Marketendersken; „hun maa vænnes fra. Vi skal give hende noget Suppe.“ Moderen begyndte at blive rolig. De to smaa, der var vaagnede, var mere nysgerige end bange; de saa' beundrende paa Soldaternes Fjerbuske. „Aa, de er saa sultne,“ sagde Moderen; „og jeg har ikke mere Mælk,“ tilføjede hun. „De skal nok faa noget at spise,“ sagde Sergenten, „og du med. Men det er ikke nok med det. Hvilke politiske Anskuelser har du?“ Kvinden saa' paa Sergenten og svarede ikke. „Hører

du, hvad jeg spørger om?" — „Jeg blev sat i Kloster, da jeg var ganske ung," stammede hun, „men jeg giftede mig, jeg er ikke Nonne. Søstrene lærte mig at tale Fransk. Der blev stukket Ild paa Landsbyen; vi maatte skynde os saadan med at redde os, at jeg ikke fik Tid til at tage Sko paa." — „Jeg spørger dig, hvilke politiske Anskuelser du har." — „Det ved jeg ikke." — „Der gives kvindelige Spioner," vedblev Sergenten; „dem skyder man. Naa, ud med Sproget. Du er jo ikke Zigeunerske. Hvad Land er du fra?" gentog Sergenten. — „Det ved jeg ikke," sagde hun. — „Hvad for noget, ved Du ikke, hvor du har hjemme?" — „Naa, hvor jeg har hjemme! Jo, det ved jeg nok." — „Naa, hvor har du saa hjemme da?" — „Ved Fæstegaarden Siscoignard i Azé Sogn." Nu var det Sergentens Tur at blive forbavset. „Hvad siger du?" sagde han efter et have betænkt sig et Øjeblik. — „Siscoignard." — „Det er jo ikke noget Land." — „Det er dér jeg har hjemme," sagde Kvinden, men efter at have betænkt sig lidt tilføjede hun: „Nu forstaar jeg, hvad I mener. I er fra Frankrig, jeg er fra Bretagne." — „Naa?" — „Ja, det er jo ikke samme Land." — „Da er det da samme Fædreland," udbrød Sergenten. — „Jeg er fra Siscoignard," indskrænkede Kvinden sig til at sige. — „Naa, lad gaa da," sagde Sergenten; „din Slægt har altsaa hjemme i Siscoignard. Hvad tager de Godtfolk sig for?" — „De er døde allesammen; jeg har ingen Slægt mere." Sergenten, som nok holdt af at høre sig selv tale, fortsatte sit Forhør: „Man har da for Pokker Forældre, eller man har i alt Fald haft. Hvem er du? Ud med Sproget." Kvinden blev forskrækket over dette „eller man har i alt Fald haft," der mere lød som et vildt Dyrs Brøl end som menneskelig Tale. Marketendersken fandt, at hun burde gribe ind. „Hvad hedder Pattebarnet? det er jo en Pige." — „Georgette," svarede Moderen. — „Og den ældste? det er jo en Dreng, den Knægt." — „René-Jean." — „Og den yngste? Det er jo ogsaa en Dreng, og sikken en pluskævet Fyr!" — „Tykke Alain," svarede Moderen. — „Det er søde Børn," sagde Marketendersken, „de ser jo allerede ud som rigtige Mennesker." Sergenten tog imidlertid fat igen: „Naa, ud med Sproget. Har du noget

Hus?" — "Jeg havde et." — "Hvor?" — "I Azé." — "Hvorfor blev du ikke i dit Hus?" — "Fordi de brændte det af." — "Hvem gjorde det?" — "Det ved jeg ikke. De holdt Slag." — "Hvor kommer du fra?" — "Derovre fra." — "Hvor agter du dig hen?" — "Det ved jeg ikke." — "Til Sagen. Hvem er du?" — "Det ved jeg ikke." — "Ved du ikke, hvem du er?" — "Vi er Folk, som søger at bjærge Livet." — "Hvilket Parti hører du til?" — "Det ved jeg ikke." — "Hører du til de blaa eller til de hvide? Hvem holder du med?" — "Jeg holder med mine Børn."

Der blev en Pavse; saa sagde Marketendersken: "Jeg har ingen Børn. Det har jeg ikke haft Tid til." Sergenten begyndte igen: "Men dine Forældre! Hør nu, Mo'r, fortæl os, hvem dine Forældre var. Jeg hedder Radoub, jeg er Sergeant og stammer fra Gaden Cherche-Midi, og der havde min Fader og Moder ogsaa hjemme; jeg kan tale om mine Forældre, fortæl du nu om dine. Sig os, hvem dine Forældre var." — "Det var Fléchards." — "Ja, Fléchards er Fléchards, ligesom Radoubs er Radoubs. Men man har da en Bestilling her i Livet. Hvad var dine Forældres Bestilling? Hvad tog de sig for? Hvad tager de sig for? For de kunde da ikke leve af at være Fléchards." — "De var Bønder. Min Fader var svagelig og kunde ikke arbejde, fordi Naadigherren, hans Herre, vor Herre, havde ladet ham prygle; det var egentlig en Naade af ham, for min Fader havde taget en Kanin, og det var der Dødsstraf for, men Naadigherren forbarmede sig over ham og sagde: „Giv ham blot hundrede Stokkeprygl,“ og dem blev min Fader vanfør af." — "Naa, og hvad saa videre?" — "Min Bedstefader var Huguenot. Hr. Pastoren lod ham komme paa Galejerne. Jeg var ganske lille den Gang." — "Naa, og hvad saa videre?" — "Min Mands Fader var Saltsmugler. Ham lod Kongen hænge." — "Og din Mand, hvad tager han sig for?" — "I den sidste Tid sloges han." — "For hvem?" — "For Kongen." — "Og for hvem fler?" — "For Naadigherren begribeligvis." — "Og for hvem fler?" — "For Hr. Pastoren begribeligvis." — "Død og Helved! Sikke nogle Asner!" udbød en af Grenadererne. Det gav et Sæt i Konen af Forskrækkelse.

„Ser I, Mo'r, vi er Parisere,“ sagde Marketendersken venligt. — „Aa, Herre Jesus!“ raabte Konen, idet hun foldede Hænderne. — „Maa vi være fri for Overtro!“ sagde Sergenten.

Marketendersken satte sig ved Siden af Konen og drog den ældste Dreng hen imellem sine Knæ, hvilket han villigt fandt sig i. Børn bliver beroligede, ligesom de bliver forskrækkede, uden at man ved hvorfor. Gud maa vide, hvad det er for en Indskydelse de faar.

„Min stakkels gode Kone, det er nogle pæne Smaafyre, I har, og det er altid noget. Jeg kan gætte mig til, hvor gamle de er. Den store er fire Aar og hans Broder er tre. Glutten, I har ved Brystet, er en farlig Grovæder. Sikken et lille Utske! Du maa virkelig ikke æde din Moder helt op. Naa, Mo'r, I skal ikke være bange. I skulde gaa ind i vor Bataillon; I skulde gøre som jeg. Jeg hedder Husar, det er et Øgenavn, jeg har, men jeg holder mere af at blive kaldt Husar end Jomfru Bicorneau som min Moder. Jeg er Marketenderske, det vil sige, at jeg giver Folk at drikke, mens de skyder og myrder hverandre. For Pokker, vi har næsten lige store Fodder, jeg skal give Jer et Par Sko. Jeg var i Paris den 10de August; jeg gav Westermann en Hjertestyrking. Jeg saa' Ludvig den Sekstende — Ludvig Capet, som de kalder ham — blive halshugget. Han vilde ikke til det. At tænke sig, at den 13de Januar lod han riste Kastanier og gjorde Løjer med sin Familie. Da de med Magt lagde ham ned paa Vippen, som de kalder den, havde han hverken Frakke eller Sko paa, ikke andet end Skjorten, en prikket Vest, graa Klædesbukser og graa Silkestrømper. Jeg saa' det selv. Vognen, de kørte ham derhen i, var malet grøn. Kom I blot til os, det er flinke Knøse, vi har i vor Bataillon; I skal blive Marketenderske Numer to, jeg skal lære Jer Bestillingen, den er ganske simpel, man har sit Anker og sin lille Klokke, og saa gaar man ud i Spektaklet, i Peletonilden, i Ilden fra Kanonerne og i Haandgemænget og raaber: „Er der nogen af jer, der vil have en Taar at drikke, Børn?“ Det er hele Kunsten. Jeg giver Alverden at drikke, ja jeg gør min Tro, de hvide lige saa godt som de blaa, skønt jeg

selv er blaa, og det oven i Købet en god blaa, men jeg giver dem allesammen at drikke. De saarede er tørstige, og naar man dør, kommer det ikke an paa Anskuelserne. Folk, der skal dø, burde trykke hinanden i Hænderne. Hvor det er dumt at slaas! Følg med os; falder jeg, arver I saa min Plads. Jeg ved nok, at jeg ser ud til allehaande, men jeg er en god Pige og et skikkeligt Menne-ske. I skal ikke være bange.“

Da Marketendersken tav, mumlede Konen: „Vor Nabokone hed Marie-Jeanne, og vor Tjenestepige hed Marie-Claude.“

Imidlertid satte Sergent Radoub Grenaderen i Rette. „Ti stille,“ sagde han; „du gør Konen forskrækket. Man bander ikke, naar Kvinder hører paa det.“ — „Ja, men det er lige godt en Pine for en brav Karl,“ svarede Grenaderen, „at se saadan nogle Hottentotter, som faar deres Svigerfader lemlæstet af Herremanden, deres Bedstefader sendt paa Galejerne af Præsten og deres Fader hængt af Kongen, og saa Gud døde mig alligevel slaas og gør Oprør og lader sig myrde til bedste for Herremanden, Præsten og Kongen!“ — „Stille i Gelederne!“ raabte Sergenten. — „Jeg siger ikke et Muk, Sergent,“ svarede Grenaderen, „men det er nu lige godt ærgerligt at se et kønt Fruentimmer som hende der udsætte sig for at knække Halsen for en Præsts smukke Øjnes Skyld.“ — „Vi er ikke i Klubben,“ sagde Sergenten, „maa vi være fri for Veltalenhed her.“ — Derpaa vendte han sig til Konen og vedblev: „Og din Mand, Mo'r, hvad tager han sig for? Hvad er der blevet af ham?“ — „Ingenting, for de har slaaget ham ihjel?“ — „Hvor?“ — „I Geledet.“ — „Hvornaar?“ — „For tre Dage siden?“ — „Hvem gjorde det?“ — „Det ved jeg ikke.“ — „Hvad for noget, ved du ikke, hvem der har slaaget din Mand ihjel?“ — „Nej.“ — „Var det en blaa eller en hvid?“ — „Det var et Geværskud.“ — „Og det er tre Dage siden?“ — „Ja.“ — „Fra hvilken Kant kom det?“ — „Fra Ernéesiden. Min Mand faldt.“ — „Og hvad tager du dig for siden din Mands Død?“ — „Jeg bringer mine Smaabørn bort.“ — „Hvor bringer du dem hen?“ — „Det ved jeg ikke.“ — „Hvor ligger du om Natten?“ — „Paa Jorden.“ — „Hvad faar du at

spise?“ — „Ingenting.“ Sergenten trak paa Soldatervis Munden op, saa Knevelsbarten rørte ved Næsen. „Ingenting!“ gentog han. — „Ja, det vil sige, jeg spiser Slaaen, Brombær, naar der er nogen tilbage paa Buskene fra ifjor, Blaabær og Bregneskud,“ — „Ja, det er jo saa godt som Ingenting.“ Det ældste af Børnene, som syntes at forstaa, hvad der blev sagt, klynkede: „Jeg er sulten.“ Sergenten tog et Stykke Kommisbrød op af Lommen og rakte Moderen det. Hun brækkede det i to Stykker og gav Børnene dem. De smaa spiste graadigt. „Hun beholder ingenting selv,“ brummede Sergenten. — „Det kommer af, at hun ikke er sulten,“ sagde en af Soldaterne. — „Nej, det kommer af, at hun er Moder.“ Børnene holdt op med at spise. „Noget at drikke!“ sagde den ene. „Noget at drikke?“ gentog den anden. — „Er her ingen Bæk i denne for-dømte Skov?“ sagde Sergenten. Marketendersken tog Kobberbægeret, der hang ved hendes Bælte ved Siden af den lille Klokke, drejede Tappen paa sit Anker, tappede nogle Draaber i Bægeret og førte det til Børnenes Læber. Den første drak og skar Ansigt. Den anden drak og spyttede Drikken ud igen. „Det er nu alligevel godt,“ sagde Marketendersken. — „Er det en Krads?“ spurgte Sergenten. — „Ja, og af bedste Sort. Men de er jo Bønder.“ Og med de Ord tørrede hun sit Bæger af. „Naa, du er altsaa paa Flugt, Mo'r?“ begyndte Sergenten igen. — „Ja, det er jeg jo nødt til.“ — „Stakkels Kone!“ sagde Marketendersken. — „Folk slaas,“ stammede Konen; „de skyder fra alle Kanter. Jeg ved ikke, hvad de vil hinanden. De har dræbt min Mand; det er det eneste, jeg forstaar.“ — „Hvad er det dog for en dum Krig!“ udbrød Sergenten, idet han stødte Geværkolben mod Jorden, saa det rungede. — „Sidste Nat sov vi i et hult Træ,“ vedblev Konen. — „Alle Fire?“ — „Alle fire.“ — „Hvad siger I om det, Kammerater? I et gammelt hult Træ, som man kan putte sig ned i som i en Skede. De er ikke fra Paris, de Folk.“ — „Sove i et hult Træ!“ sagde Marketendersken; „og med tre Børn!“ — „Naar de smaa skreg,“ sagde Sergenten, „maa det have taget sig sært nd for Folk, som kom forbi og ingenting kunde se, at høre et Træ raabe Fa'r og Mo'r!“ — „Gud ske Lov, det

er Sommer," sukkede Konen. Hun slog med et gudhengivent Blik Øjnene ned med et Udtryk i Øjnene af Forbavselse, over, hvad hun havde oplevet. Soldaterne dannede en tavs Kreds om al den Elendighed.

En Enke, tre faderløse Børn, Flugten, Forladtheden, Ensomheden, Krigen, hvis Brummen lød fra alle Kanter, Sult, Tørst, ikke andet at spise end Markens Urter, intet andet Tag over Hovedet end Himlen!

Sergenten traadte helt hen til Konen og saa' paa det diende Barn. Den lille slap Brystet, vendte sagte Hovedet, saa' med sine smukke blaa Øjne paa det vilde, laadne Ansigt, der bøjede sig ned over det, og gav sig til at smile. Sergenten rettede sig igen, og en stor Taare rullede ned ad hans Kind og blev hængende ved Spidsen af hans Knevelsbart som en Perle.

"Kammerater," sagde han, "saa vidt jeg kan skønne, bliver Bataillonens nu Fader. Er det afgjort? Vi tager de tre Børn til os som vore egne."

"Republikken leve!" raabte Grenadererne.

"Godd!" sagde Sergenten. Han strakte Hænderne ud over Moderen og Børnene. "Saa er det Rødhuernes Bataillons Børn." Marketendersken gjorde et Hop af Glæde. "Tre Hoveder under én Hue!" raabte hun. Derpaa brast hun i Graad, omfavnede helt ude af sig selv den stakkels Enke og sagde: "Sikken en skælsk Mine den lille alle-rede har!"

"Republikken leve!" gentog Soldaterne.

"Kom, Borgerinde," sagde Sergenten til Moderen.

ANDEN BOG.

Korvetten Claymore.

I.

I Foraaret 1793, paa det Tidspunkt, da Frankrig, angrebet paa én Gang paa alle sine Grænser, havde den rystende Fornøjelse at se Girondinerne blive styrtede, tildrog det, som nu skal fortælles, sig i Kanalen.

Den første Juni om Aftenen, en Times Tid før Solnedgang, gik en Korvet under Sejl i den lille øde Bugt Bonnenuit paa Jersey, i en Taage af den Slags, som er tjenlige til at flygte i, fordi det er farligt at sejle i dem. Skibet havde fransk Besætning, men hørte til den engelske Flotille, der laa som en Slags Vagtpost ved Øens Østkyst. Prins de la Tour d'Auvergne af Huset Bouillon førte Kommandoen paa den engelske Flotille, og Korvetten var bleven udsendt efter hans Ordre for at røgte et vigtigt Hverv.

Denne Korvet — „*The Claymore*“ hed den — saa' ud som et Fragtskib, men var i Virkeligheden et Orlogsskib. Den havde et Handelsfartøjs tunge og fredelige Gang, men det skulde man ikke stole paa; den var bygget med to Maal for Øje, List og Styrke; den skulde skuffe Fjenden, saa vidt det lod sig gøre, og slaas med ham, naar det ikke kunde være andet. Paa Grund af den Tjeneste, den skulde gøre den Nat, var Lasten paa Mellemdækket bleven erstattet med tredive Karonader af svær Kaliber. Hvad enten man nu ventede Storm, eller maaske snarest for at give Skibet et fredsommeligt Udseende, var disse tredive Kanoner bleven surrede, det vil sige fastgjorte indvendig med tredobbelte Kæder, med Mundingerne støttede til de lukkede Stykportes Mundingsplanker. Udefra var der ingenting at se, Korvetten var ligesom maskeret. *Claymore* var svær og buttet, men alligevel

en god Sejler; den havde det solideste Skrog i hele den engelske Marine og i Slag var den næsten lige saa god som en Fregat, skønt den kun var rigget som en Bark. Besætningen som helt og holdent var fransk, bestod af emigrerede Officerer og deserterede Matroser, lutter udsøgte Folk; der var ikke én af dem, som ikke var god Sømand, god Soldat og Royalist; de var alle opfyldte af en tre-dobbelt Fanatisme for deres Skib, deres Sværd og deres Konge. En halv Bataillon Marinesoldater, som i fornødent Fald kunde sættes i Land, var ogsaa om Bord.

Chefen paa Korvetten *Claymore* var en Ridder af den hellige Ludvigs Orden, Grev du Boisberthelot, en af de dygtigste Officerer i den forhenværende kongelige Flaade. Næstkommanderende var Chevalier de La Vieuville, og Philippe Gacquoil, den dygtigste Baadfører paa Jersey, var Lods.

Man fik straks Færten af, at Skibet havde noget usædvanligt for. Der var kommen en Mand om Bord, som ganske saa' ud til at være rede til at indlade sig paa et Æventyr. Det var en høj gammel Mand, rank og kraftig bygget med et strængt Ansigt. Det vilde have været vanskeligt at sige, hvor gammel han egentlig var, thi han saa' paa en Gang gammel og ung ud; han hørte til de Mænd, der, skønt de har mange Aar paa Bagen, dog staar i deres fulde Kraft, har hvide Haar og lynende Øjne, som har de fyrretyve Aars Kraft og de firsindstyves Værdighed. Da han gik om Bord paa Korvetten, var hans Kappe gaaet op, og det saas da, at han under den bar lange Benklæder, Gamachestøvler og en Gedeskindsvest, hvis silkebroderede Kødside vendte udad, den laadne Side indad, ganske som Bønderne i Bretagne plejer at gaa klædt, og for yderligere at forhøje den tilstræbte Lighed var disse Klæder slidte paa Knæerne og Albuerne, saa det saa' ud, som han havde gaaet længe med dem, og Kappen, der var af grovt Tøj, lignede en Fiskers Pjalter. Paa Hovedet havde den gamle Mand en rund, højpullet og bredskygget Hat, som den brugtes den Gang; naar Skyggen var slaaget ned, tog den, der bar den, sig ud som en Bonde, naar den var opkrampet paa den ene Side med

en Kokarde, gav den ham et krigerisk Udseende. Den gamle Mand havde Skyggen slaaet ned og ingen Kokarde paa.

Lord Balcarres, Øens Guvernør, og Prins de la Tour d'Auvergne havde selv ledsaget ham om Bord. Prinsernes hemmelige Agent, Gélambre, der i sin Tid havde været Livdrabant hos Greven af Artois, havde selv forestaaet Udstyrelsen af hans Kahyt og, skønt han selv var god Adelsmand, drevet sin Æmsorg og Ærbødighed saa vidt, at han havde baaret hans Vadsæk efter ham. Da han forlod ham for at begive sig i Land igen, havde Gélambre bukket dybt for ham; Lord Balcarres havde sagt: „Lykke paa Rejsen, General!“ og Prins de la Tour d'Auvergne: „Paa Gensyn, Fætter!“

„Bonden“ var ganske vist det Kendingsnavn, Mandskabet straks havde givet Skibets Passager i deres Samtaler, men de indsaa godt, at han lige saa lidt var Bonde, som Orlogskorvetten var et Fragtfartøj.

Vinden var kun svag. *Claymore* sejlede ud fra Bonneau, passerede Boulay Bay og saas endnu en Stund krydse ud efter, saa blev den mindre og mindre synlig, alt som Mørket faldt paa, og forsvandt til sidst helt.

En Time senere afsendte Gélambre et Ilbud til Greven af Artois i Hertugen af Yorks Hovedkvarter med følgende Linier:

„Deres kongelige Højhed! Afrejsen har lige fundet Sted. Ingen Tvivl om et heldigt Udfald. Om otte Dage staar hele Kysten fra Granville til St. Malo i lys Lue.“

Fire Dage i Forvejen havde Repræsentanten for Marne, Prieur, der var udsendt for at røgte et Hverv ved Kysthæren ved Cherbourg, og som paa det Tidspunkt opholdt sig i Granville, modtaget følgende Depeche skrevet med samme Haand, som den ovenfor anførte:

„Borger Repræsentant! Den 1ste Juni ved Flodtid vil Orlogskorvetten *Claymore* med maskeret Batteri gaa under Sejl for at sætte en Mand i Land paa den franske Kyst. Hans Signalement er: høj, gammel, hvidhaaret, bondeklædt, aristokratiske Hænder. Jeg skal i Morgen meddele Dem nærmere Enkeltheder. Han gaar i Land den 2den om Morgen. Varsko Krydserne, opbring Korvetten og lad Manden guillotineres.“

II.

I $\frac{1}{2}$ Stedet for at styre mod Syd efter Sainte-Catherine havde Korvetten sat Kursen mod Nord, var derpaa drejet mod Vest og derefter resolut gaaet ind i „Renden“ mellem Serk og Jersey. Der var den Gang intet Fyr paa nogen af disse to Kyster.

Solen var gaaet ned; Natten var mørkere, end den plejer at være om Sommeren, Maanen var paa Himlen, men Himlen var overtrukken med store Skyer, der mere syntes at høre Efteraaret end Sommeren til, og efter alt, hvad man kunde skønne, vilde Maanen først blive synlig, naar den berørte Horisonten og skulde til at gaa ned. Nogle Skyer hang helt ned over Havfladen og hyllede den i Taage. Alt dette Mørke begunstigede Foretagendet.

Det var Lodsens Gacquoils Mening at beholde Jersey til venstre, Guernsey til højre og saa ved en dristig Sejlad imellem Hanois og Dover at naa en eller anden Bugt paa Kysten ved St. Malo; det var en længere Vej end om ad les Minquiers, men den var sikrere, thi de franske Krydsere plejede især at holde Udkig mellem Saint-Hélier og Granville. Var Vinden gunstig, haabede Gacquoil, naar de satte alle Sejl til, at naa den franske Kyst ved Daggrø.

Alt gik godt; Korvetten havde lige passeret Gros-Nez; ved Nitiden lod det til at ville kule op, og Søen gik højt, men Vinden var god og Søgangen ikke overvættes svær, om end Bølgerne af og til slog ind over Stævnen.

„Bonden“ gik med en Sømands støtte Gang rolig og alvorlig op og ned ad Dækket. Det lod ikke til, at han mærkede, at det gyngede under ham. Af og til tog han en Chokoladekage op af Vestelommen og bed et Stykke af den; til Trods for sine hvide Haar havde han alle sine Tænder. Han talte ikke med nogen, med Undtagelse af, at han nu og da sagte sagde nogle faa Ord til Kaptajnen, der hørte ærbødigt paa ham og snarere syntes at betragte ham end sig selv som Skibets Chef.

Claymore, som blev lodset med Dygtighed, sejlede ubemærket i Taagen langs Jerseys lange Nordklint holdende sig tæt op til Kysten paa Grund af det farlige Skær

Pierres-de-Lecq, som ligger midt i Sundet mellem Jersey og Serk. Gasquoil, som stod til Rors og efterhaanden varskoede for la Grève de Lecq, Gros-Ney og Plémont, lod Korvetten glide ind imellem disse Skær, ligesom paa Tærne, men sikkert som en Mand, der føler sig hjemme og kender alle Havets Krinkelkroge. Korvetten havde ingen Lanterne i Stævnen for ikke at røbe sig i disse saa omhyggelig bevogtede Farvande. Taagen var de glade ved. Da de naaede Grande-Étape, var den saa tæt, at de knapt kunde skelne Tindens høje Omrids. De hørte Klokken slaa ti i Taarnet i St. Quen, et Vidnesbyrd om, at de stadig havde Vinden agter ind. Alt gik vedblivende godt. Søen blev dog mere hul, fordi de havde la Corbière i Nærheden.

Da Klokken var lidt over ti, fulgte Grev du Boisberthelot og Chevalier de la Vieuville den bondeklædte Mand til hans Kahyt — det var Kaptajnens egen, der var bleven ham overladt. Idet han gik derind, sagde han med dæmpet Stemme: „De ved mine Herrer, at det er af Vigtighed at bevare Hemmeligheden. Tavshed lige til det bryder løs. De er de eneste her, som kender mit Navn.“

„Vi skal tage det med i Graven,“ svarede Boisberthelot.

„Jeg for mit Vedkommende,“ sagde den gamle, „siger det ikke, om jeg saa staar Ansigt til Ansigt med Døden.“

Med disse Ord gik han ind i sin Kahyt.

III.

Chefen og hans Næstkommanderende gik atter op paa Dækket og gav sig til at gaa op og ned ved Siden af hinanden.

„Nu skal det vise sig, om han er en Høvding, der duer noget,“ hviskede Boisberthelot til de La Vieuville. — „Han er i alt Fald Prins.“ — „Næsten.“ — „Adelsmand i Frankrig, men Prins i Bretagne.“ — „I Frankrig og i

Kongens Vogne er han Marquis, som jeg er Greve og De Chevalier," sagde Boisberthelot. — „Kongens Vogne er langt borte," udbrød La Vieuville; „vi kan snarere vente at komme til at køre paa Rakkerens Karre." Der blev en Pavse, saa sagde Boisberthelot: „I Mangel af Kramsfugle . . . nej, i Mangel af en Ørn tager man en Ravn." — Jeg saa hellere, at man tog en Grib," sagde Boisberthelot. — „Ja, en med Næb og Kløer," sagde La Vieuville. — „Naa, nu faar vi se." — „Ja, det er virkelig paa Tiden, at der kommer en Høvding. Ser De, Kaptejn, jeg kender paa det nærmeste alle de baade mulige og umulige Høvdinger, baade dem fra i Gaar og i Dag og i Morgen; der er ikke en af dem, der er Stillingen voksen. I dette fordømte Vendée skal der en General til, som samtidig er noget af en Prokurator. Man maa gøre Fjenden træt og ked af det, gøre ham enhver Mølle, ethvert Krat, enhver Sten stridig, forstaa at yppe ubehagelige Kævlerier med ham, drage Fordel af alt, altid have Øjnene med sig, statuere Eksempler, hverken sove eller have Medlidenhed. Der er Helte i denne Bondehær, men der er ingen Høvidsmænd. Det duer ingen af dem til. Barberen Gaston vil jeg nu slet ikke tale om, for, Guds Død! hvad skulde det tjene til at kæmpe mod Revolutionen, og hvad Forskel var der mellem Republikanerne og os, om vi lod Adelsmænd kommandere af Parykmagere?" — „Den fordømte Revolution tager os med." — „Det er en Slags Skab hele Frankrig har faaet." — „Kun England kan kurere os for det." — „Det vil kurere os, tvivl ikke paa det, Kaptejn." — „Foreløbig ser det sort ud." — „Ja, vist, Lømler alle Vegne. Kongedømmet, hvis øverstkommanderende General er Støfflet, Hr. de Maulevriers Skovfoged, har ikke noget at misunde Republikken, der har Pache til Minister, Hertugen af Castries' Portners Søn. Sikke Mennesker, der staar overfor hinanden i denne Vendéekrig: paa den ene Side Bryggeren Santerre, paa den anden Parykmageren Gaston." — „Denne Gaston synes jeg nu alligevel slet ikke er saa ilde, min kære La Vieuville. Han gjorde ikke sine Sager daarligt i Guéménée. Han lod nok saa nydeligt tre Hundrede blaa skyde, efter at de selv havde maattet grave deres Grav." — „Naa, ja,

det vilde jeg have gjort lige saa godt som han.“ — „Det tvivler jeg min Tro ikke paa. Det vilde jeg ogsaa.“ — „Til store Krigsbedrifter kræves der Adelskab,“ sagde La Vieuvville, „dem skal der Riddersmænd til og ikke Parykmagere.“ — „Der er nu alligevel agtværdige Folk i denne tredie Stand,“ svarede Boisberthelot; „som nu for Eksempel denne Urmager Joly. Han havde været Sergent ved Regimentet Flandern, saa opkaster han sig til Høvding i Vendée, Fører for en Trup Kystmilit. Han har en Søn, der er Republikaner, og medens Faderen tjener i de hvides Rækker, tjener Sønnen i de blaas. Det kommer til Kamp, Faderen tager sin Søn til Fange og skyder ham ned.“ — „Ja, det er ikke daarligt.“ — „En royalistisk Brutus.“ — „Derfor er det nu alligevel utaaleligt at skulle lade sig kommandere af den Slags Folk.“ — „Det er lige saa galt paa den anden Side, min kære Chevalier. Vi har fuldt op af Borgerfolk, de har fuldt op af Adelsmænd. Tror De, at Sansculotterne holder af at lade sig kommandere af Grever og Marquier og Vikomter? Sig mig, har det bekræftet sig, at Dampierre er falden?“ — „Ja, Kaptejn, i Lejren ved Parnas. Han blev dræbt af en Kanonkugle.“ Boisberthelot sukkede. „Atter en af vore, som stod paa deres Side,“ sagde han. — „Lykke paa Rejsen!“ — „Og Prinsesserne, hvor er de henne? — „I Triest.“ — „Stadig i Triest?“ — „Ja. Aa, den Republik!“ udbød La Vieuvville. „Al den Ødelæggelsens Vederstyggelighed for saa lidt! Naar man betænker, at det er en Underbalanee paa nogle Millioner der er Skyld i den!“ — „Liden Tue kan vælte stort Læs,“ sagde Boisberthelot. — „Alt gaar skævt for os.“ — „Ja, La Rouarie er død, Du Dresnay er ikke rigtig klog. Og alle de Biskopper, hvad er det dog ikke for nogle bedrøvelige Førere. Præster, naar man trænger til Soldater.“ La Vieuvville afbrød ham. „De har jo *Moniteurs* i Deres Kahyt, Kaptajn?“ — „Ja.“ — „Hvad spiller de i Paris for Tiden?“ — *Adèle og Paulin og Hulen.*“ — „Dem gad jeg nok se.“ — „De faar dem nok at se. Om en Maaned er vi i Paris — senest om en Maaned. Det sagde Windham til Mylord Hood.“ — „Men saa gaar det ikke saa ilde endda, Kaptajn.“ — „Guds Død, alt vilde gaa godt, naar blot Krigen i Bretagne blev ordentlig

ført.“ La Vieuville rystede paa Hovedet. „Skal vi sætte Marinesoldaterne i Land, Kaptejn?“ spurgte han. — „Ja, hvis der er Stemning for os paa Kysten, ellers ikke. Undertiden maa Krigen sprænge Dørene, undertiden maa den liste sig frem. Borgerkrigen maa altid have en falsk Nøgle i Lommen. Vi vil gøre vort bedste, men Hovedsagen er en Anfører. Hvad mener De om Chevalier de Dieuzie, La Vieuville?“ tilføjede han tankefuld. — „Den unge?“ — „Ja.“ — „Til at føre an?“ — „Ja.“ — „Han er ogsaa en af dem, der kun duer i aaben Mark og i et ordentligt Slag. Skovene er der ingen andre end Bønderne, der kender.“ — „Ja, saa faar de nøjes med de Anførere, vi har.“ La Vieuville grublede et Øjeblik, saa sagde han: „Vi skulde have en Prins.“ — „Hvorfor det? En Prins er for det meste . . .“ — „En Kujon, det ved jeg nok, Kaptejn, men det gør sin Virkning i de store Børns dumme Øjne.“ — „Kære Chevalier, Prinserne vil ikke komme.“ — „Naa ja, saa faar man undvære dem.“ Boisberthelot tog sig uvilkaarlig til Panden, som om han vilde presse en Idé ud af den. „Naa ja, saa lad os prøve det med denne Høvding da.“ — „Han er en højbaaren Adelsmand.“ — „Tror De, han kan udrette noget?“ — „Ja, forudsat, at han er dygtig.“ — „Det vil sige forudsat, at han er grum,“ sagde Boisberthelot. Greven og Chevalieren saa paa hinanden. „Hr. du Boisberthelot,“ sagde La Vieuville, „der sagde De Ordet. Grum. Ja, det er det, der skal til. Dette er Krig paa Kniven. De blodtørstiges Tid er inde, Kongemorderne har hugget Hovedet af Ludvig den Sekstende, vi vil rive Arme og Ben af Kongemorderne. Ja, den General, vi trænger til, maa have til Løsen: „Ingen Pardon!“ I Anjou og Øvre-Poitou spiller vore Anførere de højmodige, de sidder i Ædelmodighed til op over Ørene, derfor kommer de ingen Vegne med noget. I Maras og i Retzegen er de grumme, der gaar alt fremad. Naar Charette holder Parrein Stangen, kommer det af, at han er grum. Hyæne mod Hyæne.“

Boisberthelot fik ikke Tid til at svare La Vieuville. Den sidstnævnte blev brat afbrudt af et Fortvivlelsens Skrig, og samtidig hørte man et Bulder, der ikke lignede nogen almindelig Lyd. Skriget og Bulderet kom nede fra Skibet.

Kaptejnen og Løjtnanten vilde ile ned paa Mellem-dækket, men de kunde ikke komme derned. Alle Artilleristerne kom styrtende op helt ude af sig selv.

Der var hændet noget frygteligt.

IV.

En af Batteriets Karonader, en fire og tyvepundig Kanon, havde revet sig løs.

Det er maaske det frygteligste af alt, hvad der kan ske paa Havet; intet skrækkeligere kan times et Orlogsskib i rum Sø for fulde Sejl. En Kanon, der sprænger sin Fortøjning, bliver pludselig til et overnaturligt Uhyre. Det er en Maskine, der forvandles til et Utyske. Denne Masse løber paa sine Hjul, ruller som en Billardkugle, følger Skibets Slingring og Duvning, gaar, kommer, standser, synes at betænke sig, tager fat igen, farer som en Pil fra den ene Ende af Skibet til den anden, snurrer rundt, smutter bort, stejler, knuser, bryder i Stykker, dræber, ødelægger. Det er en Murbrækker, som ganske vilkaarlig hamrer løs paa en Mur, og føj saa hertil, at Murbrækkeren er af Jærn og Muren af Træ. Det er Materien, der er gaaet over til at blive fri, det er, som om denne Slave fra Evighed af hævner sig; det er, som om den Ondskab, der er i de saakaldte livløse Ting, pludselig bryder løs, som om den taber Taalmodigheden og tager en sælsom og skummel Hævn. Intet er mere ubønhørligt end de livløse Tings Forbitrelse. Denne rasende Kolos gør Spring som en Panter og er tung som en Elefant, smidig som en Mus, ihærdig som Skovhuggerens Øxe, uberegnelig som en Styrtese, som det takkede Lyn og tavs som Graven. Den vejer Tusinder af Pund og hopper som en Bold. Det er som Hvirvler, der pludselig bevæger sig i lige Linier. Og hvad er der at gøre? hvorledes skal man faa Bugt med den? En Storm hører op, en Cyklon driver over, en Vind lægger sig, en Mast, der knækker, erstattes af en anden, en Oversvømmelse skaffer sig Afløb, en Ildebrand slukkes, men hvad skal

man stille op med dette Metaluhyre? Hvorledes skal man faa Tag i den? En Hund kan man bringe til Fornuft, en Tyr kan man forbløffe, en Slange kan man lamme med sit Blik, en Tiger kan man skræmme, en Løve kan man røre, men over for dette Uhyre, en Kanon, der er sluppen løs, staar man hjælpeløs. Man kan ikke dræbe den, thi den er død, og samtidig er den alligevel levende, den lever et uhyggeligt Liv, der kommer til den fra Uendeligheden. Under sig har den Dækket, hvis Bevægelser den følger, den sættes i Bevægelse af Skibet, der bevæges af Havet, som atter bevæges af Vinden. Denne Ødelægger er en Kastebold. Skibet, Bølgerne, Vinden, alt det har den i sin Magt, deraf kommer det frygtelige Liv, der er i den. Hvad skal man stille op over for alle disse Hjul, der griber ind i hverandre? hvorledes skal man tøjle denne Skibbrudets forfærdelige Mekanisme? Hvorledes skal man kunne beregne denne Kommen og Gaaen, denne pludselige Venden om, disse Standsninger, disse Stød? Hvert af disse Stød mod Skibets Sider kan bringe det til at synke. Hvorledes skal man kunne forudse disse frygtelige Vendinger? Det er et Projektil, man har med at gøre, et Projektil, som følger sine egne Luner, som synes at have sine egne Indfald og hvert Øjeblik forandrer Retning? Hvorledes skal man standse, hvad man er nødt til at undgaa. Den forfærdelige Kanon tumler sig, styrter frem, farer tilbage, slaar om sig til højre og venstre, undflyr, farer forbi, skuffer alle Forventninger, knuser alle Hindringer, maser Mennesker som Fluor. Al Situationens Rædsel beror paa, at Dækket ikke ligger stille. Hvorledes skal man kunne faa Bugt med et Skraaplan, der har Luner? Skibet har saa at sige i sine Indvolde et fangent Lyn, der søger at slippe ud; det er som en Torden, der ruller over et Jordskjælv.

I Løbet af et Øjeblik var hele Besætningen paa Benene. Ulykken skyldtes den Konstabel, der havde Tilsyn med Kanonen; han havde forsømt at skrue Kjæden ordentlig fast og ikke lagt tilstrækkeligt under Hjulene, saa at Fodstykket og Lavetten ikke stod fast, og tilsidst var Brogen kommen i Ulave og sprungen, saa at Kanonen ikke længer laa fast paa Lavetten. En Styrtseø havde slaaet imod

Stykporten, Kanonen var faret tilbage og havde sprængt Kæden og rullede nu paa den forfærdeligste Maade om paa Mellemdækket.

Da Fortøjningen brast, var Konstablerne i Batteriet, nogle i Grupper, andre spredte, sysselsatte med de Arbejder, Søfolk plejer at udføre, naar de venter Ordre til at gøre klart Skib til Slag. Kanonen, som Slingringen satte Fart i, slog et Hul i denne Klynge og knuste straks fire Mand, derpaa skar den, da den kastedes tilbage af Skibets Rullen, en femte Stakkel midt over og tørnede paa Bagbordssiden mod en anden af Batteriets Kanoner, som den gjorde ubrugelig. Det var Grunden til det Angstskrig, de havde hørt oppe paa Dækket. Alle styrtede hen til Trappen, et Øjeblik efter var Batteriet tomt. Den vældige Kanon var overladt til sig selv, den var baade sin egen og Korvettens Herre og kunde gøre, hvad den vilde. Hele denne Besætning, som plejede at le i Kampens Stund, skælvede nu. Det er umuligt at skildre den Forfærdelse, der herskede.

Kaptejn Boisberthelot og Løjtnant La Vieuville, som dog begge var modige Mænd, var bleven staaende oppe ved Trappen og saa maalløse, blege og uden at vide, hvad de skulde gribe til, ned paa Mellemdækket. Saa var der en, der stødte dem til Side med Albuen og gik ned.

Det var deres Passager, „Bonden,“ den Mand, de for et Øjeblik siden havde talt om.

Da han var kommen ned til Foden af Trappen, standsede han.

V.

Kanonen rullede frem og tilbage. Skibslanternen, der hang og svajede i Batteriets Forstævn, gjorde dette Syn endnu mere svimlende ved at kaste Lys og Skygge over det. Kanonens Form udviskedes under dens voldsomme

Fart, snart stod den sort imod Lyset, snart kastede den svage Lysreflekser ud i Mørket.

Den arbejdede stadig paa Skibets Ødelæggelse. Den havde allerede knust fire andre Kanoner og slaæet to Huller i Skibets Sider, heldigvis oven over Vandgangen, men kom der et Vindstød, vilde Vandet slaa ind igennem dem. Den væltede sig rasende imod Spanterne, de svære Bjælker stod imod, Knæene er ogsaa særlig stærke, men man hørte dem knage under denne vældige Masse, der saa at sige var alle Vegne og tørnede imod fra alle Kanter paa én Gang. Et Hagl, der rystes om i en Flaske, tumler ikke hurtigere og mere forrykt om. De fire Hjul rullede frem og tilbage over Ligene af de dræbte, skar og sled dem i Stykker, saa de fem Lig blev til en Snes Kød-stumper, der rullede om paa Batteriet; de døde Hoveder syntes at skrige, Strømme af Blod randt hen over Dækket følgende Skibets Slingring. Foringen, som havde lidt Overlast paa flere Steder, begyndte at faa Revner. Hele Skibet genlød af et forfærdeligt Bulder.

Kaptejnen havde hurtig genvundet sin Koldblodighed, og efter hans Ordre kastede man alt, hvad der kunde mindske og standse Kanonens rasende Løb, ned igennem Lugen, Madratser, Køjer, Skiftesejl, Tovruller, Sække med Klæder og Bundter af falske Seddelpenge, som Korvetten havde en hel Ladning af, thi denne engelske Lumpenhed ansaas for lovligt Krigspuds. Men hvad nyttede saadanne Smaating. Da ingen turde gaa ned og lægge dem til rette, som de burde lægges, var de i Løbet af nogle Minutter malede i Stumper og Stykker.

Der var just saa megen Søgang, som der skulde til for at gøre Ulykken fuldstændig. En Storm vilde have været heldig, thi den kunde maaske have væltet Kanonen, og naar den først laa med Hjulene i Vejret, kunde man være bleven Herre over den. Ødelæggelsen blev imidlertid større og større, Masterne, der gaar igennem Skroget i hele dets Højde, fik Skrammer og Revner, Mesanmasten slog Sprækker under Kanonens krampagtige Stød, og selv Stormasten slog den Huller i. Batteriet var helt i Ulave. Ti af de tredive Kanoner var gjort ukampdygtige, Hulleerne

i Skibsklædningen blev flere og flere, og Korvetten begyndte at tage Vand ind.

Den gamle Passager lignede en Billedstøtte, som han stod der ved Foden af Trappen. Han saa' alvorlig paa al den Ødelæggelse. Han rørte sig ikke; det syntes umuligt at gaa et Skridt der nede. Hver af Kanonens Bevægelser var som en Indledning til Skibets Forlis; om nogle Øjeblikke var det uundgaaeligt. Enten maatte de gaa under eller faa gjort en Ende paa dette Uvæsen. Der maatte gøres noget; men hvad? Det galdt om at standse dette forfærdelige vanvittige Væsen, om at faa Tag i dette Lyn, om at binde denne Tordenkile.

„Tror De paa Gud?“ spurgte Boisberthelot La Vieuville. — „Ja — nej — jo somme Tider,“ svarede Chevalieren. — „Naar det stormer?“ — „Ja, og i Øjeblikke som dette.“ — „Der er virkelig ingen andre end Gud, der kan redde os her,“ sagde Boisberthelot.

Alle tav, og Kanonen vedblev med sit forfærdelige Bulder og Brag. Udefra besvarede Havet Kanonens Stød med Styrtæsøer imod Skibets Side. Det var som to Hammere, der skiftedes.

Pludselig saa' man en Mand i denne utilgængelige Cirkus, hvor den løsslupne Kanon sprang omkring. Det var ham, der var Skyld i Ulykken, Konstablen, der havde Tilsyn med Kanonen. Han havde voldt Ulykken, nu vilde han raade Bod paa den. Han havde en Haandspage i den ene Haand, en Talje med Løbeknude i den anden. Han var sprunget gennem Lugen ned paa Mellemdækket.

Saa begyndte der et vildt, titanisk Skuespil, en Kamp imellem Kanonen og Kanoneren, en Kamp imellem Materie og Aand, en Kamp imellem en livløs Ting og et Menneske.

Manden havde taget Stade i en Krog og ventede der med Spaden og Taljen i sine knyttede Hænder, med Ryggen lænet imod en svær Bjælke og støttende saa fast paa sine Ben, som om det var to Stolper af Staal, bleg, rolig, som om han var groet fast til Dækket. Han ventede paa, at Kanonen skulde komme tæt forbi ham.

Han kendte sin Kanon, og han syntes, at den maatte kende ham. Han havde længe levet sammen med den. Hvor tit havde han ikke stukket Haanden i dens Gab.

Han var fortrolig med det Uhyre. Han gav sig til at tale til det som til en Hund. „Kom!“ sagde han. Han elskede det maaske. Det lod til, at han ønskede, det skulde komme hen til ham. Men at komme hen til ham var det samme som at komme over ham, og saa var han fortaht. Hvorledes skulde han undgaa at blive knust? Det var Spørgsmaalet. Alle saa' rædselslagne til. Ikke én aandede frit, maaske med Undtagelse af den gamle Mand, der var ene paa Mellemdækket med de to kæmpende. Han kunde selv blive knust af Kanonen, men han rørte sig ikke. Under dem ledede Bølgerne i Blinde Kampen.

I det Øjeblik, da Kanoneren, rede til at indlade sig paa denne frygtelige Dyst, udæskede Kanonen til Tvekamp, bevirkede en Tilfældighed i Havets Bevægelser, at Kanonen standsede et Øjeblik ligesom forbløffet. „Saa kom da!“ sagde Manden. Den syntes at lytte. Pludselig sprang den ind paa ham: han undgik behændig Stødet. Kampen begyndte, en Kamp, man aldrig havde set Mage til. Den svage sloges med den usaarlige, Mennesket angreb et Metaldyr; paa den ene Side en raa Kraft, paa den anden en Sjæl. Det hele gik for sig i Halvmørke; det var som en utydelig Aabenbarelse af noget overnaturligt.

En Sjæl! Sælsomt nok, man kunde fristes til at tro, at Kanonen ogsaa havde en Sjæl, men en, der var fuld af Had og Raseri. Denne blinde Ting syntes at have Øjne; det saa' ud, som om Uhyret holdt Udkig med Mennesket. Man kunde i alt Fald tro, at denne Masse var begavet med Snedighed. Ogsaa den valgte sin belejlige Tid. Det var som et kæmpemæssigt Insekt af Jærn, der havde eller syntes at have en Dæmons Vilje. Snart stødte denne vældige Græshoppe imod Batteriets lave Loft, derpaa faldt den ned igen paa sine fire Hjul som en Tiger paa sine Poter og gav sig igen til at styrte løs paa Manden. Han bugtede sig smidig, behændig og let som en Snog for at undgaa alle disse lynsnare Bevægelser, men de Stød, han slap'for, ramte Skibet og vedblev at ødelægge det.

Der hang endnu en Stump af den sprængte Kæde ved Kanonen. Den havde paa en eller anden Maade viklet sig ind i Drueskruen paa Kanonens Bundstykke. Den ene Ende var fastgjort til Lavetten, den anden, som var fri,

hvirvlede vanvittigt omkring Kanonen og gjorde dens Spring saa meget mere skrækindjagende. Skruen holdt den fast som en knyttet Næve, og denne Kæde mangedoblede som en Jærnpisk i en Broncenæve Murbrækkerens Stød. Den gjorde Kampen endnu vanskeligere.

Men Manden kæmpede alligevel. Undertiden var det endogsaa ham, der gik angrebsvis tilværks. Han krøb med Spagen og Taljen i Hænderne langs Skibssiden, og Kanonen syntes at forstaa ham og flygtede, som om den anede en Snare.

Sligt kan ikke blive længe ved. Kanonen syntes pludselig at sige til sig selv: „Naa, vi maa have en Ende paa det!“ og standsede. Man kunde mærke, at Enden var nær. Kanonen syntes at have eller havde, thi den stod for alles Bevidsthed som et levende Væsen, fattet en grim Plan. Den styrtede pludselig ind paa Kanoneren; denne sprang til Side, lod den fare forbi og raabte leende til den: „Om igen!“ Den knuste som i Raseri en Kanon paa Bagbordssiden, saa kastede den sig atter over i Styrbord efter Manden, som atter slap fra den. Den knuste tre Kanoner i det Stød. Derpaa vendte den ligesom i Blinde og uden at vide, hvad den gjorde, Ryggen til Manden, rullede fra Agterstavnen til Forstavnen og slog et Hul i denne. Manden var flygtet hen til Foden af Trappen nogle Skridt fra den gamle; han holdt sin Haandspage fældet som en Lanse. Kanonen syntes at se det, og uden at gøre sig den Ulejlighed at vende sig, styrtede den ind paa Manden med et Øksehugs Hurtighed. Manden, der trykkede sig op imod Skibets Side, var fortabt. Hele Besætningen udstødte et Skrig.

Men den gamle Passager, som hidtil ikke havde rørt sig af Pletten, var styrtet frem endnu hurtigere end Uhypet. Han havde snappet en Pakke falske Seddelpenge, og med Fare for at blive knust lykkedes det ham at kaste den ind imellem Kanonens Hjul. Denne afgørende og farlige Bevægelse kunde ikke have været foretaget med større Sikkerhed og Nøjagtighed, end han lagde for Dagen. Pakken gjorde sin Virkning. En lille Sten kan bremse en Klippeblok, en Gren holde en Lavine tilbage. Kanonen vaklede, og i det samme stak Kanoneren sin Haandspage

ind imellem Egerne paa et af Baghjulene. Kanonen standse og hældede. Manden brugte sin Spage som Løftestang; den tunge Masse væltede med et Brag som en Klokke, der styrter ned, og drivende af Sved kastede han sig over den og slog Taljens Løbeknude om det fældede Uhyres Malmhals.

Kampen var forbi. Mennesket havde sejret, Myren havde faaet Bugt med Mastodonten, Pygmæen havde lagt Lynet i Lænker.

Soldaterne og Matroserne klappede i Hænderne. Hele Besætningen ilede til med Tove og Kæder, og et Øjeblik efter var Kanonen surret fast.

Kanoneren gjorde Honnør for Passageren. „De har frelst mit Liv, Herre“, sagde han.

Den gamle var atter fuldkommen rolig og svarede ikke.

VI.

Mennesket havde sejret, men man kunde ogsaa sige, at Kanonen havde sejret. Det umiddelbart forestaaende Skibbrud var undgaaet, men derfor var Korvetten ingenlunde frelst. Den Skade, den havde lidt, syntes uoprettelig. Der var slaaet fem Huller i Skroget, af hvilke et i Forstavnen var meget stort. Batteriet var blevet saa medtaget, at det nu kun havde ni brugbare Kanoner. Skibet tog Vand ind; man maatte straks i Lag med at reparere og sætte Pumpeperne i Gang. Mellemdækket frembød et forfærdeligt Skue. En rasende Elefants Bur kan ikke være mere ødelagt.

† Hvor nødvendigt det end var for Korvetten at undgaa at blive opdaget, var det endnu nødvendiggere ufortøvet at søge Redning. Man maatte lyse op paa Dækket med nogle Lygter, som man anbragte hist og her i det opstaaende.

Imedens hele denne rystende Tildragelse stod paa og Besætningen var optagen af denne Kamp paa Liv og Død, havde man imidlertid ikke haft Rede paa, hvad der gik

for sig uden for Korvetten. Taagen var bleven tykkere, Vinden var gaaet om og gjorde med Skibet, hvad den fandt for godt; det var kommet ud af sin Kurs, bort fra Jersey og Guernsey, længere mod Syd, end det burde. Søen gik højt, vældige Styrtesøer kyssede Korvettens gabende Saar; det var farlige Kys. Vinden blev til en skarp Nordost; det saa' ud til at ville blive Blæst, maa-ske Storm. Man saa' ikke fire Favne frem for sig.

Medens Besætningen, saa godt som det i en Hast lod sig gøre, reparerede den skete Skade paa Mellemdækket, stoppede Hullerne til og bragte de Kanoner, der havde undgaaet at blive ødelagte, i Orden igen, var den gamle Passager igen gaaet op paa Dækket, hvor han stod med Ryggen op ad Stormasten. Han havde ikke lagt Mærke til, hvad der foregik omkring ham. Chevalier de La Vieuville havde ladet Marinesoldaterne stille sig op paa begge Sider af Stormasten, og de ved Manøvreringen tjenst-gørende Matroser havde paa et Signal fra Baadsmandens Pibe mandet Ræer.

Grev de Boisberthelot traadte hen til Passagereren. I Hælene paa ham gik en Mand, sky, snappende efter Vejret, med Klæderne i Uorden, men dog med en vel-tilfreds Mine. Det var Kanoneren, som for et Øjeblik siden saa belejlig havde vist sig at være Mand for at tæmme Uhyrer, og som havde faaet Bugt med Kanonen.

Greven gjorde militær Honnør for den bondeklædte gamle Mand og sagde: „Her er Manden, General.“ Kanoneren stod ret med nedslagne Øjne. „Synes De ikke, General,“ sagde Boisberthelot videre, „at denne Mands overordnede ogsaa har noget at gøre i Anledning af, hvad han har gjort?“ — „Jo, det synes jeg-“ svarede den gamle. — „Behag at give Deres Ordre,“ sagde Boisberthelot. — „Det tilkommer det Dem at gøre. De er Skibets Kaptejn.“ — „Men De er vor General,“ sagde Boisberthelot. Den gamle saa' paa Kanoneren. „Kom nærmere,“ sagde han. Kanoneren traadte et Skridt frem. Den gamle vendte sig til Grev du Boisberthelot, tog St. Ludvigskorset af hans Bryst og fæstede det paa Kanonerens Uldskjorte. „Hurra!“ raabte Matroserne, og Marinesoldaterne præsenterede Gevær. Derpaa sagde den gamle,

idet han pegede paa Kanoneren, der straaledede over hele Ansigtet: „Skyd saa den Mand.“ Jublen blev afløst af Forbavselse; midt under den Gravstilhed, der herskede, hævede den gamle saa atter Stemmen og sagde: „En Forsømmelighed har bragt Skibet i Fare. Det er maaske fortaabt. At være paa Havet er at staa over for Fjenden. Et Skib under Sejl er det samme som en Hær, der leverer et Slag. Stormen holder sig skjult, men den lurar stadig; hele Havet er et Baghold. Enhver Fejl, der begaas over for Fjenden, straffes med Døden; den Slags Fejl kan ikke sones. Mødet bør belønnes, Forsømmeligheden bør straffes.“

Disse Ord faldt langsomt, alvorligt, med en vis ubønhørlig Afmaalthed, som Øksehug paa en Eg. Den gamle kastede et Blik paa Soldaterne og tilføjede: „Gør, som jeg har sagt.“ Manden med St. Ludvigskorset paa Brystet bøjede Hovedet.

Paa et Tegn af Grev du Boisberthelot gik to Matroser ned paa Mellemdækket og kom tilbage med Liglagenet. Skibspræsten, der, lige siden Skibet lettede, havde holdt Bøn i sit Lukaf, fulgte med dem. En Sergent kommanderede tolv Soldater frem og opstillede dem i to Rækker, seks i hver. Kanoneren gik uden at sige et Ord ind imellem dem. Præsten gik med Krucifikset i Haanden hen og stillede sig ved Siden af ham. „Marche!“ kommanderede Sergenten. Pelotonen gik med langsomme Skridt hen imod Forstavnen. De to Matroser med Liglagenet fulgte med.¹

Der blev en uhyggelig Stilhed paa Korvetten. I det fjærne hørtes en Orkans Brusen. Et Øjeblik efter lød der et Knald og saas et Glimt i Mørket; derpaa blev alt stille, og man hørte et Plump, som naar et Legeme falder i Vandet.

Den gamle Passager stod stadig med Ryggen op ad Stormasten, med Armene over Kors og hensunken i Tanker.

Boisberthelot pegede hen paa ham og hviskede til La Vieuville:

„Vendée har en Høvding!“

VII.

Men hvorledes skulde det gaa med Korvetten? Skyerne, som hele Natten havde blandet sig med Bølgerne, havde nu omsider sænket sig saa dybt, at Horisonten var helt forsvunden, og at hele Havet var som hyllet i en Kappe. Alt var Taage. Det er altid en farlig Stilling at befinde sig i, selv for et Skib i god Stand. Og til Taagen kom saa yderligere den svære Søgang.

Man havde benyttet Tiden; man havde lettet Korvetten ved at kaste alt over Bord, hvad man kunde rømme ud efter den Ødelæggelse, Kanonen havde anrettet, de ukampdygtige Kanoner, de knuste Lavetter, de løsrevne eller splintrede Spanter, Træ- og Jærnstumper. Man havde aabnet Stykportene og sænket Ligene i Havet indhyllende i Presenninger.

Men Havet begyndte at blive uudholdeligt. Ikke fordi det truede med Storm, det lod tværtimod til, at den Orkan, der brusede bag Horisonten, tog af, og Vinden drejede om i Nord; men Søen gik stadig meget højt, og ilde medtagen, som Korvetten var, kunde den daarlig modstaa Stødene, og den høje Søgang kunde blive skæbnsvanger for den.

Gacquoil stod tankefuld ved Roret. De, der fører Kommandoen til Søs, har for Skik at gøre gode Miner til slet Spil. La Vieuville, der hørte til de Mennesker, som bevarer deres gode Humør, selv naar det gaar haardt til, gik hen til ham. „Naa, Lods“, sagde han, „Orkanen bliver borte. Det blev ikke til noget med den Nysen. Vi klarer os. Vi faar god Vind.“ — „Har man Vind, har man ogsaa Søgang,“ svarede Gacquoil alvorlig, hverken leende eller forknyt; saadan er Sømanden. Hans Svar var alt andet end beroligende. Naar et Skib, som tager Vand ind, har Søgang, betyder det, at det snart vil fyldes. Gacquoil havde understreget denne Spaadom ved at rynke Panden. Maaske havde Vieuville efter Historien med Kanonen og Kanoneren noget for tidlig givet sig til at tale i en næsten gemytlig og letsindig Tone. Der er Ting, som bringer Ulykke, naar man er i rum Sø. Havet er hemmeligheds-

fuldt, man ved aldrig, hvad det bærer i sit Skød, det gælder om at være paa sin Post.

Vieuville følte, at han maatte blive alvorlig igen. „Hvor er vi, Lods?“ spurgte han. — „I Guds Haand,“ svarede Lodsén. Lodsén er Herre ombord; man maa altid lade ham gøre, hvad han vil, og tit ogsaa lade ham sige, hvad han vil. Den Slags Folk siger desuden ikke meget. La Vieuville gik fra ham. Han havde spurgt Lodsén, nu svarede Horisonten ham. Havet laa pludselig blottet. Taagerne, som hang ned over det, splittedes, og det oprørte Hav aabenbarede sig, saa langt Øjet rakte, i et Halvmørke, som gjorde det umuligt at opfatte Enkelthederne.

Himlen dannede ligesom et Laag af Skyer, men de naaede ikke længer helt ned til Havet; i Øst var der en Lysning, det var Dagen, der gryede, i Vest var der en anden, det var Maanen, der var ved at gaa ned. Disse to Lysninger dannede i Horisonten lige over for hinanden to blege, hvide Striber imellem det mørke Hav og den mørke Himmel. Imod disse to Lysninger tegnede der sig, knejsende og ubevægelige, nogle sorte Silhuetter. I Vest, mod den af Maanen oplyste Himmel, tegnede der sig tre høje Klipper, som keltiske Obelisker; mod Øst, med den blege Morgenhimmel som Baggrund, saas otte Skibe. De tre Klipper var et Skær, de otte Skibe var en Eskadre. Agter ude havde de Les Minquiers, et ilde berygtet Skær, forude de franske Krydsere; I Vest Afgrunden, i Øst Blodbadet; de befandt sig imellem Skibbrud og Kamp. Til at gaa imod Skæret med havde Korvetten et sønderslaaet Skrog, en Rigning, der var i Ulave, Master, der var undergravede i Roden; til at tage Kampen op med havde den et Artilleri, af hvilket en og tyve Kanoner var bleven ukampdygtige, og hvis bedste Kanonerer var døde.

• Daggryet var meget svagt, og der var endnu noget af Natten tilbage; den kunde endda vare temmelig længe, da dens Mørke især hidrørte fra Skyerne, der var tætte og dybe og tog sig ud som en fast Hvælving.

Vinden, som omsider havde splittet Taagen, drev Korvetten hen imod Les Minquiers. I sin udmattede og medtagne Tilstand vilde den næsten ikke længere lystre Roret;

den mere rullede end sejlede og lod Strømmen drive sig, som den vilde.

Det ulyknessvangre Skær Les Minquiers var den Gang endnu farligere end nu. Flere af Taarnene paa dette Afgrundens Kastel er faldne for Havets stadige Underminering; Skærenes Form forandres. Paa den Tid var det at løbe paa Les Minquiers det samme som at forlise. Hvad Krydserne angaar, saa var det den Cancale-Eskadre, som senere blev navnkundig under Kaptejn Duchesnes Kommando.

Stillingen var kritisk. Korvetten var, uden at de vidste af det, medens Kanonen var løs, kommen ud af sin Kurs og havde mere styret ad Granville end ad St. Malo til. Selv om den havde kunnet manøvrere og sætte Sejl til, spærrede Les Minquiers den Tilbagevejen til Jersey, og Krydserne spærrede den Vejen til Frankrig. Storm var det for Resten ikke, men Søgang var der, som Lodsens havde sagt. Havet, over hvilket der kulede en skrap Vind, og som brødes paa klippefuld Grund, gik højt.

Havet røber altid straks, hvad det vil. Det rykker frem og rykker tilbage, det gør Begyndelsen til at lave en Storm, men lader det ikke blive til noget; det truer med en Afgrund, men gør ikke Alvor af Truslen; det truer i Nord og slaar til i Syd. Hele Natten igennem havde Korvetten haft Taage og frygtet Orkanen; nu havde Havet gjort deres Frygt til Skamme, men paa én frygtelig Maade; det havde forgøt dem Stormen og gjort Skæret til Virkelighed. Skibbrud var og blev det, men under en anden Form. Og til Undergangen i Brændingerne kom saa yderligere Undergang i Kamp. Den ene Fjende supplerede den anden.

La Vieuville raabte, stadig med sin modige Latter: „Skibbrud her og Slag der. Paa begge Sider en Chance lig Nul.“

VIII.

Korvetten var saa godt som et Vrag. I det sparsomme blege Lys, over de mørke Skyer, over Horisontens forvirrede Sitren, over Havets hemmelighedsfulde Bølger var der noget højtideligt, som mindede om Graven. Bortset fra Vindens fjendtlige Pust var alt stille. Paa Klipperne var der intet, som rørte sig, paa Skibene ikke heller. Man kunde fristes til at holde det hele for en Drøm; Sagnene fortæller om saadanne Drømmesyner.

Grev du Boisberthelot gav med dæmpet Stemme La Vieuville en Ordre; denne gik ned i Batteriet, hvorpaa Kaptajnen tog sin Kikkert og gik agter ud og stillede sig ved Siden af Lodsens.

Alle Gacquoils Bestræbelser gik ud paa at holde Korvetten paa ret Køl, thi fik Vinden og Havet Lejlighed til at angribe den fra Siden, vilde den ufejlbarlig kæntré.

„Hvor er vi, Lods?“ — „Ved Les Minquiers.“ — „Paa hvilken Side?“ — „Paa den farlige.“ — „Hyordan er Bunden?“ — „Blindskær.“ — „Kan man lægge sig for Anker?“ — „Man kan altid dø,“ svarede Lodsens. Kaptejnen rettede Kikkerten mod Vest og undersøgte Les Minquiers; derpaa vendte han sig mod Øst og saa paa Skibene. Lodsens vedblev som om han talte til sig selv: „Det er Les Minquiers. Der holder Lattermaagen og den store Hættemaage Rast, naar de kommer fra Holland.“ Imidlertid havde Kaptejnen talt Skibene. Der var otte, i Midten en Tredækker. „Kender De de Skibe?“ spurgte Kaptajnen. — „Ja vel.“ — „Hvad er det for Skibe?“ — „Det er Eskadren.“ — „Den franske?“ — „Ja.“ — „Er det hele Eskadren?“ — „Nej, ikke den hele; de andre otte Skibe krydser rundt omkring langs Kysten og holder Udkig.“ — „En Tredækker, to Fregatter af første Rang og fem af anden,“ mumlede Kaptejnen. „Det er gode Skibe. Se rigtig paa Tredækkeren, Lods,“ vedblev han, idet han rakte Gacquoil sin Kikkert. „Det er *le Côte-d'Or*, Kaptejn.“ — „Ja, de har døbt den om. Den hed før *États de Bourgogne*. Nyt Skib. Hundrede og otte og tyve Kanoner.“ Han tog en Notitsbog op af Lommen og

skrev Tallet 128 op. „Hvad er det første Skib om Bagbord for et?“ vedblev han. — „Det er *L'Experimentée*.“ — „Fregat af første Klasse. To og halvtredsindstyve Kanoner. Den blev udrustet i Brest for to Maaneder siden.“ Han noterede Tallet 52. „Og den anden om Bagbord, Lods?“ — „Dryaden.“ — „Førsterangs Fregat. Fyrretyve attenpundige Kanoner.“ Han noterede 40. „Og saa om Styrbord?“ — „Det er alle sammen Fregatter af anden Rang. Fem i alt, hver paa to og tredive Kanoner.“ Kaptejnen noterede 160. Han lagde Tallene sammen. I det samme kom La Vieuville igen op paa Dækket. „Chevalier,“ raabte Kaptejnen til ham, vi har tre Hundrede og firsindstyve Kanoner imod os.“ — „Naa ja,“ sagde La Vieuville. — „Hvor mange Kanoner har vi i tjenstdygtigt Stand?“ — „Ni.“ — „Godt.“ Han tog atter Kikkerten fra Lods'en og betragtede Horisonten. De otte sorte og tavse Skibe syntes ikke at røre sig, men de blev større og større. De kom umærkeligt nærmere. La Vieuville gjorde militær Honnør. „Jeg aflægger min Rapport, Kaptejn,“ sagde han. „Jeg havde ingen Tillid til denne *Claymore*. Det er altid kedeligt pludselig at gaa under Sejl med et Skib, som ikke kender en og ikke holder af en. Engelsk Skib, Forræder mod Franskmandene. Den Satans Kanon har vist det. Jeg har undersøgt Tingene. Gode Ankere, ikke Støbejern, godt svejset Stangjern. Ankerringene solide, udmærkede Trosser, lette at afvikle, reglementeret Længde, hundrede og tyve Favne. En Mængde Ammunition. Seks Kanoner døde. Hundrede og en og halvfjerdsindstyve Skud pr. Kanon.“ — „Fordi der kun er ni af dem,“ mumlede Kaptejnen.

Boisberthelot rettede Kikkerten mod Horisonten. Eskadren kom stadig langsomt nærmere. Kaptejnen gav sine Ordre med dæmpet Røst, der var ganske stille paa Skibet. Der blev ikke givet Signal til „Klart Skib“, men Ordren blev alligevel udført. Man gjorde det mest mulige ud af denne Rest af et Orlogsskib. Man samlede sammen paa Kobryggen alt, hvad man havde af Trosser og Varpegods for i fornødent Fald at støtte Masterne af. Man forskansede, som det var Skik den Gang, Dækket, hvilket giver Værn imod Kugler, men ikke imod Bomber. Man stillede

Kuglemaaleren op, skønt det var lovlig sent at bestemme Kalibrene, men man havde ikke forudset, at der kunde hænde saa meget, som der var hændet. Hver Matros fik en Patrontaske og stak et Par Pistoler og en Dolk i Bæltet. Man lagde Økser og Dræg til Rette; man gjorde Magasinerne med Karduser og Kugler klare. Hver Mand indtog sin Post. Alt dette gik for sig, uden at nogen sagde et Ord, det var, som om man befandt sig i en døendes Værelse. Alt gik hurtig, men forstemt.

Saa blev Korvetten fortojet med Spring. Den havde seks Ankere som en Fregat, man lod dem falde alle seks. De ni Karonader, der endnu var tjenstdygtige, blev bragt i Batteri, alle paa samme Side, den der vendte mod Fjenden.

Eskadren havde ikke mindre stilsfærdigt foretaget sine Manøvrer. De otte Skibe dannede nu en Halvkreds, hvis Korde dannedes af Les Minquiers. *Claymore*, der var indesluttet i denne Halvkreds og holdtes fast af sine Ankre, havde Skæret, det vil sige Skibbrudet i Ryggen, Det var som et Købbel Hunde, der omringer et Vildsvin, uden at give Hals, blot visende Tænder. Paa begge Sider syntes man at afvente, hvad der vilde ske.

JX.

Passageren havde ikke forladt Dækket. Han iagttog alt uden at fortrække en Mine.

Boisberthelot traadte hen til ham. „General,“ sagde han, „vi er færdige med vore Forberedelser. Vi klamrer os til vor Grav og agter ikke at slippe Taget. Vi har kun to Ting at vælge imellem, enten maa vi overgive os til Fjenden eller gaa til Bunds i Brændingerne. At slaas er bedre end at lide Skibbrud. Jeg vil hellere skydes end drukne; naar jeg skal dø foretrækker jeg Ild for Vand. Men at dø er kun vor Sag, ikke Deres. De er den Mand, Prinserne har valgt, De har en stor Opgave, at lede Krigen i Vendée. Gaar De til Grunde, gør Kongedømmet det

maaske ogsaa. De maa leve. Vor Ære byder os at blive her, Deres byder Dem at forlade os. De maa gaa fra Borde, General. Jeg skal give Dem en Mand og en Baad. Det er ikke lyst endnu; Bølgerne gaar højt, De slipper nok i Land. Der gives Tilfælde, hvor Flugt er det samme som Sejr.“

Den gamle nikkede alvorlig til Tegn paa, at han var enig med ham.

Grev du Boisberthelot hævdede Stemmen. „Soldater og Matroser!“ raabte han. Al Bevægelse standsede, og alle vendte Ansigterne imod Kaptejnen. „Den Mand, vi har iblandt os, repræsenterer Kongen. Han er betroet til os, vi har at tage Vare paa ham. Han er nødvendig for Frankrigs Trone; i Mangel af en Prins vil han, det venter vi i alt Fald, overtage Førerskabet i Vendée. Han er en stor Kriger. Han skulde gaa i Land i Frankrig sammen med os, nu maa han gøre det uden os. At redde Hovedet er det samme som at redde alt.“

„Ja! Ja!“ raabte hele Besætningen.

„Han vil ogsaa blive udsat for store Farer,“ vedblev Kaptejnen. „Det er ikke let at naa Kysten. Baaden burde være temmelig stor for at klare sig i Søgang, og den burde være lille for at undgaa Krydserne. Det gælder om at lande paa et sikkert Sted, snarere i Nærheden af Fougères end ad Coutances til. Der skal en dygtig Matros til, en Mand, som baade ror og svømmer godt, og som kender Egnen. Det er endnu mørkt nok til, at Baaden kan slippe bort fra Korvetten uden at blive set, og siden bliver der Røg nok til at skjule den. Dens Lidenhed vil hjælpe den over Grundene. Hvor Panteren bliver fangen, smutter Væselen bort. For os er der ingen Udvej til at slippe bort, for ham er der det. Baaden skal ros, de fjendtlige Skibe vil ikke opdage den, og vi skal for Resten nok holde dem muntre, medens det staar paa. Skal det være en Aftale?“

„Ja! Ja!“ raabte Besætningen.

„Der er ikke et Øjeblik at spille,“ vedblev Kaptejnen. „Er der nogen af jer, der har Lyst til det Stykke Arbejde?“

En Matros traadte frem og svarede: „Jeg!“

X.

Et Øjeblik efter stødte en lille Baad fra Borde; der sad to Mænd i den, i Bagstavnen den gamle Passenger, i Forstavnen Matrosen. Det var endnu meget mørkt. I Henhold til Kaptejnens Ordre roede Matrosen stærkt ad Les Minquiers til, det var den eneste Udvej. I Bunden af Baaden laa der nogle Levnedsmidler, en Sæk Beskøjter, en røget Oksetunge og et Anker Vand.

Idet Jollen stødte fra, bøjede La Vieuville, der var og blev en Spøgefugl selv paa Afgrundens Rand, sig ud over Korvettens Agterstavn og raabte leende: „Den er god til at slippe bort med og udmærket til at drukne sig med.“ — „De skulde ikke le mere, Hr. Løjtnant,“ sagde Lodsens.

Baaden fjernede sig hurtig og var snart et godt Stykke fra Korvetten. Den havde Vind og Strøm med sig og vippede rask af Sted i Tusmørket og skjult af de høje Bølger.

Pludselig afbrødes Havets dybe og dog urolige Stilhed af en Stemme, der lød næsten overnaturlig, idet den forstærkedes af Raaberen ligesom i den græske Tragedie. Det var Kaptejn Boisberthelot, der raabte: „Kongens Sømænd! Nagl det hvide Flag til Stormasten. Det bliver sidste Gang, vi ser Sol staa op!“ — „Kongen leve!“ raabte Besætningen, og et Kanonskud affyredes fra Korvetten. I det samme høstes ude fra Horisonten et andet Raab, vældigt, fjærnt, forvirret, men alligevel tydeligt: „Republiken leve!“ Og et Brag som tre Hundrede Tordenskrald rullede hen over Havet. Kampen begyndte. Havet hylledes i Røg og Ild. Skummet efter Kuglerne piskede Bølgerne alle Vegne.

Claymore begyndte at spy Flammer over de otte Skibe, og samtidig gav hele Eskadren Ild fra alle sine Batterier. Horisonten stod i Brand, det var som en Vulkan i Havet. Vinden hvirvlede den vældige Purpurkaabe rundt, under hvilken Skibene snart kom til Syne og snart forsvandt som Aandesyner. I Forgrunden tegnede Korvet-

tens sorte Skelet sig paa denne røde Baggrund. Fra Toppen af Stormasten vajede Flaget med de hvide Liljer.

De to Mænd i Baaden sad tavse. Les Minquiers trekantede Skær, et Slags Forbjærg under Havet, er større end hele Øen Jersey; det overskylles af Havet; dets højeste Punkt er en Aas, der hæver sig over Bølgerne, selv naar Tidevandet er højest, og uden for hvilken der i Nordost springer seks vældige Klipper frem, som danner en lige Linie og ligner en Mur, der hist og her er styrtet sammen. Sundet imellem Aasen og de seks Klipper er kun tilgængeligt for Baade af meget ringe Dybgaaende; det fører ud til det aabne Hav.

Matrosen, som havde paataget sig at bringe Baaden i Sikkerhed, styrede ind i Sundet, saaledes at han fik Les Minquiers imellem Baaden og de kæmpende Skibe. Den gled ind i det snævre Farvand og undgik behændig Skærene baade paa Bagbord og Styrbord. Kampen saa' de nu ingen Ting til paa Grund af Klipperne. Skæret i Horisonten og Kanonadens rasende Bulder begyndte at mindskes efterhaanden, som Afstanden øgedes, men af den vedblivende Skydning kunde man skønne, at Korvetten holdt tappert Stand, og at den vilde give Fjenden sine hundrede og en og halvfjerdsindstyve glatte Lag uden at spare ham for en eneste.

Lidt efter lidt blev Havets Udseende mindre skummelt, de af Mørke jævnlige slugte Lysstriber blev bredere, Dag-skæret svævede hen over Bølgebjergene, Dagen brød frem.

Baaden var uden for Fjendens Rækkevidde, men det vanskeligste var endnu tilbage; den kunde ikke naas af Kuglerne, men for Skibbrud var den endnu ikke sikker. Den var kun en ussel Nøddeskal i svær Søgang, uden Dæk, uden Sejl, uden Mast, uden Kompas, uden andet at stole paa overfor Havet og Stormen end Aarerne, et Atom givet i Elementernes Vold.

Saa hævede Manden i Forstavnen sit Ansigt i Morgenens blege Lys, saa' stift paa Manden i Bagstavnen og sagde: „Jeg er Broder til ham, De lod skyde.“

TREDJE BOG.

Halmalo.

I.

Den gamle hævede langsomt Hovedet. Manden, der talte til ham, var tredive Aar. Hans Ansigt var vejrbidt, han havde en Bondes oprigtige Øjne med Sømandens kloge Blik. Han holdt kraftigt paa Aarerne. I Bæltet havde han en Dolk, to Pistoler og en Rosenkrans.

„Hvem er De?“ sagde den gamle. — „Det sagde jeg Dem jo“. — „Hvad vil De mig?“ Manden slap Aarerne, lagde Armene over Kors og svarede: „Dræbe Dem“. — „Værs'god“, sagde den gamle. — „Gjør Dem rede“, sagde Manden, idet han trak paa Skuldrene. — „Til hvad?“ — „Til at dø.“ — „Hvorfor?“ Der blev en Pause. Manden syntes et Øjeblik ligesom forbløffet over dette Spørgsmaal. „Jeg vil dræbe Dem, siger jeg Dem“. — „Og jeg spørger Dem hvorfor“. Der glimtede et Lyn i Matrosens Øjne. „Fordi De dræbte min Broder“, sagde han. — „Jeg frelste først hans Liv“, sagde den gamle rolig. — „Det er sandt. Først frelste De hans Liv, og saa dræbte De ham“. — „Det var ikke mig, der dræbte ham“. — „Hvem var det da?“ — „Hans Forseelse“. Matrosen saa' forbavset paa den gamle Mand, derpaa rynkede han igjen barsk Panden. „Hvad hedder De?“ spurgte den gamle. — „Jeg hedder Jean Halmalo; men De har ikke nødig at vide, hvad jeg hedder, for at blive slaaet ihjel af mig“.

I det samme stod Solen op; en Straale faldt lige paa Matrosens Ansigt og kastede et stærkt Lys over den vilde Skikkelse. Den gamle Mand saa' skarpt paa ham. Kanonaden, som stadig vedblev, begyndte nu at sakke af. En tyk Røg laa over Horisonten; Baaden, som ikke længer blev roet, drev for Strømmen.

Matrosen greb med højre Haand om en af Pistolerne, med venstre om Rosenkransen. Den gamle rejste sig. „Tror du paa Gud?“ sagde han. — „Vor Fader, som er i Himlen,“ svarede Matrosen, idet han slog Kors for sig. — „Lever din Moder?“ — „Ja.“ Han slog atter Kors for sig. „Ja, nu ved De det, Herre,“ vedblev han; „jeg giver Dem et Minut.“ Han spændte Pistolen. — „Hvorfor kalder du mig Herre?“ — „Fordi De er en Herre. Det ser man strax.“ — „Har du en Herre?“ — „Ja, og det er en fornem Herre. Uden at have en Naadigherre kan man jo ikke leve.“ — „Hvor er han henne?“ — „Det ved jeg ikke; han er rejst af Landet. Han hedder Marquis de Lantenac, Vicomte de Fontenay, Prins af Bretagne. Han raader over de syv Skove. Jeg har aldrig set ham, men derfor er han lige godt min Herre.“ — „Vilde du adlyde ham, hvis du fik ham at se?“ — „Ja, det vilde jeg, ellers var jeg jo ikke noget kristent Menneske. Man skal adlyde Gud, og Kongen, der er som Gud, og Herremanden, der er som Kongen. Men det kommer ikke Sagen ved. De har dræbt min Broder, til Gengæld maa jeg dræbe Dem.“ — „Jeg handlede rigtigt, da jeg dræbte din Broder,“ sagde den gamle. — „Nu skyder jeg,“ sagde Matrosen, idet han greb fast om Pistolen. — „Værs'god,“ sagde den gamle rolig; „hvor er Præsten?“ Matrosen saa' paa ham. „Præsten?“ — „Ja, Præsten. Jeg lod din Broder faa en Præst. Det skylder du ogsaa mig.“ — „Det kan jeg ikke,“ sagde Matrosen; „man kan da ikke skaffe Præster midt ude paa Havet.“ Kampens Bulder hørtes længere og længere borte. „De, som dør der ude, har deres Præst,“ sagde den gamle. — „Det er sandt,“ mumlede Matrosen, „de har Skibspræsten.“ — „Du styrter min Sjæl i Fortabelse; det er en alvorlig Sag,“ vedblev den gamle. Matrosen bøjede tankefuld Hovedet. „Og naar du styrter min Sjæl i Fortabelse,“ sagde den gamle, „gør du ligesaa med din egen. Hør, jeg ynkes over dig. Du kan gøre, hvad du vil. Jeg gjorde min Pligt nys, først da jeg frelste din Broders Liv, og siden, da jeg berøvede ham det. Jeg gør min Pligt her ved at prøve paa at frelse din Sjæl. Betänk dig vel, det bliver din Sag. Hører du Kanonskuddene? Der er Mennesker, som dør,

der er Mennesker, som vaander sig i Dødsqual, der er Mænd, som ikke skal gense deres Hustruer, Fædre, som ikke skal gense deres Børn, Brødre, der, ligesom du, ikke skal gense deres Brødre. Og hvem er Skyld i det? Din Broder. Du tror jo paa Gud, ikke sandt? Naa, og du ved, at Gud lider i denne Stund, han lider i sin allerkristeligste Søn Kongen af Frankrig, der er et Barn som Jesusbarnet og holdes fangen i Templetaarnet; han lider i sin Kirke i Bretagne, i sine vanhelligede Gudshuse, i sine sonderrevne Evangelier, i sine krænkede Bedehuse, i sine myrdede Præster. Hvad var det, vi vilde gøre, vi der var ombord paa det Skib, som nu er ved at gaa under? Vi vilde hjælpe Gud. Havde din Broder været en god Tjener, havde han trolig gjort sin Gerning som et forstandigt og nyttigt Menneske, vilde den Ulykke med Kanonen ikke være sket, Korvetten vilde ikke være bleven slaaet i Stykker, ikke være bleven forslaaet af sin Kurs, den vilde ikke være stødt paa Eskadren, og vi vilde i denne Stund være landede i Frankrig, tapre Krigsfolk og Søfolk, som vi er, med Sablen i Haanden, den hvide Fane udfoldet, mandsstærke, glade og fornøjede over at kunne hjælpe de tapre Bønder i Vendée med at frelse Frankrig, med at frelse Kongen, med at frelse Gud. Det kom vi for at gøre, det er det, jeg, den eneste, der er tilbage, vil. Og det vil du hindre mig i. I denne de ugudeliges Kamp imod Præsterne, i denne Kongemordernes Kamp imod Kongen, i denne Satans Kamp imod Gud staar du paa Satans Side. Din Broder var hans første Forbunds-fælle, du er den anden, han begyndte, du fører hans Værk til Ende. Du holder med Kongemorderne imod Tronen, du holder med de ugudelige imod Kirken, du berøver Gud hans sidste Udvej. Da jeg, Kongens Stedfortræder, ikke kan komme, bliver Landsbyerne ved at brænde, Familierne at græde, Præsterne at bløde, Bretagne at lide, Kongen at sidde i Fængsel og Jesus Kristus at være i Nød og Kvide. Og hvem er Skyld deri? Naa, det maa du om. Jeg havde ventet lige det modsatte af dig, men jeg har altsaa taget fejl. Nej, det er sandt, du har Ret, jeg har dræbt din Broder. Din Broder havde vist sig modig, det belønnede jeg ham for; han havde forset sig, det straffede

jeg ham for. Han havde svigtet sin Pligt, jeg har ikke svigtet min. Hvad jeg har gjort, vilde jeg gøre igen, og jeg sværger ved den hellige Anna i Auray, som ser ned paa os, at jeg under de samme Omstændigheder vilde lade min egen Søn skyde, som jeg lod din Broder skyde. Nu er du Herre. Jeg beklager dig. Du har løjet for din Kaptajn, du, et kristent Menneske, har ingen Tro, du, en Bretagner, har ingen Ære, jeg blev betroet til din Ærlighed, og du tager imod mig med Forræderi, du giver mig Døden, skønt du lovede dine Kammerater at frelse mit Liv. Ved du, hvem Du dræber? dig selv. Du røver Kongen mit Liv og giver Satan din udødelige Sjæl. Begaa du blot din Forbrydelse, du sælger din Himmerigspart for Røverkøb. Ved din Hjælp sejrer Satan, ved din Hjælp bliver Kirkerne revne ned, ved din Hjælp bliver Hedningerne ved med at smelte Klokkerne og støbe Kanoner af dem, med at skyde Mennesker med det, der var bestemt til at frelse Sjæle. I denne Stund, medens jeg taler med dig, dræber maaske Klokken, der lød ved din Daab, din Moder. Hjælp du kun Satan; hvorfor betænker du dig? Ja, jeg har dømt din Broder til Døden, men det skal du vide, at jeg er et Redskab i Guds Haand. Du sætter dig til Doms over Guds Redskaber! Vil du ogsaa sætte dig til Doms over Lynet i Himlen? Det vil ramme dig, ulykkelige. Vogt dig for, hvad du gør. Ved du, om Gud har forladt mig mine Synder? Nej, men gør du kun alligevel, hvad du vil. Du kan frit sende mig til Helvede og selv gaa samme Vej. Om du og jeg skal være evig fordømte, beror paa dig, det bliver dig, der kommer til at staa til Ansvar derfor overfor Gud. Vi er ene og staar Ansigt til Ansigt paa Afgrundens Rand. Fuldbyrdd din Gerning, gør, som du vil. Jeg er gammel, du er ung, jeg er vaabenløs, du er bevæbnet. Dræb mig!“

Medens den gamle Mand stod op i Baaden og sagde disse Ord med en Røst, der overdøvede Havets Brusen, traadte hans Skikkelse som Følge af Bølgegangen snart tilbage i Skyggen, snart atter frem i Lyset. Matrosen var bleven ligbleg, store Sveddraaber randt ned ad hans Pande, han rystede som et Espeløv, nu og da kyssede han sin Rosenkrans. Da den gamle Mand havde talt ud, kastede han sin Pistol og faldt paa Knæ.

„Naade, Herre! Tilgiv mig!“ raabte han. „De taler som Vorherre selv. Jeg har Uret. Min Broder havde Uret. Jeg vil gøre alt for at gøre godt igen, hvad han forbrød. Byd over mig. Befal. Jeg adlyder.“

„Jeg tilgiver dig,“ sagde den gamle.

II.

Levnedsmidlerne, de havde med i Baaden, kom til Nytte. De to Flygtninge var nødte til at gøre lange Omveje og var sex og tredive Timer om at naa Kysten. De tilbragte en Nat paa Havet, men det var en smuk Nat, skønt med alt for meget Maanelys for Folk, der søgte at skjule sig.

De hørte den til Undergang viede Korvets sidste Skud, som man hører en Løves sidste Brøl, naar Jægerne dræber den i Skoven. Saa blev der stille paa Havet.

Halmalo var en udmærket Sømand. Han gjorde Vidundere af Behændighed og Kløgt. Denne improviserede Rejse mellem Skærene og under Fjendens Øjne var et Mesterstykke. Vinden var mindsket og Havet blevet medgørligt.

Halmalo undgik Kysten bag Les Minquiers, gik omkring La Chaussée-aux-Bœufs, lagde sig i Læ der for at faa nogle Timers Hvile i den lille Vig, der ved Lavvande dannes paa Nordsiden, og da han atter drejede mod Syd, lykkedes det ham at slippe om mellem Granville og Chausey-Øerne, uden at Udkigsmændene paa noget af Stederne opdagede ham. Derpaa roede han ind i St. Michel-Bugten, hvilket var dristigt, fordi det var saa nær ved Cancale, Krydsereskadrens Ankerplads. Den anden Dags Aften en Times Tid før Solnedgang lod han St. Michel-Bjærget bag sig og lagde ind til Land paa et Sted, hvor der altid er øde, fordi Strandkanten der er farlig paa Grund af Kvægsand. Heldigvis var det Højvande. Halmalo drev Baaden saa langt ind, som han kunde, prøvede Sandbunden og fandt den fast, satte Baaden paa Grund og sprang ud. Den gamle gjorde ligesaa og undersøgte nøje Horisonten.

„Vi er ved Mundingen af Couesnon, Herre,“ sagde Halmalo. „Til Styrbord har vi Beauvoir, til Bagbord Huisnes. Klokke-taarnet der lige for hører til Ardevan.“

Den gamle bøjede sig ned over Baaden, tog en Beskøjt, som han puttede i Lommen, og sagde til Halmalo: „Behold Resten.“ Halmalo puttede det, der var igen af Oxetungen ned i Sækken med Beskøjterne og tog den paa Nakken. Da det var besørget, sagde han: „Skal jeg vise Dem Vej, eller følge med Dem, Herre?“ — „Ingen af Delene.“ Halmalo saa' overrasket paa den gamle Mand. „Nu maa vi skilles, Halmalo,“ vedblev denne; „det duer ikke at være to; enten maa man være tusind eller ene.“ Han brød af og tog op af en af sine Lommer en grøn Silkeroset, omtrent som en Kokarde, med en guldbroderet Lilje i Midten. „Kan du læse?“ spurgte han. — „Nej.“ — „Det er godt. En Mand, som læser, er til Besvær. Har du en god Hukommelse?“ — „Ja.“ — „Det er godt. Hør nu, Halmalo, nu gaar du til højre, og jeg til venstre. Jeg gaar ad Fougères, du ad Bazouges til. Behold din Sæk, den giver dig Udseende af at være en Bonde. Gem dine Vaaben og skær dig en Kæp i en Hæk. Kravl gennem de høje Rugmarker, list dig om bag Gærderne, hold dig borte fra Folk, undgaa Veje og Broer. Gaa ikke ind i Pontorson. Men det er sandt, du maa jo over Couesnon; hvordan vil du komme over den?“ — „Jeg svømmer over.“ — „Det er godt. Der er for Resten et Vadested. Ved du, hvor det er?“ — „Ja, mellem Ancey og Vieux-Viel.“ — „Det er rigtigt; det er godt at mærke, at du er her fra Egnen.“ — „Men Natten begynder at falde paa. Hvor vil Naadigherren ligge?“ — „Jeg skal nok klare mig. Hvor vil du ligge?“ — „Der er Høstakke. Jeg var Bonde, før jeg blev Matros.“ — „Kast din Matros-hat, ellers røber den dig; du kan vel nok et eller andet Sted finde en Hue.“ — „Ja, dem er der nok af alle Vegne. Den første Fisker, jeg møder, køber jeg en af.“ — „Det er godt. Og hør nu. Er du kendt i Skovene?“ — „Ja, i dem alle sammen.“ — „Hele Landet over?“ — „Fra Noirmoutier til Laval.“ — „Kender du ogsaa Navnene?“ — „Ja vel.“ — „Og du glemmer ingenting?“ — „Nej.“ — „Vel, hør saa godt efter. Hvormange Mil kan du

gaa om Dagen?" — „To, tre, fire, fem, om saa skal være.“ — „Det kan nok gøres nødigt. Pas nu paa hvert Ord, jeg siger. Du gaar til Saint-Aubin Skoven.“ — „Ved Lamballe?" — „Ja. Ved Randen af Hulvejen mellem St. Rieul og Plédéliac er der et stort Kastanietræ. Der standser du. Du vil ikke se nogen der.“ — „Ja, derfor kan der jo lige godt være nogen.“ — „Du giver Signalet — kan du det?" Halmalo pustede Kinderne op, vendte sig om imod Havet, og man hørte et Skrig som af en Ugle. Man kunde have troet, at det kom fra Skovens Dybder ved Nattetid, saa uhyggeligt og naturligt lød det. „Det er godt," sagde den gamle; „du er af vore Folk." Han rakte ham den grønne Silkeroset. „Det er min Kommandosøjle," vedblev han; „tag den. Det er af Vigtighed, at ingen endnu faar mit Navn at vide, men denne Roset er nok. Hans Majestæt Kong Ludvig den Sextendes Datter har broderet Liljen i Fængslet i Temple." Halmalo knælede, tog med skælvende Haand Rosetten med Liljen og førte den til sine Læber; derpaa holdt han inde, som om han var bange for at kysse den. „Gaar det an?" spurgte han. — „Ja, du kysser jo Krucifixet." Halmalo kyssede Liljen. „Rejs dig," sagde den gamle. Halmalo rejste sig og stak Rosetten ind paa Brystet. „Hør nu godt efter," vedblev den gamle. „Løsenet er: 'Rejs jer. Ingen Pardon.' Ved Kanten af St. Aubin Skoven giver du altsaa Signalet. Du giver det tre Gange, saa stiger der en Mand op af Jorden." — „Fra et Hul under Træerne. Det kender jeg." — „Den Mand er Planchenault ogsaa kaldet Kongens Hjærte. Du viser ham Rosetten, saa ved han Besked. Derpaa gaar du ad Veje, som du selv maa finde paa, til Astillé-Skoven; der træffer du en hjulbenet Mand, som bærer Øgenavnet Mousqueton og som aldrig viser Barmhjærtighed mod nogen. Du siger til ham, at jeg er glad ved ham, og at han skal faa sine Sognefolk til at røre sig. Derpaa gaar du til Couesbon en Mil fra Ploërmel. Du giver Ugleskriget, saa kommer der en Mand op af et Hul, det er Hr. Thuault, Landfoged i Ploërmel, han var Medlem af den saakaldte grundlovgivende Forsamling, men paa den rigtige Side. Du siger til ham, at han skal faa Folkene paa Slottet Couesbon til at rejse

sig; det er et godt Sted, Hulveje, Smaakrat, ujævnt Jordsmon. Hr. Thuault er en brav og forstandig Mand. Saa gaar du til St. Guen-les Toits og taler med Jean Chonau, som i mine Øjne er den virkelige Høvding. Derpaa gaar du til Villa-Anglose-Skoven, hvor du træffer Guitter, som de kalder St. Martin, og siger til ham, at han skal holde Øje med en vis Courmesnil, den gamle Goupil de Préfelns Svigersøn og Formand for Jakobinerklubben i Argentan. Husk nu godt paa det alt sammen. Jeg skriver ingenting op, for det er bedst at lade det være. La Rouarie skrev en Gang en Liste, det ødelagde det hele. Saa gaar du til Rougefen-Skoven, hvor du træffer Miélette, som sætter over Kløfterne ved Hjælp af en lang Stok.“ — „Ja, det kender jeg nok.“ — „Kan du selv gøre det?“ — „Ellers var jeg ikke Bretagner og Bonde. Springstokken er vor Ven. Den forlænger vore Arme og Ben.“ — „Det vil sige, at den svækker Fjenden og forkorter Vejen. Det er et godt Redskab.“ — „Jeg holdt en Gang tre Toldbetjente, som havde Sabler, Stangen med min Springstok.“ — „Hvornaar var det?“ — „Det er ti Aar siden.“ — „I Kongens Tid?“ — „Ja vel.“ — „Du har altsaa kæmpet under Kongen?“ — „Ja vel.“ — „Mod hvem?“ — „Det ved jeg min Tro ikke. Jeg var Saltsmugler.“ — „Naa.“ — „Vi kaldte det at slaas med Posekigerne. Er Posekigerne det samme som Kongen?“ — „Ja — nej — men det behøver Du ikke at forstaa.“ — „Om Forladelse, Naadigherre, fordi jeg var saa fri at spørge Naadigherren.“ — „Saa gaar vi videre. Er du kendt i La Tourgue?“ — „Om jeg er kendt i La Tourgue! Det er der, jeg er fra.“ — „Hvad for noget?“ — „Ja, jeg er fra Parigné.“ — „Naa, ja La Tourgue ligger jo virkelig i Nærheden af Parigné.“ — „Om jeg er kendt i La Tourgue! Det store, runde Slot, som er mine Naadigherrers Familiesæde. Der er en stor Jærnport, som skiller den ny Bygning fra den gamle, og som man ikke vilde kunne sprænge med Kanoner. I den ny Bygning er det, de gemmer den navnkundige Bog om St. Bartholomæus, som Folk plejede at komme og se paa af Nysgerrighed. Der er Frøer i Græsset. Da jeg var lille, legede jeg tit med de Frøer. Og saa den underjordiske Gang! Jeg kender den; det er jeg

maaske nu den eneste, der gør.“ — „Hvad for en underjordisk Gang? Jeg forstaar ikke, hvad du mener.“ — „Den blev brugt i gamle Dage, naar La Tourgue blev belejret. Folkene der inde kunde slippe ud gennem en underjordisk Gang, der fører ud i Skoven.“ — „Der er saadan en underjordisk Gang paa Slottet La Jupellière og paa Slottet Hunaudaye, og fra Champéontaarnet, men der er ingen paa La Tourgue.“ — „Jo vist, Naadigherre. De Gange, Naadigherren taler om, kender jeg ikke noget til, jeg kender kun den paa La Tourgue, fordi jeg er der fra Egnen, og der er næppe andre end jeg, som kender den. Man talte ikke om den; det var forbudt, fordi den var bleven benyttet i Hr. de Rohans Krige. Min Fader kendte Hemmeligheden, og han har vist mig den. Jeg kender baade den hemmelige Indgang og den hemmelige Udgang. Er jeg i Skoven, kan jeg gaa ind i Taarnet, og er jeg i Taarnet, kan jeg gaa ud i Skoven uden at nogen ser mig. Naar Fjenden saa kommer, er der ikke en Mo's Sjel der inde. Saadan er det med La Tourgue. Jo, jeg kender det nok.“ — Den gamle tav et Øjeblik. „Du tager uden Tvivl fejl,“ sagde han saa, „var der en saadan Hemmelighed, maatte jeg kende den.“ — „Jeg er vis i min Sag, Naadigherre. Der er en Sten, som drejer sig.“ — „Aa, I Bønder tror paa Stene, som drejer sig, paa Stene, som synger, paa Stene, som gaar hen og drikker af Bækken om Natten. Ammestueeventyr.“ „Men jeg har selv drejet den. Stenen . . .“ — „Ligesom andre har hørt den synge, La Tourgue er en fast og sikker Bastille, som er let at forsvare, men den, som vilde stole paa en underjordisk Gang for at slippe ud af den, maatte være en stor Tosse.“ — „Ja, men Naadigherre . . .“ Den gamle trak paa Skuldrene. „Lad os ikke spille Tiden. Lad os tale om vore Sager.“ Den afgørende Tone, hvori han sagde dette, gjorde en brat Ende paa Halmalos Paa-staaelighed. „Saa gaar vi videre,“ vedblev den gamle. „Hør nu. Fra Rougafen gaar du til Montchevrier-Skoven, hvor du træffer Bénédicité, Tylvtens Anfører. Han er ogsaa en brav Mand. Han læser sit *Benedicite*, medens han lader Folk skyde. I Krig er der ingen Brug for Føleri. Fra Montchevrier gaar du . . .“ Han brød af.

„Jeg glemte Pengene,“ sagde han. Han tog en Pung og en Tegnebog op af Lommen og rakte Halmalo den. „I denne Tegnebog er der tredive Tusind Francs i Sedler,“ vedblev han, „de er ganske vist falske, men de ægte er ikke mere værd; og i denne Pung er der hundrede Louisdorer. Jeg giver dig alt, hvad jeg har. Jeg har ikke Brug for noget her, og det er ogsaa bedst, at man ikke kan finde Penge paa mig. Saa gaar jeg videre. Fra Montchevrier gaar du til Antrain, hvor du træffer Hr. de Frotté; fra Antrain til La Jupellière, hvor du træffer Hr. de Rochecotte; fra Jupellière til Noirieux, hvor du træffer Pastor Baudouin. Kan du huske alt det?“ — „Som mit Fadervor.“ — „Du træffer Hr. Dubois-Guy i St. Brice-en-Cokle, Hr. de Turpin i Morannes og Prins de Talmont i Château-Gonthier.“ — „Skal jeg tale med en Prins?“ — „Jeg taler jo med dig.“ Halmalo tog Hatten af. „Alle vil tage godt imod dig, naar de ser Prinsessens Lilje. Glem ikke, at du kommer til Steder, hvor der er Folk, som holder til med Bjerget, og andre republikanske Køtere. Du maa forklæde dig, det er ikke vanskeligt, for de Republikanere er saa dumme, at naar man blot har en blaa Frakke paa, trekantet Hat og en trefarvet Kokarde, kan man færdes alle Vegne. Der er ingen Regimenter mere, ingen Uniformer, Korpserne har ingen Numre, enhver klæder sig i de Pjalter, han behager. Du gaar til St. Mhervé, der træffer du Gaulier, som de kalder for Store-Peter. Du gaar til Kantonnementet i Parné, hvor Karlene med de sorte Ansigter ligger; de kommer Grus i deres Bøsser og dobbelt Krudtladning, for at de skal knalde bedre. Det kan være meget godt, men sig frem for alt til dem, at de skal dræbe, dræbe og atter dræbe. Du skal gaa til Lejren ved Vache Noire — den ligger paa en Bakke midt i Charnie-Skoven —, saa til Lejren ved L'Avoine, til Vest-Lejren og til Myrernes Lejr. Du skal gaa til Grand-Bordage i Quelaines Sogn, der bor en Enke, hvis Datter er gift med Treton, som de kalder Engelskmanden. Du skal gaa til alle de Mænd, der holder til rundt om i alle Skovene. Du skal hverve os Venner og sende dem til Grænsen af Øvre- og Nedre-Maine. Naar alt det er besørget, og Løsenet „Rejs jer! Ingen Pardon!“ givet alle Vegne,

skal du gaa til den store Hær, den katolske og kongelige Hær, hvor den saa staar. Du skal opsøge dem af Anførerne, som da endnu er i Live, og vise dem min Kommandosløjfe, de ved, hvad det betyder. Du er kun Matros, men Cathelineau er kun Fragtmand. Du skal hilse dem fra mig og sige: Tiden til at føre baade den store og den lille Krig samtidig er kommen. Den store gør mest Spektakel, den lille kræver mest Arbejde. Vendéen er god, Guerillaen er værre, og naar man fører Borgerkrig, er den værste Maade at føre Krig paa den bedste. En Krigs Godhed beror paa, hvor megen Fortræd, den gør.“ Han brød af. „Jeg har sagt dig alt dette, Halmalo, skønt du ikke forstaar Ordene, men Du forstaar Meningen. Jeg fattede Tillid til dig, da jeg saa’ dig tumle med Baaden; du kan ikke Matematik, og alligevel navigerer du forbausende dygtigt. Den, der kan styre en Baad kan ogsaa lede et Oprør. Efter den Maade, du klarede dig over for Havets Rænker, er jeg vis paa, at du vil klare alle de Hverv, jeg har givet dig. Jeg gaar videre. Du siger altsaa dette til Anførerne, saa omtrent, saa godt du kan, og det bliver godt nok. Jeg foretrækker Krigen i Skovene for Krigen i aaben Mark; jeg indlader mig ikke paa at stille hundrede Tusind Bønder op over for de blaa Soldaters Geværer og Hr. Carnots Kanoner; inden der er gaaet en Maaned, vil jeg have fem Hundrede Tusind Drabsmænd liggende i Baghold i Skovene. Republikanernes Hær er mit Vildt, Krybskytteri er ogsaa Krig. Jeg er Skovenes Feltherre. Naa, det er nu ogsaa et Ord, du ikke forstaar. Lige meget, ingen Pardon og Baghold overalt, det forstaar du. Tilføj, at Englænderne holder med os. Lad os bringe Republiken i dobbelt Ild. Europa staar os bi. Lad os gøre rent Bord med Revolutionen. Kongerne fører Kongerigers Krig imod den, vi vil føre Soggenes Krig imod den. Det skal du sige. Har du forstaaet mig?“ — „Ja vel. Der skal skændes og brændes alle Vegne.“ — „Det er rigtigt.“ — „Ingen Pardon.“ — „Ingen. Det er rigtigt.“ — „Jeg skal gaa alle de Steder hen.“ — „Og tag dig i Agt. Her paa Egnen bliver man let Dødsens.“ — „Døden bryder jeg mig ikke om. Den, som gør sit første Skridt, slider maaske sine sidste Saaler.“ — „Du er modig.“ —

„Men hvis man nu spørger mig om Naadigherrens Navn?“
 — „Det bør man ikke have at vide endnu. Sig, at det ved Du ikke. Det er jo sandt.“ — „Hvor træffer jeg Naadigherren igen?“ — „Hvor jeg er.“ — „Hvordan faar jeg det at vide?“ — „Det ved al Verden til den Tid. Inden otte Dage vil man tale om mig, jeg skal statuere Eksempler, jeg skal hævne Kongen og Religionen, og du vil være paa det rene med, at det er mig, man taler om.“ — „Vel.“
 — „Glem nu ingenting.“ — „Nej, De kan være ganske rolig.“ — „Gaa saa. Vorherre være med dig.“ — „Jeg skal gøre alt, hvad De har sagt. Jeg skal gaa. Jeg skal tale. Jeg skal adlyde. Jeg skal befale.“ — „Godt.“
 — „Og hvis jeg har Held med mig . . .“ — „Saa skal jeg gøre dig til St. Ludvigs-Ridder.“ — „Ligesom min Broder. Og hvis jeg nu ikke har Held med mig, lader De mig saa skyde?“ — „Ligesom din Broder.“ — „Det er et Ord, Naadigherre.“

Den gamle Mand bøjede Hovedet og syntes at falde i alvorlige Tanker. Da han atter saa op, var han ene. Halmalo var kun et sort Punkt, der forsvandt i Horisonten. Solen var gaaet ned. Strandmaagerne og Hætteterne vendte tilbage fra Havet derude. Man mærkede den Uro, der gaar forud for Natten. Løvfrøerne kvækkede, Sump-snepperne fløj pibende op fra Vandpytterne, Maager, Krager, Raager og Alliker holdt deres Aftenskænderi, Strandfuglene kaldte paa hverandre, men ikke en menneskelig Lyd hørtes. Der var ganske øde. Ikke et Sejl saas i Bugten, ikke en Bonde paa Landjorden. Saa langt Øjet rakte, kun den øde Slette. De store Sandtisler skælvede. Tusmørkets hvide Himmel kastede et blegt Skær ind over Strandbredden. Dammene paa den mørke Slette tog sig paa Afstand ud som Tintallerkener, der laa paa Jorden. Vinden bar ind fra det vide Hav.

FJERDE BOG.

Tellmarch.

I.

Den gamle Mand svøbte sin Kappe om sig og begyndte at gaa, tankefuld og med langsomme Skridt. Han gik i Retning af Huisnes, medens Halmalo gik ad Beauvoir til. Bag ham hævede St. Michel sig, dette vældige, sorte, trekantede Bjerg, der er for Havet, hvad Cheops-pyramiden er for Ørkenen.

Flyvesandet ved Mont Saint-Michel-Bugten flytter umærkelig sine Klitter. Der fandtes paa den Tid imellem Huisnes og Ardevon en meget høj Klit, som en Jævn-døgnstorm siden har jævnet med Jorden; det var det ejendommelige ved den, at den var gammel, og at der paa dens Top stod en Sten rejst i det tolvte Aarhundrede til Minde om et Kirkemøde i Avranches imod den hellige Thomas af Canterburys Mordere. Der oppe fra oversaa man hele Egnen og kunde orientere sig. Den gamle gik hen til denne Klit og op paa den. Han satte sig paa en af de fire mindre Sten ved Mindestenens Hjørner og gav sig til at undersøge det store Landkort, der laa udbredt under hans Fødder. Han syntes at søge en Vej i en Egn, han ellers var vel kendt med. I det store Landskab, der laa utydeligt i Tusmørket, var det eneste, der traadte skarpt frem, Horisonten, der stod sort imod den hvide Himmel. Man skelnede Tagene i flere Mils Afstand, alle Kirketaarnene paa Kysten, meget høje, som de er, for tillige at kunne tjene som Sømærker.

Efter nogle Øjeblikkes Forløb syntes den gamle Mand at have fundet, hvad han søgte i Halvmørket; hans Blik standsede ved en Indhegning med Træer, Mure og Tage, der lige netop var til at skimte, aabenbart en Avlsgaard. Han slog fornøjet med Nakken som en, der siger til sig

selv: „Der er det,“ og gav sig til i Luften med Fingeren at antyde en Vej imellem Hækkene og Markerne. Nu og da dvælede hans Blik ved en uformelig og utydelig Genstand, der svævede over Gaardens Hovedtag og syntes at spørge sig selv: „Hvad er det?“ Hverken Form eller Farve kunde skelnes paa Grund af Tusmørket; det var ikke en Vindfløj; thi det flagrede, og der var ingen Grund til at tro, at det var et Flag.

Han var træt, og glad ved at sidde paa Stenen; han gav sig hen i den Glemsel af det nærværende, som det første Minuts Hvile skænker den trætte. Der er en Tid paa Dagen, som man kan kalde Stilhedens, Fredens Stund, det er Aftenen. Den var nu kommen, og han nød den. Han saa' og han hørte, hvad? Stilheden. Selv grumme Mennesker har Øjeblikke, da Sørgmodigheden kommer over dem. Pludselig blev denne Stilhed, ikke forstyrret, men understreget af Stemmer; det var et Par Kvinder og nogle Børn, der kom forbi; Buskene skjulte dem, men de gik lige ved Klittens Fod og derfra videre ad Sletten og Skoven til. Stemmerne naaede klare og friske op til den tankefulde gamle, de var saa nær, at ikke et Ord gik tabt.

En Kvindestemme sagde: „Lad os skynde os, Mo'r Fléchard. Er det denne Vej?“ — „Nej, det er dér.“ — „Hvad hedder Gaarden, vi bor paa?“ — „L'Herbe-en-Pail.“ — „Er der langt igen?“ — „En Fjerdingvej.“ — „Lad os skynde os, at vi kan faa vor Suppe.“ — „Ja, vi kommer bagefter.“ — „Vi skulde helst løbe, men Børnene er trætte. Vi er kun to Kvinder, vi kan ikke bære tre Børn, og I bærer jo allerede et, Mo'r Fléchard, en rigtig Blyklump. I har vænnet hende fra, den Ædedolk, men I bærer hende alligevel stadig, det er en daarlig Vane. Lad mig tage hende. Ak ja, Suppen bliver kold.“ — „Aa, hvor de Sko, I har givet mig er dejlige! De sidder, som de var syede til mig.“ — „Det er bedre end at gaa barbenet.“ — „Skynd dig dog, René-Jean.“ — „Ja, det er ham, der har sinket os. Han skal i Snak med alle de smaa Bønderpiger, han møder. Saadan en Fyr skal ogsaa spille Kavalér.“ — „Aa, han gaar jo kun i sit femte Aar.“ — „Sig mig, René-Jean, hvorfor gav du dig i Snak med den lille Pige i Landsbyen?“ En Drengestemme svarede:

„Fordi jeg kendte hende.“ — „Hvad for noget? Kendte du hende?“ — „Ja,“ svarede Drengen, „for hun gav mig Godter i Morges.“ — „Det er et stærkt Stykke!“ sagde Konen; „vi har kun været her paa Egnen i tre Dage, og han, der ikke er større end Tobak for en Skilling, har allerede en Kæreste.“ Stemmerne fjernede sig, der blev atter ganske stille.

II.

Den gamle Mand rørte sig stadig ikke af Pletten. Han tænkte ikke, han knapt nok drømte. Alt omkring ham var Fred og Ro, Tillidsfuldhed og Ensomhed. Det var endnu ganske lyst oppe paa Klippen, men næsten mørkt paa Sletten og helt mørkt i Skovene. Maanen stod op i Zenith. Skønt opfyldt af voldsomme Tanker gav denne Mand sig hen i det uendeliges ubeskrivelige Fred og Mildhed. Han følte Haabet stige op i sin Sjæl som en Morgenrøde, om man da kan bruge Ordet Haab om de Forventninger, hvormed man imødeser en Borgerkrig. I Øjeblikket tyktes det ham, at han var udenfor al Fare, nu, da han var sluppen bort fra det ubønhørlige Hav og atter havde fast Grund under Fødderne. Ingen kendte hans Navn, han var ene, forsvunden for Fjenden, sporløst forsvunden, thi Havet bevarer ingen Spor. Han følte sig saa tryk og rolig. Et Øjeblik til, og han vilde være slumret ind.

Pludselig rejste han sig. Hans Opmærksomhed var pludselig bleven vakt; der var noget, som gav hans Blik en bestemt Retning. Det var Kirketaarnet i Cormeray, han saa' paa. Dets Omrids tegnede sig tydelig i Baggrunden af Sletten lige for ham med det spidse Tag og imellem Taarnet og Taget det firkantede Klokkerum, aabent til alle Sider, som det bruges i Bretagne. Dette Klokkerum syntes imidlertid afvekslende, med lige store Mellemrum at være aabent og lukket, den høje Glug tegnede sig snart hel hvid, snart hel sort; snart saa' man Himlen igen-

nem den, snart saa' man den ikke. Aabningen og Lukningen fulgte med et Sekunds Mellemrum saa regelmæssig efter hinanden som Hammerens Slag paa Ambolten. Cormeray laa et Par Mil borte; til højre havde den gamle Taarnet i Baguer-Pican, ligeledes i Horisonten. Klokkerummet i det aabnedes ligesom det i Cormeray. Paa venstre Haand havde han Taarnet i Tanis; ogsaa der aabnedes og lukkedes Klokkerummet. Han saa' efter alle Kirketaarnene i Horisonten, i dem alle blev Aabningen i Klokkerummet skiftevis sort og hvid. Hvad betød det? Det betød, at der blev ringet med alle Klokkerne; for saaledes at kunne vise sig og forsvinde, maatte de være i voldsomme Svingninger. Hvad var der paa Færde? Der blev aabenbart ringet med Stormklokken, man klemtede voldsomt alle Vegne, i alle Sogne, i alle Landsbyer, men der var ingen Ting at høre paa Grund af den store Afstand, som hindrede Lyden i at naa frem, og paa Grund af Paalandsvinden, der bar til den anden Side. Intet kunde være uhyggeligere end denne voldsomme Klemten alle Vegne og samtidig denne dybe Stilhed.

Den gamle saa' og lyttede. Han saa' Klemtningen, men han hørte den ikke. Hvad betød denne Klemten? Hvem gjaldt den?

III.

Sikkert nogen, man var paa Jagt efter. Men hvem? Det gøs i dette Menneske af Staal. Det kunde ikke være ham. Man havde ikke kunnet ane, at han var kommen, han var jo knapt kommen i Land. Korvetten var uden Tvivl gaaet under med Mand og Mus, og selv om Bord i den kendte kun Boisberthelot og La Vieuville hans Navn.

Klokkerne blev ved med deres vilde Klemten. Han undersøgte og talte dem instinktmæssig, og hans Tanker, der drevne fra den ene Gisning til den anden, var i den Bølgegang, der opstaar, naar man fra dyb Tryghed gaar

over i frygtelig Uvished. Naar alt kom til alt, kunde denne Klemten nu alligevel forklares paa mange Maader, og til sidst faldt han til Ro efter at have gentaget for sig selv: „Nej, der er ingen, som ved, at jeg er her, og der er ingen, som kender mit Navn.“

Der lød en svag Støj over og bag ved ham; det lød, som Bladenes Raslen, naar et Træ bliver rystet. I Førstningen gav han ikke Agt derpaa, men da det blev ved, vendte han sig til sidst om. Det var virkelig et Blad, men et Blad Papir, en stor Plakat, der var slaaet op paa Stenen oven over hans Hoved, og som Vinden var ved at rive af. Den havde ikke været anbragt der længe, thi den var vaad endnu. Den gamle Mand var kommen op paa Klitten fra den modsatte Side, saa han havde ikke set den.

Han stod op paa Stenen, han havde siddet paa, og lagde Haanden paa det Hjørne af Plakaten, Vinden havde Tag i. En Del af den var trykt med store Bogstaver, og oppe paa Toppen af Klitten var det endnu lyst nok, til at man kunde læse dem. Der stod:

*„Den franske Republik,
én og udelelig.“*

Vi, Prieur fra Marne, Folkerepræsentant og Sendemand ved Cherbourghæren, gøre vitterligt, at forhenværende Marquis de Lentenac, Vicomte de Fontenay, der kalder sig Prins af Bretagne, og som hemmelig er gaaet i Land paa Kysten ved Granville, stilles uden for Loven. Der sættes en Pris paa hans Hoved. Den, som udleverer ham død eller levende, faar udbetalt en Sum af tresindstyve Tusinde Livres i Guld — ikke i Sedler. En Bataillon af Cherbourghæren vil straks blive udsendt for at søge efter forhenværende Marquis de Lentenac. Kommunerne anmodes om at yde kraftig Bistand. — Givet paa Raadhuset i Granville den 2den Juni 1793.

Prieur fra Marne.“

Under dette Navn var der en anden Underskrift med meget mindre Bogstaver, saa den ikke var til at læse i Halvmørket.

Den gamle trak Hatten ned over Øjnene, knappede Kappen helt op til Hagen og gik hurtig ned ad Klitten, Det var aabenbart ingen Nytte til at blive længere paa Toppen af Klitten, han havde maaske allerede været der for længe, det var det eneste Sted, der endnu var synligt.

Da han var kommen ned i Mørket, sagtnede han sin Gang. Han gik i den Retning, han havde antydet, hen ad Avlsgaarden til. Alt var øde; paa den Tid af Aftenen færdedes der ikke flere ude. Bag en Busk standsede han, tog Kappen af, vendte den laadne Side af Vesten udad, tog atter Kappen paa og bandt den sammen med et Stykke Sejlgarn, og saa gik han videre.

Det var maanelyst. Han kom til en Korsvej, hvor der stod et gammelt Stenkors. Paa Fodstykket skimtedes en hvid Firkant, rimeligvis en Plakat, som den, han nylig havde læst. Han gik derhen.

„Hvor skal De hen?“ lød det bag ved ham. Han vendte sig om. Ved Hækken stod der en Mand, høj som han, gammel og hvidhaaret som han og endnu mere pjaltet klædt end han. Han støttede sig til en lang Stok. „Hvor skal De hen?“ gentog Manden. — „Sig mig først, hvor jeg er,“ svarede den gamle med næsten hovmodig Ro. — „De er paa Herresædet Tanis' Enemærker, hvor jeg er Tigger og De Herre.“ — „Jeg?“ — „Ja, De, Hr. Marquis de Lantenac.“

IV.

Marquis de Lantenac — herefter kalder vi ham ved Navn — svarede alvorlig: „Naa ja, saa udlever mig da.“ — Manden vedblev: „Vi har begge hjemme her, De paa Slottet, jeg i Buskene.“ — „Lad os faa en Ende paa det. Udlever mig,“ sagde Marquien. — „De vilde til Avlsgaarden Herbe-en-Pail, ikke sandt,“ vedblev Manden. — „Ja.“ — „Gaa ikke derhen.“ — „Hvorfor?“ — „Fordi de blaa er der.“ — „Hvor længe har de været der?“ — „I tre Dage.“ — „Satte Folkene paa Gaarden og i Lands-

byen sig til Modværgen? — „Nej, de lukkede alle Porte og Døre op.“ — „Ja saa.“ Manden pegede paa Avlsgaardens Tag, som saas i nogen Afstand over Træerne. „Kan De se Taget, Hr. Marquis?“ — „Ja.“ — „Kan De se det, der er oven paa det?“ — „Det, der flager?“ — „Ja.“ — „Det er en Fane.“ — „Ja, den trefarvede.“ Det var den, der allerede havde vakt Marquiens Opmærksomhed oppe paa Klitten. — „Bliver der ikke ringet med Stormklokken?“ spurgte Marquien. — „Jo.“ — „Hvorfor?“ — „Det er aabenbart Dem, det gælder.“ — „Men man kan ikke høre det.“ — „Det er Vindens Skyld. Har De set Deres Plakat?“ — „Ja.“ — „Man søger efter Dem. Der er en halv Bataillon derovre,“ tilføjede han med et Blik i Retning af Avlsgaarden. — „Republikanere?“ — „Parisere.“ — „Naa ja, lad os saa gaa,“ sagde Marquien, idet han gjorde et Skridt hen ad Avlsgaarden til. Manden greb ham i Armen. „Gaa ikke derhen,“ sagde han. — „Hvor vil I da, jeg skal gaa hen?“ — „Hjem til mig.“ Marquien saa' paa Tiggeren. „Hør nu, Hr. Marquis, jeg har det ikke fint hjemme, men der er sikkert. En Hytte, der er lavere end en Kælder, Gulvet er en Bunke Tang, Loftet er af Grene og Græs. Kom. I Avlsgaarden bliver De skudt; hos mig kan De sove, De maa være træt! I Morgen marcherer de blaa bort igen, saa kan De gaa, hvorhen De vil.“ — Marquien saa' paa Manden. „Hvilken Side hører I da til?“ spurgte han; „er I Republikaner eller Royalist?“ — „Jeg er fattig.“ — „Hverken Republikaner eller Royalist?“ — „Nej, det tror jeg ikke.“ — „Er I for eller imod Kongen?“ — „Det har jeg ikke Tid til at tænke paa.“ — „Hvad er Jer Mening om det, der gaar for sig?“ — „Jeg har ingenting at leve af.“ — „Og dog kommer I mig til Hjælp.“ — „Jeg saa', at De er stillet uden for Loven. Hvad er Loven for noget? Man kan altsaa være uden for den. Det forstaar jeg ikke. Er jeg under den eller er jeg uden for den? Jeg ved det ikke. At dø af Sult er det at være under Loven?“ — „Hvor længe har I været ved at dø af Sult?“ — „Saa længe jeg har levet.“ — „Og I redder mig?“ — „Ja.“ — „Hvorfor?“ — „Fordi jeg har sagt til mig selv: der er en, som er endnu fattigere end jeg. Jeg har Ret til

at aande, det har han ikke.“ — „Det er sandt. Og I redder mig?“ — „Ja vel. Vi er Brødre, Naadigherre; jeg beder om Brød, De beder om Livet. Vi er Tiggere begge to.“ — „Men ved I, at der er sat en Pris paa mit Hoved?“ — „Ja.“ — „Hvor ved I det fra?“ — „Jeg har læst Plakaten.“ — „I kan altsaa læse?“ — „Ja, og ogsaa skrive. Hvorfor skulde jeg være som et umælende Dyr?“ — „Naa, siden I kan læse og har læst Plakaten, ved I, at den, der udleverer mig, faar tresindstyve Tusind Francs.“ — „Ja, det ved jeg.“ — „Ikke i Sedler.“ — „Ja, jeg ved det; i Guld.“ — „Ved I, at tresindstyve Tusinde Francs er en Formue?“ — „Ja.“ — „Og at den, der udleverer mig, vil gøre sin Lykke?“ — „Naa ja, hvad saa?“ — „Sin Lykke!“ — „Det var akkurat det, jeg tænkte. Da jeg saa Dem, sagde jeg til mig selv: Den, der udleverer denne Mand, faar tresindstyve Tusind Francs og gør sin Lykke. Lad os skynde os at faa ham skjult.“

Marquien fulgte med Tiggeren. De gik ind i et Krat, hvor Tiggeren havde sin Hule. Det var et Slags Kammer, han havde indrettet sig i en stor, gammel Eg; det var udhulet under dens Rødder og tækket med dens Grene. Det var mørkt, layt, skjult, usynligt. Der var Plads til to. „Jeg har forudset, at jeg en Gang kunde faa en Gæst,“ sagde Tiggeren. De bukkede sig, kravlede lidt og kom saa ind i Kammeret, som de tykke Trærødder delte i mindre Afdelinger. De satte sig paa en Bunke Tang, der udgjorde Sengen. Mellemrummet mellem to Rødder gjorde Tjeneste som Dør og dør slap en Smule Lys ind. Det var nu blevet Nat, men Øjnene retter sig efter det Lys, der er, og til sidst finder man altid en Smule Lys i Mørket. Et Genskin af Maanelyset kastede et svagt, hvidt Skær over Indgangen. I en Krog stod der en Krukke med Vand, og ved Siden af laa der et Stykke Boghvedebrød og nogle Kastanier.

„Lad os spise vor Aftensmad,“ sagde Tiggeren. De delte Kastanierne; Marquien gav sin Beskøjt til fælles bedste; de bed af det samme sorte Stykke Brød og skiftedes til at drikke af Vandkrukken.

Marquien begyndte at spørge Manden ud. „Det kom-

mer altsaa Jer ud paa èt, hvad der sker eller ikke sker?“ — „Saa omtrent. De hører til Herrerne; det maa blive deres Sag.“ — „Men det, som sker . . .“ — „Det sker der oppe, og der er Ting, som sker endnu højere oppe, saasom at Solen staar op og Maanen tager til eller af; det er de Ting, som jeg tager mig af.“ Han drak en Slurk af Krukken. „Hvor frisk Vand er godt,“ sagde han; „hvad synes De om det Vand, Naadigherre?“ — „Hvad hedder I?“ spurgte Marquien. — „Jeg hedder Tellmarch, og Folk kalder mig Tiggeren. De kalder mig ogsaa den gamle. Det har de kaldt mig i fyrretyve Aar.“ — „I fyrretyve Aar! Men da var I jo ung.“ — „Jeg har aldrig været ung. De er det endnu, Hr. Marquis. De har Ben som en paa tyve Aar, De klavrer op paa den store Klit, jeg begynder ikke at kunne gaa mere; naar jeg har gaaet en Fjerdingvej, er jeg træt, og vi er dog lige gamle. Men de rige har den Fordel frem for os, at de faar noget at spise hver Dag. At spise holder Kræfterne vedlige.“ Efter en Pavse vedblev Tiggeren: „Fattige og rige, det er noget skrækeligt noget. Det er det, der volder Ulykkerne, saadan staar det i alt Fald for mig. De fattige vil være rige, og de rige vil ikke være fattige, deri tror jeg det stikker, men jeg blander mig ikke i det. Begivenheder er Begivenheder. Jeg holder hverken med Kreditor eller Debitor, jeg ved, at der er noget, som hedder Gæld, og at man betaler den. Jeg havde helst set, at de ikke havde taget Livet af Kongen, men det vilde falde mig svært at sige hvorfor; i gamle Dage klyngede man jo Folk op i Træerne for ingenting. Jeg har selv set en Mand, som havde Kone og syv Børn, blive hængt, fordi han havde skudt en af Kongens Raabukke. Den Ting kan ses fra to Sider.“ Han tav og vedblev saa atter: „De forstaar nok, at jeg ikke rigtig begriber de Ting. Man gaar, man kommer, der foregaar Begivenheder. Jeg holder mig ude under Stjærnerne.“ Tellmarch faldt igen i Tanker. „Jeg er lidt af en klog Mand, en Smule Læge,“ sagde han derpaa; „jeg forstaar mig paa Urter, og Bønderne, som ser mig give Agt paa, hvad de mener ikke har noget at betyde, anser mig for Troldmand. Fordi jeg tænker, tror de, jeg kan mere end mit Fadervor.“ — „Er I her fra

Eggen?“ spurgte Marquien. — „Jeg har aldrig været uden for den.“ — „I kender mig?“ — „Ja vel. Sidste Gang, jeg saa’ Dem, var, da De tog over til England for to Aar siden. Saa saa’ jeg nylig en Mand paa Toppen af Klitten, en høj Mand — høje Mænd er sjældne her i Bretagne, alle Folk er smaa her. Jeg brugte Øjnene godt; jeg havde læst Plakaten; og da De gik, var det maanelyst, og saa kendte jeg Dem.“ — „Men jeg kender ikke Jer.“ — „De har set mig og alligevel ikke set mig. Jeg saa’ Dem, men en Tigger og en almindelig Vejfarende ser ikke paa samme Maade.“ — „Har jeg truffet Jer før?“ — „Tit og mange Gange, jeg er jo Deres Tigger. Det var mig, der plejede at staa og tigge nede ved Vejen op til Deres Slot. De gav mig somme Tider en Almissee, men den, der giver, ser ikke; den der faar, har Øjnene med sig. En Tigger er altid Spion, men skønt jeg tit er sørgmodig i Hu, gør jeg mig Umage for ikke at være en ondsindet Spion. Jeg strakte Haanden ud; De saa’ ikke paa Haanden, men De kastede den Almissee i den, som jeg havde nødig om Morgenens for ikke at dø af Sult om Aftenen. Man maa undertiden gaa fire og tyve Timer uden at faa noget at spise. Somme Tider er en Sou det samme som Livet. Jeg skylder Dem Livet, nu giver jeg Dem det.“ — „I vil virkelig redde mig?“ — „Ja, jeg vil redde Dem, Naadigherre — paa én Betingelse,“ tilføjede Tellmarch alvorlig. — „Paa én Betingelse? Og det er?“ — „At De ikke er kommen for at gøre ondt.“ — „Jeg er kommen for at gøre godt,“ sagde Marquien. — „Lad os saa sove,“ sagde Tiggeren. De lagde sig ved Siden af hinanden paa Tanglejet. Marquien laa, skønt han var meget træt, et Øjeblik og tænkte, derpaa saa’ han i Halvmørket paa Tiggeren. Saa lagde han sig til at sove. At ligge paa dette Leje var det samme som at ligge paa Jorden; han benyttede Lejligheden og lagde Øret til og lyttede. Han hørte en dump Summen. Lyden forplanter sig som bekendt gennem Jorden; det var Klokkernes Klemten, han hørte. De blev ved at klemte. Marquien faldt i Søvn.

V.

Da han vaagnede, var det Dag. Tiggeren stod udenfor ved Indgangen, thi inde i Hulen kunde man ikke staa oprejst. Han støttede sig til sin Stav. Solen skinnede paa hans Ansigt. „Naadigherre,“ sagde Tellmarch, „Klokken har lige slaaet fire i Taarnet i Tanis. Jeg hørte de fire Slag. Vinden har altsaa vendt sig, det er Fralandsvind. Jeg hører ikke andet, saa Klemtningen maa være hørt op. Alt er roligt i Avlsgaarden og Landsbyen. De blaa sover eller er dragne bort. Den værste Fare er overstaaet. Det er bedst, vi skilles; det er paa Tide, at jeg kommer af Sted.“ Han pegede paa et Punkt i Horisonten. „Jeg gaar ad den Kant, gaa De ad den,“ tilføjede han, idet han pegede i modsat Retning. „Tag Kastanierne med, i Fald De er sulten.“ Han hilste alvorlig paa Marquien, og et Øjeblik efter var han forsvunden under Træerne.

Marquien rejste sig og gik i den Retning, Tellmarch havde angivet.

Det var en dejlig Morgenstund. Stillidser og Spurve sladrede. Marquien fulgte den Sti, de var komne ad den foregaaende Aften. Han traadte ud af Krattet og befandt sig 'atter paa Korsvejen med Stenkorset. Plakaten var der, hvid og næsten fornøjelig at se paa i den opgaaende Sols Lys. Han kom i Tanker om, at der stod noget paa Foden af Plakaten, som han ikke havde kunnet læse den foregaaende Aften, fordi Bogstaverne var for smaa, og det var for mørkt. Han gik hen til Korset. Under Underskriften, „Prieur fra Marne,“ stod der: „Saa snart forhenværende Marquis de Lantenacs Identitet er godtgjort, skal han øjeblikkelig skydes.“

Gauvain

Bataillonschef, Chef for Expeditionskolonnen.“

„Gauvain!“ sagde Marquien. Han standsede hensunken i dybe Tanker med Øjnene fæstede paa Plakaten: „Gauvain!“ gentog han. Han begyndte igen at gaa, vendte sig om, saa' paa Korset, gik tilbage og læste Plakaten endnu en Gang. Derpaa gik han bort med langsomme

Skridt. Havde der været nogen i Nærheden, vilde de have hørt ham mumle „Gauvain!“

Nede fra Hulvejen, han listede sig frem ad, kunde man ikke se Avlsgaardens Tage, som han havde paa venstre Haand. Han gik langs med en stejl Brink, helt bedækket med blomstrende Tornblad. Ved Brinkens Fod tabte Blikket sig straks mellem Træerne, hvis Løv var ligesom gennemtrukket med Lys. Hele Naturen var opfyldt af Morgenfryd.

Pludselig undergik dette Landskab en frygtelig Forandring. Det var som et Baghold, der brød frem, som et Skybrud af vilde Skrig og Geværskud, der slog ned over disse i Lys badede Marker og Skove, og til den Side, hvor Avlsgaarden laa, saa' man en vældig Røg gennemlynet af Flammer, som om Landsbyen og Gaarden var et Knippe Halm, der brændte. Denne bratte Overgang var uhyggelig, det var som en Eksplosion fra Helved i den straalende Morgenrøde. Marquien standsede.

Der er ingen, som ikke i et saadant Tilfælde har gjort den Erfaring, at Nysgerrigheden er stærkere end Frygt for Fare; man vil vide Besked, om det saa skal koste Livet. Han gik op paa Brinken, ved hvis Fod Hulvejen laa. Man kunde ses der oppe, men man kunde ogsaa se. I Løbet af nogle Minutter var han der.

Der blev skudt, og der var Ildløs. Avlsgaarden var Midtpunktet for, Gud ved hvilke, frygtelige Begivenheder. Hvad var der paa Færde? Var Avlsgaarden bleven angrebet? Af hvem? Var det en Kamp der stod? Var det ikke snarere en militær Eksekution? De blaa straffede tit — det var paalagt dem ved et revolutionært Dekret — genstridige Byer og Gaarde ved at stikke Ild paa dem; man brændte for Eksempel enhver Gaard og enhver Landsby, der ikke havde udført de af Loven foreskrevne Skovrydninger og banet Vej i Krattet for det republikanske Rytteri. Var det nu Tilfældet med Herbe-en-Pail? Det var aabenbart, at de lovbefaalede Rydninger ikke var bleven foretagne paa Tanis' og Herbe-en-Pails Enemærker. Var det Straffen derfor? Fortroppen, der holdt Gaarden besat, hørte jo til en af de Eksekutionskolonner, der gik under Navnet Helvedes-Kolonner.

Et meget tæt Buskads omgav paa alle Sider den Højde, paa hvis Top Marquien havde taget Stade for at iagttage Begivenhedernes Gang. Det kaldtes Herbe-en-Pail-Krattet, men var i Virkeligheden snarere en Skov, strakte sig helt hen til Gaarden og gennemkrydsedes som alle Skove i Bretagne af et Net af Kløfter, Stier og Hulveje, der dannede Labyrinter som Republikanernes Hære fo'r vild i.

Var det en Eksekution, maatte den være bleven udført med Grumhed, thi det var gaaet i en Fart. Borgerkrigenes Vildhed medfører saadanne raa Voldshandlinger. Medens Marquien, der fortabte sig i Gisninger og ikke kunde blive enig med sig selv, om han skulde blive, hvor han var, eller gaa ned igen, spejdede og lyttede, hørte denne Ødelæggelsens Larm op eller spredte sig. Han saa' en rasende og overstadig kaad Flok sprede sig i Skoven, og der blev en uhyggelig Mylren under Træerne. Man trængte ind i Skoven fra Avlsgaarden. Trommerne hvirvlede, der blev ikke længere affyret Skud. Det gjorde nu nærmest Indtryk af en Jagt; man syntes at ransage Skoven, at søge Færten, at forfølge. Det var aabenbart, at man søgte efter nogen; der lød en forvirret Summen af vrede og sejrsslolte Ord, som man ikke kunde skelne, men pludselig lød der noget, som hørtes tydelig igennem Larmen. Det var et Navn, som blev gentaget af tusind Stemmer:

„Lantenac! Lantenac! Marquis de Lantenac!“

Det var ham, de søgte.

VI.

Pludselig blev Buskadset omkring ham fra alle Sider paa én Gang fyldt af Geværer, Bajonetter og Sabler, en trefarvet Fane hævede sig i Halvmørket, Raabet Lantenac lød for hans Øren, og ved hans Fødder kom vilde Ansigter til Syne mellem Træstammer og Grene.

Der, hvor Marquien stod, kunde han ses fra ethvert Punkt i Skoven. Han saa' knapt dem, der raabte hans

Navn, men de saa' alle sammen ham. Han saa' kun de flammende Øjne, der var rettede imod ham. Han tog sin Hat af, bøjede Skyggen op, rev en lang, tør Torn af en Busk, tog en hvid Kokarde op af Lommen, gjorde den og Skyggen fast med Tornen, satte atter Hatten paa Hovedet og sagde med høj Røst: „Jeg er den, I søger. Jeg er Marquis de Lantenac, Vicomte de Fontenay, Prins af Bretagne, Chef for de kongelige Hære. Lad os faa en Ende paa det. Læg an! Fyr!“ Og idet han rev sin Gedeskinds Vest op, blottede han sit Bryst. Han saa' ned og søgte med Blikket de anlagte Geværer; han var omgiven af knælende Mænd. Der lød et vældigt Raab: „Lantenac leve! Naadigherren leve! Generalen leve!“ Og i det samme fløj Hattene i Luften, Folkene svang Sabler og Stokke med brune, uldne Huer paa. Det var en vendéeisk Friskare, han var omringet af; den havde straks kastet sig paa Knæ for ham, saa snart den saa' ham. Alle disse af Grumhed flammende Øjne var rettede imod ham med et Udtryk af vild Kærlighed.

Friskaremændene var væbnede med Bøsser, Sabler, Leer, Stænger og Stokke: de bar alle store Filthatte eller brune Huer med hvide Kokarder, en Mængde Rosenkranse og Amuletter, vide Benklæder aabne ved Knæerne, Gedeskindskuffer og Lædergamacher. Deres Knæ var nøgne og Haaret langt. Nogle saa grumme enfoldige ud.

En ung køn Mand banede sig Vej imellem de knælende hen til Generalen. Han var klædt som de andre, men havde hvide Hænder og en fin Skjorte, og over Koften bar han et hvidt Silkeskærf, i hvilket der hang en Kaarde med forgyldt Fæste. Da han var naaet helt op paa Aasen, kastede han Hatten fra sig, tog Skærfet af, knælede, rakte Marquien Skærfet og Kaarden og sagde: „Det var virkelig Dem, vi søgte. Her er min Chefkaarde. Disse Mænd har hidtil staaet under min Kommando, nu staa de under Deres. Jeg forfremmes ved at komme til at tjene under Dem. Modtag vor Hyldest, Naadigherre; giv Deres Ordre, General.“ Derpaa gav han nogle Tegn, og nogle Mænd, som bar en trefarvet Fane, traadte frem og lagde Fanen for Marquiens Fødder. Det var den, han havde skimtet mellem Træerne. „General,“ sagde den

unge Mand, „denne Fane har vi nylig taget fra de blaa i Avlsgaarden Herbe-en-Pail. Jeg hedder Gavard, Naadigherre, og har gjort Tjeneste under Marquis de la Rouarie.“ — „Det er godt,“ svarede Marquien, og rolig og værdig bandt han Skærfet med Kaarden i om sig. Derpaa trak han Kaarden, svang den over sit Hoved og sagde: „Rejs jer. Kongen leve!“ Alle rejste sig, og Skoven genlød af et vildt, triumferende Raab: „Kongen leve! Vor Marquis leve! Lantenac leve!“

„Hvor mange er I?“ spurgte Marquien Gavard. — „Syv Tusind.“ Og medens de steg ned fra Aasen, idet Bønderne bøjede Buskenes Grene til Side for Marquis de Lantenac, vedblev Gavard: „Det er ganske simpelt, Naadigherre, et Par Ord er nok til at forklare det. Der behøvedes blot en Gnist. Republikens Plakat har ved at aabenbare Deres Ankomst bragt hele Egnen til at rejse sig. Vi var for Resten allerede under Haanden bleven forberedte paa den af Borgmesteren i Granville, som er en af vore. I Nat blev der ringet med Stormklokkerne og her er vi.“ — „Og I er syv Tusind Mand?“ — „Ja, i Øjeblikket. I Morgen er vi femten Tusind, det er alt, hvad Egnen kan stille paa Benene. Vi tænkte nok, at De maatte være et eller andet Sted her i Skoven, og saa søgte vi efter Dem.“ — „Og I har angrebet de blaa i Herbe-en-Pail?“ — „De kunde ikke høre Stormklokkerne for Blæsten og anede ingenting. Folkene i Flækken, som er nogle Klodrianer, havde taget godt imod dem, men i Morges omringede vi Gaarden; de blaa laa og sov, og det hele var besørget i en Haandevending. Jeg har en Hest; vil De gøre mig den Ære at benytte den, General?“ — „Ja.“ En Bonde førte en hvid, paa militær Vis opsadlet Hest frem. Marquien besteg den uden at betjene sig af den Hjælp, Gavard tilbød ham. „Hurra!“ raabte Bønderne. Gavard gjorde militær Honnør og spurgte: „Hvor vil de opslaa Deres Hovedkvarter, Naadigherre?“ — „Foreløbig i Fougères-skoven.“ — „Det er en af deres egne syv Skove, Naadigherre.“ — „Vi maa have en Præst.“ — „Vi har en.“ — „Hvem?“ — Præsten i La Chapelle-Erbrée.“ — „Jeg kender ham. Han har været paa Jersey.“ — En Præst traadte frem og sagde: „Tre Gange.“ Marquien

vendte sig om imod ham. „God Dag, Hr. Pastor,“ sagde han; „der vil blive Brug for Dem.“ — „Saa meget des bedre, Hr. Marquis.“ — „De vil faa fuldt op af Folk at skrifte. Kun de, som vil. Vi tvinger ingen.“ — „Hr. Marquis,“ sagde Præsten, „Gaston i Guémennée tvinger Republikanerne til at skrifte.“ — „Han er Parykmager,“ sagde Marquien; „naar man skal dø, skal man have sin Frihed.“ Gavard, som var gaaet et Øjeblik bort for at give nogle Anvisninger, kom tilbage. „Jeg venter paa Deres Ordre, General,“ sagde han. — „Mødestedet er foreløbig Fougèreskoven. Lad Folkene sprede sig og begive sig derhen.“ — „Der er givet Ordre dertil.“ — „Sagde De ikke, at Folkene i Herbe-en-Pail havde taget godt imod de blaa?“ — „Jo, General.“ — „Har I brændt Gaarden?“ — „Ja.“ — „Har I brændt Landsbyen?“ — „Nej.“ — „Brænd den.“ — „De blaa prøvede paa at sætte sig til Modværge, men de var kun halvandet Hundrede, og vi var syv Tusind.“ — „Hvad var det for blaa?“ — „Af Santerres Folk.“ — „Ham, som lod Trommerne røre, da de halshuggede Kongen? Saa er det alt-saa en Bataillon fra Paris? Hvad hedder den?“ — „Der staar „Rødhuernes Bataillon“ paa Fanen.“ — „De Udyr!“ — „Hvad skal vi gøre med de saarede?“ — „Skyd dem ned.“ — „Hvad skal vi gøre med Fangerne?“ — „Skyd dem ned.“ — „Der er firsindstyve Stykker.“ — „Skyd dem ned allesammen.“ — „Der er to Kvinder imellem.“ — „Skyd dem med.“ — „Og tre Børn.“ — „Før dem bort, saa faar vi se, hvad vi skal stille op med dem.“

Marquien sporede sin Hest.

VII.

Medens 'dette gik for sig i Nærheden af Tanis, havde Tiggeren sat Kursen ad Crollon til. Han havde, medens han vandrede ad Hulvejene, under de store tunge Løvmasser, ikke givet Agt paa noget og dog haft Øjnene med sig, som han sagde, mere drømmende end tankefuld,

thi den, som er tankefuld, har et Maal, det har den, som giver sig sine Drømme i Vold, ikke. Han standsede nu og da, spiste en Haandfuld Syrer, drak af Kilderne, hævdede undertiden Hovedet, naar han hørte Larm i det fjerne, og gav sig saa atter Naturens blændende Trolddomsmagt i Vold, lod Solen skinne paa sine Pjalter, hørte maaske den Larm, Menneskene gjorde, men lyttede kun efter Fuglenes Sang. Han var gammel og langsom til Bens; han kunde ikke gaa langt, en Fjerdingvej gjorde ham træt, som han havde sagt til Marquis de Lantenac. Han gjorde en Omvej af Croix-Avranchin til, og det var allerede Aften, da han vendte om derfra. Lidt oven for Macey førte Stien, han fulgte, ham op paa en skovløs Høj, hvorfra man kunde se langt bort, mod Vest helt ud til Havet. Han blev opmærksom paa en stærk Røg. Røg og Røg er to Ting, den kan betyde Krig, Liv og Død, den kan hidrøre fra det fornøjeligste i Verden, fra en Arne, eller fra det rædselsfuldeste i Verden, en Ildebrand, dens Skyer, der spredes for Vinden, kan bære Bud om Menneskenes Lykke og Ulykke.

Den Røg, Tellmarch saa', var ikke hyggelig. Den var sort, med pludselige røde Glimt, som om det Baal, den steg op fra var ved at slukkes. Den steg op over Herbe-en-Pail. Tellmarch skyndte sig af Sted i Retning af denne Røg. Han var meget træt, men han vilde vide, hvad den betød. Han kom op paa Toppen af en Aas, under hvilken Landsbyen og Avlsgaarden laa, eller havde ligget, thi de laa der ikke mere. Herbe-en-pail var en Hob brændende Ruiner.

Der er noget, som det er endnu sørgeligere at se brænde end et Palads, det er en Hytte. En brændende Hytte er et hjerteskrærende Syn. Ødelæggelsen, der slaar ned paa Elendigheden, Gribben, der slaar Klo i Ormen, der er noget unaturligt deri, som snører Hjærtet sammen. Tellmarch blev for et Øjeblik forvandlet til en Støtte, som Bibelhistorien fortæller at Loths Hustru blev. Det Syn gjorde ham stiv af Skræk. Ødelæggelsens Vederstyggelighed fuldbyrdedes i Stilhed. Ikke et Skrig hørtes, ikke et Suk trængte gennem denne Røg, Baalet gjorde sin Gerning og fortærede Landsbyen, uden at man hørte

anden Lyd derfra end Bjælkernes Bragen og Straatagenes Knitren. Nu og da splittedes Røgen, og hvor de sammenstyrtede Tage havde været, saa' man ned i gabende Værelser. Nogle Træer i en Kastanielund tæt ved Husene havde fænget og stod i Luer. Han lyttede, om han dog ikke skulde høre en menneskelig Stemme, nogen, som raabte eller kaldte, men alt var tyst. Var da alle flygtede? Hvor var de Mennesker, der havde levet og arbejdet i Herbe-en-Pail?

Tellmarch steg ned af Højen; en frygtelig Gaade laa for ham. Han nærmede sig langsomt med stirrende Blik; han følte sig til Mode som var han et Genfærd ved denne Grav. Han kom til det Sted, hvor Avlsgaardens Port havde været og saa' ind i Gaarden, hvis Mure var faldne. Hvad han hidtil havde set var for intet at regne; hvad han nu saa', fyldte ham med Rædsel. Midt i Gaarden laa der en sort Dyng, hvis Former traadte vagt frem i Flammeskæret paa den ene Side og Maanelyset paa den anden. Det var en Dyng Mennesker, og disse Mennesker var døde. Omkring Dyngen var der en stor, svagt rygende Pøl. Flammerne spejlede sig i den, men den havde ikke deres Skær nødvendig for at være rød: det var Blod.

Tellmarch traadte nærmere; han gav sig til at undersøge disse Menneskelegemer et efter et; de var døde allesammen. Det var Lig af Soldater, allesammen barbenede, man havde taget Skoene af dem, deres Vaaben havde man ogsaa taget; de havde endnu deres blaa Uniformer paa; hist og her i Dyngen skimtede man gennemskudte Hatter med trefarvede Kokarder. Det var Republikanere, Parisere, som Dagen i Forvejen havde haft deres Kvarter i Herbe-en-Pail. De var bleven skudt ned paa Kommando, hvilket kunde ses af den symetriske Stilling, Ligene laa i; de var allesammen døde; der lød ikke saa meget som en Rallen fra Dyngen.

Tellmarch undersøgte alle Ligene uden at forbigaa et eneste; de var alle gennemborede af Kugler. De, der havde skudt dem, havde rimeligvis haft for travlt med at komme andet Steds hen til at give sig Tid til at begrave dem.

Da han vilde gaa, faldt hans Blik paa en lav Mur i Gaarden og paa fire Fødder, der stak frem bag et Hjørne af dem. De var mindre end de andre og havde Sko paa. Tellmarch gik derhen. Det var Kvindefødder. To Kvinder laa ved Siden af hinanden bag Muren. De var ogsaa bleven skudte. Tellmarch bøjede sig over dem. Den ene af dem havde en Slags Uniform paa, ved Siden af hende laa et knust og tømt Anker. Det var en Marketenderske. Hun havde fire Kugler i Hovedet. Hun var død. Tellmarch undersøgte den anden. Det var en Bondekvinde. Hun var bleg og Munden stod vidt aaben. Øjnene var lukkede. Hun havde intet Saar i Hovedet. Hendes pjaltede Kjole var gaaet op, da hun faldt, saa man saa' hendes Bryst halv nøgent. Tellmarch tog den helt til Side og saa' paa den ene Skulder det runde Saar af en Kugle. Nøglebenet var knust. Han saa' paa dette gustne Bryst. „Moder og Amme!“ mumlede han. Han rørte ved hende; hun var ikke kold endnu. Han lagde Haanden paa hendes Hjærte og følte det slaa svagt. Hun var ikke død.

Tellmarch rejste sig og raabte med frygtelig Stemme: „Er her da ingen her?“ — „Er det dig, Tiggeren?“ svarede en Stemme saa sagte, at man knapt kunde høre den, og i det samme kom et Hoved frem fra et Hul i Ruinerne, og straks efter kom et andet Ansigt til Syne et andet Sted. Det var to Bønder, der havde skjult sig, de eneste, der var slupne derfra med Livet. Tiggerens Stemme havde beroliget dem og faaet dem til at komme frem fra de Kroge, hvor de laa og krøb sammen. De rystede endnu over hele Kroppen, da de gik hen imod ham. Tellmarch havde kunnet skribe, men tale kunde han ikke. Han pegede paa Kvinden, der laa ved hans Fødder. „Er der Liv i hende endnu?“ sagde den ene af Bønderne. Tellmarch nikkede. „Er der ogsaa Liv i den anden Kvinde?“ spurgte den anden Bonde. Tellmarch rystede paa Hovedet. Den af Bønderne, som først var kommen frem, sagde saa: „Alle de andre er døde, ikke sandt? Jeg saa' det. Jeg var nede i min Kælder. Hvor man i saadant et Øjeblik takker sin Gud for, at man ingen Familie har. Mit Hus brændte. Herre Jesus, de dræbte dem allesammen! Konen der havde Børn, tre Børn, ganske smaa. Børnene raabte:

„Moder!“ Moderen raabte: „Mine Børn!“ Aa Gud, aa Gud, jeg saa' det hele. De, som øvede Myrderiet er borte. De var fornøjede med, hvad de havde faaet gjort. De bortførte de smaa og dræbte Moderen. Men hun er ikke død, er hun vel? Tror du, du kunde frelse hende, Tigger? Skal vi hjælpe dig med at bære hende hen i din Hule?“ Tellmarch nikkede. Skoven stødte op til Avlsgaarden. De fik i en Fart lavet en Baare af Løv og Bregner; paa den lagde de Konen, som stadig ikke rørte sig, og bar den saa ind i Skoven; den ene Bonde ved Hovedenden, den anden ved Fødderne, Tellmarch støttede hendes Arme og følte hendes Puls. Undervejs snakkede de to Bønder og vekslede forfærdede Udbrud over det blodige Legeme, paa hvis Ansigt Maanen kastede sit blege Skær. „Dræbe dem alle sammen!“ — „Brænde alting!“ — „Aa, Herre Gud, skal det nu gaa saadan til.“ — „Det var den store, gamle Mand, der vilde have det.“ — „Ja, det var ham, der gav Ordre til det.“ — „Jeg saa ham ikke, da de skød dem. Var han der?“ — „Nej, han var draget bort. Men det skete alt sammen efter hans Ordre.“ — „Ja, saa er det jo ham, der har gjort det hele.“ — „Han havde sagt: Dræb, brænd, ingen Pardon!“ — „Det er en Marquis.“ — „Ja, det er jo vores Marquis.“ — „Hvad hedder han?“ — „Hr. de Lantenac.“

Tellmarch vendte Øjnene mod Himlen og mumlede imellem Tænderne: „Det skulde jeg have vidst!“

ANDEN DEL.

I PARIS.

FØRSTE BOG.

Cimourdain.

I.

Pariserne førte i de Dage et fuldstændigt offentligt Liv; man spiste ved Borde, der var dækkede uden for Gadedørene; Kvinder sad paa Kirketrapperne og plukkede Charpi, medens de sang Marseillaisen; Monceaux- og Luxembourg-Parkerne var forvandlede til Øvelsespladser; paa alle Gadehjørner var Vaabensmede i fuldt Arbejde, man lavede Geværer i de forbigaaendes Paasyn, og de klappede i Hænderne derad. Fra alles Læber lød Ordene: „Taalmodighed! Vi har Revolution!“ Man smilede heroisk. Man gik i Theatret som Athenienserne under den peloponnesiske Krig. Tyskerne var uden for Byens Porte; Rygtet gik, at Kongen af Preussen havde givet Ordre til at sikre ham Loger i Operaen. Alt var forfærdeligt, men ingen var forfærdet. Den frygtelige Lov om de mistænkte medførte, at alle følte Faldøxen svæve over deres Hoveder. En Prokurator Séran, som var blevet angivet, sad i Slobrok og Tøfler ved Vinduet og spillede paa Fløjte medens han ventede paa, at de skulde komme og arrestere ham. Ingen syntes at have Tid, alle havde Hastværk. Der var ikke en Hat, som ikke bar Kokarde. Kvinderne sagde: „Den røde Hue klæder os.“ Hele Paris syntes at ligge i Flytning. Markandiserne havde Overflod af Kroner, Bispehuer, Sceptre af forgyldt Træ, Liljer og deslige, der var brudt ned fra de kongelige Slotte, det var Kongerigets Nedrivning, der var i Gang. Folk, som handlede med gamle Klæder, solgte Korkaaber og Messehagler. Hos Porcherons og og Ramponneau lod Folk med Præstekjoler og Messesærke paa og ridende Æsler, der havde Alterklæder til Skabrak,

Vinen servere i Kirkekar. I St. Jacques-Gaden standsede nogle barbenede Brolæggere en Handelsmands Karre med Skotøj, skillingede sammen og købte femten Par Sko, som de sendte til Konventet til Soldaterne. Overalt saa' man Buster af Franklin, Rousseau, Brutus og Marat med. Kun faa store Butiker var aabne. Krambod- og Legetøjsvarer blev kørt omkring i Vogne trukne af Kvinder, oplyste af Tællelys, hvis Tælle dryppede ned paa Varerne; forhen-værende Nonner med blonde Parykker holdt Bod under aaben Himmel. En Lappeskræderske sad i en lille Fjæle-bod og stoppede Strømper for Folk; det var en Grevinde; Syersken dér var en Markise. Avissælgerne løb om og udbød de nyeste Nyheder; de omvandrende Gadesangeres Tal voxede stadig. Publikum udhyssede den kongeligsindede Sanger Pitou, som for Resten var en modig Mand, thi han ²sad arresteret to og tyve Gange og blev stillet for Revolutionstribunalet, fordi han havde klappet sig paa Bagen, da han udtalte Ordet „Borgersind“; da han skønnede, at hans Hoved var i Fare, udbrød han: „Men det er jo den anden Ende, jeg har forbrudt mig med“; det fik Dommerne til at le og frelste ham. Man gjorde hinanden opmærksom paa visse bekendte Folk, for Exempel Voul-lant, der ²aldrig forsømte nogen Guillotineringsdag og altid fulgte med de dødsdømtes Kærrer — han kaldte det „at gaa til den røde Messe“. Man saa Militærskolens Elever marchere forbi, dem, som Konventet i sine Dekreter be-tegnede som „Marsskolens Aspiranter“, Folket som „Robes-pierres Pager“. Man læste Frérons Proklamationer med deres Angivelser af Folk, han havde mistænkt for „Negotianisme“^{*)}. Helgen- og Kongestatuerne ved Invalide-hotellet var udstafferede med Jakobinerhuer. Paa Gade-hjørnernes Afviserstene spillede man Kort, og selv Kortene var i fuld Revolution; Kongerne var afløste af Genier. Damerne af Frihedsgudinder, Knægtene af Figurer, der symboliserede Ligheden, og Esserne af Lovene. Man gra-vede i de offentlige Haver, Ploven arbejdede i Tuilerierne. Med alt dette blandede sig, især hos de overvundne Par-

*) *) for at sætte personlig Vinding over Hensynet til Fædre-landet.

tier, en vis hovmodig Livstræthed; saaledes skrev en Mand til den offentlige Anklager: „Gør mig den Tjeneste at skille mig af med Livet. Jeg bor der og der.“ Overalt saas Aviser. Parykmagersvende kreppe de Damernes Parykker, medens Principalen læste Moniteuren højt. Handelsfolk solgte paa offentlig Gade „Emigrantvin“. Brød, Kul og Sæbe var der Mangel paa. Man saa Flokke af Malkekøer komme ind fra Provinserne. Lammekød kostede femten Francs Pundet. Et Opslag fra Kommunen fastsatte Forbruget af Kød til et Pund pro persona i ti Dage. Revolutionen søgte at lindre Nøden ved to farlige Midler, ved at udstede Seddelpenge og ved at fastsætte et Maximum for Indkøb, men det gik godt og frelste Landet. Fjenderne, saavel Emigranterne i Coblenz, hvor de havde deres Hovedkvarter, som Fjenden i London spekulerede i Seddelpengene. Piger gik omkring og faldbød Lavendelvand, Strømpebaand og Haarfletninger og tog Opgæld af Seddelpengene. Der var Masser af den Slags Spekulanter fra Viviennegaden med smudsige Støvler, fedtet Haar og Ræveskindshuer og fra Valoisgaden med lakerede Støvler, Tandstikker i Munden og Filthat paa Hovedet, og de var allesammen Dus med de omtalte Piger. Folket gjorde Jagt paa dem ligesom paa Tyvene, som Royalisterne kaldte „aktive Borgere“. Tyverier blev der iøvrigt ikke begaaet mange af; Nøden var grum, men Redeligheden stoisk. Barbenede og forsultne Mennesker gik med nedslagne Øjne forbi Juvelérbutikerne. Ved en Husundersøgelse, som Sektionen Antoine anstillede hos Beaumarchais, plukkede en Kvinde en Blomst i Haven; Folket straffede hende derfor med Ørefigen. Brænde kostede 400 Francs Favnen; man saa' Folk save deres Senge itu paa Gaden. Om Vinteren var Brøndene frosne; et Par Spande Vand kostede tyve Sous. En Louis d'Or gjaldt 3,950 Francs. En Tur i Hyrevogn kostede 600 Francs. En Grønthandler havde en Omsætning af 20,000 Francs om Dagen. En Tigger sagde: „Forbarm Dem over mig og hjælp mig, jeg mangler 230 Livres for at kunne betale mine Sko.“ Paa Broenderne saa' man kolossale Figurer forestillende Koalitionens Fald. Der fandtes ingen Modløshed hos dette Folk, kun Glæde over at have gjort Ende paa

Tronerne. Frivillige strømmede til, hver Gade stillede en Bataillon. Fanerne havde hver sin Devise; paa Capuciner-distriktets læste man: „Ingen skal faa Lov at klippe os!“ paa en anden: „Intet andet Adelsskabs end Hjertets!“ Paa alle Mure var der store og smaa Plakater, hvide, gule, grønne, røde, trykte eller haandskrevne, paa hvilke man læste Raabet „Republiken leve!“ Smaabørnene stammede Revolutionsvisen *Ça ira*. Disse Smaabørn var den ube-grænsede Fremtid.

Dette Byens tragiske Fysiognomi afløstes efter den 9de Thermidor (27de Juli 1794), da Rædselsregimentet ophørte ved Robespierres Fald, af et kynisk, hvis Hovedtræk var en overstadig Livsglæde, en usund Letsindighed og Lystighed. Men i 1793, det Aar, vi her dvæler ved, havde Paris' Gader endnu hele det storslaaede og barske Ud-seende, der var betegnende for Revolutionens Begyndelse. De havde deres Talere som Varlet, der kørte om med en Fjælebod paa Hjul, fra hvilken han holdt Taler til de forbigaaende; de havde deres Helte og deres Yndlinger. Nogle af disse populære Folk gjorde Skade, andre Gavn. En af dem var baade redelig og ulykkebringende. Det var Cimourdain.

II.

Cimourdain var en ren, men mørk Samvittighed. Han havde det absolute i sig. Han havde været Præst, hvilket betyder noget. Mennesket kan ligesom Himlen have en mørk Renhed, dertil behøves blot, at noget formørker hans Sjæl. Præstevirksomheden havde formørket Cimourdain. Den, som har været Præst, bliver ved at være det. Det, der gør det mørkt i os, kan lade Stjernerne i os uforstyrrede. Cimourdain var rig paa Dyder og Sandheder, men de lyste gennem Mørke.

Hans Historie var ganske kort. Han havde været Landsbypræst og Lærer i et fornemt Hus; saa havde han faaet en lille Arv og gjort sig fri.

Frem for alt var han ihærdig. Han brugte Tænkningen, som man bruger en Tang: han ansaa sig ikke for beretliget til at slippe en Tanke, før han var helt færdig med den; han tænkte med Lidenskab. Han kunde alle europæiske Sprog og kendte lidt til nogle af de andre. Denne Mand studerede uafbrudt, hvilket hjalp ham til at bevare sin Kyskhed, men intet er farligere end saaledes at gøre Vold paa sig selv. Som Præst havde han tilfældigvis, af Stolthed eller Sjælshøjhed holdt sine Løfter, men han havde ikke kunnet bevare sin Tro. Videnskaben havde tilintetgjort den. Dogmet var gaaet tabt for ham. Derpaa havde han, da han nærmere undersøgte sin Sjælstilstand, følt sig ligesom lemlæstet, og da han ikke kunde slippe for at være Præst, havde han arbejdet paa at blive Menneſke igen, men under det Arbejde var han streng imod sig selv. Man havde forment ham at stifte Familie, saa valgte han Fædrelandet; man havde nægtet ham en Hustru, saa blev Menneſkeheden hans Brud. En saadan Fylde er i Virkeligheden Tomhed.

Da hans Forældre, som var Bønder, gjorde ham til Præst, var det deres Mening, at han skulde træde ud af Folkets Rækker; nu var han traadt ind i dem igen. Og det havde han gjort med Lidenskab. Han omfattede de lidende med en faderlig Æmhed. Fra Præst var han bleven Filosof, og fra Filosof var han bleven forvandlet til en Kæmpe. Ludvig den Femtende levede endnu, da Cimourdain allerede begyndte at føle sig som Republikaner. Som Medlem af hvilken Republik? Maaske Platons, maaske Drakons.

Det var ham forbudt at elske, saa gav han sig til at hade. Han hadede Løgnen, Monarkiet, Teokratiet, sin Præstekjole; han hadede sin Samtid og raabte højt paa Fremtiden, han følte, han skimtede den, han anede, at den vilde blive gruopvækkende og herlig; han anede som Løsning af den menneskelige Elendighed noget som en Hævner, der samtidig var en Forløser. Han tilbød allerede paa Afstand Omvæltningen.

I 1789 var denne Omvæltning kommen og havde fundet ham rede. Cimourdain havde kastet sig ind i denne Menneſkehedens uhyre Fornylſesproces med Logik,

det vil for et Menneske af hans Karakter sige fuldstændig ubønhørlig. Logiken lader sig ikke formilde. Han havde oplevet de store Revolutionsaar og havde følt al den Gysen, alle disse Storme medførte; i 89 Bastillens Fald, Enden paa Folkets Pinsler; i 90 den 19de Juni, Enden paa Lensadelens Magt; i 91 Varennes, Enden paa Kongedømmet; i 92 Republiken. Han havde set Revolutionen rejse sig, og han var ikke den Mand, som blev bange for denne Jætte, langt fra, denne Vækst i alt havde oplivet ham; og skønt han allerede næsten var gammel — han var halvtredsindstyve Aar, og en Præst ældes hurtigere end andre Mænd —, var han ogsaa begyndt at vokse. Fra Aar til Aar havde han set Begivenhederne vokse, og han var vokset som de. Han havde til at begynde med frygtet for, at Revolutionen skulde blive dødfødt, han saa', at den havde baade Fornuften og Retten paa sin Side, han vilde ogsaa, at den skulde have Fremgang, og jo mere Gru, den vakte, des roligere følte han sig. Han vilde, at denne Minerva, der var kranset med Fremtidens Stjerne, ogsaa skulde være en Pallas og have Medusa-hovedet i sit Skjold. Han vilde, at hendes guddommelige Øje i Nødsfald skulde kunne slynge Helvedes Lyn imod Dæmonerne og sætte Rædsel imod Rædsel.

Saaledes naaede han til 1793.

1793 er Europas Krig med Frankrig og Frankrigs Krig med Paris. Og hvad er Revolutionen? Det er Frankrigs Sejr over Europa og Paris' Sejr over Frankrig. Derfor er dette forfærdelige Aar uendeligt større end hele Resten af Aarhundredet. Det er et skæbnesvangert Aar. Stormen raser i hele sin Vrede og hele sin Vælde. Cimourdain følte sig vel til Pas derved. Denne lidenskabelige, vilde og glimrende Tid passede for hans Vingefang. Som Havørnen var denne Mand i sit Indre fuld af dyb Ro og samtidig opsat paa at give sig i Kast med Farer udadtil. Der gives Stormaander; han var en af dem.

Han bar paa en dyb Medlidenhed, men kun overfor Samfundets Stifbørn. Over for Lidelser, som vækker Rædsel, ofrede han sig. Intet vakte hans Væmmelse, det var hans Maade at gøre godt paa. De ædle Handlinger, der er modbydelige at se paa, er de vanskeligste at udøve,

dem foretrak han. En Dag var en Mand paa Hospitalet ved at kvæles af en Svulst i Struben, en frygtelig, stinkende, maaske smitsom Byld, som øjeblikkelig maatte tømmes, hvis den syge ikke skulde dø; Cimourdain var til Stede; han satte Munden til Svulsten, sugede den ud, spyttede Indholdet ud efterhaanden, som han fik Munden fuld, og frelste Mandens Liv. Da han den Gang endnu bar Præstedragt, sagde en til ham: „Gjorde De det for Kongen, vilde De blive Biskop.“ — „Jeg vilde ikke gøre det for Kongen,“ svarede Cimourdain. Denne Gerning og dette Svar gjorde ham populær i Paris' skumleste Kvarterer. Han var det i den Grad, at han kunde gøre, hvad han vilde, med dem, der lider, græder og truer. Da Vreden mod Kornpugerne var paa sit højeste Punkt, hindrede Cimourdain med et Ord Plyndringen af en Baad og fik den rasende Hob, der standsede Vognene ved St. Lazarebommen, til at gaa fra hinanden.

Det var ham, som to Dage efter Stormen paa Tuilerierne fik Folket til at omstyrte Kongens Billedstøtter. Det var paa hans Opfordring, at Folket skænkede Armen af Ludvig XV.s Statue, det eneste af den, der ikke blev slaaet Sousstykker af, til Latude, der havde været begravet i Bastillen i syv og tredive Aar. Hvem skulde, da Latude levende raadnede op i dette Fængsel med Halsjærnet om Halsen og Lænken om Livet, efter denne Konges Befaling, hvis Billedstøtte dominerede Paris, have tænkt sig, at dette Fængsel og denne Billedstøtte skulde blive omstyrtet, at han skulde stige op af Graven og Kongedømmet ned i den, at han, Fangen skulde blive Ejer af den Haand, der havde underskrevet Ordren til hans Fængsling, og at der ikke skulde blive andet tilbage af denne Skarnets Konge end denne Bronzehaand!

Cimourdain hørte til de Mennesker, i hvis Sjæl der lyder en Røst, og som lytter til den, Den Slags Mennesker synes adspredte, men de er det ikke, de er opmærksomme. Cimourdain vidste alt og var uvidende om alt, hvad der angik det praktiske Liv. Deraf kom hans Strænghed. Han havde Bind for Øjnene ligesom Homers Themis, Han havde den samme blinde Sikkerhed som Pilen, der kun ser Maalet og flyver imod det. I en Revolution er

intet saa farligt som den lige Vej. Cimourdain gik den lige Vej, og det blev skæbnesvangert. Han troede, at under sociale Omvæltninger faar man fast Grund under Fødderne, naar man naar det yderste Punkt, en Vildfarelse, der er almindelig hos Folk. som sætter Logiken i Fornuftens Sted. Han gik videre end Konventet, han lod Kommunen langt bag sig. Han var Medlem af Bispeklubben, som førte dette Navn, fordi den holdt sine Møder i en Sal i det gamle Bispepalads. Det var snarere en Forsamling end en Klub. Der mødte ligesom i Kommunen disse tavse og betydningsfulde Tilskuere, der, som Garat siger, „havde lige saa mange Pistoler paa sig, som de havde Lommer“. Bispeklubben var en besynderlig Blanding, paa én Gang „kosmopolitisk“ og parisisk, hvilket ikke indeholder nogen Modsigelse, thi Folkenes Hjerter banker i Paris. Der foregik den store plebejiske Hvidglødning. I Sammenligning med Bispeklubben var Konventet koldt og Kommunen lunken; den var en af disse revolutionære Dannelser, der ligner vulkanske Dannelser; den omfattede alt, Uvidenhed, Dumhed, Redelighed, Heltemod, Vrede og Ordenssans. Der var Mænd i den, som var Sparta værdige, og Mænd, som var værdige til Tugthuset. De fleste var vanvittige Fanatikere, men ærlige. Girondinerne havde ladet en mærkelig Ytring falde: „Tag jer i Agt, Parisere. Der skal ikke blive Sten paa Sten tilbage af eders By, og den Tid skal komme, da man skal lede efter Stedet, hvor den stod.“ Denne Ytring havde fremkaldt Bispeklubben. Mænd af alle Nationer havde følt Trang til at fylke sig tæt om Paris. Cimourdain havde sluttet sig til denne Gruppe. Den virkede imod de reaktionære. Den var fremgaaet af den almindelige Trang til Voldsomhed, der er Revolutionernes frygtelige og hemmelighedsfulde Side. Stærk ved denne Kraft havde Bispeklubben straks taget sit Stade. Under de Begivenheder, der rystede Paris, var det Kommunen, der affyrede Kanonen, Bispeklubben, der ringede med Stormklokken.

Cimourdain troede i sin uforsonlige Aabenhed, at alt er retfærdigt i Sandhedens Tjeneste, og det gjorde ham skikket til at beherske de yderligst gaaende Partier. Skurkene vidste, at han var ærlig, og de føler sig altid smigrede

ved at have Dyden i Spidsen; de holdtes i Respekt af Cimourdain, og det var undertiden tilstrækkeligt til at afholde de værste af dem fra at skeje ud, at de følte, at denne farlige overbeviste Oprigtighed var paa sin Post over for dem. Flertallet i Klubben bestod især af fattige og af voldsomme, men gode Mennesker, der troede paa Cimourdain og fulgte ham.

Kommunen passede paa Konventet, Bispeklubben passede paa Kommunen. Cimourdain havde sønderrevet mere end én Traad i de Rænker, der spandtes af Magthaverne. Han stod i Klubben paa en god Fod med alle; han talte Spansk med Gusman, Italiensk med Pio, Fransk med Pereyra, Tysk med Østerrigeren Proly. Han skabte Overensstemmelse mellem alle disse stridige Elementer, hvilket gav ham en hemmelighedsfuld og stærk Stilling, der gjorde ham frygtet. Han havde de ubønhørliges Magt; syndefri, som han var, troede han, at han var ufejlbar. Ingen havde nogen Sinde set ham græde. En utilgængelig, iskold Dyd. Han var paa grufuld Maade et retfærdigt Menneske.

For en Præst gives der ingen Middelvej i Revolutionen; en Præst kunde kun kaste sig ind i den af de laveste eller af de højeste Bevæggrunde, han maatte enten være en Usling eller en ophøjet Personlighed. Cimourdain var en ophøjet Personlighed, men han var ophøjet i Ensomhed, paa Randen af en Afgrund.

Cimourdain saa' ud som et almindeligt Menneske; han var lige glad, hvorledes hans Paaklædning var, blot den var tarvelig; som ung havde han været kronraget, som gammel var han skaldet; den Smule Haar, han havde, var graat; hans Pande var bred; han talte barsk, lidenskabeligt og højtideligt; Stemmen var haard, Udtrykket bydende; et bedrøvet og bittert Træk om Munden, et klart og dybt Blik og et vist harmfuldt Udtryk over hele Ansigtet.

Saaledes var Cimourdain. Ingen nu om Stunder kender hans Navn. Historien har saadanne frygtelige ubekendte.

III.

Var en saadan Mand et Menneske? Kunde Menneskehedens Tjener have nogen Følelse? Var han ikke for meget Sjæl til at have et Hjerte? Kunde denne Favn, der aabnede sig for alt og alle, have særlig Plads for nogen enkelt? Kunde Cimourdain elske? Vi maa svare Ja.

Da han var ung og Lærer i et næsten fyrsteligt Hus, havde han haft en Elev, Husets Søn og Arving, og ham elskede han. Det er saa let at elske et Barn. Hvad tilgiver man ikke et Barn? Man tilgiver det, at det er Adelsmand, Fyrste, Konge. Barnealderens Uskyld bringer Slægtens Forbrydelser i Glemme, Barnets Svaghed bringer dets Rang og Højhed i Glemme. Slaven tilgiver det, at det er Herre, den gamle Neger tilbeder den hvide Pusling. Cimourdain havde fattet en lidenskabelig Kærlighed til sin Elev; alt, hvad der var i ham af Kærlighed, var saa at sige slaaet ned paa dette Barn; det var blevet et Bytte for dette Hjerte, der var fordømt til Ensomhed. Han elskede det med alle Former af Æmhed paa én Gang, som Fader, som Broder, som Ven, som Skaber. Denne lille Adelsmand havde han gjort et Menneske af; hvem ved, maaske et stort Menneske, saaledes drømmer man jo. Uden Familiens Vidende havde han bibragt den unge Vicomte al den Attraa efter Fremskridt, han selv bar paa, havde indpodet ham sin Dyds farlige Smitstof, havde faaet sin Samvittighed, sin Overbevisning, sit Ideal til at gaa over i Blodet paa ham; han havde gydt Folkets Sjæl i denne Aristokrathjerne. Cimourdain var i aandelig Forstand sin Elevs Fader. Hans virkelige Fader var død, hans Moder ogsaa, Drengen havde ikke andre til at vaage over sig end en blind Bedstemoder og hendes Broder, som altid var borte. Bedstemoderen døde, Grandonkelen boede i Versailles eller opholdt sig ved Hæren og lod den forældreløse Dreng skøtte sig selv. Læreren havde altsaa fuldstændig frie Hænder. Drengen havde, da han endnu var ganske lille, gennemgaaet en alvorlig Sygdom, og medens han svævede imellem Liv og Død, havde Cimourdain vaaget over ham Nat og Dag og ved sin Røgt og Pleje

reddet hans Liv. Hans Elev skyldte ham ikke blot sin Opdragelse og sine Kundskaber, men ogsaa Liv og Helsen. Vi tilbøder dem, der har os at takke for alt; Cimourdain tilbød dette Barn.

Den Adskillelse, Livet naturlig fører med sig, var kommen. Da Opdragelsen var endt, maatte Cimourdain forlade Barnet, der nu var blevet en ung Mand. Med hvilken Kulde og ubevidst Grusomhed gaar ikke den Slags Adskillelser for sig, hvor rolig afskediger en Familie ikke i Reglen Læreren, som lader sin Tanke blive tilbage hos Barnet, og Ammen, som har givet det sit Legemes Kraft. Cimourdain havde faaet sin Betaling og maatte vende tilbage fra den fornemme Verden til de lavere Lag. Den unge Herre, der var Officer fra Vuggen af og straks blev gjort til Kaptejn, var rejst til en eller anden Garnisonsby; den ringe Lærer, der allerede i Hjertet var oprørsk Præst, var vendt tilbage til Kirkens nederste Etage, den lavere Præstestand, og havde tabt sin Elev af Sigte.

Revolutionen var kommen; Mindet om dette Væsen, han havde skabt et Menneske af, vedblev at leve i ham under Tingenes store Omskiftelser. Denne Elev, dette forældreløse Barn var det eneste Væsen her paa Jorden, han elskede. Kunde en Mand som han saares i selv en saadan Følelse?

Vi vil faa det at se.

ANDEN BOG.

Værtshuset i Rue du Paon.

I.

I Rue du Paon, Paafuglegaden, var der et Værtshus — Kaffehus blev det kaldt — med en Bagstue, som nu er historisk berømt. Der mødtes stundom, næsten hemmeligt, Mænd, der var saa mægtige, og som der i den Grad blev holdt Øje med, at de tog i Betænkning at tale offentlig sammen.

Den 28de Juni 1793 om Aftenen sad tre Mænd sammen omkring et Bord her, hver ved sin Side af det, saaledes at kun den fjerde stod tom. Klokken var omtrent otte; det var endnu lyst paa Gaden, men i Bagstuen var der allerede mørkt; en Hængelampe kastede sit Skær ud over Bordet. Den ene af de tre Mænd var bleg, ung, alvorlig, med tynde Læber og et koldt Blik. Der var i hans Kind en nervøs Trækning, som generede ham, naar han smilte. Han var pudret, havde Handsker paa, og der var ikke en Fold paa hans velbørstede, helt tilknappede lyseblaa Frakke. Han havde Nankins Benklæder paa, hvide Strømper, højt Halsbind, Kalvekryds og Sko med Sølvspænder. Af de to andre var den ene næsten en Kæmpe, den anden næsten en Dværg. Den store var skodesløst klædt, havde en vid Frakke paa af skarlagensrødt Klæde, Halsen var bar, kun med et løst knyttet Tørklæde om, der faldt ned over Kalvekrydset, Knapperne i Vesten var revne af, saa den stod aaben, han havde Kravestøvler paa, og Haarene i hans Paryk, der lignede en Manke, strittede i vild Uorden. Han var koparret, imellem Brynene var der en harmfuld Rynke, ved Mundvigene et godmodigt Træk; hans Læber var tykke, Tænderne store, Øjnene

funklende, Hænder som en Lastdragets. Den lille var gulbleg, og syntes, naar han sad ned, at være vanskabt. Han knejsede med Hovedet, Øjnene var blodsprængte, han havde blaa og brune Pletter i Ansigtet; omkring det fedtede, glatkæmmede Haar havde han et Lommetørklæde bundet. Pande havde han ingen Ting af, men en umaadelig stor, skrækkindjagende Mund. Han havde Benklæder paa, der gik helt ned til Fødderne, Tøfler, en Vest, der saa' ud til en Gang at have været af hvidt Atlask, og over den en Bluse, i hvis Folder en skarp, lige Linie lod ane en Dolk.

Den første af disse Mænd var Robespierre, den anden Danton, den tredje Marat.

Danton havde et Glas og en med Støv bedækket Flaske Vin, Marat en Kop Kaffe og Robespierre en Bunke Papirer foran sig; oven paa Papirerne stod et stort Messing-Signet med nøjagtig Afbildning af Bastillen; ved Siden af dem et svært, rundt, riflet Blækhus af Bly, og ved det laa en Pen. Et Frankrigs-Kort laa udbredt midt paa Bordet. Uden for Døren passede Marats Køter, Laurent Basse, Kommissiønnen fra Cordeliergaden Nr. 18, paa. Marat havde paa-lagt ham ikke at lade andre komme ind i Bagstuen til dem end Folk fra Velfærdskomitéen, Kommunen eller Bispeklubben.

Forhandlingerne havde allerede varet længe, de drejede sig om Papirerne, der laa paa Bordet, og som Robespierre havde læst op. Samtalen begyndte at blive højroset; det lød, som om de tre Mænd knurrede af hverandre. Af og til kunde man udenfor høre høje Udbrud. Laurent Basse lurede. Han var i Marats Tjeneste, men han tilhørte Bispeklubben.

II.

Danton havde rejst sig og heftig skudt sin Stol tilbage. „Hør mig!“ raabte han. „Der er kun én Ting, som er paatrængende, Republiken i Fare. Jeg kender kun ét,

at befri Frankrig for Fjenden. Over for det Maal er alle Midler gode. Alle! Alle! Naar jeg skal møde alle Farer, griber jeg til alle Midler, og naar jeg flygter alt, trodser jeg alt. Ingen halve Forholdsregler, intet Snerperi, naar man gør Revolution. Nemesis er ikke nogen Snerpe. Lad os være frygtelige og gøre Nytte. Ænser Elefanten, hvor den sætter sine Fødder? Lad os knuse Fjenden.“ — „Det vil jeg gerne,“ svarede Robespierre blidt; „Spørgsmaalet er: hvor er Fjenden?“ — „Han er udenfor, og jeg har jaget ham ud,“ sagde Danton. — „Han er indenfor, og jeg passer paa ham,“ sagde Robespierre. — „Og jeg skal jage ham ud igen,“ sagde Danton. — „Man jager ikke indre Fjender ud.“ — „Hvad gør man da?“ — „Man udrydder dem.“ — „Det gaar jeg ind paa,“ sagde Danton; „men jeg siger Dem, Robespierre, at han er udenfor.“ — „Og jeg siger Dem, han er indenfor, Danton.“ — „Han er ved Grænsen, Robespierre.“ — „Han er i Vendée, Danton.“ — „Rolig!“ sagde Marat; „han er alle Vegne, og I er fortabte.“ Robespierre saa' paa Marat og sagde rolig: „Lad os nu blive færdige med almindelige Talemaader. Jeg holder mig til Enkelthederne. Dette her er Kendsgjerninger.“ — „Pedant!“ brummede Marat. — Robespierre lagde Haanden paa Papirerne foran ham og vedblev: „Jeg har læst Prieur fra Marne's Depecher for jer. Jeg har meddelt jer de Oplysninger, Gélambre har sendt. Krigen med Udlandet er for intet at regne, Danton, Borgerkrigen er alt. Krigen med Udlandet er en Rift paa Albuen, Borgerkrigen er et Kræftsaar, der fortærer Leveren. Af alt, hvad jeg har læst for jer, fremgaar, at Vendée, som hidtil har været splittet imellem flere Høvdinge, nu er ved at samle sig. Det vil for Fremtiden have én Høvding ...“ — „En Røverkaptejn,“ mumlede Danton. — „Det er,“ vedblev Robespierre, „den Mand, der gik i Land den 2den Juni ved Pontorson. I har set, hvad for en Mand han er. Læg Mærke til, at hans Landgang falder sammen med de udsendte Repræsentanters Fængsling i det forræderiske Calvados. Krigen i Skovene organiseres efter en uhyre Maalestok. Samtidig forberedes en engelsk Landgang. Jeg har forelagt jer et opsnappet Brev, hvori det hedder, at „tyve Tusind Rødkjoler fordelte blandt Oprørerne vil faa Hundredtusinder til at rejse sig“. Naar Bondestanden er

fuldt færdig, vil Englændernes Landgang finde Sted. Fire Dage efter er de i Rennes. Rennes er Nøglen til Bretagne. Den, som har Rennes, har det hele. Naar den er taget, falder Châteauneuf og St. Malo. Der er i Rennes en Million Kardætsker og halvtredsindstyve Stykker Felttskyts. Fra Rennes vil en Kolonne kaste sig over Fougères, en anden over Vitre, en tredje over Redon. Da Broerne er afbrudte, vil Fjenden, som I udtrykkelig hørte, forsyne sig med Pontoner og Planker, og han vil faa Vejvisere til at vise ham, hvor Kavalleriet kan gaa over. Fra Fougères vil man rykke mod Avranches, fra Redon mod Ancenis, fra Vitre mod Laval. Nantes vil overgive sig, Brest vil overgive sig. Fra Redon ligger Vejen aaben til Vilaine, fra Fougères til Normandiet, fra Vitre til Paris. I Løbet af fjorten Dage vil de have en Hær paa tre Hundred Tusind Røvere, og hele Bretagne vil tilhøre Kongen af Frankrig.

— „Det vil sige Kongen af England,“ sagde Danton. — „Nej, Kongen af Frankrig,“ sagde Robespierre, „hvilket er meget værre; paa fjorten Dage jager vi en fremmed Fjende bort, men der skal atten Hundrede Aar til for at udrydde Enevælden.“ Danton, som havde sat sig igen, støttede Albuerne paa Bordet og holdt tankefuld Hænderne for Ansigtet. „I ser Faren,“ vedblev Robespierre; „fra Vitre ligger Vejen til Paris aaben for Englænderne.“ Danton hævede Hovedet og lod sine store knyttede Hænder falde ned paa Kortet som paa en Ambolt. „Sig mig, Robespierre, laa Vejen ikke aaben til Paris for Preusserne fra Verdun?“ — „Naa, og hvad saa?“ — „Ja, saa jager vi Englænderne bort, ligesom vi gjorde med Preusserne,“ sagde Danton, idet han atter rejste sig. Robespierre lagde sin kolde Haand paa Dantons feberhede Næve. „Danton, Champagne var ikke stemt for Preusserne, men Bretagne er stemt for Englænderne. At tage Verdun tilbage var Krig mod Udlandet, at tage Vitre tilbage er Borgerkrig. Det er en alvorlig Forskel. Sæt Dem ned, Danton, og se paa Kortet i Stedet for at tærskes løs paa det.“ Men Danton var helt optagen af sine Tanker. „Det er et stærkt Stykke!“ udbød han, „at se Faren i Vest, naar den er i Øst. Jeg indrømmer Dem, Robespierre, at England rejser sig ved Havet, men Spanien rejser sig ved Pyrenæerne,

Italien ved Alperne, Tyskland ved Rhinen, og den store russiske Bjørn lurar i Baggrunden. Faren slaar Kreds om os, Robespierre, og vi er inde i Kredsen. Udenfor har vi Koalition, indenfor Forræderiet. Hæren er stærkt medtagen. Der er ikke en Bataillon, som nu tæller over fire Hundrede Mand. Alle Vegne trænges vi haardt, og paa mange Steder har vi Forrædere. Imidlertid øges Hertugen af Brunsvigs Magt, og han rykker frem og planter den tyske Fane paa alle de franske Fæstninger, han indtager. Markgreven af Brandenburg er for Tiden Europas Voldgiftsdommer; han stopper vore Provinser i sine Lommer. I skal faa at se, at han tilkender sig selv Belgien; man kunde fristes til at sige, at det er Berlin, vi arbejder for; bliver det saaledes ved, og vi sætter en Pind derfor, har den franske Revolution fundet Sted til Fordel for Potsdam, og dens eneste Resultat vil være, at den har udvidet Frederik den Andens lille Rige, saa at vi har dræbt Kongen af Frankrig for Kongen af Preussens Skyld.“ Danton brast i en frygtelig Skoggerlatter, som fik Marat til at smile. „I har hver sin Kæphest,“ sagde han; „De, Danton, Preussen, De, Robespierre, Vendée. Jeg vil ogsaa holde mig til Enkeltheder. I ser ikke den virkelige Fare; Kaffehusene og Spillehusene, der har I den. Det ene Kaffehus er jakobinsk, det andet royalistisk, i et angriber man Nationalgarden, i et andet forsvarer man den, et er for Brissot, et andet er imod ham, i et sværger de ved Diderot, i et andet ved Voltaire. Skænderi og Slagsmaal alle Vegne om alle mulige Ting. Det er alvorligt.“ Danton lo ikke længer. Marat smilede stadig. En Dværgh Smil er værre end en Kæmpes Latter. „Gør De Nar, Marat?“ knurrede Danton. Marat gjorde sin bekendte krampagtige Bevægelse med Hoftene. Hans Smil forsvandt. „Nu kender jeg Dem igen, Borger Danton,“ sagde han; „det var jo Dem, der i Konventet aabenlyst kaldte mig Individet Marat. Naa, jeg tilgiver Dem, man har jo sine taabelige Øjeblikke. Om jeg gør Nar? Hvem er jeg da? Jeg har angivet Masser af Mennesker, og har jeg nogen Sinde haft Uret deri? Jeg vejrer Forræderiet, og jeg finder det hensigtsmæssigt at angive Forbrydelsen, før end den bliver begaaet. Jeg har for Skik at sige Dagen i Forvejen, hvad

I andre siger Dagen efter. Jeg skulde mene, man kender mig. Det er vel ikke for ingen Ting, at Finistère vil have mig jaget bort, at London forlanger, at jeg skal landsforvises, at Locointre-Puiraveau foreslaar Konventet ved et Dekret at erklære mig for vanvittig. Naa, Borger Danton, hvorfor har I ladet mig komme her til eders Raadslagning, uden for at høre min Mening? Har jeg bedt, om jeg maatte være med? Ingenlunde. Sammenkomster med Kontra-revolutionsmænd som Robespierre og Dem er slet ikke efter min Smag. For Resten maatte jeg jo være belavet paa, at De ikke har forstaaet mig, lige saa lidt som Robespierre. Der er altsaa ingen Statsmand her, saa kommer jeg vel til at lære jer Politikens ABC og sætte Prikkerne over i'erne for jer, Hvad jeg har sagt, betyder saa meget som, at I tager fejl begge to. Faren er hverken i London, som Robespierre tror, eller i Berlin, som Danton tror; den er i Paris. Den ligger i Manglen paa Enhed, i den Ret, hver enkelt har til at trække til Side — til at begynde med I to — i Sindenes Splittelse, i Viljernes Anarki...“ — „Anarki!“ afbrød Danton ham; „hvem fremkalder vel Anarki, om De ikke gør det?“ Marat lod sig ikke afbryde. „Robespierre, Danton,“ vedblev han, „Faren ligger i den Masse Kaffehuse, Spillehuse og Klubber — ja, jeg tænker ogsaa paa Deres Jakobinerklub, Robespierre, og paa Deres Cordelierklub, Danton. Faren ligger i Hungersnøden, der fik Drageren Blin til at hænge Bageren François Denis paa Lygtepælen foran Raadhuset, og i Retfærdigheden, som lod Drageren Blin hænge, fordi han havde hængt Bageren Denis. Faren ligger i Papirspengene, som man anser for værdiløse. I Temple-Gaden tabte en Mand en Hundredefrancsseddel, og en Mand af Folket, som gik forbi, sagde: „Det er ikke Umagen værd at tage den op.“ Opkøberne og de, der tjener ved at tage Opgæld, dér ligger Faren. At hejse den sorte Fane paa Raadhuset, jo, det er et Fremskridt, der betyder noget! I tror, I har klarer det hele, naar Konventets Formand sætter en Borgerkrone paa Hovedet af Labertèche, der fik en og fyrretyve Sabelhug ved Jemmappes, og som Chénier skjaldrer om! Komedier og Harlekinader! I skulde hellere se paa Paris! Aa, I søger Faren langt borte, og saa er den tæt

ved! Hvad nytter Deres Politi, Robespierre, for Spioner har De alle Vegne, De ser, jeg ved Besked. Naa, saa vid da, Faren svæver over eders Hoveder, I har Faren under eders Fødder; man rotter sig sammen, rotter sig sammen, rotter sig sammen. Folk, der gaar forbi hinanden paa Gaden og læser Aviserne, gør Tegn til hinanden; seks Tusind Personer uden Borgerret, hjemvendte Emigranter og andre Royalister, holder sig skjulte i Kældere og paa Kvister. Det hjælper ikke, at I for at være for jer selv lukker jer inde i Exekutivraadets Sal, man faar at vide alt, hvad I siger der. Vil De have Bevis, kan jeg fortælle Dem, hvad De sagde til Saint-Just i Aftes: „Barbaroux begynder at faa Mave, det vil genere ham, naar han tager Flugten,“ saadan sagde De. Ja, Faren er overalt og især i Midtpunktet. I Paris spinder Royalisterne Rænker, Patrioterne gaar barbenede, de Aristokrater, der blev fængslede den 9de Marts er allerede løsladte, og Luxushestene, der burde have været spændt for Kanonerne ved Grænsen, stænker os til med Skarn paa Gaden, et fire Punds Brød koster tre Francs og tolv Sous. Theatrene spiller uanstændige Stykker, og Robespierre vil lade Danton guillotinere.“ — „Aa pyt!“ sagde Danton. Robespierre saa’ opmærksomt paa Kortet. „Det, der behøves,“ raabte Marat barsk, „er en Diktator; De ved, jeg vil have en Diktator, Robespierre.“ Robespierre hævdede Hovedet. — „Ja, jeg ved det, Marat, Dem eller mig.“ — „Mig eller Dem,“ sagde Marat. Danton rynkede Panden, Marat saa’ det. „Hør,“ sagde han, „lad os gøre en sidste Kraftanstrengelse, lad os se at komme overens. Situationen er nok Umagen værd. Vi blev jo dog enige angaaende den 31te Maj. Der er noget sandt i, hvad I siger, men Sandheden, den fulde Sandhed, det er det, jeg siger: Splittelse, og det er Enhed, vi trænger til, det er Frelsen; men vi maa skynde os. Paris maa tage Ledelsen af Revolutionen i sin Haand. Spilder vi en Time, kan Vendéerne i Morgen være i Orleans og Preusserne i Paris. Jeg indrømmer Dem det ene, Danton, og Dem det andet, Robespierre. Naa, Konklusionen er Diktaturet. Lad os overtage det; vi tre repræsenterer Revolutionen. Vi er Cerberus’ens tre Hoveder; det ene af dem taler, det er Dem, Robespierre, det

andet brøler, det er Dem, Danton“ — „Det tredie bider, det er Dem, Marat,“ sagde Danton. „De bider alle tre,“ sagde Robespierre. Der blev en Pause, saa begyndte Samtalen igen. „Hør, Marat, før end Folk gifter sig, maa de kende hinanden. Hvordan har De faaet at vide, hvad jeg sagde til Saint-Just i Gaar?“ — „Det er min private Sag, Robespierre.“ — „Marat!“ — „Det er min Pligt at skaffe mig Oplysninger, og det hører til min Bestilling at gøre det.“ — „Marat!“ — „Jeg holder meget af at vide Besked.“ — „Marat!“ — „Robespierre, jeg ved, hvad De siger til Saint-Just, som jeg ved, hvad Danton siger til Lacroix. Jeg ved alt, ogsaa hvad der gaar for sig i Huset ved Gonesse, hvor i sin Tid Maury og Cazalès og senere Sieyès og Vergniaud kom sammen, og hvor man nu indfinder sig en Gang om Ugen.“ Da han udtalte dette „*man*“, saa han paa Danton. — „Havde jeg blot den mindste Smule Magt, skulde I ske al Landsens Ulykker!“ raabte Danton. — „Jeg ved, hvad De siger, Robespierre, ligesom jeg ved, hvad der gik for sig i Templetaarnet, da de mæskede Ludvig den Sekstende og gjorde det saa grundig, at Ulven, Ulvinden og Ulveungerne alene i September aad seks og firsindstyve Kurve Ferskenes, medens Folket sultede; jeg ved, hvad der gaar for sig hos den gamle Sillerys Elskerinde; forleden spiste Royalisten Saladin til Middag der, og sammen med hvem, Robespierre? Med Deres gode Ven Lasource.“ — „Vaas,“ mumlede Robespierre, „Lasource er ikke min Ven.“ — „I vil have Ord for at betyde noget,“ vedblev Marat rolig, men der var i hans Stemme en svag Skælven, som var gruopvækkende. „Ja, jeg ved alt. Jeg er Folkets vældige Øje, og fra mit Kælderhul ser jeg alt. Ja, jeg ser, jeg hører, jeg ved alt. I tager til Takke med Smaating, I beundrer jer selv. Robespierre lader sig beundre af sin Fru de Chalabre, Datteren af den Marquis de Chalabre, der spillede Whist med Ludvig den Femtende samme Aften, som Damiens blev henrettet. Jo, I bærer Hovederne højt! Robespierre har sit Portræt hængende paa alle Væggene i sit Værelse“ — „Og De, Marat,“ afbrød Robespierre ham med endnu roligere Stemme end Marats, „har Deres i alle Rendestene.“ Samtalen fortsattes i almindelig Samtaletone,

hvis Langsomhed understregede Replikernes Voldsomhed og lagde et vist ironisk Skær over Truslerne. „De har, Robespierre, kaldt dem, der vil omstyrte Tronerne, Men-
neskehedens Don Quixoter.“ — „Og De, Marat, har i Numer 550 af Deres Blad „Folkevennen“ — jeg har ikke glemst Numeret, det kan komme til Nytte — forlangt, at man skulde give Adelsmændene deres Titler tilbage. „En Hertug er nu altid en Hertug“ staar der.“ — „I Mødet den 7de December forsvarede De Fru Roland, Robespierre.“ — „Ligesom min Broder forsvarede Dem, Marat, over for Jakobinerne. Hvad beviser det? Ingenting.“ — Man ved Besked om, at De har sagt til Garat: „Jeg er ked af Revolutionen“, Robespierre.“ — „Man ved ogsaa Besked om, at De den 29de Oktober her i dette Værtshus omfavnede Barbaroux, Marat.“ — „De lader Dem eskortere af en Lastdrager væbnet med en Stok, Robespierre.“ — „Og den 9de August bad De Buzot hjælpe Dem til at flygte til Marseille forklædt som Jokey, Marat.“ — „De holdt Dem skjult under Septembermyrderierne, Robespierre.“ — „Og De viste Dem aabenlyst, Marat.“ — „De har smidt den røde Hue i Gulvet, Robespierre.“ — „Ja, da en Forræder har den. Hvad Dumouriez pynter sig med, besudler Robespierre.“ — „De nægtede at kaste et Slør over Ludvig den Sextendes Hoved, da Chateaufvieux' Soldater marcherede forbi, Robespierre.“ — „Jeg gjorde det, som var bedre end at kaste et Slør over hans Hoved, jeg huggede det af.“ Danton lagde sig nu imellem, men det virkede som Olie paa Ild. „Hold dog Fred, Robespierre og Marat!“ sagde han. Marat holdt ikke af at blive nævnet sidst. „Hvad blander De Dem i det for, Danton?“ sagde han. Danton fo'r op. „Hvorfor jeg blander mig i det? Fordi jeg ikke vil vide af Brodermord at sige; fordi jeg ikke vil have Strid imellem to Mænd, der tjener Folket; fordi det er nok, at vi har Krig med Udlandet og Borgerkrig, og fordi det blev for meget af det gode, om vi ogsaa skulde have Krig inden fire Vægge; fordi det er mig, der har skabt Revolutionen, og jeg ikke vil, at den skal ødelægges; derfor blander jeg mig i det.“ — „Se De at klare Deres eget Regnskab,“ svarede Marat uden at hæve Stemmen. — „Mit Regnskab!“ raabte Danton; „det kan De henvende

Dem om i Argonnerpassene, i det befriede Champagne, i det erobrede Belgien, ved de Hære, hvor jeg fire Gange har stillet mit Bryst blot for Kuglerne; det kan De henvende Dem om paa Revolutionspladsen, ved Skafottet den 21de Januar, ved den væltede Trone, hos Guillotinen . . .“

— „Danton,“ sagde Marat i en bydende Tone, „aflæg Regnskab for de tre og tredive Tusind Daler, Montmorin i Kongens Navn udbetalte Dem i klingende Mønt under Paaskud af at holde Dem skadesløs“. — „Jeg var med, da Bastillen blev stormet“. — „Og den historiske Samling og Krondiamanterne?“ — „Jeg var med da Ludvig den Sextende blev ført fra Versailles til Paris“. — „Og de Tyverier Deres andet jeg, Lacroix, begik i Belgien?“ — „Jeg var med da Tuileries blev stormede“. — „Og Laanene til Montansier?“ — „Jeg æggede Folket, da Kongen vendte tilbage fra sin Flugt“. — „Og Operahuset, der blev bygget for Penge, som De skaffede? og de to Millioner til hemmelige Udgifter, som De tog Halvdelen af?“ — „Jeg standsede den fremrykkende Fjende og spærrede Vejen for de forenede Konger“. — „De er prostitueret“, sagde Marat. Danton rettede sig, frygtelig at skue. „Ja“, raabte han, „jeg er en Skjøge, jeg har solgt min Krop, men jeg har frelst Verden“. Robespierre havde atter givet sig til at bide Negle. Han havde hverken Dantons Latter, der virkede som et Lyn, eller Marats Smil, der stak som en Braad. „Jeg er som Havet; der er Ebbe og Flod i mig; ved Lavvande kan man se Grundene i mig, ved Højvande ser man kun mine Bølger“. — „Skum!“ sagde Marat. — „Nej, Braadsøer“, sagde Danton. Marat havde rejst sig samtidig med Danton, nu brød han ogsaa løs, Snogen var pludselig bleven til en Drage. „I vil ikke høre mig, Robespierre og Danton. Nu vel da, saa siger jeg jer, at I er fortabte. Eders Politik gjør det umuligt for jer at gaa videre: I har ingen Udvej, og I begaar Ting, som spærre alle Porte undtagen Gravens for jer“. — „Det er vor Storhed“, sagde Danton, idet han trak paa Skuldrene. — „Tag Dem i Agt, Danton“, vedblev Marat; „Vergniaud har ogsaa en stor Mund, tykke Læber og Rynker i Panden. Vergniaud er ogsaa koparret ligesom Mirabeau og De, men i Kachotten maatte han alligevel. Ja, du trækker paa Skuldrene, det kan somme Tider

føre til, at Hovedet falder. Jeg siger dig, Danton, at din grove Stemme, dit løse Halstørklæde, dine bløde Støvler, dine smaa Aftengilder, dine store Lommer, det passer alt sammen udmærket til Louise". Louise var Marats Kælenavn for Guillotinen. „Og hvad dig angaar, Robespierre“, vedblev han, „saa er du ganske vist maadeholden, men det skal ikke nytte dig noget. Bliv du blot ved at pudre dig, frisere dig, børste dig, lase dig og gaa med fint Lintøj, du skal nok alligevel komme paa Guillotinen. Læs Brunsvigs Erklæring; du slipper ikke billigere end Kongemorderen Damiens, nu kan du jo pynte dig, til du faar samme Skæbne som han“. — „Det er jo et Ekko fra Coblentz“, mumlede Robespierre. — „Jeg er ikke Ekko af noget, Robespierre, jeg er Folkets Skrig. I er unge, er I. Hvor gammel er du, Danton? fire og tredive Aar. Og du, Robespierre? tre og tredive. Naa, jeg har levet bestandig; jeg er Menneskeslægtens ældgamle Lidelse, jeg er sex Tusind Aar“. — „Det er sandt“, sagde Danton; „i sex Tusind Aar har Kain holdt sig i sit Had som Skruptudsen i sin Sten; Stenen gaar itu, Kain springer ud blandt Menneskene, og det er Marat“. — „Danton!“ skreg Marat, og der lyste en gusten Glans i hans Øjne. — „Naa, hvad er der saa?“ sagde Danton.

Saaledes talte disse tre frygtelige Mennesker. Det var som en Strid mellem tre Tordenvejr.

III.

Der opstod en Pavse. De tre Titaner hensank et Øjeblik hver i sine Tanker. Løverne er bange for Slinger. Robespierre var bleven meget bleg og Danton meget rød i Hovedet; det gøs i dem begge to. Det blege Glimt i Marats Øjne var slukket, der havde atter bredt sig en bydende Ro over den frygtelige Mands Ansigt. Danton følte sig overvunden, men han vilde ikke give sig. „Marat taler store Ord om Diktatur og Enhed“, sagde han, „men han har kun Magt til én Ting, til at opløse“. — „Jeg er af samme Me-

ning som Anacharsis Cloots“, sagde Robespierre; „jeg siger: hverken Roland eller Marat“. — „Og jeg“, svarede Marat, „siger: hverken Danton eller Robespierre“. Han saa' stivt paa dem begge og tilføjede saa: „Jeg vil give Dem et godt Raad, Danton. De er forelsket, De tænker paa at gifte Dem igen: vær fornuftig, bland Dem ikke mere i Politiken“. Derpaa trak han sig tilbage hen imod Døren og sagde i en uhyggelig Tone: „Farvel, mine Herrer“. Det løb Danton og Robespierre koldt ned ad Ryggen.

I det samme lød der en Stemme i Baggrunden af Stuen: „Du har Uret, Marat“. Alle tre vendte sig om. Medens Marats Udbrud stod paa, var der, uden at nogen af dem havde lagt Mærke dertil, kommet en Mand ind ad Døren. „God Dag, Cimourdain. Er det dig?“ sagde Marat. — „Jeg siger igjen, du har Uret, Marat“. Marat blev grøn i Ansigtet. Det var hans Maade at blive bleg paa. „Du gør din Nytte, men Robespierre og Danton kan ikke undværes. Hvorfor vil du true dem? Enighed, Enighed, Borgere! Folket kræver Enighed“. Cimourdains Ord virkede som en Spand koldt Vand; der kom Ro over dem, i alt Fald paa Overfladen. Cimourdain gik hen til Bordet. Danton og Robespierre kjendte ham, de havde tit paa Tilhørerpladsen i Konventet lagt Mærke til denne mægtige, beskedne Mand, som Folk hilste paa. Robespierre, som holdt paa Formerne, spurgte dog: „Hvordan er De kommen ind, Borger?“ — „Han kommer fra Bispehuset,“ sagde Marat i en Tone, der bar Præg af en vis Ydmyghed. Marat trodsede Konventet, ledede Kommunen og var bange for Bispeklubben. Under det mest revolutionære Lag er der endnu et, og den dristigste bliver urolig, naar han mærker den Bevægelse, han har skabt over sit Hoved, komme igjen under sine Fødder. De store Revolutionsmænds Geni viser sig i Evnen til at skjelne imellem den Bevægelse, der hidrører fra personlige Grunde, og den, der hidrører fra Principer, og til at bekæmpe hin og støtte denne. Danton saa' Marat bøje sig. „Borger Cimourdain er velkommen“, sagde han og rakte ham Haanden; „Guds Død“, vedblev han, „lad os forklare Borger Cimourdain, hvordan Sagerne staar. Han kommer lige til Pas. Jeg taler paa Bjærgets Vegne. Robespierre paa Velærdskomitéens og Marat paa Kommunens. Cimourdain er

Bispeklubbens Mand. Hans Stemme skal gjøre Udslaget“. — „Lad saa være“, sagde Cimourdain alvorlig og ligefrem; „hvad drejer det sig om?“ — „Om Vendée“, svarede Robespierre. — „Vendée!“ sagde Cimourdain; „det er den store Trusel. Dør Revolutionen, bliver det Vendée, der tager Livet af den. Et Vendée er farligere end ti Tyskland. Skal Frankrig leve, maa Vendée dræbes.“ De faa Ord vandt Robespierre for ham, men han sagde dog: „Har De ikke været Præst?“ Præsteminen undgik ikke hans Opmærksomhed, han kunde se paa ham, hvad der boede i ham. „Jo, Borger“, svarede Cimourdain. — „Naa ja, hvad gør saa det?“ udbød Danton; „naar Præsterne er gode Mennesker, er de bedre end andre. I Revolutionstider bliver Præsterne støbt om til Borgere, som Klokkerne bliver støbt om til Kanoner og Skillemønt. Det var Pastor Grégoire, der stillede Forslaget om Kongedømmets Ophævelse“. — „Understøttet af Skuespilleren Collotd’Herbois“, sagde Marat spottende; „hver gjorde sin Del af Arbejdet, Præsten væltede Tronen, Komedianten smed Kongen ned af den“. — „Lad os komme til Vendée“, sagde Robespierre. — „Naa ja“, spurgte Cimourdain, „hvad er der saa med Vendée“, — „Der er det, at Folkene i Vendée har faaet en Høvding; det bliver forfærdeligt.“ — „Hvad er det for en Høvding, Borger Robespierre?“ — „Det er en forhenværende Marquis de Lantenac, som kalder sig Prins af Bretagne“. Det gav et Sæt i Cimourdain. „Jeg kender ham“, sagde han; „jeg har været Præst hos ham“. Han tænkte sig et Øjeblik om, derpaa vedblev han: „Han var Kvindejæger, før han blev Kriger. Ja, han er en gammel Vellystning. Han maa være frygtelig“. — „Forfærdelig“, sagde Robespierre: „han brænder Landsbyerne af, dræber de saarede, myrder Fangerne, skyder Kvinderne ned“, — „Kvinderne?“ — „Ja, han har blandt andet ladet en skyde, der var Moder til tre Børn. Man ved ikke, hvad der er blevet af Børnene. Og saa forstaar han sig paa at føre Krig“. — „Ja, det gør han“, sagde Cimourdain. „Han var med i Krigen i Hannover, og Soldaterne sagde: Richelieu ser man, men Lantenac staar bagved; det er Lantenac, der er den virkelige General. De kan spørge Deres Kollega Dussaulx“. — Robespierre tav et Øjeblik hensunken i Tanker. „Naa ja Borger Cimourdain“, sagde han derpaa; „den

Mand er i Vendée“ — „Hvor længe har han været der?“ — „I tre Uger“. — „Han maa stilles udenfor Loven“. — „Det er besørget“. — „Der maa sættes en Pris paa hans Hoved“. — „Det er besørget“. — „Der maa bydes den, som fanger ham, mange Penge“. — „Det er besørget“. — „Ikke Seddelpenge“. — „Det er besørget“. — „Guld“. — „Det er besørget“. — „Han maa guillotioneres“. — „Det vil blive besørget“. — „Af hvem?“ — „Af Dem“. — „Af mig?“ — „Ja, De bliver sendt derhen med Fuldmagt fra Velfærdskomitéen“. — „Jeg gaar ind derpaa“, sagde Cimourdain. Robespierre var i Besiddelse af den Statsmandsegenskab hurtigt at kunne træffe sit Valg. Han tog et Ark Papir ud af Bunken, han havde liggende foran sig; øverst paa det stod der trykt: „Den franske Republik, én og udelelig. Velfærdskomitéen.“ — „Ja, jeg gaar ind derpaa“, gjentog Cimourdain; „Lantenac er grum, det vil jeg ogsaa være. Krig paa Liv og Død med det Menneske. Jeg skal befri Republiken for ham, om Gud vil“; han standsede og vedblev saa: „Jeg er Præst; det er lige meget, jeg tror paa Gud“. — „Gud er bleven gammel“, sagde Danton. — „Jeg tror paa Gud“, gjentog Cimourdain. Robespierre nikkede med en mørk Mine til ham. „Hvem skal jeg sendes til?“ spurgte Cimourdain. — „Til Chefen for den Afdeling, der er bleven sendt imod Lantenac. Men jeg varer Dem paa Forhaand om, at han er Adelsmand“. — „Se, det finder jeg nu igen latterligt“, sagde Danton; „Adelsmand? Naa ja, hvad saa? Det gaar med Adelsmænd som med Præster, er de gode Mennesker, er de fortræffelige. Adel er en Fordom, men man bør ikke nære Fordom i den ene Retning mere end i den anden, man bør ikke være mere imod end for. Er Saint-Just ikke Adelsmand, Robespierre? Vor Ven Charles, som ikke forsømmer et eneste Møde i Cordelierklubben, er Prins og Broder til den regerende Landgreve af Hessen-Rothenburg. I Revolutionsdomstolen sidder der en Præst, Vilate, og en Adelsmand, Leroy, Vicomte de Montflabert, og de er sikre nok begge to. Dampierre, som nylig lod sig dræbe for Republikens Skyld, var Adelsmand, og det var Beaurepaire med, som foretrak at skyde sig en Kugle for Panden frem for at aabne Verduns Porte for Preusserne“. — „Hvilket ikke udelukker“, brummede Ma-

rat, „at den Dag, Condorcet sagde: „Graccherne var Adelsmænd“, raabte Danton til ham: „Alle Adelsmænd er Forrædere, fra Mirabeau til dig.“ — „Borger Danton“, sagde Cimourdain med sin alvorlige Stemme, „De har maaske Ret i at stole paa dem, men Folket nærer Mistillid til dem, og det har det ikke Uret i. Naar det overdrages en Præst at holde Øje med en Adelsmand, er hans Ansvar dobbelt, og Præsten maa være ubøjelig“. — „Det er sandt“, sagde Robespierre. — „Og ubønhørlig“, tilføjede Cimourdain. — „Det er vel talt, Borger Cimourdain“, sagde Robespierre. „Det er en ung Mand, De faar at gjøre med. De vil faa Indflydelse over ham, for De er dobbelt saa gammel som han. De maa lede ham, men forsigtig. Det lader til, at han har Feltherreevner, det er alle Indberetninger enige om. Han hører til det Korps, der blev udskilt fra Rhinarméen for at gaa til Vendée. Han kommer fra Grænsen, hvor hans Klogskab og Tapperhed har vakt Beundring. Han fører sin Afdeling med stor Dygtighed. I fjorten Dage har han holdt den gamle Marquis de Lantenac i Schak, trængt ham tilbage og jaget ham afsted foran sig; han vil tilsidst drive ham ud til Havet og gjøre det af med ham der. Lantenac er i Besiddelse af en gammel Hærførers Snedighed og han af en ung Kaptejns Dristighed. Den unge Mand har allerede Fjender og Misundere; General Léchelle er skinsyg paa ham: han vil ikke finde sig i, at nogen anden end han slaar Lantenac. Hele Ulykken ved Krigen i Vendée stikker i denne Skinsyge. Vore Soldater er slet førte Helte. En slet og ret Husarritmester, Chérin, trænger ind i Saumur med en Trompeter, som blæser *Ça ira*; han tager Byen: han kunde gaa videre og tage Cholet med, men det har han ikke Ordre til, og saa standser han. Vi maa have alle Cheferne i Vendée afløste; de spreder Tropperne og splitter Kræfterne; udstykker man en Hær lammer man den; det er som en Stenblok, man knuser til Støv. I Lejren ved Parmé er der ikke andet end Telte tilbage. Imellem Tréguier og Dinan er der hundrede smaa Poster, som ingen Nytte gjør, men som man kunde samle til en Division og dække hele Kysten med. Léchelle blotter Nordkysten under Paaskud af at dække Sydkysten, og lægger derved Frankrig aabent for Englænderne. En halv Million Bønder paa

Benene og en engelsk Landgang i Frankrig, det er Lantenacs Plan. Den unge Chef jager Kaarden i Ryggen paa Lantenac og driver ham tilbage uden Léchelles Tilladelse! Léchelle er hans Foresatte, og Léchelle anklager ham. Meningerne om den unge Mand er delte. Léchelle vil lade ham skyde, Prieur fra Marne vil gøre ham til General". — „Den unge Mand synes at have udmærkede Egenskaber“, sagde Cimourdain. — „Men han har n Fejl“, sagde Marat. — „Hvad er det?“ — „Han er for mild. Han er fast, saalænge Kampen staar paa, og saa blød bagefter. Han er overbærende, tilgiver, benaader, beskytter Munke og Nonner, skaaner Aristokraternes Hustruer og Døtre, slipper Fanger løs og sætter Præsterne i Frihed“. — „Det er en alvorlig Fejl“, mumlede Cimourdain. — „Det er en Forbrydelse“, sagde Marat. — „Somme Tider“, sagde Danton. — „Ofte“, sagde Robespierre. — „Næsten altid“, sagde Marat. — „Naar man har med Fædrelandets Fjender at gjøre — altid“, sagde Cimourdain. — „Hvad vilde De da gjøre ved en republikansk Høvding, der skjænkede en royalistisk Høvding Friheden?“ sagde Marat, idet han vendte sig imod Cimourdain. — „Jeg vilde gjøre som Léchelle — jeg vilde lade ham skyde“. — „Eller guillotiner“, sagde Marat. — „Efter Behag“, sagde Cimourdain. — „Den ene Maade kan være lige saa god som den anden“, sagde Danton leende. — „Du kan stole paa, at du kommer til at prøve en af dem“, brummede Marat. — „Naa, Borger Cimourdain“, vedblev han, idet han atter saa' paa denne, „De vilde altsaa lade en republikansk Høvding halshugge, i Fald han forsaa sig?“ — „Inden fire og tyve Timer“. — „Godt“, sagde Marat; „jeg er enig med Robespierre; Borger Cimourdain skal sendes som Velfærdskomitéens befuldmægtigede til Chefen for Kysthærens Ekspeditionskolonne. Hvad hedder han, den Chef?“ — „Det er en forhenværende, en Adelsmand“, svarede Robespierre og gav sig til at blade i Papirerne. — „Saa sætter vi Præsten til at passe paa Adelsmanden“, sagde Danton; „jeg stoler ikke paa en Præst, naar han er alene; jeg stoler heller ikke paa en Adelsmand, naar han er alene: naar de er sammen, er jeg ikke bange for dem, saa passer den ene paa den anden, og saa gaar det“. Det harmfulde Udtryk

paa Cimourdains Pande blev stærkere, men da han formodentlig fandt, at Danton i Grunden havde Ret, vendte han sig ikke imod ham, men sagde med stræng Stemme: „Begaar den republikanske Chef, der bliver mig betroet, et Fejltrin, er det Døden“. — „Her har vi Navnet“, sagde Robespierre med Øjnene i Papirerne; „Chefen, De faar Fuldmagt over, er en forhenværende Vicomte, han hedder Gauvain“. Cimourdain blegnede. „Gauvain“, udbød han. Marat saa', at Cimourdain blev bleg. „Vicomte Gauvain!“ gjentog Cimourdain. — „Ja“, sagde Robespierre. — „Naa?“ sagde Marat, idet han saa' stift paa Cimourdain. Der blev en Pause. „Modtager De Hvervet som befuldmægtiget Udsending hos Gauvain paa de anførte Betingelser, Borger Cimourdain? Er det afgjort?“ — „Det er afgjort“, svarede Cimourdain. Han blev blegere og blegere. Robespierre tog Pennen, skrev med sin langsomme og korrekte Haandskrift fire Linier paa det med „Velfærdskomitéen“ stemplede Papir, satte sit Navn under og rakte Papiret og Pennen til Danton. Danton skrev under, og efter ham satte Marat, hvis Øjne ikke slap Cimourdains blege Ansigt, ogsaa sit Navn under. Robespierre daterede Skrivelsen og rakte den til Cimourdain, som læste:

Republikens Aar II.

Herved gives der Borger Cimourdain Fuldmagt som Velfærdskomitéens Udsending hos Borger Gauvain, Chef for Kysthærens Expeditionskolonne.

Robespierre.

Danton.

Marat.

28de Juni 1793*).

Medens Cimourdain læste, saa' Marat paa ham. „Vi maa have alt dette slaaet fast ved et Dekret af Konventet eller en særlig Beslutning af Velfærdskomitéen“, sagde han halv højt, som om han talte til sig selv. „Der er endnu noget at gjøre“. — „Hvor bor De, Borger Cimourdain?“

*) Revolutionskalenderen, den saakaldte borgerlige Kalender, var endnu ikke lovformelig indført. Den vedtoges først af Konventet den 5te Oktober 1793.

spurgte Robespierre. — „I Cour du Commerce“. — „Det gør jeg ogsaa“, sagde Danton; „saa er vi jo Naboer“. — „Der er ikke et Øjeblik at spilde“, sagde Robespierre; „i Morgen skal De faa den definitive Fuldmagt underskreven af alle Velfærdskomitéens Medlemmer. Dette er en særlig Stadfæstelse af den og vil særlig akkreditere Dem hos de udsendte Repræsentanter, Philippeaux, Prieur fra Marne, Lecointre, Alquier og de andre. Vi ved, hvem De er. Deres Fuldmagt er uindskrænket. De kan gjøre Gauvain til General eller sende ham til Skafottet. Klokken tre i Morgen har De den. Hvornaar rejser De?“ — „Klokken fire“, sagde Cimourdain.

Saa skiltes de.

TREDJE BOG.

Konventet.

I.

Konventet er maaske Historiens Højdepunkt. Medens det levede — thi det var som Forsamling et levende Væsen —, gjorde man sig ikke Rede for, hvad det var. Det var just dets Storhed, der undgik Samtidens Opmærksomhed; man var for forfærdet til at blive blændet. Alt hvad der er stort, vækker en hellig Rædsel. Det er let at beundre det middelmaadige, de smaa Højder, men det storslaaede vækker Gru, et Geni saavel som et Fjæld, en Forsamling saavel som et Mesterværk, set paa altfor nært Hold. Enhver Tinde synes overdreven høj; det trætter at stige derop, man snapper efter Vejret paa Skrænterne, man glider; man saarer sig til Blods paa Fremspring, som i og for sig er dejlige; de skummende Bjærgstrømme røber Afgrundene, Skyerne skjuler Toppene; man er lige saa angst ved at stige som ved at falde. Derfor føler man mere Skræk end Beundring, man føler en sælsom Sky for det storslaaede. Man ser Afgrundene, man ser ikke Højderne, man ser det uhyre, men ikke det vidunderlige. Saaledes blev Konventet bedømt i Begyndelsen; det blev maalt af nærsynede, og det var beregnet paa at ses af Ørne. Nu har vi det paa Afstand, og det staar mod den dybe Himmel i et klart og tragisk Fjærnsyn som den franske Revolutions vældige Profil.

Konventet er Folkets første Legemliggjørelse. Med Konventet aabnes et nyt stort Blad i Historien, men det begyndte den Tid, vi endnu lever i. Enhver Idé maa have et synligt Hylster, ethvert Princip maa have et Legeme; en Kirke er Gud imellem fire Vægge. Da Konventet blev til, var den første Opgave, der maatte løses, at skaffe det

Hus. Det fik den 10de Maj 1793 sit Sæde paa første Sal i Tuilerierne, der blev kaldt Nationalpaladset. Hele Paladsets Stueetage dannede en Slags lang Vagtstue fuld af Geværpyramider og Feltsenge tilhørende de Tropper af alle Vaabenarter, der holdt Vagt om Konventet. Forsamlingen havde en Æresvagt, som blev kaldt „Konventets Grenaderer“. Det første, der fangede Blikket, naar man traadte ind, var en høj Billedstøtte af Friheden, opstillet imellem to brede Vinduer. Salen, Kongens fordums Theater, som blev Revolutionens Skueplads, var 62 Alen lang, 16 Alen bred og 17 Alen høj. Det smukke pragtfulde Rum, der var bygget for Hoffolkene, vansiredes af det grove Tømmerstillads, der bar Tilhørerpladserne. Den Arkitekt, der indrettede Salen til Brug for Konventet, synes at have taget en Komodeskuffe til Forbillede, lang, høj og flad. Op til en af Langsiderne stødte en vid Halvkreds, det var Folkerepræsentanternes nitten amfitheatralsk ordnede Bænke, foran hvilke der hverken var Borde eller Pulte. Lige over for Bænkene stod Talerstolen, bag ved den Formandens Stol. Over Talerstolen vajede tre vældige trefarvede Faner, der naaede ned til et Alter, paa hvilket læstes Ordet „Loven“, Paa højre Side af Formanden stod der en Billedstøtte af Lykurg, paa venstre Side en af Solon; under „Bjærget“ stod der en af Platon. Disse Billedstøtter stod paa simple fir-kantede Fodstykker, der hvilede paa en lang fremspringende Karnis, der skilte Folket fra Forsamlingen, og som Tilhørerne støttede Albuerne paa. Billedstøtternes Hoveder var afvexlende bekransede af Ege- og Lavrbærkranse. Salen kunde rumme to Tusind, paa særlig bevægede Dage tre Tusind Mennesker. Konventet holdt to Møder i Døgnet, et om Dagen og et om Aftenen. Der var noget skummelt over denne Sal, som om Dagen oplystes af matte Vinduer, om Aftenen af gulblege Fakler; Aftenmøderne foregik næsten i Mørke; man kunde ikke se hinanden; Ansigter, der ikke kunde skjernes tydeligt, skjældte hverandre ud fra den ene Ende af Salen til den anden, fra højre til venstre. Der var noget vildt og raat, men regelmæssigt over det hele. Det korrekte i Forening med det utæmmede, der har man i visse Maader hele Revolutionen. Konventsalen var den mest fuldendte Prøve paa Revolutionens Bygningskunst, „Messi-

dor-Arkitekturen“, som Kunstnerne senere har kaldt den, massiv og stiv. Datidens Bygmestre fandt Skønheden i det symmetriske. Renæssancen havde sagt sit sidste Ord under Ludvig den Femtende, og der var indtraadt en Reaktion. Man havde drevet det ædle helt ud i Fadhed, Renheden helt ud i Kjedsommelighed. Efter det attende Aarhundredes blændende Orgier i Form og Farve holdt Kunsten nu Diæt og tillod sig kun lige Linier, og det førte til Grimhed. Stilen blev saa nøgtern, at den blev tør. Bortset fra al Politik fik denne Sal en til at gyse blot ved sin Arkitektur. Man kunde ikke frigøre sig for en ubestemt Erindring om det fordums Theater, de med Guirlander prydede Loger, Loftet, der straaled i Azur og Purpur, Lysekronen, Kandelabrene med deres spillende Reflexer, de sarte Tæpper, de mylrende Amoriner og Nymfer paa Tæppet og Draperierne, hele den kongelige og galante Idyl, malet, plastisk formet og forgyldt, der havde fyldt denne Sal med sit Smil; og saa saa' man alle Vegne kun haarde, skarpe Vinkler og rette Linier, kolde og hvasse som Staal.

II.

Men den, som saa' Forsamlingen, tænkte ikke længer paa Salen; man glemte Skuepladsen over Skuespillet. Intet kunde være paa én Gang mere uformeligt og ophøjet. En Flok Helte og en Flok fejge Uslinger; Vilddyr paa et Bjærg og Kryb i en Sump. Der mylrede, stredes og levede alle disse Stridsmænd, som nu er Skygger: der udæskede de og truede de hverandre. Til højre Girondinerne, en Legion af Tænkere, til Venstre Bjærgen, en Gruppe Atlether, og uden for disse to Lejre og holdende dem begge i Ave stod en Mand høj og rank — Robespierre. Under dem, under Lidenskaberne, Heltemodet, Opofrelsen, Raseriet, bøjede de ukjendtes sløve Hob sig. De nederste Rækker i Forsamlingen kaldtes Sletten; der fandtes alt det, som driver med Strømmen, de, som tvivler, betænker sig, viger, opsætter, venter, hver for sig frygtende et eller

andet. Bjærget var en udsøgt Skare, Sletten var Massen. Selv de ædleste Vine har deres Bærme. Under Sletten var Sumpen, en grim, stillestaaende Masse, hvor Egenytten var let at opdage. Intet kunde være uslere; fuldt op af Skjændsel og ingen Skam; Vreden bunden, oprørsk Sindelag under Trældoms Maske; de havde alt Fejghedens Mod, de foretrak Girondinerne, men sluttede sig til Bjærget, de kastede sig stadig til den Side, der havde Held med sig; de udleverede Ludvig den Sextende til Verginaud, Verginaud til Danton, Danton til Robespierre, Robespierre til Tallien. De smædede Marat, medens han levede, og forgudede ham, da han var død. De støttede alt lige til den Dag, da de væltede det. De havde en instinktmæssig Trang til at give det sidste, afgjørende Stød til alt, hvad der vaklede. At vakle var nemlig i deres Øjne det samme som at forraade dem, eftersom de kun gav sig i Tjeneste hos den, de ansaa for at staa fast.

III.

Folket havde et Vindue aabent ind til Konventet, de offentlige Tilhørerpladser, og naar dette Vindue ikke var nok, lukkede det Porten op og trængte fra Gaden ind i Forsamlingen. Denne Mængdens Indtrængen i Folkeforsamlingen er en af Historiens mest overraskende Fremtoninger. For det meste gik det for sig i al Venskabelighed, men Venskabelighed er farlig, naar den kommer fra et Folk, som en Dag i Løbet af tre Timer bemægtigede sig Invalidhotellets Kanoner og fyrretyve Tusind Geværer. Hvert Øjeblik kom der en Flok og afbrød Forhandlingerne, Deputationer med Andragender, Hyldest eller Tilbud. Forstaden St. Antoinets Æreslanse blev baaren ind af Kvinder; Englændere tilbød tyve Tusind Sko til de barbenede Soldater; Udsendinge fra Sektionerne kom med Bærebøre fulde af Kirkekar, Bunker af Guld, Sølv og Fløjl, som de pjaltede som de var, tilbød Fædrelandet imod til Belønning at faa Lov til at danse Carmagnolen for Konventet; Che-

nard, Narbome og Vallière kom for at synge Sange til Bjærgets Pris; Sektionen Mont-Blanc overbragte Lepelletiers Buste, og en Kvinde satte en rød Hue paa Hovedet af Formanden, som kyssede hende; »Borgerinder fra Sektionen Mail« kastede Blomster „paa Lovgiverne“; „Fædrelandets Disciple“ kom med Musik i Spidsen for at takke Konventet, fordi det havde „beredt Aarhundredets Lykke“; Kvinderne fra Sektionen Gardes-Françaises kom med Roser, Kvinderne fra Sektionen Champs-Élysées kom med en Egekrans; Kvinderne fra Sektionen Temple kom for at sværge, „at de kun vilde gifte sig med Republikanere“; Hitebørnene, der var bleven erklærede for at være Republikens Børn, kom i Procession iført Nationaluniform; de unge Piger fra Sektionen to og halvfems kom iført lange hvide Kjoler, og Dagen efter læste man i Moniteuren: „Formanden modtog en Buket af en ung Skjønheds Haand“. Stundom gik det dog mindre fredelig til, saa lod Henriot Riste til at gløde Kugler paa stille op uden for Tuilerierne.

IV.

Samtidig med, at denne Forsamling slap Revolutionen løs, skabte den Civilisation. Den var en Smelteovn, men tillige en Smedje. I det Kar, hvor Rædslerne sydede, gjærede Fremskridtet. Fra dette skyggefulde Kaos, fra denne Skyernes stormende Flugt udgik der vældige Lysstraaler, svarende til de evige Love, Straaler, der blev staaende for stedse paa Folkenes Himmel, Retfærdighed, Fordragelighed, Godhed, Fornuft, Sandhed, Kjærlighed. Konventet slog den store Sætning fast: den ene Borgers Frihed ender, hvor den andens begynder, en Sætning, der rummer hele det menneskelige Samfundsliv; det erklærede legemlig Brøst for hellig ved at gjøre de blinde og døvstumme til Statens Myndlinger, det erklærede Barndommen for hellig ved at lade Staten adoptere de forældreløse, det erklærede Uskyldigheden for hellig ved at lade Staten holde den anklagede, som den frikjendte, skadesløs; det forfulgte

Slavehandelen og afskaffede Slaveriet; det fastslog Borger-
nes Solidaritet; det indførte gratis Skolegang; det grund-
lagde Konservatorier og Museer; det paabød Enhed i Lov-
givningen og Enhed i Maal og Vægt og indførte Decimal-
systemet; det ordnede Frankrigs Finansvæsen og satte
offentlig Kredit i Stedet for den langvarige Bankerot, der
havde hersket under Kongedømmet. Samtidig med, at
det var nationalt, var det ogsaa kosmopolitisk. Af de
11,210 Dekreter, det udstedte, har en Tredjedel politiske
Formaal, de to Tredjedele almenmenneskelige. Det er-
klærede den almindelige Moral for Samfundets og den al-
mindelige Samvittighed for Lovens Grundvold. Og alt
dette gennemførte Konventet, medens dets Indvolde sonder-
ledes af Vendéens Hydra, og Kongerne havde deres Tiger-
kløer i dets Skuldre.

IV

At være Medlem af Konventet var det samme som
at være en Bølge paa Oceanet. Den drivende Kraft kom
ovenfra. Der var i Konventet én Vilje, som var alles og
ingens. Denne Vilje var en Idé, en ubetvingelig og væl-
dig Idé, der kom fra Himlens dunkle Højder. Vi kalder
den Revolutionen. Hvor den fo'r frem, slog den nogle
ned og hævede andre op, nogle førte den bort som Skum,
andre knuste den mod Skjærene. Den vidste, hvor dens
Vej gik og drev Malstrømmen af Sted foran sig. At
skrive Revolutionen paa Menneskenes Regning er det
samme som at give Bølgerne Æren for Ebbe og Flod.
Revolutionen skyldes det ukjendte. Man kalde den god
eller ond, efter som man higer mod Fremtiden eller mod
Fortiden, men man faar skrive den paa dens Regning, der
har skabt den. Den synes et fælles Værk af store Be-
givenheder og store Personligheder i Forening, men den
er i Virkeligheden en Følge af Begivenhederne. Begiven-
hederne giver ud, Menneskene betaler; Begivenhederne

dikterer, Menneskene skriver under, Den 14de Juli*) er underskrevet Camille Desmoulins, den 10de August**) Danton, den 2den September***) Marat, den 21. September†) Grégoire, den 21de Januar††) Robespierre; men Desmoulins, Danton, Marat, Grégoire og Robespierre er kun Skrivere, den vældige og strænge Forfatter af disse storslaaede Sider i Historien hedder Gud, og hans Maske Skæbnen. Revolutionen er en Form for det fra alle Sider kommende indre Tryk, vi kalder Nødvendigheden. Overfor disse afgjørende Begivenheder, som ødelægger Civilisationen og gyder nyt Liv i den, betænker man sig paa at dømme Enkeltheder. At dadle eller prise Menneskene for Resultatet er næsten, som om man vilde dadle eller prise Tallene for Totalsummen. Hvad der skal ske, sker, den Vind, som skal blæse, blæser. Den evige Klarhed lider intet Skaar ved disse Storme. Over Revolutionerne bliver Sandheden og Retfærdigheden staaende urøkket som den stjernebesaaede Himmel over Stormene.

VI.

Saaledes var dette vældige Konvent, en forskanset Lejr for Menneskeslægten, der angrebes af alle Mørkets Magter paa én Gang, natlige Baal tændte af en Hær af belejrede Idéer, en vældig Aandernes Bivouak paa Randen af en Afgrund. Intet i Historien kan sammenlignes med denne Forsamling, der paa én Gang var et Senat og en Pøbelhob, Konklave og Rendesten, Areopagus og offentligt Torv, Domstol og de anklagedes Bænk.

Konventet bøjede sig bestandig efter Vinden, men denne Vind udgik fra Folkets Mund og var Guds Aandepust. Og endnu den Dag i Dag, efter hundrede Aars Forløb, standser man og henfalder i Tanker, hvad man saa end

*) Bastillens Indtagelse. **) Toget til Tuilerierne. ***) Septembermyrderierne. †) Kongedømmets Ophævelse og Republikens Grundlæggelse. ††) Ludvig den Sextendes Henrettelse.

er, Historiker eller Filosof, hver Gang Konventet træder frem for Tanken. Det er umuligt ikke med Opmærksomhed at følge dette Skyggernes Tog.

VII.

Dagen efter Sammenkomsten i Rue du Paon begav Marat sig til Konventet. I det Øjeblik, han traadte ind, var Chabot gaaet hen til en af Marats Tilhængere, Marquis Louis de Montaut. „Forhenværende“, sagde Chabot. Montaut saa' op. „Hvorfor kalder du mig Forhenværende?“ sagde han. — „Fordi du er en Forhenværende“. — „Jeg?“ — „Ja, du var jo Marquis“. — „Aldrig.“ — „Aa!“ — „Min Fader var Soldat, min Bedstefader var Væver“. — „Hvad er det for noget Snak, Montaut?“ — „Jeg hedder ikke Montaut“. — „Hvad hedder du da?“ — „Jeg hedder Marikon“. — „Naa ja, jeg er lige glad“. Marat var standset og saa' paa Montaut og Chabot. Hver Gang Marat traadte ind, opstod der en Mumlen, men altid paa Afstand, i hans umiddelbare Nærhed tav man. Marat ænsede det ikke; han foragtede „Kvækkene fra Sumpen“. I Halvmørket paa de nederste Bænke gjorde nogle Medlemmer hverandre opmærksomme paa ham. „Se, der har vi Marat“. — „Han er altsaa ikke syg?“ — „Jo, det er han vel, siden han møder i Slobrok“, — „I Slobrok?“ — „Ja vel“. — „Han tillader sig alt“. — „At han vover at møde saaledes i Konventet!“ — „Siden han en Dag er mødt med Lavrbærkrans paa, kan han vel ogsaa møde i Slobrok“. — „Ansigt af Kobber og Tænder som Ir“. — „Hans Slobrok ser ud til at være ny“. — „Hvad er den af?“ — „Af Reps“. — „Stribet“. — „Se paa Opslagene“. — „De er af Skind“. — „Tigerskind“. — „Nej, Hermelin“. — „Det er ikke ægte“. — „Og han har Strømper paa“. — „Det er mærkværdigt“. — „Og Sko med Spænder“. — „Sølvspænder!“ — „Det tilgiver Træskoene i Camboulas ham aldrig“. — Paa andre Bænke lod man, som man ikke saa Marat. Man snakkede om andre Ting. Barère var i

Færd med at læse en Indberetning op; den handlede om Vendée. Ni Hundrede Mand var afgaaede fra Morhiban med Skyts for at undsætte Nantes. Redon var truet af Bønderne. Paimboeuf var angrebet. En Eskadre krydsede ved Maidrin for at hindre Landgang. Hele den venstre Bred af Loire fra Ingrande til Maure var besat med royalistiske Batterier. Tre Tusind Bønder var Herrer i Pornia. De raabte „Englænderne leve!“ Et Brev fra Santerre til Konventet, som Barrère læste op, endte saaledes: „Syv Tusind Bønder har angrebet Vannes. Vi har drevet dem tilbage, og de lod fire Kanoner blive tilbage i vore Hænder . . .“ — „Og hvor mange Fanger?“ raabte en. Barrère vedblev: „Efterskrift. Vi har ingen Fanger, thi vi tager ikke flere“. Marat rørte sig stadig ikke af Pletten og hørte ikke efter; han syntes helt optagen af barske Tanker. Han holdt i Haanden et Papir, som han krøllede mellem Fingrene. Havde man foldet det ud, vilde man have kunnet læse følgende Linier, som rimeligvis var Svar paa et af Marat stillet Spørgsmaal: „Der er ingenting at stille op imod de udsendte Kommissærers Almagt, særlig imod dem, Velfærdskomitéen har udsendt. Génissieux havde Ret, da han i Mødet den 6te Maj udtalte: „enhver Kommissær er mere end en Konge“. Der er ingen Ting derved at gjøre. De har Magt over Liv og Død. Omstændighederne undskylder alt. En Udsending fra Velfærdskomitéen holder en Overgeneral i Schak“. Marat holdt op med at krølle Papiret, stak det i Lommen og gik langsomt hen imod Montaut og Chabot, der ikke havde set ham komme ind og blev ved at tale sammen. „Hør, Maribon eller Montaut, hvad du nu hedder“, sagde Chabot, „jeg kommer fra Velfærdskomitéen“. — „Hvad tager man sig for dér?“ — „Man sætter en Præst til at passe paa en Adelsmand“. — „Ja saa“. — „En Adelsmand som dig“. — „Jeg er ikke Adelsmand“, sagde Montaut. — „En Præst . . .“ — „Som dig“. — „Jeg er ikke Præst“, sagde Chabot. De gav sig begge to til at le. — „Videre i Texten“, sagde Montaut. — „Ja, nu skal du høre. En Præst ved Navn Cimourdain skal sendes som befuldmægtiget til en Vicomte ved Navn Gauvain, som kommanderer Expeditionskolonnen ved Kystarméen. Det gjælder

om at hindre Adelsmanden i at gjøre Kjæltringestreger og Præsten i at begaa Forræderi“. — „Det er jo ganske simpelt“, sagde Montaut, „Døden skal blot med i den Historie“. — „Det er derfor, jeg kommer“, sagde Marat. De saa' op. „God Dag, Marat“, sagde Chabot, „du kommer sjældent til vore Møder“. — „Min Læge har paalagt mig at bruge Bade“, sagde Marat. — „Bade skal man afholde sig fra“, sagde Chabot; „Seneca døde i Bad“. — „Her er ingen Nero, Chabot“, sagde Marat smilende. — „Du er her jo“, sagde en barsk Stemme. Det var Danton, som gik forbi paa Vej hen til sin Bænk. Marat vendte sig ikke om. Han bøjede Hovedet frem imellem Montauts og Chabots Ansigter. „Hør“, sagde han, „jeg kommer for en meget alvorlig Sags Skyld. En af os tre maa i Dag forelægge Konventet et Forslag til et Dekret“. — „Ikke jeg“, sagde Montaut, „man hører ikke paa mig, fordi jeg er Marquis“. — „Mig hører man heller ikke paa“, sagde Chabot, „for jeg er Kapuciner“. — „Og mig hører man heller ikke paa“, sagde Marat, „for jeg er Marat“. Der blev en Pavse. Naar Marat var optagen af at tænke, var det ikke nogen let Sag at spørge ham om noget. Montaut vovede det dog. „Hvad er det for et Dekret, du vil have, Marat?“ — „Et Dekret, som straffer enhver militær Befalingsmand, der lader en fangen Oprører undslippe, med Døden“. — „Det Dekret foreligger allerede“, sagde Chabot; „det blev vedtaget sidst i April“. — „Saa er det, som om det slet ikke eksisterede“, sagde Marat. „Overalt i Vendée lader man Fanger undslippe og lader deres Tilflugtssteder i Fred“. — „Det kommer af, at Dekretet ikke længer bringes i Anvendelse“. — „Saa maa det sættes i Kraft igjen“. — „Ja vist saa“. — „Og derfor maa vi henvende os til Konventet“. — „Det behøves ikke, Marat; Velfærdskomitéen lader Dekretet opslaa i alle Kommuner i Vendée og statuerer et Par gode Exempler“. — „Paa fornemme Hoveder“, sagde Chabot, „helst paa Generalerne“. — „Ja, det er sandt, det er nok“, brummede Marat. — „Gaa selv til Velfærdskomitéen og sig det, Marat“, sagde Chabot. — „Velfærdskomitéen er Robespierre, Chabot“, sagde Marat; „jeg gaar ikke til Robes-

pierre“. — „Saa skal jeg gaa“, sagde Montaut. — „Godt“, sagde Marat.

Dagen efter blev der i alle Retninger udsendt Ordre fra Velfærdskomitéen til at opslaa Dekretet i alle Byer og Landsbyer i Vendée og strængt overholde det, saaledes at al Seen igjennem Fingre med, at Røvere og fangne Oprørere slap bort, blev at straffe med Døden. Dette Dekret var kun et første Skridt, Konventet skulde gaa længere endnu. Nogle Maaneder efter, i November, bestemte det i Anledning af, at Laval havde aabnet sine Porte for de flygtende Vendéere, at enhver By, der gav Oprørerne Tilhold, skulde jævnes med Jorden. Europas Fyrster havde til Gjengjæld gjennem Hertugen af Brunvigs Manifest, der var inspireret af Emigranterne og ført i Pennen af Marquis de Linnon, Hertugen af Orleans' Intendant, erklæret, at enhver Franskmand, der blev greben med Vaaben i Haand, vilde blive skudt, og at Paris vilde blive jævnet med Jorden, i Fald der krummedes et Haar paa Kongens Hoved.

Grumhed imod Barbari.

TREDJE DEL.

I VENDÉE.

FØRSTE BOG.

De tre Børn.

I.

Sommeren 1792 havde været meget regnfuld, Sommeren 1793 var meget varm. Som Følge af Borgerkrigen var der saa at sige ikke længer Veje i Bretagne. Man færdedes der dog endnu, takket være det smukke Sommervejr. Tør Jord er den bedste Vej.

Henad Aften en klar Julidag, en Times Tid efter Solnedgang, standsede en Rytter, der kom fra Avranches-kanten, uden for det lille Værtshus Croix-Branchard ved Indkørselen til Pontorson, paa hvis Skilt der endnu for nogle Aar siden stod at læse: „God Æblemost udskænkes.“ Det havde været varmt hele Dagen, men det begyndte at blæse op.

Den rejsende var hyllet ind i en hvid Kappe, der dækkede Krydset paa hans Hest. Han havde en stor Hat paa med trefarvet Kokarde, hvilket var ret dristigt i denne Egn, der var fuld af Hække, hvorfra Geværskud jævnlig knaldede, og hvor en Kokarde var at regne for en Skive til at skyde efter. Kappen, der var bunden om Halsen, lod Armene fri, og under den kunde man skimte et trefarvet Bælte og to Pistolkolber, der stak op af det. En Sabel hang ned under Kappen.

Da Værten hørte Hesten standse, lukkede han Døren op og viste sig paa Tærskelen med en Lygte i Haanden. Det var den Tid paa Dagen, da Lys og Mørke brydes; det var lyst ude paa Vejen og mørkt inde i Huset.

Værten saa' Kokarden. „Vil De blive her, Borger?“ sagde han. — „Nej.“ — „Hvor agter De Dem hen?“ — „Til Dol.“ — „De skulde hellere vende tilbage til Avran-

ches eller blive her.“ — „Hvorfor det?“ — „Fordi De slaas i Dol.“ — „Ja saa,“ sagde Rytteren; „giv min Hest noget Havre.“ Værten hentede en Krybbe, fyldte Havre i den og tog Bidslet af Hesten, der strax gav sig i Lag med at æde. „Er det en udskreven Hest, Borger?“ vedblev han derpaa. — „Nej, jeg har selv købt og betalt den.“ — „Hvor kommer De fra?“ — „Fra Paris.“ — „Da vel ikke direkte?“ — „Nej.“ — „Nej, det kan jeg tænke. Vejene er spærrede. Men Posten kører dog endnu.“ — „Ja, til Alençon. Der skiltes jeg fra den.“ — „Saa har De vel købt Hesten dér?“ — „Ja.“ — „Har De redet hele Dagen?“ — „Ja, siden Dag gry.“ — „Og i Gaar med?“ — „Ja, og i Forgaars ogsaa.“ — „Tro mig, Borger, De skulde blive her. De maa jo være træt. Deres Hest er det.“ — „Hestene har Lov til at blive trætte, Mennesker ikke.“ — „Og De rejser saadan alene?“ — „Jeg har en Eskorte.“ — „Hvor er den?“ — „Min Sabel og mine Pistoler.“ Værten gik hen og hentede en Spand Vand og gav Hesten at drikke. Medens den drak, sagde han til sig selv: „Det er lige meget, han ser ud til at være Præst.“ — „De siger, at de slaas i Dol?“ sagde Rytteren. — „Ja, det maa gaa løs lige nu.“ — „Hvem er det, der slaas?“ — „En forhenværende Adelsmand mod en forhenværende Adelsmand.“ — „Hvad vil det sige?“ — „En forhenværende Adelsmand, der er paa Republikens Parti, kæmper med en, der er paa Kongens.“ — „Ja, men der er jo ingen Konge.“ — „Jo, der er jo den lille. Men det mærkværdige er, at de to forhenværende Adelsmænd er i Familie. Den ene er ung, den anden er gammel. Det er Onkel og Neveu; Onklen er Royalist, Neveuen er Patriot, Onklen kommanderer de hvide, Neveuen de blaa. Og ingen af dem giver Pardon. Det er Krig paa Liv og Død.“ — „Paa Liv og Død?“ — „Ja, Borger. Her skal De se, hvilke Behageligheder de smider hinanden i Hovedet. Her er en Plakat, som den gamle ser sit Snit til at lade opslaa alle Vegne, paa Huse og Træer; han har ogsaa ladet den slaa op her paa mit Hus.“ Værten holdt Lygten op til en firkantet Plakat, der var klistret paa den ene Fløj af Døren. Rytteren læste: „Marquis de Lantenac har herved den Ære at lade

sin Neveu Vicomte Gauvain vide, at hvis han er saa heldig at faa fat i ham, lader han ham uden Ophævelser skyde.“ — „Og her skal De se Svaret,“ vedblev Værten. Han holdt Lygten op til en Plakat, der var anbragt paa den anden Fløjdør. Den rejsende læste: „Gauvain underretter herved Lantenac om, at, hvis han faar ham i sin Magt, lader han ham skyde.“ — „I Gaar,“ sagde Værten, „blev den første Plakat slaaet op paa min Dør, og i Morges den anden. Svaret lod ikke vente paa sig. Ser De, Borger, Sagen er den, at i Byerne og de store Flækker er vi for Revolutionen, paa Landet er de imod den, eller hvad der betyder det samme, i Byerne er Folk Fransk-mænd, og paa Landet er de Bretagnere. Det er en Krig mellem Borgere og Bønder. De kalder os for Hvalpe, og vi kalder dem for Bondetampe. Adelsmændene og Præsterne holder med dem.“ — „Ikke alle sammen,“ sagde Rytteren. — „Nej, ganske vist, Borger, her har vi jo en Vicomte over for en Marquis. Jeg tror nu alligevel, han er Præst,“ tilføjede han sagte. — „Hvem af dem har Overtaget?“ spurgte Rytteren. — „Hidindtil Vicomten, men den gamle er en haard Hals. Han er almægtig i Bretagne, i Bøndernes Øjne er han Prins. Den Dag, han gik i Land fik han straks otte Tusind Mand, og en Uge efter havde tre Hundrede Sogne rejst sig. Havde han kunnet tage en Stump af Kysten, vilde Englænderne have gjort Landgang. Heldigvis var Gauvain der, han drev sin Onkel tilbage. Og saa traf det sig saa heldigt, at Lantenac, straks da han kom, slog en Masse Fanger ihjel, deriblandt to Kvinder, hvoraf den ene havde tre Børn, som en Bataillon fra Paris havde adopteret, og det gjorde den fuldstændig rasende. Rødhuernes Bataillon hedder den. Der er ikke mange tilbage af den, men de er forfærdelige til at gaa paa; nu er de optagne i Gauvains Kolonne. Ingen kan staa sig imod dem; de vil hævne Kvinderne og tage Børnene tilbage, man ved ikke, hvad den gamle har gjort med dem, og det er disse Parisergrenaderer rasende over. Var de Børn ikke komne med i Spillet, vilde Krigen slet ikke have artet sig, som den har. Vicomten er en god og brav ung Mand, men den gamle er en skrækkelig Marquis. Bønderne siger, det er den hellige Michael og Belze-

bub, der fører Krig — De ved maaske, at St. Michael er Egnens Skytsengel. Der ligger et Bjerg, som er opkaldt efter ham, midt ude i Bugten. Det hedder sig, at han har fældet den onde Aand og begravet ham under et andet Bjerg tæt herved, som de kalder Tombelaine.“ — „Ja vel,“ mumlede Rytteren, „*Tumba Beleni*, Belenus', eller Bels, Belials eller Belzebubs Grav.“ — „Jeg hører, De ved Besked,“ sagde Værten, og saa tilføjede han: „han kan Latin; det er tydeligt, at han er Præst. Naa ja, Borger,“ vedblev han, „efter Bøndernes Mening er det alt-saa den Krig, der er begyndt igen; det forstaar sig, i deres Øjne er det den kongeligsindede General, der er St. Michael, og Republikanernes Chef, der er Belzebub. Men er en af dem en Djævel, saa er det Lantenac, og er en af dem en Engel, er det Gauvain. Vil De ikke nyde noget, Borger?“ — „Jeg har min Feltflaske og et Stykke Brød. Men sig mig, hvad det er, der gaar for sig i Dol?“ — „Jo, ser De, Gauvain er Chef for Ekspeditionskolonnen her paa Kysten. Lantenacs Plan var at faa hele Egnen til at rejse sig, at bane Vejen for Pitt og at give den store Vendée-hær en Haandsrækning med tyve Tusind Englændere og to Hundred Tusind Bønder. Den Plan har Gauvain gjort det af med. Han holder Kysten besat og jager Lantenac ind i Landet, og Englænderne maa blive ude paa Havet; han lægger an paa at drive ham ind i Fougèreskoven og omringe ham der. Endnu i Gaar gik alt godt, da var han her, men nu har den gamle, som er et godt Hoved, spillet ham et Puds; han er rykket imod Dol; tager han den og planter et Batteri paa Mont-Dol — for han har Kanoner —, saa er alt tabt, for saa kan Englænderne gøre Landgang der. Derfor er Gauvain, som heller ikke er tabt bag af en Vogn, da han ikke havde et Øjeblik at spille, straks brudt op uden at raadføre sig med andre og uden at vente paa Ordre, og medens Lantenac kaster sig over Dol, kaster Gauvain sig over Lantenac. I Dol tørner de to Bretagner-Pander sammen, og de vil stanges, saa det kan blive til noget. De maa være der nu.“ — „Hvor lang Tid tager det at naa Dol?“ — „En Afdeling, der har Vogne med, bruger mindst tre Timer; men nu er de der.“ Den rejsende lyttede, „Ja, jeg synes virkelig, jeg hører

Kanonskud.“ — Værten lyttede ogsaa. „Ja vel, Borger,“ sagde han, „og Geværskud ogsaa. De skulde blive her i Nat. Der er ikke noget godt at faa der.“ — „Jeg kan ikke standse; jeg maa videre.“ — „Det er forkert af Dem. Jeg kender jo ikke Deres Sager, men Faren er stor, og drejer det sig ikke om det kæreste, De har her i Verden . . .“ — „Det er netop det, det gør.“ — „ . . . om Deres Søn f. Eks. . . .“ — „Næstendels,“ sagde Rytteren. Værten saa’ op og sagde ved sig selv: „Han gør nu alligevel Indtryk af at være Præst, men det kan han jo ikke være, siden han har Børn.“ — „Læg Bidslet paa min Hest igen,“ sagde den rejsende: „hvor meget skylder jeg?“ Værten tog imod sin Betaling, stillede Krybben og Spanden hen ved Muren og sagde saa, da han kom tilbage: „Siden De er bestemt paa at rejse, lyd saa mit Raad. Det er jo tydeligt, at De vil til St. Malo, men lad saa være at ride om ad Dol; Vejen langs Havet er ikke stort længere. Naar de kommer til Enden af Gaden, Borger, deler Vejen sig, Vejen om ad Dol er den til venstre, den til højre gaar om ad St. Georges de Brehaigne. Rid om ad den til højre.“ — „Tak,“ sagde den rejsende. Han gav sin Hest Sporerne og forsvandt i Mørket. Da han var ved Enden af Gaden, hørte han Værten raabe efter ham: „Til højre!“ Han drejede til venstre.

II.

Dol er ikke en By, men en Gade, en stor gammel gotisk Gade, med Huse med Søjler paa begge Sider med Fremspring ud paa den for øvrigt ret brede Gade. Byen bestaar ellers blot af et Net af Gyder, der munder ud i Gaden som Bække i en Flod. Byen, der hverken har Porte eller Mure, vilde ikke kunne udholde en Belejring, men Gaden kunde det den Gang; Husenes Fremspring og Gallerierne bag Søjlerne gjorde den til en meget stærk og modstandsdygtig Fæstning; lige saa mange Huse, lige saa mange Forter, som maatte indtages hver for sig. Den gamle Torvehal laa omtrent midt i Gaden.

Det var sandt, hvad Værten i Croix-Branchard sagde; der stod en voldsom Kamp i Dol imellem de hvide, der var komne om Morgen, og de blaa, der var komne over dem om Aftenen. Deres Styrke var ulige, de hvide var seks Tusind, de blaa femten Hundrede, men de var lige forbitrede paa hinanden. Det mærkelige var, at det var de femten Hundrede, der havde angrebet de seks Tusind. Paa den ene Side seks Tusind Bønder med Jesu Hjerter paa deres Skindtrøjer, hvide Baand paa deres runde Hatter, Skriftsprog paa deres Ærmeopslag og Rosenkranse i Bælterne, for det meste bevæbnede med Hotyve og Geværer uden Bajonetter og selv slæbende deres Kanoner af Sted ved Hjælp af Tøve, daarlig klædte, daarlig disciplinerede, daarlig udrustede. Paa den anden Side femten Hundrede Soldater med trekantet Hat med trefarvet Kokarde, Uniformer med vide Skøder og store Opslag, Bandoler, Sabler med Messinghæfter og Geværer med lange Bajonetter, indeksercerede, lærenemme og grumme, Folk, der forstod at lystre saavel som at kommandere, Folk, der ogsaa gik frivillig i Kamp, men for Fædrelandet, for Resten pjaltede og barbenede. Og hver af Parterne havde sin Sjæl i Spidsen, de kongeligsindede en Olding, Republikanerne en ung Mand.

Gauvain var tredive Aar; han saa' ud som en Herkules med en Profets Blik og et Barns Smil. Han hverken røg eller drak eller bandte; han førte med sig i Felten et Toiletskrin og pudsede med stor Omhu sine Negle, sine Tænder og sit smukke, brune Haar, og naar de holdt Rast, bankede han selv sin Uniform, der var gennemboret af Kugler og hvid af Støv. Skønt han stadig kastede sig blindt ind i Striden, var han aldrig bleven saaret. Hans ellers blide Stemme fik Kommandotonen, naar det gjordes nødigt. Han foregik sine Folk med et godt Eksempel ved at lægge sig til at sove paa den bare Jord i Blæst og Regn eller Sne, indhyllet i sin Kappe og med Hovedet paa en Sten. Han var en heltmodig og uskyldig Sjæl. Med Sablen i Haanden blev han til et helt andet Menneske, saa var han til Trods for sit kvindagtige Udtryk frygtelig. Og med alt det var han Tænkner, Filosof. Folk, der kun saa' ham, ansaa ham for en Alkibiades, Folk, der

hørte ham tale, tog ham for en Sokrates. I den franske Revolutions vældige Improvisation var denne unge Mand straks bleven Krigshøvding. Hans Kolonne var ligesom den romerske Legion en hel lille fuldstændig Hær; den bestod af Infanteri og Kavaleri, havde sine Spejdere, Pionerer, Sapører, Brokastere, og som den romerske Legion havde Kastemaskiner, havde den Kanoner. Tre Stykker Feltskyts gjorde den stærk uden at hindre dens Bevægelser.

Lantenac var ogsaa Krigshøvding, og han var endnu farligere. Han var paa én Gang mere omtænksom og mere dristig. De gamle virkelige Helte er koldblodigere end de unge, fordi de er fjærnt fra Livets Morgen, og dristigere, fordi de er nærmere ved Døden. Hvad har de at tabe? Saa umaadelig lidt. Det var Grunden til Lantenacs lige saa dumdristige som dygtige Bevægelser. Men i det hele taget og næsten stadig havde Gauvain Overtaget i denne haardnakkede Brydekamp imellem de gamle og unge. Det var nærmest Held. Heldet tilfalder for det meste Ungdommen.

Lantenac var rasende paa Gauvain, først fordi Gauvain kæmpede imod ham, dernæst fordi han var hans Frænde. Hvor kan det falde den Gauvain, den Knægt, ind at blive Jakobiner! Hans Arving, thi Marquien havde ingen Børn, hans Neveu, næsten hans Sønnesøn! „Faar jeg fat i ham,“ sagde den gamle, „slaar jeg ham ihjel som en Hund!“

Republiken havde for øvrigt god Grund til at være bange for denne Marquis de Lantenac. Han var aldrig saa snart kommen i Land, før han fik Folk til at skælve. Hans Navn var løbet igennem det oprørske Vendée som Ild gennem en Svovltraad, og han var straks bleven Opstandens Midtpunkt. Næsten alle Skovens Høvdinger nær og fjærn havde sluttet sig til ham og adlød ham. Lantenac hørte som Kriger til Frederik den Andens Skole; han forstod at forene den store Krig med den lille. Han vilde hverken vide af en „forvirret Masse“ som den store katolske og kongelige Hær, en Masse, der var bestemt til at knuses, heller ikke af Flokke, der spredte sig i Krat og Skov, udmærkede til at tirre Fjenden, men ude af Stand til at slaa ham ned. Guerillakrigen faar aldrig Ende eller faar en daarlig Ende; man begynder med at

angribe en Republik og ender med at plyndre en Deligence. Lantenac satte som sit Maal den virkelige Krig; han vilde bruge Banden, men støtte sig til Soldaten; han fandt disse Bondehære, som straks splittes, udmærkede til Angreb, Baghold og Overrumpling, men de var ham for flygtige, de var som Vand i hans Haand; han vilde midt i denne flydende og spredte Krig have et fast Punkt; han vilde foruden Skovenes vilde Hær have en regulær Hær, som Bøndernes Bevægelser kunde dreje sig om. Det var en dyb og frygtelig Tanke; var det lykkedes ham at føre den igennem, vilde Vendée have været uindtageligt. Men hvor skulde han faa en regulær Hær fra? hvor skulde han faa Soldater fra? Fra England. Derpaa beroede hans fikse Idé, at han maatte sætte Englænderne i Stand til at gøre Landgang. Lantenac havde kun én Tanke, at bemægtige sig et Punkt paa Kysten og overgive det til Pitt. Derfor kastede han sig over Dol, da han saa', at det var forvarsløst; havde han Dol, havde han ogsaa Mont-Dol, og saa havde han Kysten, og en Landgang lod sig da iværksætte med Lethed. For at sætte dette afgørende Forsøg i Værk havde han taget lidt over seks Tusind Mand med sig, de bestod, han havde, og alt sit Skyts, ti sekstenpundige Feltslanger, en ottepundig Galejkanon og en firepundig Feltkanon. Det var hans Mening at anlægge et stærkt Batteri paa Mont-Dol. Alt syntes at love et heldigt Udfald. Fra Avranches kanten havde man kun Gauvain og hans femten Hundrede Mand at frygte og fra Dinankanten kun Léchelle, som ganske vist havde fem og tyve Tusinde Mand, men som var ti Mil borte, og Léchelle var desuden en Klodrian, som senere lod sine fem og tyve Tusind Mand fuldstændig knuse, hvilket han bødede for ved at begaa Selvmord. Lantenac følte sig derfor ganske tryk. Han rykkede pludselig og voldsomt ind i Dol. Hans Ry for Haardhed var vel kjendt, man vidste, at han ikke kjendte til Skaansel, og prøvede derfor ikke at sætte sig til Modværge. De forfærdede Indbyggere spærrede sig inde i deres Huse. De seks Tusind Vendéer slog sig ned i Byen under en Forvirring, som om hele Flokken var kommen for at holde Marked, uden Furerer, uden bestemte Kvarterer, de lagde sig i Bivuak, hvor det kunde træffe

sig, lavede Mad under aaben Himmel, spredte sig rundt i Kirkerne og kastede Geværerne for at tage fat paa Rosenkransene. Lantenac skyndte sig med nogle Artilleriofficerer ud for at rekognoscere Mont-Dol og overlod Kommandoen til sin Næstkommanderende Gouge-le-Bruant, Imânus, som de kaldte ham. Dette Navn, som kommer af det latinske *immanis*, er et gammel normannisk Ord, der betyder umenneskelig grim og samtidig noget i al sin Rædsel guddommeligt, noget som Dæmon, Satyr eller Trolld. Medens de andre Vendéer var Vildmænd, var han en fuldstændig Barbar, en Slags Indianerhøvding, tatoveret med Kors og Liljer. Han var modig som en Djævel i Slaget og bag efter grum. Det havde skaffet ham Navnet Imânus. Marquis de Lantenac satte Lid til ham paa Grund af hans Grumhed. At han var grum, er vist, men hvad Krigskunst angik, var han mindre fremragende, og det var maaske ikke rigtigt af Marquien at gøre ham til sin Næstkommanderende. Gouge-le-Bruant var mere Mand for at udrydde en Klan end for at passe paa en By, men han satte dog Vagtposter ud.

Om Aftenen, da Marquien efter at have rekognosceret Stedet, hvor han vilde anlægge det paatænkte Batteri, vendte tilbage til Dol, hørte han pludselig Kanonskud og saa' en rødlig Røg stige op fra den store Gade. Byen var bleven overrumplet, man havde angrebet den og var trængt ind i den; man kæmpede i Byen. Skjønt han ikke havde let ved at blive forbavset, blev han det. Han havde ikke ventet noget i den Retning. Det kunde aabenbart ikke være Gauvain, man angriber ikke, naa, man kun er én mod fire. Var det Léchelle? Men hvilken Ilmarche maatte han saa ikke have gjort! Det var usandsynligt, at det var Léchelle, og Gauvain kunde det umuligt være. Lantenac sporede sin Hest. Undervejs mødte han Folk fra Byen, der flygtede; han spurgte dem ud; de var helt forstyrrede af Skræk. „De blaa! de blaa!“ raabte de, og da han naaede ind til Byen stod det saare ilde til.

III.

Da Bønderne kom til Dol, havde de, som alt omtalt, spredt sig rundt om i Byen. Deres Skyts og Trosset havde de anbragt under den gamle Torvehals Hvælvinger, og trætte, som de var, havde de lagt sig hulter til bulter i den store Gade, hvor de spiste, drak og bad deres Rosenkrans. Da Natten faldt paa, lagde de fleste sig til at sove med Hovederne paa deres Madposer, nogle af dem med deres Koner hos sig, thi i Vendée fulgte Konerne tit med Mændene, de frugtsommelige gjorde Tjeneste som Spioner. Det var en mild Juliaften, Stjærnerne funkledede paa den mørkeblaa Himmel. Hele denne Bivuaak, der mere lignede en Karavane, som holdt Rast, end en Hær, der har lejret sig, gav sig fredelig Søvn i Vold. Pludselig saa' de, som endnu ikke havde lukket Øjnene, i Tusmørket tre Kanoner rettede imod dem. Det var Gauvain, der havde overrumplet Vagtposterne; han var trængt ind i Byen og holdt Enden af Gaden besat med sin Kolonne. En Bonde rejste sig op og sagde: „Hvem der?“ og afyrede sit Gevær. Et Kanonskud svarede. Derpaa begyndte der en rasende Geværild. Hele den sovende Skare kom i en Fart paa Benene. Det var et haardt Stød. At sove ind under funkledende Stjærner og vaagne op i Kugleregnet! Det første Øjeblik var frygteligt. Intet er mere gruopvækkende end det Mylr, der opstaar, naar en Hob bliver slagen med Forfærdelse. De kastede sig over deres Vaaben, de skreg, løb, mange faldt; de vidste, da de blev angrebne, ikke, hvad de gjorde, og skød paa hinanden; der var Folk, som i deres Forvirring styrtede ud af Husene, ind i dem igen og atter ud, og ude af sig selv flakkede om i Stimlen. Paarørende kaldte paa hinanden. En frygtelig Kamp, som Kvinder og Børn droges med ind i. Kuglerne fløj pibende gennem Mørket, fra alle Kroge blev der skudt, alt var Røg og Forvirring. Menige og Officerer søgte efter hinanden. En Kone sad op ad en Mur og gav sit nyfødte Barn Die ved Siden af sin Mand, der havde faaet det ene Ben knust og, medens Blodet vældede ud af det, rolig affyrede sin Karabin paa Lykke og Fromme ud i Mørket. Af og til hørtes der vilde Hyl,

som for det meste overdøvedes af Kanonerne dumpe Drøn. Det var forfærdeligt. Det gik til som ved en Skovrydning, de faldt hulter til bulter oven paa hverandre. Gauvains Folk, som holdt sig godt dækkede, skød sikkert, og der faldt kun faa af dem. Omsider satte Bønderne sig, til Trods for Forvirringen, uforfærdet til Modværge: de trak sig tilbage til Torvehallen. Imânus gjorde sit bedste for at erstatte den fraværende Lantenac. De havde Kanoner, men benyttede sig til Gauvains store Forbavselse ikke af dem; det kom af, at Marquien havde taget Artilleri-officererne med ud paa sin Rekognoscering, og Folkene forstod ikke at betjene dem, men de overdængede de blaa med Geværkugler. Nu var det Bønderne, der var dækkede; de stablede Blokvoerne, Karrer, Pakvoerne og alle de Fustager, de fandt i den gamle Torvehal, op og lavede en høj Barrikade med Skydeskaar. Det gik i en Fart, i Løbet af et Kvarter var Torvehallens Forside uindtagelig, og der udgik en morderisk Ild derfra. Det begyndte at se alvorligt ud for Gauvain. Han var ikke belavet paa, at Torvehallen saaledes pludselig skulde blive omdannet til et Citadel, hvor Bønderne stod i en fast Masse. Det var lykkedes ham at overrumple dem, men ikke at jage dem paa Flugt. Han var staaet af Hesten og stod belyst af en Fakkellampe med Armene over Kors og Kaarden i Haanden og saa' paa dette Skyggespil. Hans høje Skikkelse var synlig fra Barrikaden som et fast Sigtepunkt, men det tænkte han ikke paa. Kuglerne fløj om Ørene paa ham. Men mod alle disse Geværer havde han sine Kanoner, og de faar altid det sidste Ord i Laget. Stolende paa sit vel betjente Batteri følte han sig sikker paa Sejren.

Saa glimtede der pludselig et Lyn fra den mørke Torvehal, der lød et Skrald, og en Kugle borede sig ind i en Mur, lige over Gauvains Hoved. Barrikaden besvarede Kanonskud med Kanonskud. En ny Kugle fulgte efter den første og borede sig ind i Muren tæt ved Gauvain, en tredje rev Hatten af ham. Det var svære Kugler, det var en Sekstenpundiger, der skød. „De sigter paa Dem, Oberst!“ raabte Artilleristerne og slukkede Faklen. Gauvain tog tankefuld sin Hat op. Den, der sigtede paa Gauvain, var Lantenac. Han var lige kommen op paa Barrikaden fra

den modsatte Side. Imånus var løbet hen til ham. „Vi er bleven overrumplede, Naadigherre“. — „Af hvem?“ — „Det ved jeg ikke“. — „Er Vejen til Dinan fri?“ — „Det tror jeg nok“. — „Saa maa vi begynde at trække os tilbage“. — „Tilbagetoget er allerede begyndt; mange har allerede taget Flugten“. — „Her er ikke Tale om at flygte; vi maa trække os tilbage. Hvorfor gjør De ikke Brug af Kanonerne?“ — „Folkene har tabt Hovedet, og vi havde ingen Officerer“. — „Nu kommer jeg“. — „Naadigherre, jeg har sendt al den Bagage, jeg har kunnet faa af Sted, ad Fougères til tillige med Kvinderne og hvad der ellers ingen Nytte er til. Hvad skal vi gjøre med vore tre smaa Fanger?“ — „Naa, Børnene“. — „Ja“. — „De er vore Gisler. Lad dem føre til La Tourgue“. Derpaa gik Marquien op paa Barrikaden, og saa fik alt et andet Udseende. Barrikaden egnede sig kun lidet for Kanoner; der var kun Plads til to. Marquien lod to Sextenpundigere stille op. Da han stod højet over den ene af dem og iagttog det fjendtlige Batteri gennem Skydeskaaret, fik han Øje paa Gauvain. „Det er ham!“ raabte han. Derpaa tog han selv Viskeren, ladede Kanonen, sigtede og skød. Han skød tre Gange efter Gauvain og fejlede. Det tredje Skud naaede som sagt kun at slaa Hatten af ham. „Klodrian!“ mumlede Lantenac; „lidt lavere, saa var Hovedet gaaet med“. Pludselig blev Faklen slukket, og der blev helt mørkt. „Naa, saa faar det være“, sagde han. Derpaa vendte han sig til de Bønder, der betjente Kanonerne og raabte: „Skyd løs!“

Gauvain var ikke mindre alvorlig til Mode. Stillingen blev mere og mere betænkelig. Hvem kunde vide, om Folkene paa Barrikaden ikke kunde finde paa at gaa angrebsvis til Værks nu, da de havde Skyts. Fraregnet de faldne og flygtede havde han mindst fem Tusind Mand imod sig, og han havde nu selv kun tolv Hundrede Mand. Hvad skulde der blive af Republikanerne, hvis Fjenden kom under Vejr med, hvor faa de var? Rollerne var ombyttede. Gjorde Bønderne et Udfald fra Barrikaden, var de fortabte. Det kunde ikke nytte at tænke paa at tage Barrikaden med Storm; tolv Hundrede Mand jager ikke

fem Tusind Mand paa Flugt. Men en Ende maatte de have paa det. Hvad skulde de gjøre?

Gauvain var der fra Egnen, han kendte Byen; han vidste, at der bag ved den gamle Torvehal, hvor Vendeérne havde forskandset sig, var en Labyrint af snævre og bugtede Gyder. Han vendte sig til den næstkommanderende, den tapre Kaptejn Guéchamp. „Jeg overgiver Kommandoen til Dem, Guéchamp“, sagde han; „skyd alt, hvad De kan, sørg for, at de Folk faar fuldt op at gjøre“. — „Skal ske“, svarede Guéchamp. — „Hold hele Kolonnen samlet og sørg for, at den er klar til Angreb“. Derpaa hviskede han ham noget i Øret. — „Skal ske“, sagde Guéchamp. — „Har vi alle vore Trommeslagere?“ — „Ja“. — „Vi har ni. Behold selv de to og giv mig de syv“. De syv Trommeslagere traadte stille frem og stillede sig i Række foran Gauvain. „Rødhuernes Bataillon følger med mig“, raabte Gauvain. Tolv Mand, af hvilke den ene var Sergent, traadte frem. „Jeg vil have hele Bataillon“, sagde Gauvain. — „Ja, her er den“, svarede Sergenten. — „Er I kun tolv?“ — „Ja, der er kun tolv tilbage“. — „Godt“. Sergenten var den brave, barske Radoub, der i Bataillonens Navn havde adopteret de tre Børn, de havde truffet i La Saudrai-Skoven. Som Læseren maaske mindes, var det kun Halvdelen af Bataillon, der var bleven myrdet i Herbe-en-Pail, og Radoub havde været saa heldig ikke at være med dér. „Tag eders Sko af, Soldater“, sagde Gauvain. — „Vi har ingen“, sagde Sergenten. Med Trommeslagerne var de altsaa nitten Mand, Gauvain var den tyvende. „Slut sammen i én Række og følg mig“, raabte Gauvain; „Trommeslagerne gaar lige bag efter mig, og saa Bataillon. De kommanderer Bataillon, Sergent“. Medens Kanonaden fortsattes paa begge Sider, gled disse tyve Mand som Skyger gennem de øde Gyder. Saaledes rykkede de en Stund frem langs Husene. Byen var som uddød; Borgerne var krøbne i Skjul i Kjælderne. Der var ikke en Dør, som ikke var stænget, ikke et Skod, som ikke var lukket. Lys var der ingen Steder. Fra Hovedgaden lød der stadig en frygtelig Larm, Kanonaden vedblev, Republikanerne og Royalisterne fyrede rasende paa hinanden. Efter at have snoet og bugtet

sig frem paa denne Maade i en Snes Minuter kom Gauvain, som til Trods for Mørket var en sikker Vejviser, til Enden af en Gyde, der mundedes ud i Hovedgaden paa den anden Side af Torvehallen. Nu havde Forholdet atter vendt sig. Til den Side havde Vendéerne i Kraft af den Uforsigtighed, Barrikadebyggere altid gjør sig skyldig i, ikke forskanset sig; Hallen var aaben, man kunde frit gaa ind mellem Søjlerne, hvor der holdt nogle Bagagevogne rede til at bryde op. Gauvain og hans nitten Mand havde de fem Tusind Vendéer foran sig, men de vendte Ryggen til dem. Gauvain talte sagte med Sergenten; de tolv Grenaderer stillede sig i Slagorden bag Hjørnet af Gyden. Pludselig hævede Gauvain i Mellemrummet mellem to Salver sin Kaarde og raabte med en Stemme, der i Stilheden virkede som et Trompetstød: „To Hundrede Mand til højre, to Hundrede til venstre og Resten i Midten!“ De tolv Mand affyrede deres Geværer, og de syv Trommeslagere slog til Angreb, hvorpaa Gauvain raabte de frygtelige Ord, der var de blaas Løsen: „Gaa paa med Bajonetten! Stød dem ned!“

Det gjorde en uhørt Virkning. Hele Bondehæren følte sig angreben bagfra og troede, at det var en ny Hær, der faldt den i Ryggen. Samtidig satte Kolonnen, der under Guéchamps Kommando holdt Enden af Hovedgaden besat, sig i Bevægelse, da den hørte Trommesignalet, og stormede, ligeledes under Trommehvirvler, i Løb løs paa Barriden. Bønderne, som saa sig imellem dobbelt Ild, blev grebne af panisk Skræk, og den forstørrer alting, et Pistolskud bliver til et Kanonskud, en Hunds Gjøen til en Løves Brøl. Der blev en ubeskrivelig Flugt. I Løbet af nogle faa Øjeblikke var Torvehallen tom; de forfærdede Bønder spredtes til alle Sider, der var intet at gjøre for Officererne. Man hørte kun Raabet: „Redde sig hvo som kan!“ og hele Hæren dryssede gennem Byens Gyder som gennem Hullerne i en Si og spredtes ud over Egnen saa hurtigt, som Skyer drives af Sted af en Storm.

Marquis de Lantenac saa' denne vilde Flugt. Han for-naglede selv Kanonerne, derpaa trak han sig tilbage, sidste Mand paa Skansen, langsomt og koldblodig, idet han sagde: „Nej, det er klart, Bønderne holder ikke Stand. Vi maa have Englænderne her over“.

IV.

Sejren var fuldstændig. Gauvain vendte sig om og sagde til Mændene af Rødhuernes Bataillon: „I er tolv, men I er lige saa gode som tolv Hundrede“. Paa den Tid var et Ord fra Chefen lige saa godt som et Kors.

Guéchamp, som Gauvain havde sendt ud af Byen, forfulgte Flygtningene og tog mange af dem til Fange. Man tændte Fakler og gennemsøgte Byen. Alle, som ikke kunde slippe bort, overgav sig. Man tændte Begkranse i Hovedgaden; den var overfyldt af døde og saarede. Hist og her satte enkelte Grupper sig endnu til Modværge; de blev omringede og kastede deres Vaaben.

Gauvain havde i den Hurlumhej, der opstod, da den vilde Flugt begyndte, lagt Mærke til en uforfærdet Mand, der skjærmede de andres Flugt, men selv ikke flyede. Denne Bonde brugte sin Karabin som en Mester, skød med den og brugte Kolben som Kølle, til den knustes; nu havde han en Pistol i den ene Haand og en Sabel i den anden; ingen turde komme ham nær. Pludselig saa Gauvain ham vakle og støtte sig til en Søjle; han var bleven saaret, men han havde stadig Pistolen og Sablen i Hænderne. Gauvain gik hen til ham. „Overgiv dig“, sagde han. Manden saa stift paa ham. Blodet randt ud af hans Saar og dannede en Pøl ved hans Fødder. „Du er min Fange“, sagde Gauvain. Manden svarede ikke. „Hvad hedder du?“ — „De kalder mig Skyggedans“, svarede han. — „Du er en tapper Mand“, sagde Gauvain og rakte ham Haanden. — „Kongen leve!“ svarede Manden, og idet han samlede alle sine Kræfter, hævdede han begge Armene paa én Gang, affyrede Pistolen imod Gauvains Bryst og rettede et Sabelhug imod hans Hoved. Han gjorde det med en Tigers Hurtighed, men der var en, som var endnu hurtigere, det var en Rytter, som lige var kommen til, og som havde været der et Øjeblik, uden at nogen havde lagt Mærke til ham. Da denne Mand saa Bonden hæve Sablen og Pistolen, kastede han sig mellem ham og Gauvain. Havde han ikke været, vilde Gauvain have været Dødsens. Pistolskudet ramte Hesten, Sabelhugget Rytteren, og begge faldt. Det hele tog ikke længere Tid, end det tager at udstøde et Skrig. Bonden

segnede ogsaa afmægtig om paa Stenbroen. Sabelhugget havde ramt Rytteren i Ansigtet, han laa bevidstløs paa Jorden. Hesten var dræbt. Gauvain gik hen til ham. „Hvem er den Mand?“ sagde han. Han saa' paa ham; Blodet vældede ud af Saaret og lagde ligesom en Maske over hans Ansigt; man kunde ikke skjelne Trækkene, man kunde blot se, at han var graahaaret. „Den Mand har frelst mit Liv“, vedblev Gauvain; „er der ingen her, som kjender ham?“ — „Han kom her til Byen for lidt siden“, sagde en Soldat; „jeg saa' ham komme. Han kom fra Pontmorson-Kanten“. Kolonnens Saarlæge var ilet til med sin Forbindtaske. Den saarede var stadig uden Bevidsthed. Saarlægen undersøgte ham og sagde: „Et ganske simpelt Saar, det har ingenting at betyde. Om otte Dage er han paa Benene. Det er et smukt Sabelhug“. Den saarede havde en Kappe paa, trefarvet Bælte og Pistol og Sabler. Man lagde ham paa en Baare, klædte ham af og kom med en Spand koldt Vand. Saarlægen vaskede Saaret, Ansigtstrækkene begyndte at komme frem, Gauvain betragtede dem med dyb Opmærksomhed. „Har han Papirer paa sig?“ spurgte han. Saarlægen undersøgte hans Lomme og tog en Tegnebog op af den og rakte Gauvain den. Imidlertid kom den saarede, opfrisket af det kolde Vand, til sig selv igjen. Hans Øjenlaag bevægede sig svagt. Gauvain undersøgte Tegnebogen: han fandt et sammenlagt Papir i den, foldede det ud og læste; „Velfærdskomitéen; Borger Cimourdain . . .“ Han udstødte et Skrig: „Cimourdain!“ Dette Skrig fik den saarede til at slaa Øjnene op. Gauvain var helt ude af sig selv. „Cimourdain! Er det Dem! Det er anden Gang, De redder mit Liv“. Cimourdain saa' paa Gauvain. En ubeskrivelig Glæde fik hans blodige Ansigt til at straale. Gauvain faldt paa Knæ for den saarede og raabte: „Min Lærer!“ — „Din Fader!“ sagde Cimourdain.

V.

De havde ikke set hinanden i mange Aar, men deres Hjærter havde aldrig været adskilte; de mødtes, som da de saa' hinanden sidste Gang.

Man havde i en Fart indrettet en Ambulance paa Raadhuset i Dol, dér lagde man Cimourdain i en Seng i et lille Værelse, der stødte op til den store Fællessal, hvor de saarede laa. Saarlægen, som havde undersøgt Saaret, gjorde Ende paa de to Mænds Hjærteudgydelser ved at lade dem vide, at Cimourdain skulde sove. De tusind Pligter og Bekymringer, der følger med en Sejr, lagde for øvrigt Beslag paa Gauvain. Cimourdain blev ene, men han sov ikke: han havde to Slags Feber, han havde Saarfeber, og han havde Feber af Glæde. Han sov ikke, og han syntes alligevel ikke at være vaagen. Var det muligt? Hans Drøm var gaaet i Opfyldelse. Cimourdain hørte ikke til dem, der tror, at de skal vinde det store Lod, og nu havde han vundet det. Han havde gjenfundet Gauvain. Han havde forladt ham som Barn, han havde gjenfundet ham som Mand, stor, frygtelig, uforfærdet. Han havde gjenfundet ham som Sejrherre, og Sejrherre for Folkets Sag. Gauvain var Revolutionens Støtte i Vendée, og det var ham, Cimourdain, der havde skabt denne Støtte for Republiken. Denne Sejrherre var hans Lærling, det var hans, Cimourdains, Tanke, han saa' lyse ud af dette unge Ansigt. Hans, Cimourdains, Lærling, hans Aands Barn, var fra nu af en Helt, som om føje Tid vilde blive sit Lands Hæder. Og hvad der yderligere forøgede hans dybe Glæde, han havde Fuldmagt til at gøre ud af denne Helt, hvad han vilde. En Sejr til som den, han havde oplevet, og Cimourdain behøvede blot at sige et Ord for at faa Republiken til at betro Gauvain en Hær. Han gik fra den ene Drøm over i den anden, alle Hindringer forsvandt; har man først sat Foden paa saadan en Stige, standser man ikke. Cimourdain saa' i Drømme Gauvain som en stor Krigshøvding; han saa' ham jage Englænderne paa Havet, han saa' ham revse Kongerne ved Rhinen, han saa' ham ved Pyrenæerne drive Spanierne tilbage, ved Alperne give Rom Signalet til at rejse sig. Cimourdain tænkte paa alt det, der skulde brydes ned, førend man byggede op; det er ikke Tid til Blødagtighed, sagde han til sig selv, men Gauvain vil „være paa Højden“, som Tiden udtrykte det. Cimourdain forestillede sig Gauvain trædende Mørket under Fødder, ombølget af Lys, med Meteorglans paa sin Pande, udfol-

dende Retfærdighedens, Fornuftens og Fremskridtets brede Vinger, med Sværd i Haand, som en Engel, men en Ødelæggelsens Engel. Da dette Drømmeri, som næsten maatte kaldes Extase, var paa sit Højdepunkt, hørte han gennem den halvaabne Dør nogen tale i den store Ambulancesal, der stødte op til hans Værelse; han kjendte Gauvains Stemme. Han lyttede. „Her er vi med Manden, som skjød paa Dem“, sagde nogle Soldater; han havde, uden at nogen saa' det, slæbt sig ned i en Kjælder, men vi fandt ham, og her er han“. — „Du er saaret?“ sagde Gauvain. — „Jeg har det godt nok til at lade mig skyde“. — „Læg ham i Seng, forbind ham og se at faa ham rask“. — „Jeg vil dø“. — „Nej, du skal leve. Du vilde dræbe mig i Kongens Navn, jeg benaader dig i Republikens“.

Der gled en Skygge over Cimourdain's Ansigt. Det var, som om han pludselig vaagnede, og i en mørk, nedtrykt Sindsstemning mumlede han: „Han er mild!“

VI.

Et Sabelhug læges hurtig, men der var en, som var haardere saaret end Cimourdain, det var Konen, som Tellmarch havde samlet op i den store Blodpøl i Avlsgaarden Herbe-en-Pail. Michelle Fléchiards Tilstand var farligere, end Tellmarch havde troet. Foruden Saaret i Brystet havde hun et Saar i Skulderbladet, men da Lungerne var uskadte, kunde hun komme sig. Tellmarch var en „klog Mand“, hvilket i Bøndernes Mund betyder lidt af en Læge, lidt af en Kirurg og lidt af en Troldmand. Han plejede den syge i sin Dyrehule, og takket være de simple Husraad, han anvendte, slap hun fra det med Livet. Saarene lægedes, og efter nogle Ugers Forløb var hun Rekonvalescent. En Morgen kunde hun, støttende sig til Tellmarch, gaa ud af Hulen og sætte sig i Solen under Træerne. Tellmarch vidste ikke synderligt om hende; naar man er saaret i Brystet, maa man tie stille, og hun havde hidtil ingen Ting sagt. Naar hun vilde tale, bød Tellmarh hende tie, men

han saa' i hendes Øjne, at hun stadig pintes af mørke Tanker. Nu var hun kommen saa vidt til Kræfter, at hun næsten kunde gaa ene. Den brave gamle Mand smilede fornøjet. „Naa“, sagde han, „nu er vi paa Benene; nu er Saarene lægte“. — „Undtagen det i Hjertet“, sagde hun; „De ved altsaa slet ikke, hvor de er?“ vedblev hun. — „Hvem?“ spurgte Tellmarch. — „Mine Børn“. Dette „altsaa“ udtrykte en hel Verden af Tanker. Det betød: „Naar De ikke taler til mig om dem, naar De i alle de Dage har paalagt mig at tie, hver Gang jeg vilde tale om dem, naar De tilsyneladende er bange for, at jeg skal tale om dem, kommer det af, at De ikke har noget at sige mig om dem“. Hun havde tit i sin Febervildelse kaldt paa sine Børn, og hun vidste godt, at den gamle Mand ikke havde svaret. Tellmarch vidste virkelig ikke, hvad han skulde sige. Det er ikke let at tale til en Moder, der har mistet sine Børn. Han vidste, at den næsten døde Kvinde, han havde samlet op, var Moder til tre Børn, og at Marquis de Lantenac efter at have ladet Moderen skyde havde bortført Børnene. Mere vidste han ikke. Hvad var der blevet af Børnene? Var de endnu i Live? Han havde ved at spørge sig for faaet at vide, at der var to Dreng og en lille Pige, som knapt var vænnet fra. Mere vidste han ikke. Egnens Folk rystede blot paa Hovedet, naar han spurgte dem. Marquis de Lantenac var en Mand, man ikke gjerne talte om, og man holdt heller ikke meget af at tale med Tellmarch. Hvad skulde det betyde, at han altid gik og saa' op imod Himlen? Hvad tog han sig for, og hvad tænkte han paa i de lange Timer, i hvilke han ikke rørte sig af Pletten? Han var virkelig sær, optagen, som han var, af sine Blomster, sine Fugle og sine Stjærner; han var aabenbart forrykt; han bar sig jo ikke ad som andre Folk, lagde sig aldrig i Baghold, skjød aldrig paa nogen. Derfor var han Genstand for en vis Frygt. „Han er gal“, sagde Folk. Man skyede ham, spurgte ham ikke om noget og svarede ham knapt, saa han havde ikke kunnet faa saa meget at vide, som han gjerne vilde.

Da hun sagde disse Ord „mine Børn“, holdt Tellmarch op at smile, og Moderen faldt i Tanker. Pludselig saa' hun paa Tellmarch og raabte næsten vredt: „Mine Børn“!

Tellmarch bøjede Hovedet som en Forbryder. Han tænkte paa denne Marquis de Lantenac, som ganske vist ikke tænkte paa ham, og som rimeligvis ikke engang huskede, at han var til, og han spurgte sig selv: „Hvorfor reddede jeg den fornemme Herre?“ Og han svarede sig selv: „Fordi han er et Menneske“. Saa tænkte han en Stund paa det, og sagde saa ved sig selv: „Er jeg ogsaa vis paa det?“ Og han gentog de bitre Ord: „Det skulde jeg have vidst!“ Han følte sig overvældet af alt, hvad der var sket. Det stod for ham som en Gaade. En god Gjerning kan altsaa være en ond Gerning. Naar man frelser Ulven, bliver man Skyld i Faarets Død. Han følte sig virkelig brødefuld. Denne Moders instinktmæssige Vrede var berettiget. At han havde reddet hende, trøstede ham nu alligevel for, at han havde reddet denne Marquis. Men Børnene? Moderen sad ogsaa hensunken i Tanker. Hun saa' igjen paa Tellmarch med sit mørke Blik. „Det kan ikke blive ved at gaa paa den Maade“, sagde hun. — „Tys!“ sagde Tellmarch og lagde Fingeren paa Munden. — „Det var Uret af Dem at redde mig, og jeg er vred paa Dem derfor. Jeg vilde hellere være død, for saa er jeg vis paa, at jeg vilde faa dem at se, jeg vilde vide, hvor de er. De vilde ikke se mig, men jeg vilde være dem nær. En død Moder maa kunne beskytte sit Barn“. Han tog hende i Armen og følte hendes Puls. „Vær rolig, ellers faar De Feber igjen“, sagde han. — „Hvornaar kan jeg gaa herfra?“ — „Gaa herfra?“ — „Ja, gaa“. — „Aldrig, hvis De ikke er fornuftig. I Morgen, hvis De bærer Dem fornuftig ad“. — „Hvad mener De med at bære sig fornuftig ad?“ — „At stole paa Gud!“ — „Gud! Hvor har han gjort af mine Børn?“ Hun var næsten vild. Hendes Stemme blev meget mild. „De forstaar nok“, sagde hun „at jeg ikke kan blive her saadan. De har ikke haft Børn, men det har jeg; det gjør en Forskjel. Man kan ikke dømme om Ting, man ikke kjender. De har ikke haft Børn, vel?“ — „Nej,“ svarede Tellmarch. — „Og jeg har ikke haft andet. Hvad er jeg uden mine Børn“. — „Saa“, sagde Tellmarch, nu kommer Feberen igjen; „tal nu ikke mere“. Hun' saa paa ham og tav. Fra den Dag af talte hun ikke mere. Hun var lydigere, end Tellmarch ønskede.

Hun sad i Timevis sløv og sammensunken ved Foden af det gamle Træ; hun tænkte og tav. Tellmarch betragtede hende rørt. Over for denne Lidelse blev den gamle Mands Tanker som en Kvindes. „Ja, ja“, sagde han til sig selv: „hendes Mund taler ikke, men hendes Øjne taler. Jeg ser nok, at hun har en fix Idé. At have været Moder og ikke være det mere! At have været Amme og ikke være det mere! Det kan hun ikke holde ud. Hun tænker paa den lille, som hun for stakket siden gav Bryst. Det maa ogsaa være dejligt at føle saadan en lille Rosenmund drikke sig Sjæl til af ens Legeme, drikke sig Liv til af ens Liv“. Han tav, thi han forstod, at over for en saadan Smærte er Ordet afmægtigt.

Tellmarch vilde se at faa hende til at tale, men det lykkedes ikke. En Gang sagde han til hende: „Jeg er desværre gammel og kan ikke gaa mere. Naar jeg har gaaet et Kvarters Tid, svigter Benene mig, ellers kunde jeg følge med Dem. Det er maaske godt, at jeg ikke kan; jeg vilde være mere farlig end nyttig for Dem; man taaler mig her, men i de blaas Øjne er jeg mistænkelig som Bonde, og i Bøndernes Øjne er jeg mistænkelig som Troldmand“. Han ventede paa Svar, men hun ikke engang saa meget som slog Øjnene op. En fix Idé fører enten til Vanvid eller til Heltemod, men hvilket Heltemod kan en fattig Bondeskone være i Stand til? Hun kan være Moder, det er det hele. For hver Dag, der gik, fordybede hun sig mere i sin Grublen. Tellmarch saa' det. Han søgte at sysselsætte hende, han bragte hende Naale, Traad og Fingerbøl, og hun gav sig til den stakkels Tiggers Glæde til at sy. Hun tænkte, mens hun arbejdede, og det er altid et Tegn paa Sundhed. Hendes Kræfter vendte lidt efter lidt tilbage; hun gjorde sit Linned, sine Klæder, sine Sko i Stand, men hendes Øjne var stadig som Glas. Medens hun sad og syede, sang hun halvhøjt uforstaaelige Sange, hun mumlede Navne, rimeligvis Børnenes, men ikke tydeligt nok, til at Tellmarch kunde forstaa dem. Hun brød af og lyttede efter Fuglene, som om de havde Bud at bringe hende. Hun saa' efter, hvorledes Vejret var. Hendes Læber bevægede sig, hun talte sagte med sig selv. Hun lavede en Pose og fyldte den med Kastanier. En Morgen

saa' Tellmarch hende give sig paa Vej med Blikket paa Lykke og Fromme rettet mod Skoven. „Hvor vil De hen?“ spurgte han. — „Ud at lede efter dem“, svarede hun. Han søgte ikke at holde hende tilbage.

VII.

Efter at der var gaaet nogle Uger fulde af alle Borgerkrigens Omskiftelser, hørte man i Egnen om Fougères kun tale om to Mænd, der var hinandens Modsætninger, og som alligevel gjorde den samme Gjerning, Side om Side kæmpede Revolutionens store Kamp. Den vilde Tvekamp fortsattes, men Vendéerne tabte Terræn. Særlig i Ille-et-Vilaine var Opstanden, om end ikke kvalt, saa dog betydelig mindsket og indskrænket, takket være den unge Chef, der saa betimelig havde slaaet de sex Tusind Royalister med sine femten Hundrede Patrioter. Efter dette heldige Foretagende var der fulgt flere, og disse Held havde givet Sagerne en ny Stilling. Men samtidig var der kommet en ejendommelig Forvikling til. I hele denne Del af Vendée havde Republiken Overtaget, det var der ingen Tvivl om; men hvilken Republik? Der viste sig to Former af Republiken, Mildhedens Republik og Rædselens Republik, den ene vilde sejre ved Mildhed, den anden ved Strængheid. Hvilken af dem vilde faa Overtaget? De repræsenteredes af to Mænd, som hver havde sin Indflydelse og sin Mynighed, den ene den militære Befalingsmand, den anden den borgerlige Udsending. Den sidstnævnte havde frygtelige Ting at støtte sig til; han havde medbragt Pariserkommunens truende Løsen til Santerres Batailloner: „Ingen Naade! Ingen Pardon!“, han havde som et Magtmiddel, alt maatte bøje sig for, Konventets Dekret, der satte Dødsstraf for enhver, som satte en fangen oprørske Befalingsmand i Frihed og lod ham undslippe, samt Velfærdskomitéens Fuldmagt og en af Robespierre, Danton og Marat underskreven Ordre til at adlyde ham. Krigshøvdingen havde ikke andet at støtte sig til end Medliden-

heden. Han havde kun sin Arm, som slog Fjenderne, og sit Hjærte, som benaadede dem. Som Sejrrherre mente han, det var hans Ret at skaane de overvundne. Dette affødte en skjult, men dyb Splid mellem disse to Mænd. De var ligesom hver hyllet i sin Sky; de bekæmpede begge Opstanden, men hver havde sit Lyn, den ene Sejrens, den andens Skrækkens. I hele Egnen talte man kun om dem, og hvad der forøgede den Ængstelighed, hvormed man fra alle Sider saa' hen til dem, var, at disse to Mennesker, der var hinanden saa fuldstændig modsatte, paa samme Tid var nøje knyttede til hianden. Disse to Modstandere var Venner, og aldrig havde en højere og dybere Sympathi forenet to Hjærter. Hertil kom, at den af dem, Folk kaldte den grumme, samtidig var det mest broderlig sindede Menneske. Han forbandt de saarede, plejede de syge, tilbragte Dag og Nat i Ambulancerne og Lasaretterne, var god og kjærlig mod fattige Børn, beholdt intet for sig selv, gav alt til de fattige. Naar der kæmpedes, var han med, i Spidsen for Kolonnerne, hvor det gik haardest til, bevæbnet, thi han havde en Sabel og to Pistoler i sit Bælte, ubevæbnet, thi ingen havde nogen Sinde set ham drage sin Sabel eller tage Pistolerne frem. Det hed sig, at han havde været Præst.

Den ene af disse Mænd var Gauvain, den anden Cimourdain. Der var Venskab imellem de to Mænd, men der var Had imellem de Grundsætninger, de repræsenterede; det var, som om en Sjæl var bleven delt; Gauvain havde virkelig faaet Halvdelen af Cimourdains Sjæl, men den blide Halvdel. Det var, som om Gauvain havde faaet de lyse Straaler for sin Part og Cimourdain selv beholdt de mørke. Derfra skrev sig den dybe Splid imellem dem; den maatte en Gang komme til Udbrud. En Morgen begyndte Slaget.

Cimourdain sagde til Gauvain: „Hvorledes staar Sagerne?“ — „Det ved De jo lige saa godt som jeg“, svarede Gauvain; „jeg har adsplittet Lantenacs Skarer. Han har kun nogle faa Mand med sig. Jeg har trængt ham ind i Fougères-Skoven. Om otte Dage er han omringet“. — „Og om fjorten Dage?“ — „Er han fangen“. — „Og saa?“ — „De har jo set min Plakat?“ — „Ja. Naa?“ — „Jeg lader ham skyde“. — „Atter Mildhed. Han bør

guillotineres“. — „Jeg foretrækker den militære Dødsmaade“, sagde Gauvain. — „Og jeg den revolutionære“, sagde Cimourdain. Han saa' Gauvain stift i Øjnene og sagde: „Hvorfor lod du de Nonner fra St. Markusklosteret sætte i Frihed?“ — „Jeg fører ikke Krig med Kvinder“, svarede Gauvain. — „De Kvinder hader Folket, og naar det gjælder om at hade, vejer en Kvinde op imod ti Mænd. Hvorfor vægrede du dig ved at sende hele den Flok gamle fanatiske Præster, du fangede i Louvigné, til Revolutionsdomstolen?“ — „Jeg fører ikke Krig med Oldinge“. — „En gammel Præst er værre end en ung. Oprør er farligt, naar det prædikes af hvide Haar. Ingen falsk Medlidenhed, Gauvain. Kongemorderne er Befriere. Hav dit Blik fast rettet paa Temple“. — „Templetaarnet! Jeg vilde lade Kronprinsen slippe ud af det. Jeg fører ikke Krig med Børn“. Cimourdains Øjne fik et strængt Udtryk. „Naar en Kvinde hedder Marie Antoinette, maa man føre Krig med hende, Gauvain“, sagde han; „og det samme gjælder om en Olding, naar han hedder Pius den Sjette og er Pave, og om et Barn, naar det hedder Ludvig Capet!“ — „Jeg giver mig ikke af med Politik“. — „Pas paa, at du ikke bliver farlig. Hvorfor lod du ikke de tre Hundrede fangne Bønder skyde efter Sejren ved Landéan?“ — „Fordi jeg, da Bonchamp havde benaadet republikanske Fanger, vilde have, at det skulde være vitterligt, at Republiken ogsaa benaader royalistiske Fanger“. — „Vil du ogsaa benaade Lantenac, hvis du fanger ham?“ — „Nej“. — „Hvorfor ikke, siden du benaadede de tre Hundrede Bønder?“ — „Bønderne er uvidende Mennesker; Lantenac ved, hvad han gjør“. — „Men Lantenac er din Slægtning“. — „Frankrig er min Moder“. — „Lantenac er en Olding“. — „Lantenac er en fremmed. Lantenac kalder Englænderne hid. Lantenac betyder Udlandets Indfald i Frankrig. Lantenac er Fædrelandets Fjende. Kampen imellem os kan kun ende med hans eller min Død“. — „Husk det Ord, Gauvain.“ — „Det staar fast“. Der blev en Pavse; saa vedblev Gauvain: „Det bliver et blodigt Aar, dette 93“. — „Anklag ikke, hvad der ikke kan anklages“, raabte Cimourdain; „skal Lægen have Skyld for Sygdommen? Ja, det, der er det betegnende for dette storslaaede Aar, er, at det

ikke kjender til Medlidenhed; det er selve den virkeliggjorte Revolution. Revolutionen har én Fjende, den gamle Verden, — den har den ingen Medlidenhed med, ligesom Kirurgen har én Fjende, Koldbranden, som han heller ingen Medlidenhed har med. Revolutionen udrydder Kongedømmet i Kongens Person, Aristokratiet i Adelmændenes, Despotiet i Soldaternes, Overtroen i Præsternes, Barbariet i Dommernes, med ét Ord alt, hvad der hedder Tyranni. i Tyrannernes. Operationen er frygtelig, men Revolutionen foretager den med sikker Haand. Hvad det sunde Kjød angaar, der gaar med i Løbet, saa spørg Lægerne, hvad de mener om den Ting. Kan man fjerne en Svulst uden Blodtab? Kan man slukke en Ildsvaade, uden at der brænder noget. Revolutionen amputerer, men den helbreder. Du beder om Naade for Edderen, du forlanger, at den skal være mild mod Giftstoffet. Den hører dig ikke, den gjør sin Gjerning. Den gjør et dybt Indsnit i Civilisationen, for at det kan blive til Menneskehedens Frelse. Revolutionen amputerer Verden, deraf kommer Blodbadet i 93“. — Kirurgen er rolig“, sagde Gauvain; „de Mennesker, jeg ser, er voldsomme“. — „Revolutionen maa have grumme Medhjælpere“, svarede Cimourdain; „den kan ikke bruge Hænder, der ryster. Den stoler kun paa Folk, som er ubønhørlige. Danton er frygtelig, Robespierre er ubøjelig, St. Just er ubønhørlig, Marat er uforsonlig. Læg Mærke til det, Gauvain; disse Navne er nødvendige. De er for os lige saa meget værd som hele Hære. De vil forføre Europa“. — „Og maaske ogsaa Fremtiden“, sagde Gauvain; „for øvrigt tager De fejl, jeg anklager ingen. Efter min Mening er det rette Synspunkt for Revolutionen Uansvarlighedens. Ingen er uskyldig, ingen er skyldig. Ludvig den Sextende var et Faar, der blev kastet ned imellem Løver; det søger at flygte, at frelse sig, at forsvare sig; det vilde bide, om det kunde, men det er nu en Gang ikke nogen Løve. Dets frugtesløse Forsøg bliver regnet det til Last. Det opbragte Faar viser Tænder. „Den Forræder!“ siger Løverne, og saa æder de det. Og naar det er besørget, slaas de indbyrdes“. — „Faaret er et Dyr“. — „Og Løverne, hvad er de?“ Dette Svar gav Cimourdain noget at tænke paa. Han hævede Hovedet og sagde:

„De Løver er Bevidstheder; de Løver er Idéer; de Løver er Principer“. — „De vækker Rædsel“. — „Den Tid vil komme, da Revolutionen vil retfærdiggjøre Rædslen“. — „Jeg er snarere bange for, at Rædslen bliver Revolutionens svage Side. Frihed, Lighed og Broderskab, det er Fredens og Endrægtighedens Grundsætninger. Hvad skal det tjene til at give dem et gruopvækkende Aasyn. Hvad vil vi? Vinde Folkene for Verdensrepublikken. Naa, lad os saa ikke indjage dem Skræk. Hvad tjener det til at skræmme dem? Skræmsler lokker lige saa lidt Folkene som Fuglene. Man bør ikke gjøre ondt for at udrette noget godt. Man vælter ikke Tronen for at rejse et Skafot. Lad os slaa Kronerne af, men spare Hovederne. Revolutionen er Enighed og ikke Rædsel. De milde Idéer betjenes ilde af grumme Mennesker. For mig er Tilgivelse det skjønneste Ord i Menneskenes Sprog. Jeg vil kun udgyde Blod, naar jeg sætter mit eget paa Spil. Forøvrigt forstaar jeg mig kun paa at slaas, jeg er kun Soldat; men kan man ikke tilgive, er det ikke Umagen værd at sejre. Lad os i Kampen være vore Fjenders Fjender og, naar vi har sejret, være deres Brødre“. — „Tag dig i Agt, Gauvain“, sagde Cimourdain, „du er mig mere end en Søn; tag dig i Agt. I Tider som de, vi lever i, kan Medlidenhed være en Form for Forræderi“.

VIII.

Imidlertid søgte Moderen efter sine smaa. Hun gik stadig. Hvorledes levede hun? det er umuligt at sige; hun vidste det ikke selv. Hun gik Dag og Nat; hun tiggede, hun spiste Markens Urter, hun sov under aaben Himmel, undertiden i Regn og Blæst. Hun vandrede fra Landsby til Landsby, fra Gaard til Gaard og spurgte sig for. Hendes Kjole var i Pjalter. Undertiden tog man imod hende, undertiden jog man hende bort. Naar hun ikke kunde faa Lov til at komme ind i Husene, gik hun ud i Skovene. Hun kendte ikke Egnen, de eneste Sted-

navne, hun kendte, var Bischoignard og Sognet Azé, hun kom tilbage til Steder, hvor hun havde været før, og maatte gaa Veje igen, som hun allerede havde gaaet én Gang. Under dette Vagabondliv havde hun slidt sine Klæder op. Da hun begyndte sin Vandring, havde hun Sko paa, saa gik hun barbenet, og til sidst var hendes Fødder blodige. Hun gik over Valpladser, hvor Kuglerne peb hende om Ørene, hun hørte ingenting, saa' ingenting, gik ikke af Vejen for noget, hun søgte blot efter sine Børn. Undertiden talte hun med Folk, hun mødte. „De skulde vel ikke have set tre smaa Børn?“ sagde hun. — De, hun spurgte, rystede paa Hovedet. „To Dreng og en Pige?“ sagde hun; „René-Jean, Tykke Alain og Georgette? Har de ikke set dem? Den ældste er halvfemte Aar, den mindste tyve Maaneder. Ved De ikke, hvor de er? Man har taget dem fra mig.“ Folk saa' paa hende, det var det hele. Naar det gik op for hende, at man ikke forstod hende, sagde hun: „Det er mine Børn; det er derfor, jeg spørger.“ Folkene gik videre; saa standsede hun og sønderrev sit Bryst med sine Negle. En Dag, da hun saaledes spurgte en Bondemand ud, gav den brave Mand sig imidlertid til at tænke sig om. „Tøv lidt,“ sagde han; „tre Børn?“ — „Ja.“ — „To Dreng?“ — „Ja, og en Pige.“ — „Er det dem, I søger?“ — „Ja.“ — „Jeg har hørt Tale om en fornem Herre, som har taget tre smaa Børn med sig.“ — „Hvor er den Mand?“ raabte hun; „hvor er de?“ — „Gaa til La Tourgue,“ svarede Manden. — „Finder jeg mine Børn der?“ — „Det kan jo være.“ — „Hvad var det, De sagde, Stedet hed?“ — „La Tourgue.“ — „Hvad er La Tourgue for noget?“ — „Det er et Sted.“ — „Er det en Landsby? eller et Slot? eller en Gaard?“ — „Jeg har aldrig været der.“ — „Er det langt herfra?“ — „Ja, det er et godt Stykke Vej.“ — „Ad hvad Kant?“ — „Ad Fougères til.“ — „Hvad Vej skal man gaa?“ Bonden pegede mod Vest. „Stadig ligefrem,“ sagde han. Inden han havde faaet Haanden ned igen, var hun allerede paa Vej. „Men tag jer i Agt,“ raabte Bonden efter hende. „De slaas der henne.“ Hun vendte sig ikke om for at svare ham, men blev ved at gaa.

IX

For en halvfjerdsindstve Aar siden stod der ved Parigné i Udkanten af Fougères-Skoven en Ruin, som nu helt er forsvunden, et højt rundt Taarn, der hævede sig paa en stejl Klippeblok. Det var paabegyndt i det niende Aarhundrede og fuldendt i det tolvte, efter det tredje Kors-tog. Det havde aabenbart til forskellige Tider været Genstand for Belejring, thi det var arret af Kugler, der ikke stammede fra én og samme Tid, der var Mærker af mange Tidens Kugler, lige fra det fjortende Aarhundredes Stenkugler til det attende Aarhundredes Jernkugler. Til dette Taarn førte en Stenbro med tre Buer. Paa Broen havde der været en Bygning, som var brændt, og hvis sværtede Tømmerværk stod som et uhyggeligt Skelet. Hele Ruinen er nu reven ned; der er ikke Spor tilbage af den. Det var la Tourgue, Slægten Gauvains gamle Bastille, der endnu i 1793 var en hel lille Fæstning. Den var bygget paa en af de store Skiferblokke, som der er saa mange af der i Egnen, spredt om i Skovene og paa Hederne, som om Titanerne havde kastet dem i Hovedet paa hinanden. Taarnet var i Virkeligheden hele Fæstningen; under det havde man Klippen og ved dens Fod igen et af de Vandløb, som i Januar Maaned bliver til en rivende Strøm og i Juni udtørres. I Middelalderen var dette Taarn, isoleret, som det laa, næsten uindtageligt. Broen svækkede det. Den havde da heller ikke været der fra først af; oprindelig kom man over til Taarnet paa et Gangbrædt, som kunde afbrydes med et eneste Øksehug; saa længe Gauvainerne var Vicomter, var det dem nok, men da de blev Marquier og gik til Hove, byggede de Broen med de tre Buer, saa der blev fri Adgang fra Sletten; nu brød de sig ikke længere om, at deres Borg var uindtagelig, nu galdt det om at kopiere Versailles. Paa Vestsiden af Taarnet var der et temmelig højt Plateau, der førte ud i Sletten; det naaede næsten helt hen til Taarnet og skiltes kun derfra ved en meget dyb Kløft, der gennemstrømmedes af det omtalte Vandløb, en Biflod til Couesnon. Paa Broen, der forbandt Plateauet med Taarnet, havde man opført en Bygning i Mansardstil, der var mere egnet til Beboelse

end Taarnet, et helt lille Slot, hvis nederste Etage bestod af en lang Gang, som man kaldte Vagtsalen, oven over den havde man indrettet et Bibliotek, og oven over det igen var der et Kornloft. Det skumle Taarn beherskede, højt, som det var, den lille kokette Bygning; fra dets Top kunde man skyde Broen sønder og sammen. Fra et militært Synspunkt gav Broen næsten Taarnet til Pris for Fjenden. Fra Skovsiden var det endnu stadig uindtageligt, men fra Sletten kunde det angribes. Før havde det behersket Plateauet, nu beherskede Plateauet det. En Fjende, som satte sig fast der, vilde snart være Herre over Broen, og Biblioteket og Kornloftet vilde saa kunne komme Angriberen til Nytte imod Fæstningen. Et Bibliotek og et Kornloft ligner for saa vidt hinanden, som begges Indhold er meget brændbart. Denne Bro var altsaa i strategisk Henseende en Fejl, men da den blev bygget, ventede Gauvain'erne ikke mere at blive angrebne. Broens Bygmestre havde dog truffet nogle Forsigtighedsforanstaltninger. For det første havde de forudset Muligheden af en Brand og havde derfor under de tre Vinduer i Biblioteket ved Hjælp af Kramper anbragt en stærk Redningsstige, der var lige saa lang, som Taarnets to nederste Etager var høje; for det andet havde de forudset Muligheden af et Angreb og afspærret Broen fra Taarnet ved Hjælp af en svær, lav Jærnport, hvis Nøgle var gemt paa et Sted, som kun Taarnets Herre kendte; naar den var lukket, kunde den trodse Murbrækkeren og næsten staa sig imod Kanonkugler. Man maatte over Broen for at komme til Jærnporten og gennem denne for at trænge ind i Taarnet. Anden Indgang fandtes ikke. Anden Etage i den lille Slotsbygning paa Broen svarede til anden Etage i Taarnet; det var i denne Højde, man for større Sikkerheds Skyld havde anbragt Jærndøren. Denne førte til den ene Side til Biblioteket, til den anden til en stor, hvælvet Sal i Taarnet. Denne Sal var rund som Taarnet og fik sit Lys gennem høje Skydeskaar, der vendte ud til Sletten. Man kom op til den ad en i de femten Fod tykke Mure anbragt Vindeltrappe. Under den runde Sal, i hvis Midte der var en Søjle, fandtes to lignende Rum, der udgjorde første Etage og Stueetagen, og oven over den tre Etager.

Øverst oppe afsluttedes Taarnet med et Slags Stenlaag, som man kom op til gennem et snævert Udkigstaarn. Brobygningen afsluttedes paa den Side, der vendte ud til Plateauet, med en stejl Mur. En Vindebro, der paa Grund af Plateauets Højde altid var skraa, naar den var hejset ned, førte til den lange Gang, som kaldtes Vagtsalen. Naar Belejrerne var bleven Herre over denne Sal, maatte han for at komme til Jærndøren ogsaa tage Vindeltrappen, der førte op til anden Etage. Biblioteket bestod af en aflang Sal, der havde Broens Længde og Brede og kun én Dør, Jærndøren. Væggene var fra Loft til Gulv beklædte med Skabe med Glasruder i den for det syttende Aarhundredes Snedkerarbejde ejendommelige smukke Stil. Det fik sit Lys gennem sex store Vinduer, tre paa hver Side, et over hver Brobue. Det indeholdt en Del Bøger, af hvilke en er bleven navnkundig; det var et gammelt Kvarthind med Kobberstik, St. Bartholomæus' Evangelium. Denne Bog, der ansaas for det eneste Exemplar, der fandtes, laa paa en Pult midt i Salen. I det attende Aarhundrede kom Folk jævnlig af Nysgjerrighed for at se den. Kornloftet, der lige som Biblioteket havde Broens aflange Form var ganske simpelt Rummet umiddelbart under Tagrejsningen og fik sit Lys gennem sex Kvistvinduer.

Det hele bestod altsaa af et stort Taarn paa sex Etager, som der kun var Adgang til gennem en Jærndør, der vendte ud til en Brobygning, som afsluttedes med en Vindebro. Bag ved Taarnet Skoven, foran det et lyngbevokset Plateau, der laa højere end Broen; under Broen, imellem Taarnet og Plateauet en dyb og snæver Kløft fuld af Buske, hvorigennem der om Vinteren flød en strid Strøm, om Foraaret en Bæk, medens den om Sommeren var en af Sten opfyldt Grøft. Saaledes var la Tour-Gauvain eller, som Almuen kaldte det, La Torgue.

X.

Juli gik, og August kom. Der fløj et heroisk og barsk Vindpust hen over Frankrig; der stod to Gjenfærd i Hori-

sonten, Marat med en Kniv i Siden og Charlotte Corday uden Hoved.*) Alt blev forfærdeligt. Efter at være bleven slagne i den store Krig havde Vendéerne taget deres Tilflugt til den lille, det var nu som et stort Slag udstykket og spredt rundt om i Skovene. Den store katolske og kongelige Hær, som den kaldtes, var bleven slaaet næsten alle Vegne, men den truede endnu stadig la Rochelle og i Farvandet omkring Guernsey laa der en engelsk Flaade, der havde flere Regimenter om Bord, som kun ventede paa et Vink fra Marquis de Lantenac for at gjøre Landgang. Denne Landgang kunde atter skaffe den royalistiske Opstand Sejren.

I August blev La Tourgue belejret. En Aften, da Stjærnerne var ved at bryde frem, midt i Tusmørkets Stilhed, medens ikke et Blad rørte sig i Skoven, ikke et Græsstraa paa Sletten, hørtes der et Trompetstød fra Toppen af Taarnet. Det besvaredes af et andet nede fra. Oppe paa Taarnet stod der en bevæbnet Mand, nedenfor var der en Lejr. Man skjelnede utydeligt et Mylr af sorte Skikkelser, det var en Bivuak; nogle Baal begyndte at lyse under Træerne og mellem Lyngen. Bivuaken paa Plateauet strakte sig helt ud til Sletten, paa den anden Side naaede den helt ind i Skoven. La Tourgue var omringet. Det fremgik af Bivuakens Udstrækning, at Belejrerens Tal var stort.

Der lød et nyt Trompetstød, der ligeledes besvaredes. Den ene Trompet spurgte, den anden svarede. Fra Taarnet spurgtes der: Kan man tale med jer? Fra Lejren svarede der Ja. Da Konventet ikke anerkjendte Vendéerne som krigsførende Magt og ved et Dekret havde forbudt at forhandle med „Røverne“ ved Parlamentærer, hjalp man sig saa godt man kunde, naar man havde Meddelelser at gjøre hinanden. Derfor var der en vis Forstaaelse mellem Bondetrompeten og Soldatertrompeten. Det første Stød var kun en Indledning, det andet stillede Spørgsmaalet: Vil I høre, hvad vi har at sige? Tav Soldatertrompeten til dette Spørgsmaal, betød det Nej, svarede den, betød

*) Charlotte Corday myrdede Marat den 13de Juli 1793 og blev guillotineret den 17de Juli.

det: Nogle Minuters Vaabenstilstand. Da Soldatertrompeten havde svaret anden Gang, tog Manden oppe paa Taarnet til Orde: „I Mænd, som hører mig, jeg er Gouge-le-Bruant, kaldet Imânus. I har ladet min Fader og Moder og min Søster Josephine, der var 18 Aar gammel guillotiner i Laval. Nu ved I, hvem jeg er. Jeg taler til jer i min Herre Marquis Gauvain de Lantenacs Navn, I kender ham, Vicomte de Fontenay, Prins af Bretagne, Herre til de syv Skove. Først skal I vide, at Hr. Marquien, inden han lukkede sig inde i dette Taarn, hvor I holder ham inde-spærret har fordelt Krigens Ledelse mellem sex Høvidsmænd, saa den er ikke forbi fordi I tager dette Slot, og selv om Hr. Marquien skulde dø, lever Guds og Kongens Vendée fremdeles. Det er Hr. Marquien, der taler til jer gennem min Mund. Giv Agt paa mine Ord. Glem ikke, at den Krig, I fører mod os, er uretfærdig. Det er Republiken, der har angrebet os, brændt vore Huse og vor Høst og nødt vore Kvinder og Børn til at fly barbenede ud i Skovene, medens Vinterspurven endnu kvidrede. I, som er her til Stede og hører mig, I har forfulgt os gennem Skoven, og nu holder I os omringede i dette Taarn. I har dræbt eller adsplittet vore Folk. I er fire Tusind fem Hundrede Mand, vi er nitten. Levnedsmidler og Ammunition har vi nok af. Det er lykkedes jer at anbringe en Mine og at sprænge et Stykke bort af vor Klippe og et Stykke af vor Mur. Denne Mine har frembragt et Hul ved Foden af Taarnet, en Breche, gennem hvilken I kan trænge ind i Taarnet. Bered jer til at angribe. Men først har vi, Hr. Marquien og vi andre, som forsvare Taarnet, et Ord at sige jer. Giv Agt paa mine Ord. Vi har i vore Hænder tre Fanger, tre Børn; de hører jer til, thi en af eders Batailloner har adopteret dem. Vi tilbyder jer at udlevere disse Børn, men paa det Vilkaar, at I lader os drage bort herfra. Afslaar I vort Tilbud, saa betænk vel, at I kun kan angribe os paa to Maader, gennem Brechen ud imod Skoven eller over Broen ud imod Plateauet. Bygningen paa Broen har tre Etager. I den nederste har jeg Imânus, anbragt seks Tønder Tjære og seks Knipper Lyng; i den øverste Etage er der Halm, i den midterste Bøger og Papirer. Jærndøren imellem Broen

og Taarnet er lukket, og Hr. Marquien har Nøglen til den. Jeg har boret et Hul under den, og gennem det gaar der en Svovltraad, hvis ene Ende fører til Tjæretønderne, og den anden til et Sted inde i Taarnet. Jeg kan antænde den, hvornaar jeg vil. Nægter I os at slippe ud, bliver de tre Børn bragt ned i Biblioteket og Jærndøren lukket efter dem. Angriber I os ad Broen, brænder I Bygningen af; angriber I os gennem Brechen, gør vi det; angriber I os paa en Gang gennem Brechen og ad Broen, gør baade I og vi det, og under alle Omstændigheder er de tre Børn Dødsens. Nu kan I tage imod vort Tilbud eller forkaste det. Modtager I det, drager vi bort, afslaar I det, er Børnene Dødsens. Jeg har talt.“

En Stemme nede fra raabte kort og strengt: „Vi afslaar det“. En anden mindre haard, men aligevel fast Stemme sagde: „Vi giver jer fire og tyve Timers Frist til at overgive jer paa Naade og Unaade“. Der blev en Pavse, saa tilføjede den samme Stemme: „I Morgen ved denne Tid angriber vi, hvis I ikke har overgivet jer“, og den første Stemme tilføjede: „Og saa ingen Pardon!“ Disse grumme Ord bleve besvarede af en anden Stemme oppe fra Taarnet. Man saa' en høj Skikkelse bøje sig frem imellem Murtinderne. Det var Marquis de Lantenac. Hans frygtelige Blik syntes at gennembore Mørket, som om det søgte nogen. „Er det dig, Præst!“ raabte han. — „Ja, det er mig, Forræder“, svarede den barske Stemme nedenfor.

XI.

Den barske Stemme var Cimourdains, den yngre og mindre barske var Gauvains. I Løbet af nogle faa Uger var Cimourdain, som vi have hørt, bleven navnkundig i den af Borgerkrigen blodbestænkte Egn. Marat i Paris, Châlier i Lyon, Cimourdain i Vendée hed det. Cimourdain indgød Rædsel; de kongeligsindedes Forhandelser over ham vejede op over Republikanernes over Lantenac. Hver af disse to Mænd var i Modpartiets Øjne et Uhyre, og ligesom Prieur fra Marne satte en Pris paa Marquiens

Hoved, satte Charette i Noirmoutier en Pris paa Cimourdain.

Det belejrede La Tourgue fik nu imidlertid lidt Pusturum. Det forholdt sig ganske, som Imânus havde sagt. Naar de fire og tyve Timers Vaabenhvile var til Ende, vilde Kampen begynde med nitten Mand i Taarnet og fire Tusind og fem Hundrede paa Plateauet og i Skoven. Cimourdain, der havde givet de andre Chefer Ordre til at afgive alt dette Mandskab, næsten en hel Hær, til Gauvain, vilde have, at han skulde lade sig gøre til General, men Gauvain havde afslaaet det. „Naar Lantenac er fangen, faar vi se“, sagde han; „endnu har jeg ingen Fortjenester indlagt mig“.

Det var en sælsom Skæbne, der overgik La Tour Gauvain: en Gauvain angreb det, og en Gauvain forsvarede det. Deraf kom det, at Angrebet blev ført med en vis Tilbageholdenhed, men det galdt ikke om Forsvaret. Lantenac hørte til dem, som intet skaaner, og hertil kom, at han for det meste havde boet i Versailles, saa han havde ingen Ting tilovers for La Tourgue, som han knap kendte. Han havde taget sin Tilflugt dertil, da han ikke havde noget andet Sted at ty hen, men han vilde uden Betænkning have ødelagt det. Gauvain havde mere Ærbødighed for det, Fæstningens svage Punkt var Broen, men i Biblioteket fandtes Slægtens Arkiv; angreb man der, vilde det ikke være til at undgaa, at Broen blev stukken i Brand, og for Gauvain stod det, at Arkivet brændte, som et Angreb paa hans Forfædre. La Tourgue var Gauvainernes Slægtsæde, til det knyttede Gauvains Barndomserindringer sig, han var født der, skulde han nu, da Livets sære Omskiftelser havde ført til, at han som Mand kom til at angribe det, gaa saa vidt, at han lagde det i Aske? Hans egen Vugge stod maaske i en Krog i Biblioteket. Han følte sig rørt over for Slægtens gamle Hus, derfor havde han skaanet Broen; han havde indskrænket sig til at gøre det umuligt for nogen at slippe bort ad den Vej og til at holde Broen i Ave med et Batteri. Angrebet havde han besluttet at foretage fra den anden Side. Derfor havde han anlagt Minen ved Taarnets Fod, Cimourdain havde ladet ham faa sin Vilje. Han

bebrejdede sig det, thi hans barske Sind var imod alle saadanne gamle Fordomme, og han kunde lige saa lidt indlade sig paa Overbærenhed over for Bygninger som over for Mennesker. At skaane et Slot var Begyndelsen til Mildhed; Mildhed var Gauvains svage Side, og Cimourdain passede, som vi ved, paa ham og søgte at standse ham paa dette i hans Øjne farlige Skraaplan. Han havde imidlertid selv følt en hemmelig Gysen ved Gensynet af La Tourgue, hvilket han næsten med Vrede tilstod for sig selv; han følte sig blødt stemt over for den Sal, hvor de første Bøger fandtes, som han havde ladet Gauvain læse; han havde været Præst i Landsbyen Parigné tæt ved; i Biblioteket havde han siddet med den lille Gauvain paa Skødet og lært ham at stave; inden for disse gamle Mure havde han set sin højt elskede Elev, sin Sjæls Barn vokse som Menneske og som Aand. Skulde han brænde og omstyrte dette Bibliotek, dette lille Slot, der var opfyldt af de Velsignelser, han havde lyst over Barnet? Han skaanede det, men ikke uden Samvittighedsnag.

XII.

Hele Natten gik med Forberedelser paa begge Sider. Saa snart den barske Forhandling var endt, var det første, Gauvain gjorde, at kalde paa sin Næstkommanderende. Guéchamp var ikke noget første Rangs Menneske, han var retscaffen og uforfærdet, middelmaadig begavet, bedre Soldat end Chef, skarpsindig lige til det Punkt, hvor det bliver Pligt, ikke længer at forstaa, aldrig blød, fuldstændig utilgængelig for Bestikkelse, af hvilken Art den end var, baade den, der gør det af med Samvittigheden, og den, der under Form af Medlidenhed gør det af med Retfærdigheden. Han havde for sin Forstand og sit Hjærte de to Skodder, man kalder for Disciplin og Ordre, ligesom en Hest har Skyklapper for Øjnene, og han gik som den lige ud ad Landevejen, fuldt paalidelig, stræng i sine Ordre, punktlig til at lystre. „Guéchamp, vi maa have en Stige“, sagde Gauvain. — „Vi har ingen“, — „Vi maa have en“.

— „Stormstige?“ — „Nej, en Redningsstige“. Guéchamp betænkte sig og sagde saa: „Jeg er med. Men til det, De vil bruge den til maa den være meget høj“. — „Ja, mindst til tre Etager“. — „Ja, saa højt er der“. — „Og den maa være højere endnu, thi vi maa være sikre paa, at det ikke mislykkes“. — „Ja vel“. — „Hvor kan det være, at Der ingen Stige har?“ — „De ansaa det ikke for hensigtsmæssigt at angribe La Tourgue fra Plateauet, De vilde gaa løs paa Taarnet. Vi har været fuldt optagne af Minen og ikke tænkt paa Stiger“. — Lad straks en lave“. — „En Stige paa tre Etagers Højde er ikke saa let at lave“. — „Sæt flere korte Stiger sammen“. — „Ja, hvor faar vi dem fra“. — „Skaf dem“. — „Der er ingen at opdrive. Bønderne ødelægger alle Vegne Stigerne, ligesom de ødelægger Vognene og Broerne“. — „Men en Stige maa jeg have“. — „Det falder mig ind, at der er et stort Tømrerværksted i Javené tæt ved Fougères. Der kan vi faa en“. — „Der er ikke et Minut at spille“. — „Hvor naar vil De have den?“ — „Senest i Morgen ved denne Tid“. — „Jeg skal straks sende et Ilbud til Javené med Ordren. Der ligger en Kavaleripost i Javené, den kan eskortere den hid. Den kan være her i Morgen før Solnedgang“. — „Godt, det er tilstrækkeligt“, sagde Gauvain; „skynd Dem“. Ti Minuter efter kom Guéchamp tilbage og meldte: „Ilbudet til Javené er afgaaet“.

Gauvain gik op paa Plateauet og stirrede længe paa Brobygningen over Kløften. Der var ingen anden Adgang til det lille Slots Gavl end den lave Port, der lukkedes af den optrukne Vindebro. For at naa fra Plateauet ned til Foden af Bropillerne maatte man gaa ned ad Skrænten, hvilket ikke var umuligt, naar man entrede fra Busk til Busk. Men naar Angriberen var naaet herved, vilde han være udsat for alle de Kugler, der regnede ned over ham fra alle tre Etager. Gauvain kom til den Overbevisning, at, som Sagerne stod, var det Brechen i Taarnet, Angrebet burde rettes imod. Han traf alle Forholdsregler for at gøre ethvert Flugtforsøg umuligt, han lod La Tourgue omringe saa tæt som muligt, trak sit Næt saaledes sammen, at intet kunde slippe igennem Maskerne. Han overdrog Cimourdain at passe paa den Side, der vendte ud

imod Plateauet, og tog sig selv, understøttet af Guéchamp, af den Side, der vendte mod Skoven.

XIII.

Ogsaa inden for Slottets Mure var man i fuld Færd med at træffe sine Forberedelser. Den vældige Breche, de to, tre Centner Krudt havde frembragt, gik helt igennem den mægtige Mur og mundede som en uformelig Bue ud i Taarnets nederste Etage. For at gøre Aabningen tjenlig til Angreb havde Belejrerne udvidet og tildannet den med Kanonskud. Stueetagen var en stor, rund Sal med en Midterpille, der bar Hvælvingens Slutsten. Den var det største Rum i hele Fæstningen og maalte ikke mindre end fyrretyve Fod i Gennemsnit. Hver af de andre Etager bestod af et lignende Rum, men mindre, med Nicher til Skydeskaarene. Stueetagen havde ingen Skydeskaar, ingen Glugger, ingen Vinduer; der var akkurat saa meget Lys og Luft som i en Grav. Døren ind til Fangehullerne var i Stueetagen; en anden Dør førte til en Trappe op til de øvre Etager. Alle Trapperne var anbragte i Muren. Det var denne Sal, Belejrerne havde Udsigt til at komme ind i gennem Brechen; naar de havde bemægtiget sig den, havde de Taarnet tilbage at tage. Man havde aldrig kunnet trække Vejret i den Sal; ingen kunde tilbringe fire og tyve Timer i den uden at blive kvalt. Nu kunde man, takket være Brechen, aande i den. Derfor lukkede de belejrede ikke Brechen. Det havde for Resten heller ikke nyttet noget, Kanonerne vilde have aabnet den igen. De satte en Jærnring fast i Muren og plantede en Fakkell i den.

Hvorledes skulde de nu forsvare sig? At mure Hullet til var let gjort, men spildt Umage. Saa var det bedre at bygge en Skanse med indadgaaende Vinkel, en Slags Bænkade med Sparrer, som sætter Forsvarerne i Stand til at samle deres Ild paa Angriberne, og som, skønt den lader Brechen være aaben udadtil, lukker den indadtil. De byggede en saadan Forskansning med Vinklens Toppunkt

i Pillen og med Skydeskaar til Kanoner og Geværer. De to Fløje stødte hver til sin Side af Muren. Da det var gjort, anlagde de Fladderminer paa passende Steder. Marquien ledede det hele. „Frisk Mod, mine Venner,“ sagde han; „i Begyndelsen af dette Aarhundrede holdt Karl den Tolvte, indespærret i et Hus i Bender, tyve Tusind Tyrker Stangen med tre Hundrede Svenskere“. Han var utrættelig, kraftig som en ung Mand, hjalp til med at slæbe Bjælker og Sten, foregik alle med et godt Eksempel, lo og spøjte med sine Vildmænd, men var alligevel stadig den fornemme Herre. Det var ikke raadeligt at sige ham imod. „Gjorde den ene Halvdel af jer Mytteri“, sagde han, „lod jeg den anden skyde den ned og forsvarede Stedet med de Folk, jeg havde tilbage“. Det er saadanne Ord, der gør en Anfører tilbødt.

XIV.

Medens Marquien var optagen af Brechen og Taarnet, tog Imānus sig af Broen. Straks da Belejringen begyndte, var Redningsstigen, der hang under Vinduerne i anden Etage, efter Marquiens Ordre bleven taget bort og anbragt inde i Biblioteket. For Vinduerne i nederste Etage var der tredobbelt Gitter; den Vej kunde man hverken komme ind eller ud ad. Vinduerne i Biblioteket var ikke tilgikrede, men de sad meget højt. Imānus tog tre Mand med sig. Han lukkede Jærndøren op og undersøgte ved Hjælp af en Blændlygte omhyggelig alle tre Etager i Brobygningen. Han lod nogle Begpander bære ned til Tjæretønderne i Stueetagen, lagde Lyngknipperne tæt op ad Tjæretønderne og forvissede sig om at Svovltraaden var i Orden. Han hældte noget Tjære ud paa Gulvet og anbragte Enden af Svovltraaden i den; derpaa lod han de tre Vugger, i hvilke René-Jean, Tykke Alain og Georgette laa i deres sødeste Søvn, bære ind i Biblioteket. Det var simple smaa Bondevugger, en Slags lave Vidjekurve, som man stiller paa Gulvet, og som Barnet kan komme ud af uden Hjælp. Han stillede dem ved den ene Væg,

ved den anden laa Redningsstigen. Ved hver Vugge stillede han en Skaal Suppe med en Træske i. Da Lufttræk kunde blive nyttigt, lukkede han alle seks Vinduer i Biblioteket op. Det var en klar, lun Sommernat. Vinduerne i Etagen ovenover og nedenunder lod han ogsaa lukke op, og efter at have kastet et sidste Blik over det hele vendte han tilbage til Taarnet med sine tre Mand. Han drejede Nøglen to Gange om i den svære Jerndør, undersøgte omhyggelig den vældige Laas og eftersaa med et tilfreds Nik Svovltraaden, der nu var den eneste Forbindelse mellem Taarnet og Broen. Efter hans Beregning vilde det tage et Kvarter, inden Ilden, naar den blev tændt i Taarnet, forplantede sig igennem den til Tjæren under Biblioteket. Efter at have truffet disse Foranstaltninger og anstillet disse Undersøgelser bragte han Nøglen tilbage til Marquis de Lantenac, som puttede den i Lommen. Det var af Vigtighed at holde Øje med alle Belejrnernes Bevægelser, og Imânus gik derfor op paa Taarnet for at holde Vagt dér. Medens han holdt Udkig med det ene Øje paa Plateauet og det andet paa Skoven, lavede han Patroner.

Da Solen stod op, skinnede den i Skoven paa otte Batailloner, der var klare til Storm, paa Plateauet paa et Batteri, i Taarnet paa nitten Mænd, der var optagne af at lade Muskedonnere, Musketter og Pistoler, og i Biblioteket paa tre Børn, der laa og sov i deres Vugger.

ANDEN BOG.

St. Bartholomæus' Ødelæggelse.

I.

Børnene vaagnede. Først den mindste, Georgette, der var tyve Maaneder. Hun satte sig over Ende, saa paa sine Fødder og begyndte at pludre. De to andre sov endnu. René-Jean saa ud som en lille Herkules, han laa paa Maven med de knyttede Hænder boret ind i Øjnene. Tykke Alain havde begge Benene uden for sin lille Seng. De var alle tre klædt i Pjalter; de Klæder, Rødhuernes Bataillon havde givet dem, var slidt op; det de havde paa, kunde ikke engang kaldes en Skjorte; de to Drengene var næsten nøgne, Georgette var svøbt ind i en Las, som en Gang havde været et Skørt, men som nu ikke engang kunde gaa for et Livstykke. Hvem tog sig af disse Børn? Det var ikke let at sige. De vilde Bønder, der slæbte dem om fra Skov til Skov, gav dem deres Suppe, andet gjorde de ikke; de smaa klarede sig, saa godt de kunde. De havde Alverden til Herre og ingen til Fader.

Næst efter Georgette vaagnede René-Jean, den ældste, den store, som allerede havde sine fire Aar paa Bagen. Han rejste sig, sprang som en hel Karl ud af Vuggen, fik Øje paa sin Skaal, fandt det ganske i sin Orden, satte sig paa Gulvet og begyndte at spise. Georgettes Pludren havde ikke vækket tykke Alain, men Skeens Klirren mod Skaalen fik ham til at vende sig og slaa Øjnene op. Tykke Alain var tre Aar. Han fik Øje paa sin Skaal; han behøvede blot at række Haanden ud efter den, han tog den, og uden at staa ud af Sengen gav han sig med Skaalen paa Skødet i Lag med at spise sin Suppe ligesom René-Jean. Da René-Jean var færdig, skrabede han

Bunden af Skaalen med Skeen, sukkede og sagde med Værdighed: „Nu har jeg spist min Suppe“. Det vakte Georgette af hendes Drømmerier, hun havde hidtil ikke hørt noget til Drengene. „Bubbe“, sagde hun. Og da hun saa, at René-Jean havde spist, og at Tykke Alain var i Lag dermed, tog hun Skaalen, der stod ved Siden af hende, og gav sig til at spise; hun førte hyppigere Skeen op til Ørene end til Munden, og somme Tider opgav hun al Bordskik og spiste med Fingrene. Da Tykke Alain ligesom sin Broder havde skrabt Bunden af Skaalen, løb han hen til ham.

II.

Pludselig lød der ovre fra Skoven et Trompetstød, som besvaredes af et andet oppe fra Taarnet. Et andet Trompetstød nede fra besvaredes paa samme Maade. Derpaa lød der fra Skovbrynet en Stemme, som tydelig raabte: „Røvere, for sidste Gang lader vi jer vide, at dersom I ikke inden Solnedgang har overgivet jer paa Naade og Unaade, angriber vi jer“. En Stemme, der lignede et Dyrs Knurren, svarede oppe fra Taarnet: „Angrib“. Stemmen nedenfor sagde: „Der vil blive affyret et Kanonskud som sidste Advarsel, en halv Time før Angrebet begynder“. — „Angrib“, gentog Stemmen oppe fra Taarnet. Børnene hørte ikke Stemmerne, men Trompetstødene naaede længere, og ved det første spidsede Georgette Øren og holdt op at spise, ved det andet rakte hun sin højre Pegefinger i Vejret og slog Takt med den. Da Trompeterne forstummede, blev hun siddende tankefuld med Fingeren i Vejret og mumlede „Musik“. Drengene havde ikke givet Agt paa Trompeterne, de var optagne af noget andet: en Bænkebider, der kom krybende over Gulvet. Tykke Alain saa den først og raabte: „Et Dyr!“ René-Jean løb der hen. „Det stikker“, vedblev Tykke Alain. — „Du maa ikke gøre det Fortræd“, sagde René-Jean, og saa saa’ de begge to paa det. Imidlertid var Georgette bleven færdig med sin Suppe og saa’ nu efter sine Brødre. De stod henne i en Vinduesniche bøjede over Bænkebideren, deres

Pander rørte hinanden, og deres Haar blandedes, de holdt Vejret og saa forbavsede paa Dyret, der var standset og ikke længer rørte sig, ikke synderlig glad over den Beundring det vakte. Da Georgette saa sine Brødre optagne, vilde hun vide, hvad der var paa Færde. Det var ikke let at naa hen til dem, men hun tog sig det nu for alligevel. Vejen var fuld af Vanskeligheder; der laa saa mange Ting paa Gulvet, væltede Stole, Bunker af Papir, opbrudte og tomme Pakkasser, Kister, al Slags Skrammel, som man maatte gaa uden om, et helt Arkipelag af Skær. Georgette vovede sig alligevel ud paa Rejsen. Hun begyndte med at kravle ud af sin Vugge, saa begav hun sig ind imellem Skærene, bugtede sig frem gennem Stræderne, stødte til en Stol, kravlede mellem to Kufferter, steg over en Bunke Papir, idet hun kravlede op ad den ene Side og trillede ned ad den anden; saaledes naaede hun omsider ud i rum Sø, det vil sige til et stort Stykke Gulv uden Forhindringer. Nu kom der Fart i Tingene, hun krøb saa hurtig som en Kat paa alle fire, til hun naaede hen til Vinduet. Men dér var der en skrækkelig Hindring; den store Stige, der laa langs Væggen, endte netop ved det Viudue, og Enden af den ragede lidt frem foran Nichen, saa det var som et Slags Forbjærg, Georgette maatte over for at komme hen til sine Brødre. Hun standse og overvejede; da hun var kommen paa det rene med sig selv, tog hun sin Beslutning. Hun greb resolut med sine smaa røde Fingre fat i et af Stigens Trin, der stod lodret, idet Stigen nemlig laa paa Kant; hun søgte at rejse sig op, men faldt; hun prøvede to Gange og faldt; tredje Gang gik det; saa hagede hun sig frem langs Stigen fra Trin til Trin, holdende sig i dem. Da hun var kommen til Enden af den og ikke længer havde noget Holdepunkt, snublede hun, men saa greb hun med sine smaa Hænder fat i Enden af den vældige Stige, rejste sig igen, omgik Forbjærget, saa paa René-Jean og Tykke Alain og lo.

III.

I det samme hævede René-Jean, tilfreds med Resultatet af sine lagttagelser, Hovedet og sagde: „Det er en

Hun“. Georgettes Latter smittede René-Jean, og hans Latter smittede igen Tykke Alain. Georgette sluttede sig nu til sine Brødre, og de dannede siddende paa Gulvet en lille selskabelig Forening. Men Bænkebideren var borte; den havde benyttet sig af Georgettes Latter til at kravle ned i et Hul i Gulvet. Men der kom andre interessante Ting i Stedet for den. Der var nu først Svalerne. De havde rimeligvis deres Reder under Tagskægget, de fløj tæt hen til Vinduet, en Smule forskrækkede over Børnene, beskrev store Kredse i Luften og udstødte deres blide Skrig. Det fik Børnene til at se op, og Bænkebideren var glemt. Georgette pegede paa Svalerne og sagde: „Pipip“. René-Jean rettede hende: „De hedder ikke Pipip; de hedder Fugle“. — „Pipip“, sagde Georgette, og saa saa de alle tre paa Svalerne. Saa kom der en Bi ind. Den gjorde stort Spetakel, summede højt og saa ud, som om den vilde sige; „Her er jeg; jeg har været ude at se til Roserne, nu vil jeg se til Børnene. Hvad gaar her for sig?“ Saa længe Bien var der havde de tre Børn ikke Øjnene fra den. Den undersøgte hele Biblioteket, ransagede Krogene og fløj med en Mine, som om den var hjemme i sin Kube, summede fra Skab til Skab og saa paa Bogtitlerne, som om den havde Forstand paa dem. Saa fløj den bort igen. „Den flyver hjem“, sagde René-Jean. — „Det er et Dyr“, sagde Tykke Alain. — „Nej“, sagde René-Jean, „det er en Flue“. — „Lue“, sagde Georgette. Tykke Alain, som lige havde fundet et Stykke Sejlgarn med Knude paa Enden, tog den anden Ende af det imellem Tommel- og Pegefingern og snoede det rundt, hvilken Virksomhed han fulgte med stor Opmærksomhed. Georgette, der nu igen optraadte som firbenet og kravlede om paa Gulvet paa Lykke og Fromme, havde opdaget en ærværdig gammel Lænestol med mølædt Betræk, som Krølhaarene paa flere Steder stak ud af. Den standsede hun ved. Hun udvidede Hullerne og trak sindig Krølhaarene ud. Pludselig løftede hun en Finger og sagde: „Hør!“ De to Brødre vendte Hovederne. Der hørtes en utydelig Larm uden for; det var rimeligvis Soldaterne, der foretog en eller anden Manøvre ovre i Skoven; Heste vrinskede, Trommer hvirvlede, Karrer rumlede, Kæ-

der tørnede imod hverandre, der lød Trompetsignaler, en Mængde forvirrede Lyde blandede sig til en Slags vild Harmoni. Børnene lyttede henrykt til, „Det er Vorherre, der gør saadan“, sagde René-Jean.

IV,

Larmen hørte op. René-Jean var falden i Tanker. Det er ikke godt at vide, hvorledes Tankerne knytter sig sammen i saadan en lille Hjærne. Tanken om Vorherre blandede sig med Tanken om Bøn, foldede Hænder og et kærligt Smil, han tidligere havde set, men som han ikke længer saa. „Mo'r!“ hviskede han. „Mo'r!“ sagde Tykke Alain. „Mo!“ sagde Georgette. Saa gav René-Jean sig til at hoppe, og da Tykke Alain saa det, hoppede han ogsaa. Tykke-Alain gjorde alle René-Jeans Bevægelser og Fagter efter. Georgette gjorde det ikke saa meget. Naar man er tre Aar, efteraber man den, der er fire; naar man er tyve Maaneder, har man endnu en vis Selvstændighed. Lidt efter smittede Eksemplet hende dog, og hun prøvede paa at gøre som Brødrene; de tre smaa Par Ben dansede, løb og vaklede om i Støvet paa det gamle bonede Egetræs Gulv. Pludselig hævede René-Jean, der var kommen hen i Nærheden af et Vindue, Hovedet, saa dukkede han det igen og flygtede hen bag Vinduespillen. Han havde faaet Øje paa en, der saa paa ham. Det var en Soldat, der havde benyttet sig af Vaabenstilstanden og maaske overskredet den lidt, idet han havde vovet sig helt hen til Randen af Kløften, hvorfra man kunde se ind i Biblioteket. Da Tykke Alain saa René-Jean flygte, flygtede han ogsaa; han trykkede sig op ad ham, og Georgette gemte sig bag ved dem. De blev staaende ganske tavse uden at røre sig, Georgette med Fingeren i Munden. En liden Stund efter dristede René-Jean sig til at stikke Hovedet frem; Soldaten var der endnu, og René-Jean trak hurtig Hovedet til sig igen; ingen af dem turde trække Vejret. Saaledes stod de en rum Tid. Til sidst blev Georgette ked af det; hun tog Mod til sig og kigede ud.

Soldaten var borte. Saa gav de sig igen til at løbe omkring og lege.

Skønt Tykke Alain væsentlig var René-Jeans Beundrer og Efteraber, havde han dog noget for sig selv, det var Evnen til at gøre Fund og Opdagelser. Hans Søskende saa ham pludselig tumle omkring ude af sig selv af Henrykkelse, trækkende en lille firhjulet Vogn, som han havde fundet, Gud maa hvide hvor. Denne Dukkevogn havde ligget glemt der i Støvet i Aarevis. Det er ikke umuligt, at Gauvain havde leget med den som Barn. Tykke Alain havde af Sejlgarnet lavet sig en Pisk, som han knaldede med. Han var meget stolt af sit Fund, men han fik ikke Lov til at beholde det for sig selv, René-Jean vilde være Hest, og Georgette vilde sidde i Vognen. Hun prøvede paa at sidde op, René-Jean spændte sig for, Tykke Alain var Kusk. Men han var en daarlig Kusk, Hesten maatte lære ham, hvordan han skulde bære sig ad. „Du skal sige Hyp“, sagde René-Jean. „Hyp“, sagde Tykke Alain. Saa væltede Vognen, Georgette trillede ud af den og skreg, saa hun fik Lyst til at græde. „Du er for stor“, sagde René-Jean. — „Je' e, dor“, sagde Georgette, og det trøstede hende.

Karnissen under Vinduerne var meget bred. Støvet fra Plateauet havde dynget sig op paa den, Regnen havde forvandlet dette Støv til Jord, Vinden havde saaet Frø deri, og hvor lidt Jord der end var, havde en Brombærbusk set sit Snit til at slaa Rod. Den var fuld af Bær, og en Gren var vokset ind igennem et af Vinduerne og hang næsten helt ned til Gulvet. Efter først at have opdaget Sejlgarnet og derefter Vognen, opdagede Tykke Alain nu Brombærbusken. Han gik hen til den, plukkede et Bær og spiste det. „Jeg er sulten“, sagde René-Jean. Georgette galoperede der hen paa alle fire. De plyndrede Grenen og spiste alle Bærrene; de blev helt overstadige og smurte sig til med Saften, saa de blev helt røde. De lo af fuld Hals. Af og til stak de sig i Fingrene; man faar ikke noget for ingenting. Georgette rakte Haanden frem; der var en lille Draabe Blod paa den ene Finger; hun pegede paa Brombærbusken og sagde: „Dikker“. Tykke Alain, som ogsaa havde stukket sig, saa mis-

troisk paa Buskén og sagde: „Det er et Dyr“. — „Nej“, sagde René-Jean, „det er en Kæp“. — „En Kæp“, sagde Tykke Alain, „den er styg“. Georgette havde ogsaa denne Gang mest Lyst til at græde, men hun gav sig til at le.

V.

Imidlertid havde René-Jean, som muligvis var skinsyg paa sin yngre Broder for de Fund, han havde gjort, fattet en stor Plan. Alt imedens han plukkede Bær og stak sig i Fingrene, havde hans Blik jævnligen dvælet ved Pulten, der stod midt i Salen ligesom et Monument. Det var paa den, den navnkundige Bog St. Bartholomæus laa. Det var virkelig en prægtig og mindeværdig Bog. Den var udgivet i Köln af den berømte Udgiver af Bibelen fra 1682, Bloeuw, paa Latin kaldet Coesius; den var trykt paa det smukke arabiske Papir, der er lavet af Silke og Bomuld, og som bestandig holder sig hvidt; den var indbunden i Gyldenlæder, og Spænderne var af Sølv; Forsatsbladene var af det Pergament, som Pergamenthandlerne i Paris maatte aflægge Ed paa kun at købe i St. Mathurin-Salen „og ingen andre Steder“. Bogen var fuld af Træsnit, Kobberstik og Kort over mange Lande. Foran i den var der en Protest fra Bogtrykkerne, Papirhandlerne og Boghandlerne imod Forordningen af 1635, der lagde Skat paa „Huder, Ligkister, Klove, Saltvandsfisk og Papir,“ og paa Bagsiden af Titelbladet var der en Tilegnelse til Grypherne. Det var kort sagt en stor Sjældenhed. Smuk var Bogen, det var derfor, René-Jean saa' saa meget paa den. Et stort Kobberstik forestillende St. Bartholomæus med sin Hud paa Armen vendte op og kunde ses nede fra. Da alle Bærrene var spiste, stirrede René-Jean paa det med et Blik, der lyste af skrækkelig Kærlighed, og Georgette, der fulgte sin Broders Blik med Øjnene, fik ogsaa Kig paa Kobberstikket og sagde: „Biller“. Dette Ord syntes at bestemme René-Jean. Han foretog sig til Tykke Alains Forbavselse noget overordentligt. I en Krog af Biblioteket stod der en stor Egetræs Stol. René-Jean gik hen til den og slæbte den ganske alene hen til

Pulten. Saa stod han op paa den og lagde begge Hænder paa Bogen. Da han var naaet saa vidt, følte han Trang til at være højmodig; han tog fat i et Hjørne af „Billet“ og rev det over; den venstre Side af den gamle apokryfe Evangelist med det ene Øje og et Stykke af Glorien blev siddende i Bogen, den anden med hele Huden gav han Georgette. „Momon“, sagde hun. Det betegnede i hendes Mund noget, der lignede et Menneske, men ikke var det. „Mig med!“ raabte Tykke Alain. Det gaar med det første Blad, man river ud, som med den første Blodsdraabe, man udgyder; den er afgørende for Blodbadet. René-Jean vendte Bladet. Efter Helgenen kom hans Kommentator Pantænus. René-Jean gav Tykke Alain Pantænus. Imidlertid havde Georgette revet det store Stykke, hun havde faaet, i to mindre, og dem havde hun igen revet i fire. Efter at være bleven flaaet i Armenien blev St. Bartholomæus nu parteret i Bretagne.

VI

Da Parteringen var besørget, rakte Georgette Haanden ud og sagde: „Mer“. Efter Helgenen og hans Kommentator kom der nogle barske Portrætter af hans Fortolkere; den første af dem var Gavantus; René-Jean rev Gavantus ud og gav Georgette ham. Alle St. Bartholomæus' Fortolkere gik samme Vej. Det er opløftende at give; René-Jean beholdt ingenting selv. Tykke Alain og Georgette saa' beundrende paa ham, det var ham nok. Tykke Alain fik Papirhandlernes Protest, Georgette fik Tilegnelsen til Grypherne. Kortene uddelte René-Jean ogsaa. Han gav Tykke Alain Æthiopien og Georgette Lykaonien. Da det var gjort, kastede han Bogen paa Gulvet. Det var et skrækkeligt Øjeblik. Tykke Alain saa' med en med Rædsel blandet Begejstring René-Jean rynke Panden, stramme Knæhaserne, knytte Hænderne og skubbe det svære Kvarthind ned af Pulten. Den store Bog laa et Øjeblik og vaklede og faldt saa ynkkelig ned paa Gulvet, brækket, skrabet, revet ud af Bindet. Heldigvis ramte den ingen af dem. Som alle store Bedrifter gjorde denne stort Spektakel og hvirvlede en

Mængde Støv op. Da han havde faaet Bugt med Bogen, kravlede René-Jean ned af Stolen. Der blev et Øjeblik Stilhed, Sejren har ogsaa sin Rædsel. De tre Børn tog hinanden i Haanden og betragtede paa Afstand den store, ilde medhandlede Bog. Efter at have staaet saaledes en Stund gik Tykke Alain energisk hen og sparkede til den. Ødelæggelseslysten var vakt. René-Jean sparkede ogsaa til den og Georgette med, hvilket havde til Følge, at hun faldt, men i siddende Stilling; det benyttede hun sig af til at kaste sig over den; al Respekt forsvandt; René-Jean og Tykke Alain kastede sig ogsaa over den, og henrykte, helt ude af sig selv, rev de triumferende og skaanselsløst Kobberstikkene i Stumper og Stykker, flaaede Bladene, trak Bogmærkerne ud, flaaede Bindet, rev Gyldenlæderet af, kort sagt ødelagde den gamle værgeløse Evangelist paa alle mulige Maader, med Hænder, Fødder, Tænder, Negle, leende, røde i Hovederne af Anstrængelse. De gjorde det af med Armenien, Judæa, Benevent, det var en fuldstændig Ødelæggelse, og de var i den Grad optagne af den, at en Mus løb forbi dem, uden at de mærkede det. Timerne gik under dette Arbejde, men de blev færdige med det; der var ingen Ting igen af St. Bartholomæus. Da det var besørget, rejste René-Jean sig, tog et Overblik over det med Papir bestrøede Gulv og klappede i Hænderne. Georgette tog et Blad op fra Gulvet, rejste sig, stillede sig ved et af Vinduerne, hvis Karm hun naaede til med Hagen, og gav sig til at rive Bladet i ganske smaa Stumper, som hun smed ud af Vinduet. Da René-Jean og Tykke Alain saa' det, fulgte de hendes Eksempel; næsten hele den gamle Bog bortførtes af Vinden, sønderreven af disse smaa, rasende, ivrige Fingre. Georgette saa' tankefuld efter de hvide Papirstumper, medens de fløj af Sted og sagde: „Sommerfugle“.

VII

† Saaledes omkom St. Bartholomæus for anden Gang, efter allerede Anno 49 efter Kristi Fødsel at have lidt sit første Martyrium. Imidlertid blev det Aften, Varmen tog til, der

laa Søvn i Luften. Georgettes Øjne blev tunge, René-Jean gik hen til sin Vugge, tog Halmsækken, der gjorde Tjeneste som Madrats, ud af den, slæbte den hen til Vinduet, kastede sig paa den, saa lang han var, og sagde: „Lad os lægge os“. Tykke Alain lagde sit Hoved paa René-Jean, Georgette sit paa Tykke Alain, og de tre smaa Misdædere sov ind. Solen var ved at gaa ned: en lun Vind bølgede ind gennem de aabne Vinduer, svanger med Duft af vilde Blomster; Svalerne tittede ind, som for at se, om Børnene sov godt; alt var Stilhed og Harmoni. Pludselig afbrødes den dybe Ro af et Brag fra Skoven; det var et Kanonskud; Ekkoet bemægtigede sig Lyden og forstærkede den. Georgette vaagnede. Hun løftede Hovedet lidt, hævede sin lille Finger, lyttede og sagde: „Bum!“ Larmen hørte op, alt blev stille igen, og Georgette lagde atter sit Hoved til Hvile paa Tykke Alain og faldt i Søvn.

TREDJE BOG.

Moderen.

I.

Den Dag havde Moderen, som vi saa vanke om næsten paa Lykke og Fromme, gaaet hele Dagen. Det gjorde hun for øvrigt hver Dag, hun gik bestandig, standsede aldrig, thi den Søvn, hun overvældet af Træthed fik i den første den bedste Krog, gav hende ikke mere Hvile end den Føde, hun fik hist og her ligesom Fuglene, gav hende Næring. Hun spiste og sov netop saa meget, som der behøvedes, for at hun ikke skulde segne død om. Hun havde tilbragt den sidste Nat i en forladt Lade, hvor hun havde sovet nogle Timer; saa var hun staaet op midt om Natten og havde givet sig paa Vej igen for at kunne gaa saa langt som muligt, før den stærke Varme kom. Hun fulgte, saa godt hun kunde, den lige Vej, som Bonden havde anvist hende, gik saa vidt muligt stadig mod Vest. Kom man i Nærheden af hende, kunde man høre hende uophørlig mumle: „La Tourgue“. Med Undtagelse af Børnenes Navne huskede hun knapt flere Ord. Hun var tidlig, før Daggry, kommen til en Landsby. Alt var endnu hyllet i Mørke, men alligevel stod nogle Døre paa Klem, og nysgerrige Ansigter kiggede ud af Vinduerne; der var et Røre som i en Bikube, man har forstyrret. Det kom af en Vognrummel og Skramlen af Jærn, man havde hørt. Paa Pladsen foran Kirken stod der en opskræmmede Hob og stirrede op paa noget, der fra Toppen af en Bakke kom ned imod Landsbyen. Det var en firehjulet Vogn, der blev trukket af fem Heste, som var spændt for med Kæder. Paa Vognen skelnede man noget, der saa ud som en Bunke lange Bjælker, med en uformelig Genstand i Midten.

Det hele var dækket af en stor Presenning, der lignede et Ligklæde. Foran Vognen red ti Mand og bagefter den andre ti; de havde trekantede Hatte paa, og over deres Skuldre glimtede noget, der saa ud som Spidserne af dragne Sabler. Hele dette langsomt fremrykkende Optog tegnede sig skarpt og sort imod Horisonten. Bagved brød Morgenens blege Skær frem. Det drog ind i Landsbyen og hen ad Pladsen til. Det var blevet lidt lyst, medens Vognen rullede ned ad Bakken, og man kunde nu tydelig skelne Rytterne; det var Gendarmer. Den stakkels Moder nærmede sig Hoben samtidig med, at Vognen og Gendarmene naaede Pladsen. Bønderne vekslede hviskende Spørgsmaal og Svar. „Hvad er det for noget?“ — „Det er Guillotinen.“ — „Hvor kommer den fra?“ — „Fra Fougères“. — „Hvor skal den hen?“ — „Det ved jeg ikke; de siger, den skal til et Slot i Nærheden af Parigné“. — „Ved Parigné?“ — Ja, lad dem køre, hvor hen de vil med den, naar de blot ikke bliver her“. Den store Vogn rumlede over Pladsen og ud af Landsbyen. Et Kvarters Tid efter saa Bønderne, der var bleven staaende som forstenede, det skumle Optog komme til Syne paa Bakken paa den anden Side af Byen. Hjulsporene fik de store Hjul til at skumple, Forspandskæderne raslede i Morgenvinden, Sablerne blinkede i den opgaaende Sol. Saa drejede Vejen af, og alt forsvandt.

II.

Moderen havde set denne skumle Vogn rulle forbi, men havde ikke forstaaet og heller ikke søgt at komme til at forstaa, hvad det var; hun havde stadig et helt andet Syn for sine Øjne: sine tre Børn. Hun gik videre gennem Fougères-Skoven, og efter at have vandret en Stund fik hun Øje paa et Klokketaarn og nogle Tage. Det var en af Landsbyerne i Udkanten af Skoven. Hun gik hen paa Torvet, hvor Raadhuset var. I denne Landsby, hvor Republikanerne havde en Vagtpost, var der ogsaa Angst og Røre. En Flok Bønder trængte sig sammen foran Trappen op til Raadhuset. Øverst paa Trappen saas en Mand,

der var eskorteret af Soldater og holdt en stor Plakat udfoldet i Haanden. Til højre for ham stod der en Trommeslager, til venstre en Plakatsmører med Klisterbøtte og Pensel. Paa Balkonen over Raadhusets Dør stod Sognefogden, bondeklædt, men med det trefarvede Skærf om Livet. Manden med Plakaten i Haanden var en offentlig Udraaber. I det samme Michelle Flécharde var naaet derhen, havde han udfoldet Plakaten og begyndte at læse den op. „Den franske Republik, én og udelelig“, raabte han med høj Røst. Trommeslageren slog en Hvirvel; der gik som en Bølge gennem Hoben. Nogle tog Huerne af, andre trykkede Hattene fastere ned over Panden. Paa den Tid og i den Egn kunde man af Hovedbedækningen se, hvilket Parti Folk tilhørte: Hattene var Royalister, Huerne Republikanere. Omsider holdt den forvirrede Mumlen op, man hørte efter. Udraaberen læste: „I Henhold til de Ordre, der er os givne, og den Fuldmagt, der er overdraget os, Velfærdskomitéens Udsendinge . . .“ Trommeslageren slog en ny Hvirvel. Udraaberen vedblev: „ . . . og i Kraft af Nationalkonventets Dekret, der stiller Oprørere grebne med Vaaben i Haand uden for Loven og sætter Dødsstraf for hver den, der yder dem Tilflugt eller hjælper dem til at flygte, i Henhold til Loven af 30. April Paragaf 17, som giver Konventets Udsendinge og deres Hjælpere fuld Magt og Myndighed over for Oprørerne, stilles følgende Personer uden for Loven“. Hele Flokken spidsede Øren. Udraaberen raabte med Tordenrøst: „Røveren Lantenac“. — „Det er Naadigherren“, mumlede en Bonde. — „Det er Naadigherren“, hviskedes der gennem hele Flokken, — „Røveren Lantenac, forhenværende Marquis“, begyndte Udraaberen igen, og nu fulgte Navnene paa alle de nitten Mand i La Tourgue, hvorpaa Trommeslageren atter slog en Hvirvel. „De ovennævnte“, vedblev Udraaberen. „skal, hvor som helst de gribes, øjeblikkelig henrettes, saa snart deres Identitet er godtgjort“. Der blev Uro i Flokken. „Hvo som yder dem Tilflugt“, vedblev Udraaberen, „eller hjælper dem til at flygte, vil blive stillet for en Krigsret og henrettet. Undertegnet . . .“ Der blev dødsstille . . . „Undertegnet Velfærdskomitéens Udsending Cimourdain“. — — „Det er en Præst“, sagde en Bonde. — „Ja, han var

Præst i Parigné“, sagde en anden. Sognefogeden paa Balkonen tog Hatten af og raabte: „Republiken leve!“ En Trommehvirvel tilkendegav, at Udraaberen ikke var færdig. Han vinkede og vedblev: „Giv Agt, der er et Par Linier endnu, der er undertegnede af Chefen for Kysthærens Expeditionskolonne Gauvain“. — „Hør!“ raabte Hoben. — „Under Dødsstraf...“ læste Udraaberen. Alle tav. „...forbydes det i Henhold til ovenstaaende at yde de nitten ovennævnte Oprørere nogen som helst Hjælp eller Bistand. De er for Tiden omringede og indespærrede i La Tourgue“. — „Hvad?“ var der en som sagde. Det var en Kvinde. Det var Moderen.

III.

Michelle Fléchard havde blandet sig imellem Mængden. Hun havde ikke hørt efter, men man kan høre uden at høre efter. Hun havde opfattet Ordene La Tourgue. „Hvad?“ gentog hun; „La Tourgue?“ Man saa paa hende; hun var pjaltet og saa forstyrret ud. „Hun ser ud til at være en Stratenrøverkvind“, var der nogle, som sagde. En Bondekone, som bar paa en Kurv med Boghvedekager, gik hen til hende og hviskede: „Ti stille!“ Michelle Fléchard saa sløvt paa hende. Nu forstod hun igen ingen Ting. Navnet La Tourgue havde virket paa hende som et Lyn, nu var det mørkt igen. Havde hun ikke Lov til at spørge sig for? Hvorfor saa de saadan paa hende.

Imidlertid havde Trommeslageren slaaet en sidste Hvirvel, Plakatsmøreren havde sat Plakaten op, Sognefogeden var gaaet ind paa Raadhuset, Udraaberen var draget videre ad en anden Landsby til, og Hoben spredtes. En lille Flok blev staaende foran Plakaten; der var Bønder og Borgere, det vil sige hvide og blaa; de drøftede Navnene paa dem, der var bleven stillet uden for Loven. „Det er lige meget“, sagde en Bonde, „nitten er kun nitten; der er nok endda dem foruden“; den ene nævnede en af Vendéeførerne, den anden en anden: der blev nævnet mange Navne. „I er nogle Fæhoveder“, sagde en gammel barsk hvidhaaret Mand; „har de Lantenac, har de det hele“. --

„De har ham ikke endnu“, mumlede en ung Mand. — „Naar Lantenac er tagen, har de taget Sjælen. Naar Lantenac er død, er Vendéen dræbt“. — „Hvem er da den Lantenac?“ spurgte en Borger. — „Det er en forhen-værende Adelsmand“, svarede en. — „Det er en, som skyder Kvinder“, sagde en anden. Michelle Fléchard hørte det og sagde: „Det er sandt“. Man vendte sig om imod hende. „Han har ladet mig skyde“, tilføjede hun. Det var sære Ord; det var jo, som naar et levende Menneske erklærer sig for død. Man begyndte at se nærmere paa hende, men indskrænkede sig dog til at skæve. Hun saa virkelig uhyggelig ud, rystende over hele Kroppen, forvirret, saa angst, at hun gjorde andre angst. Bønder tager jo imidlertid mere grovt paa Tingene. „Hun er maaske Spion“, brummede en af dem. — „Ti dog stille og gaa jer Vej“, sagde den gode Kone, der allerede en Gang havde talt til hende. — „Jeg gør ikke noget ondt“, svarede Michelle Fléchard; „jeg søger efter mine Børn“. Konen saa paa dem, der saa paa Michelle Fléchard, blinkede og gjorde et Tegn med Fingeren op til Panden. „Hun er ikke rigtig i Hovedet“, sagde hun. Derpaa tog hun hende til Side og gav hende en Boghvedekage. Michelle bed, uden at takke, graadigt af Kagen. „Ja, hun æder jo som et Dyr“, sagde Bønderne; hun er taabelig“. Saa gik de hver til sit. Da Michelle var færdig med Boghvedekagen, sagde hun: „Saa, nu har jeg spist. Hvor er saa La Tourgue?“ — „Saa, nu begynder det igen!“ sagde Bondekonen. — „Jeg maa til La Tourgue. Sig mig, hvad Vej jeg skal gaa“. — „Aldrig“, sagde Bondekonen. „Det skulde vel være, for at I kunde lade Jer slaa ihjel. Jeg ved det for Resten heller ikke. Herre Gud, saa I er alt-saa virkelig forrykt? Hør, stakkels Kone, I ser ud til at være træt. Vil I gaa hjem med mig og hvile Jer?“ — „Jeg hviler mig ikke“, sagde Moderen. — „Hendes Fødder sidder i det blodige Kød“, mumlede Bondekonen. — „Jeg siger Jer jo, at man har stjålet mine Børn fra mig“, sagde Michelle Fléchard, „en lille Pige og to Dreng. Den ældste hedder René-Jean, den anden hedder Tykke-Alain, og Pigen hedder Georgette. Min Mand er død, de har slaaet ham ihjel. I ser ud til at være en god Kone. Sig

mig, hvad Vej jeg skal gaa. Jeg er ikke forrykt, jeg er blot Moder. Jeg har mistet mine Børn, jeg søger efter dem, det er det hele. Jeg skal til La Tourgue. Jeg er ingen Tyvekvind. I kan nok se paa mig, at det er sandt, hvad jeg siger. Man burde hjælpe mig til at finde mine Børn. Jeg er ikke her fra Egnen. Jeg er bleven skudt, men jeg ved ikke, hvor det var“. Bondekonen rystede paa Hovedet og sagde: „Hør, saadant noget, som ingen forstaar, maa man ikke sige i Revolutionstider. I kan blive arresteret for det“. — „Ja, men La Tourgue!“ raabte Moderen; jeg beder og besværger Jer for Jesu og den hellige Guds Moders Skyld, sig mig, hvad Vej jeg skal gaa til La Tourgue!“ Nu blev Bondekonen vred. „Jeg ved det ikke“, sagde hun, „og vidste jeg det, sagde jeg det alligevel ikke. Det er et fælt Sted. Der gaar man ikke hen“. — „Jeg gaar alligevel der hen“, sagde Moderen og gav sig paa Vej. Bondekonen saa efter hende og brummede: „Hun maa nu alligevel have noget at spise“. Hun løb efter hende og stak hende en Boghvedekage i Haanden. „Der har I noget at spise til Aften“. Michelle Fléchard tog Boghvedekagen uden at svare, hun vendte ikke en Gang Hovedet, men blev ved at gaa. Hun gik ud af Landsbyen. Da hun naaede de sidste Huse, mødte hun tre pjaltede og barbenede Smaabørn. „Der er to Piger og en Dreng“, sagde hun. Da hun saa, at de stirrede graadigt paa Brødet, gav hun dem det. Børnene tog det og blev bange for hende. Saa gik hun ind i Skoven.

IV.

Samme Dag, før Daggry, var der i Skoven, paa Vejen mellem Javené og Lécousse hændet følgende:

Alle Veje der i Egnen er Hulveje, og særlig er Vejen fra Javené til Parigné over Lécousse meget dyb, det er snarere en Kløft end en Vej. Den er paa begge Sider ligesom indmuret imellem Hække. Man kan ikke tænke sig noget Sted, der bedre egner sig til et Baghold. Den Morgen var der, en Times Tid førend Michelle Fléchard

paa et andet Punkt af Skoven kom til Landsbyen, hvor hun saa den uhyggelige Vogn, der eskorteredes af Gendarmen, samlet en Flok Mænd i Skoven, som Vejen fra Javené skærer igennem tæt ved Broen over Couesnan, samlet en Flok Mænd, som Krattet helt skjulte. Det var Bønder, alle klædte i Skindkøfter som dem, Kongerne af Bretagne bar i det attende. De var bevæbnede, nogle med Geværer, andre med Øxer. De med Øxerne havde i en Rydning antændt et Baal, de, der havde Geværer, havde samlet sig paa begge Sider af Vejen. Det var tydeligt, at de ventede; alle havde Fingeren paa Aftrækkeren, og Løbene stak ud imellem Grenene. De var paa deres Post. Alle Geværerne sigtede paa Vejen. I Morgengryet talte de sagte sammen. „Er du vis derpaa?“ — „Ja, de siger det“. — „Og den kommer her forbi“. — „Ja, den er her paa Egnen“. — „Den maa ikke slippe herfra“. — „Nej, vi brænder den“. — „Vi er hele tre Landsbyer samlede for den Sags Skyld“. — „Ja, men Eskorten?“ — „Den slaar vi ihjel“. — „Men kommer den nu ogsaa virkelig denne Vej?“ — „Ja, det siger de“. — „Saa kommer den altsaa fra Vitré?“ — „Ja, hvorfor ikke?“ — „Ja, men, der var nogen, som sagde, at den kom fra Fougères“. — „Enten den kommer fra Fougères eller fra Vitré, kommer den fra den skindbarlige Satan“. — „Ja, det er en vis Vej“. — „Og stoppes maa den“. — „Ja vel“. — „Det er altsaa Parigné, den skal til?“ — „Ja, det er det vel“. — „Der kommer den ikke til“. — „Nej“. — „Nej, nej!“ — „Giv Agt“. — Det var virkelig hensigtsmæssigt at tie stille, thi det begyndte at lysne lidt. Pludselig holdt Mændene, der laa i Baghold, Vejret, de hørte Rumlen af Hjul og Hovslag af Heste. De kiggede ud imellem Grenene og skimtede utydelig ude paa Vejen en lang Vogn, der eskorteredes af Ryttere, og som der laa noget paa. Vognen kom hen imod dem. „Der har vi den“, sagde han, der syntes at være Flokkens Anfører. — „Ja“, sagde en af dem, der holdt Udkig, „og der er Eskorte med“. — „Hvor stor er Eskorten?“ — „Tolv Mand“. — „Det hed sig, at der var tyve“. — „Tolv eller tyve, det kommer ud paa ét, vi slaar dem ihjel“. — „Lad os vente, til de er lige ved os“. Lidt

efter kom Vognen og Eskorten til Syne ved en Omdrejning af Vejen. „Kongen leve!“ raabte Bøndernes Anfører. Der blev affyret hundrede Geværskud paa én Gang. Da Røgen havde spredt sig, var Eskorten ogsaa spredt. Syv Mand var faldne, fem var flygtede. Bønderne løb hen til Vognen. „Det er ikke Guillotinen“, sagde Anføreren, „det er en Stige“. Det var virkelig en lang Stige, der laa paa Vognen. Hestene var saarede, Kusken dræbt. „Det er lige meget“, sagde Anføreren, „en Stige under Eskorte er mistænkelig. Den kørte ad Parignékanten til. Den skulde bruges til at storme La Tourgue med, det kan I stole paa“. — „Lad os brænde den“, raabte Bønderne, og saa brændte de Stigen. Den uhyggelige Vogn, de ventede paa, kørte en anden Vej, og var allerede flere Mil derfra, i den Landsby, hvor Michelle Fléchard saa den ved Solopgang.

V.

Da Michelle Fléchard skiltes fra de tre Børn, hun havde givet sit Brød, gik hun paa Lykke og Fromme videre igennem Skoven. Da man ikke vilde sige hende, hvad Vej hun skulde gaa, maatte hun jo se at finde den selv. Af og til satte hun sig ned, rejste sig og satte sig ned igen. Hun følte den uhyggelige Træthed, der begynder i Musklerne og saa gaar over i Knoglerne, Slavens Træthed. Hun var jo ogsaa en Slave, sine Børns Slave; hun maatte finde dem; hvert Minut kunde styrte dem i Undergang; den, der har en saadan Pligt paa sig, har ingen Ret, hun havde ikke Lov til at puste ud, men meget træt var hun. Naar man er saa træt, har ét Skridt til noget at betyde. Kan man gøre det? Hun havde gaaet fra om Morgenens, hun var ikke kommen til nogen Landsby, ikke engang til noget Hus. Først var hun kommen ind paa den rigtige Vej, saa paa en forkert, og til sidst forvildede hun sig ind paa en Mængde Stier, der alle lignede hverandre. Nærmere hun sig Maalet? Var hendes Lidelser snart til Ende, thi det var Lidelsernes Vej, hun vandrede, og hun følte det sidste Stadiums overvældende Træthed. Vilde hun

falde om paa Vejen og dø? Der kom et Øjeblik, hvor det syntes hende umuligt at naa videre. Solen gik ned, der var mørkt i Skoven, Stierne blev borte i Græsset, og hun vidste ikke, hvad der skulde blive af hende. Hun havde kun Gud at holde sig til. Hun gav sig til at raabe, men ingen svarede. Hun saa' sig om og fik Øje paa en Lysning imellem Grenene, hun gik hen ad den Kant, og pludselig var hun ude af Skoven. Der laa en snæver Dal for hende ligesom en Grøft, paa Bunden af hvilken der løb en klar Bæk imellem Stenene. Det gik op for hende, at hun var meget tørstig. Hun gik ned til Bækken, knælede ned og drak. Da hun nu en Gang laa paa Knæ, benyttede hun sig af Lejligheden til at bede. Da hun rejste sig, søgte hun at orientere sig. Hun gik over Bækken. Hinsides den lille Dal strakte der sig, saa langt Øjet naaede, et uhyre Plateau, bevoxet med lavt Krat. Det skraanede op fra Bækken og naaede helt ud til Horisonten. Skoven var øde, dette Plateau var en Ørken. I Skoven kunde man bag hvert Træ møde en eller anden; paa Plateauet var der, saa langt Øjet rakte, intet at se. Nogle Fugle, der saa ud, som om de flygtede, fløj om mellem Lyngen. Over for dette umaadelige Øde faldt hun uvilkaarlig paa Knæ, og ude af sig selv raabte hun ud i Ensomheden: „Er her nogen?“ Hun ventede paa Svar, og Svaret kom. Der lød ude fra Horisonten en dump Lyd, som Ekkøet gentog atter og atter: det lød som et Tordenskrald, men det var et Kanonskud, og Moderen syntes, det svarede paa hendes Spørgsmaal, og at det svarede: Ja. Saa blev der stille. Moderen rejste sig med nyt Haab. Der var nogen. Det bares hende for, som hun nu havde nogen at tale med. Hun havde drukket, og hun havde bedet; Kræfterne vendte tilbage, hun begyndte at stige op paa Plateauet i den Retning, hvorfra hun havde hørt den fjærne Lyd. Pludselig saa hun et Taarn hæve sig helt ude i Horisonten. Det stod ganske ene i det vilde Landskab; en Straale af den synkende Sol farvede det rødt. Det var over en Mil borte. Bag ved Taarnet tabte en stor, grøn Masse sig i Taagen; det var Fougères-Skoven. Dette Taarn viste sig for hende paa det samme Punkt i

Horisonten, hvorfra den Lyd var kommen, som hun havde taget for et Svar. Var det Taarnet, der havde svaret?

Michelle Fléchard var naaet op paa Plateauet; nu havde hun kun Sletten tilbage. Hun gik frem imod Taarnet.

VI.

Øjeblikket var kommet, den ubøjelige holdt den ubønhørlige fast, Cimourdain havde Lantenac i sin Magt. Den gamle Royalist var fangen i sit Hi, han kunde aabenbart ikke undslippe, og Cimourdain vilde, at Marquien skulde halshugges hjemme hos sig selv, paa sin egen Grund; derfor havde han sendt Bud til Fougères efter Guillotinen, som vi saa' undervejs. At dræbe Lantenac var det samme som at dræbe Vendéopstanden, og at dræbe den var det samme som at frelse Frankrig. Cimourdain betænkte sig ikke; naar han havde en grum Pligt at opfylde, var han i sit Element. Marquien syntes fortabt, i den Henseende var Cimourdain rolig, men der var en anden Ting, som ængstede ham. Kampen vilde ganske sikkert blive frygtelig. Gauvain vilde lede den, maaske kaste sig ind i den, han var Kriger, det kunde ligne ham blindt at styrte sig ind i Striden. Sæt, at han blev dræbt! Gauvain! hans Barn! det eneste Væsen, han elskede her paa Jorden! Hidtil havde Gauvain haft Lykken med sig, men Lykken kan ogsaa blive træt. Det gøs i Cimourdain. Det var en sælsom Skæbne, der havde stillet ham imellem de to Gauvain'er, af hvilke han vilde have, at den ene skulde dø og den anden leve.

Kanonskuddet, der havde vækket Georgette og kaldt hendes Moder frem af Skovens Ensomhed, havde gjort mere end det. Enten det nu var tilfældigt eller forsætligt, havde Kuglen, skønt den kun skulde varsko de belejrede, ramt Jerngitteret, der stængede for det store Skydeskaar i Taarnets første Etage, og halvt revet det løs. De belejrede havde ikke Tid til at gøre det i Stand. De havde pralet. De havde i Virkeligheden kun meget lidt Ammunition, de befandt sig i en endnu farligere Stilling, end Belejrerne troede.

Havde de haft Krudt nok, vilde de have sprængt La Tourgue, Fjenderne og sig selv med i Luften, det var deres Drøm, men alle deres Forraad var udtømte. De havde knapt tredive Skud tilbage pr. Mand. De havde fuldt op af Muskedonnere, Geværer og Pistoler, men kun faa Patroner. De havde ladt alle deres Skydevaaben for stadig at kunne fyre, men hvor længe kunde de blive ved dermed? De maatte paa en Gang holde Ilden vedlige og spare paa den. Det var Vanskeligheden. Heldigvis — det var en bedrøvelig Trøst — vilde Kampen fortrinsvis blive et Haandmænge med blanke Vaaben, med Sabel og Dolk, man vilde mere komme til at brydes end til at skyde paa hverandre. Taarnets Indre syntes uindtageligt. I Stueetagen, hvor Brechen mundedede ud, spærrede den Vinkelbarrikade, Lantenac saa snildt havde ladet opføre, Adgangen. Bag ved den stod der et stort Bord, fuldt af ladte Skydevaaben, Sabler, Økser og Dolke. Ovenover var den runde Sal i første Etage, som kun en meget snæver Vindeltrappe førte op til. Her stod ogsaa et stort Bord fuldt af Vaaben, der var lige til at bruge; den fik sit Lys gennem det store Skydeskaar, hvis Gitter Kanonkuglen havde ødelagt. Fra den første Vindeltrappe op til den runde Sal i den anden Etage, hvor Jærndøren ind til Brobygningen var. Den kaldtes „Salen med Jærndøren“ eller „Spejlsalen“, fordi den var sælsomt udstafferet med en Mængde smaa Spejle, der uden Rammer var gjort fast paa den bare Væg med gamle rustne Søm. Værelserne oven over den igen kunde det ikke nytte at tænke paa at forsvare, saa i Spejlsalen maatte den sidste afgørende Kamp, før de blev nødt til at overgive sig, komme til at staa. Det gjaldt om at hindre Angriberne i at komme der op. Denne Sal fik ogsaa sit Lys gennem Skydeskaar, men der brændte alligevel en Fakkell. Imånus havde anbragt den der i en Jernring lige ved Siden af Enden af Svovltraaden. Han havde med forfærdelig Omhu tænkt paa alt. I Baggrunden af Salen i Stueetagen stod der paa et Bord, der hvilede paa Bukke, Mad og Drikke, store Fade med Ris, Grynævling, hakket Kød, Brød, kogt Frugt og Kruse med Æblemost. Man spiste og drak efter Behag.

Kanonskudet fik dem alle til at holde inde med, hvad

de havde for. Nu havde de kun en halv Time igen. Imānus holdt Udkig med Belejrerne oppe fra Toppen af Taarnet. Lantenac havde givet Ordre til, at ingen maatte skyde, før de kom. „De er halvfemte Tusind, saa det er ingen Nytte til at dræbe nogen af dem udenfor“, sagde han; „naar de er kommen inden for, er Ligheden genoprettet. Lighed og Broderskab“, tilføjede han leende. Det var en Aftale, at naar Fjenden begyndte at rykke frem, skulde Imānus underrette dem derom med et Trompetstød. De stod alle tavse bag Barrikaden eller paa Trappetrinene og ventede med den ene Haand paa Aftrækkeren og den anden paa Rosenkransen.

Stillingen var altsaa saaledes: Angriberne skulde trænge gennem en Breche, derpaa gennem en Barrikade og saa tage tre Sale med Storm, den ene efter den anden, kæmpe sig op ad to Vindeltrapper, Trin for Trin under en Regn af Kugler. De belejrede havde kun én Udsigt: Døden.

VII.

Gauvain var optagen af at ordne Angrebet. Han gav sine sidste Instrukser til Cimourdain, der, som Læseren mindes, ikke skulde tage Del i Kampen, men blot passe paa Plateauet, og til Guéchamp, der med Hovedstyrken skulde holde sig paa Post i Lejren i Skoven. Det var aftalt, at intet af Batterierne, hverken det i Skoven eller det paa Plateauet, skulde give Ild, med mindre der foretoges et Udfald eller et Forsøg paa at flygte. Gauvain forbeholdt sig selv Kommandoen over Stormkolonnen. Det gjorde Cimourdain angst.

Solen var lige gaaet ned.

Et Taarn paa aaben Mark er ligesom et Skib i rum Sø. Det maa angribes paa samme Maade. Det er snarere en Entring end en Storm, det gælder. Kanoner nytter ingen Ting. Hvad skulde det tjene til at skyde med Kanoner paa Mure paa femten Fods Tykkelse? Et Hul i Stykporten, den ene Part vil bryde igennem det, den anden søge at stoppe det; Øxer, Knive, Pistoler, Tænder og

knyttede Næver, saaledes gaar det til. Gauvain skønnede, at der ikke var noget andet Middel til at tage La Tourgue. Der gives ikke noget mere morderisk end et Haandmænge, hvor man ser hinanden ind i det hvide af Øjnene. Han kendte fra sin Barndom Taarnets frygtelige Indre. Han faldt i dybe Tanker. Imidlertid stod hans Næstkommanderende Guéchamp tæt ved ham og spejdede ud i Horisonten over ad Parigné til med en Kikkert for Øjnene. Pludselig udbrod han: „Naa endelig!“ Dette Udraab rev Gauvain ud af hans Grublerier. „Hvad er der, Guéchamp?“ sagde han. — „Der er de med Stigen“. — „Redningsstigen?“ — „Ja“. — „Hvad for noget? Har vi ikke den endnu?“ — „Nej, og jeg begyndte at blive bange. Ilbudet, som jeg havde sendt til Javené, var kommet tilbage“. — „Ja, det ved jeg“. — „Han meldte, at han i Tømrerværkstedet i Javené havde fundet en Stige af den ønskede Størrelse, at han havde ladet den lægge paa en Vogn og forlangt en Eskorte paa tolv Ryttere, samt at han havde set Vognen med Stigen og Eskorten begive sig paa Vej ad Parigné til. Derpaa var han redet her tilbage, alt hvad Remmer og Tøj kunde holde“. — „Ja, det har han jo meldt, og han tilføjede, at Vognen, der havde et godt Forspand og var kørt fra Javené henad Klokken to om Morgen, vilde være her før Solnedgang. Det ved jeg alt sammen. Og hvad saa?“ — „Ja, nu er Solen gaaet ned, og Vognen med Stigen er ikke kommen endnu“. — „Er det muligt? Men vi kommer alligevel til at angribe. Tiden er kommen. Tøver vi, vil de belejrede tro, at vi trækker os tilbage“. — „Vi kan godt angribe“. — „Ja, men vi maa have den Stige“. — „Ja vel“. — „Ja, men vi har den jo ikke“. — „Jo, vi har“. — „Hvad for noget?“ — „Det var det, der fik mig til at udbryde ‚Naa endelig‘. Vognen blev borte, saa tog jeg en Kikkert og holdt Udkig med Vejen fra Parigné til La Tourgue, og nu er jeg fornøjet. Der kommer den nede med Eskorten. Den kører ned ad Bakken. Se selv“. Gauvain tog Kikkerten og saa. „Ja, der er den. Det er ikke lyst nok til at se den tydelig, men Eskorten kan man se. Det forekommer mig blot, at den er større, end De sagde, Guéchamp“. — „Ja, det synes jeg ogsaa“. — „De er en Fjerdingvej

borte“, — „Ja, om et Kvarter er Stigen her“. — „Saa kan vi angribe“. — Det var ganske rigtig en Vogn, der kom, men det var ikke den, de ventede.

Da Gauvain vendte sig om, stod Sergent Radoub bag ved ham med nedslagne Øjne og gjorde Honnør. „Hvad er der, Sergent Radoub?“ — „Hr. Oberst, vi Mænd af Rødhuernes Bataillon vilde udbede os en Gunst“. — „Hvad er det for en Gunst? — „Vi vilde gjerne have Lov til at lade os slaa ihjel“. — „Ja saa!“ sagde Gauvain. — „Vil De være saa god at tillade os det?“ — Ja, men . . .“ — „Lige siden Affæren i Dol skaaner De os, Hr. Oberst. Vi er endnu stadig tolv“. — „Naa ja, hvad saa?“ — „Det ydmyger os“. — „I gør Tjeneste som Reserve“. — „Vi vil hellere være Avantgarde“. — „Men jeg har jer nødig for at sikre mig Sejren, naar det lider mod Enden med Kampen. Derfor sparer jeg paa jer“. — „Ja, alt for meget“. — „Ja, det er ligemeget, I er med i Kolonnen“. — „Ja bagest, men det er Parisernes Ret at gaa i Spidsen“. — „Jeg skal tænke paa det, Sergent Radoub“. — „Tænk paa det straks, Hr. Oberst. Her er en Lejlighed. Her bliver en ordentlig Lussing at give eller tage. Det bliver en haard Dyst. Den, der rører ved La Tourgue, brænder Fingrene. Vi udbeder som en Gunst at faa Lov til at være med“. Sergenten snoede sin Knevelsbart og vedblev saa med bevæget Stemme: „Og saa er der det, Hr. Oberst, ser De, at vore Smaafolk er der i det Taarn. Vi har vore Børn der inde, Bataillonens Børn, vore tre Unger. De Sataner der inde truer vore Børn. Om saa alt andet gaar hulter til bulter, vi vil ikke have, at der maa ske dem noget ondt. For lidt siden benyttede jeg mig af Vaabenhvilen og gik op paa Plateauet og kigede ind til dem gennem et Vindue; de er virkelig der inde, man kan se dem fra Randen af Kløften, jeg saa dem og gjorde dem forskrækkede, de søde Kræ. Mister de smaa Engle saa meget som et Haar paa deres velsignede Hoveder, sværger jeg, Sergent Radoub, ved alt, hvad der er helligt, at jeg holder mig til Vorherre desangaaende. Det er Bataillonens enstemmige Erklæring: enten vil vi frelse Børnene eller lade os slaa ihjel alle sammen. For Pokker, det har vi da Ret til, skulde jeg mene! Hver eneste en.

Det være sagt i al Ærbødighed“. Gauvain gav Radoub Haanden og sagde: „I er tapre Folk. I skal komme med i Angrebskolonnen, seks i Fortroppen for at bane os Vej, seks i Bagtroppen, for at ingen skal vige“. — „Er det stadig mig, der har Kommandoen over Bataillon?“ — „Ja“. — „Saa siger jeg saa mange Tak, Hr. Oberst, for saa gaar jeg til Fortroppen“. Radoub gjorde atter Honnør og traadte tilbage. Gauvain saa paa sit Ur, hviskede nogle Ord til Guéchamp, og Angrebskolonnen begyndte at stille sig op,

VIII.

Imidlertid gik Cimourdain, som endnu ikke havde indtaget sin Plads paa Plateauet, og som stod ved Siden af Gauvain, hen til en Trompeter. „Blæs“, sagde han. Trompeteren blæste, et andet Trompetstød oppe fra Taarnet svarede. Der veksledes endnu to Trompetstød. „Hvad skal det betyde?“ spurgte Gauvain Guéchamp, „hvad er det, Cimourdain vil?“ Cimourdain var gaaet hen til Taarnet med et hvidt Tørklæde i Haanden. „I Mænd i Taarnet“, raabte han, „kender I mig?“ Imānus svarede med høj Røst oppe fra Taarnet: „Ja“. — „Jeg er Republikens Udsending“. — „Du har været Præst i Parigné“. — „Jeg er Velfærdskomiteens Udsending“. — „Du er Præst“. — „Jeg er Lovens Repræsentant“. — „Du er en Renegat, er du“. — „Jeg er Revolutionens befuldmægtigede“. — „Du er den skinbarlige Satan“. — „Kender I mig?“ — „Vi forbander dig“. — „Vilde I gerne have mig i Eders Magt?“ — „Vi er atten Mand her, som gerne vilde give vore Hoveder for at faa dit“. — „Vel, jeg vil overgive mig til jer“. Der høstes en vild Skoggerlatter oppe fra Taarnet, og derpaa blev der raabt: „Ja, kom saa“. I Lejren herskede der en dyb forventningsfuld Stilhed. — „Paa et Vilkaar“. — „Hvad er det?“ — „I hader mig?“ — „Ja“. — „Men jeg elsker jer, jeg er eders Broder“. — „Ja vel Kain“. Cimourdain svarede med en sølsom Klang i Stemmen, paa en Gang stolt og mild: „Haan mig kun, men hør, hvad jeg siger.

Jeg kommer her som Parlamentær. Ja, I er mine Brødre. I er stakkels vildledte Mennesker. Jeg er eders Ven. Jeg er Lyset, og jeg taler til Vankundigheden. Lyset fører altid Broderligheden med sig. Og har vi desuden ikke alle samme Moder, Fædrelandet. Nu vel, hør mig. I selv eller eders Børn eller eders Børnebørn vil engang komme til Erkendelse af, at det, som sker i dette Øjeblik, sker i Kraft af himmelske Love, og at det er Gud, der staar bag ved Revolutionen. Skal ingen ynkes over eders Vankundighed, til det Øjeblik kommer, da alles Forstand, ogsaa eders, fatter det, og al Fanatisme, ogsaa eders, forsvinder? Skal ingen ynkes over det Mørke, I gaar i, til dette store Lys opgaar? Jeg kommer til jer, jeg byder jer mit Hoved, jeg gør mere end det, jeg rækker jer min Haand. Jeg beder jer som en Naade om at tage mit Liv for at frelse eders. Jeg har fuld Magt og Myndighed, og det jeg siger, er jeg Mand for at gøre. Det er det yderste Øjeblik, jeg gør en sidste Kraftanstrengelse. Ja, jeg, som taler til jer, er Borger, og i den Borger er der en Præst. Borgeren bekæmper jer, men Præsten bønfalder jer. Hør mig. Mange af jer har Hustru og Børn. Jeg tager eders Børn og eders Hustruer i Forsvar; jeg tager dem i Forsvar imod jer. O, mine Brødre . . .“ — „Ja, præk du bare“, sagde Imânus spottende. — „Mine Brødre“, vedblev Cimourdain, „lad ikke den Rædslens Stund komme. Det bliver et frygteligt Myrderi. Mange af os her nede vil ikke se Solens Lys i Morgen, ja, mange af os vil omkomme, og I vil omkomme alle, alle til Hobe. Vær barmhjærtige imod jer selv. Hvorfor udgyde alt dette Blod til ingen Nytte? Hvorfor dræbe saa mange Mennesker, naar to er nok“. — „To?“ sagde Imânus. — „Ja, to“. — „Hvem er de to?“ — „Lantenac og mig. Der er to Mænd for mange her, vi vil have Lantenac, og I vil have mig. Hør nu mit Tilbud og spar alle de Menneskeliv; giv os Lantenac og tag mig. Lantenac bliver guillotineret, og mig kan I gøre med, hvad I vil“. — „Faar vi fat i dig, Præst“, brølede Imânus, „brænder vi dig ved en sagte Ild“. — „Det gaar jeg ind paa“, sagde Cimourdain; „alle I dødsdømte, som er i dette Taarn, kan i denne Stund vinde Liv og Frihed. Jeg bringer jer Frelsen. Tager I

imod den?“ — „Du er ikke blot en Skurk“, raabte Imānus, „du er ogsaa gal. Hvorfor kommer du her og forstyrrer os? Hvem har bedt dig om at komme og tale til os? Vi skulde udlevere Naadigherren! Hvad tænker du paa?“ — „Giv os hans Hoved, og jeg tilbyder jer . . .“ — „Din Hud, for vi vilde flaa dig som en Hund, Pastor Cimourdain. Men din Hud er ikke saa meget værd som hans Hoved. Gaa din Vej“. — „Det bliver forfærdeligt. For sidste Gang; betænk, hvad I gør“.

Mørket faldt paa medens de to Mænd skiftede disse barske Ord, der hørtes baade uden for Taarnet og inde i det. Marquis de Lantenac tav og lod sine Folk raade. Imānus raabte med høj Røst: „I Mænd, som angriber os, vi har meddelt jer vort Forslag, det staar fast, og vi har intet at ændre ved det. Tag imod det, ellers ve jer. Gaar I ind derpaa? Vi udleverer jer de tre Børn, og I tilstaar os fri Afmarche“. — „Alle paa en nær,“ svarede Cimourdain. — „Hvem?“ — „Lantenac“. — „Naadigherren! Udlevere Naadigherren! Aldrig!“ — „Vi maa have Lantenac“. — „Aldrig“. — „Vi kan kun underhandle paa det Vilkaar“. — „Saa angrib“. Der blev stille. Imānus gik ned efter at have blæst sit Signal. Marquien drog sit Sværd; de nitten belejrede samledes i Tavshed i Salen i Stueetagen bag Barrikaden og faldt paa Knæ; de hørte Angrebskolonnens afmaalte Trin, idet den rykkede frem imod Taarnet, Lyden kom nærmere og nærmere, pludselig hørte de den ganske tæt ved, ved selve Mundingen af Brechen. Saa stak de alle deres Bøssepiber ud igennem Aabningerne i Barikaden og en af dem, Præsten Turmeau, Grand-Francoeur, som de kaldte ham, rejste sig med Sablen i den højre Haand og Krucifikset i venstre og sagde med alvorlig Røst:

„I Navnet Fader, Søn og den Helligaand!“

Alle gav Ild paa en Gang, og Kampen begyndte.

IX.

Den blev forfærdelig. Denne Dyst Mand mod Mand overgik alt, hvad man havde kunnet tænke sig. Stedet,

der skulde angribes, var frygteligt; det var en Breche af den Slags, man i Fagsproget kalder Brecher under Hvælving, det vil, som Læseren mindes, sige et Brud paa Muren i hele dens Tykkelse, men som ikke er aabent foroven. Krudtet havde virket som et Bor. Virkningen havde været saa voldsom, at Taarnet havde slaaet en Revne, der strakte sig mere end fyrretyve Fod op over Minen, men det var kun en Revne, og selve Brechen, der førte ind til Stueetagen, mindede mere om et Lansestød end om et Øksehug; det var som Spunshullet i en Tønde, en uformelig Cylinder, opfyldt af Hindringer, Snarer og Eksplosioner, hvor man stødte Panden imod Granitblokke, Fødderne mod Stenbrokker, og hvor Øjet kun mødte Mørke. Angriberne havde denne bælgmørke Hvælving for sig som et Svælg, hvis Kæber dannedes af de fremspringende Sten i den splintrede Mur; et Hajgab har ikke flere Tænder end denne frygtelige Breche. Man maatte ind i det Hul og ud af det igen. Indefra regnede det med Kugler, uden for, det vil sige foran Stueetagens Sal, havde de Barrikaden. Kun Sapørernes Sammenstød i de overdækkede Gallerier, naar Kontraminen kommer for at afskære Minen, eller det vilde Slagteri under Dækket paa et Skib, der bliver entret, kan sammenlignes med den Kamp, der opstod. At slaas paa Bunden af en Grav, det er Toppunktet af Rædsel. Det er frygteligt at myrde løs paa hinanden med Tag over Hovedet. I det Øjeblik, de stormendes første Bølge trængte ind, hylledes hele Barrikaden i Lynglimt, det var som et Tordenvejr under Jorden. Tordenbraget fra Bagholdet besvaredes af et Tordenbrag fra de stormende. „Ind paa dem!“ raabte Gauvain. „Hold Stand!“ raabte Lantenac. Saa lød der Vaabengny, Sabler klirrede mod Sabler, og den ene frygtelige Salve fulgte efter den anden, og mejede alt ned. Faklen, der var anbragt i Muren, kastede et ubestemt Skær over al denne Rædsel. Det var umuligt tydeligt at skelne noget, de kæmpede i et rødt Mørke; den, der kom derind, blev pludselig døv og blind, døv af Larmen, blind af Røgen. De, som var bleven ukampdygtige, laa rundt om imellem Murbrokkerne. Man gik paa Lig, man traadte i Saar, man knuste sønderskudte Lemmer, medens Staklerne hylede af Smerte, man blev

bidt i Fødderne af døende; af og til blev der en Stilhed, som var endnu grueligere end Larmen; man greb hinanden i Kraven, man følte en forfærdelig Pusten fra de kæmpendes Munde, saa Tænders Gnidsel, Rallen, Forbandelser, og Tordenbragene begyndte igen. En Bæk af Blod flød ud fra Brechen og bredte sig dampende i Græsset. Man kunde fristes til at tro, at det var Taarnet, der blødte, at denne Kæmpe var saaret. Sælsomt nok var der næsten ingen Støj at høre udenfor. Natten var meget mørk, og paa Sletten og i Skoven omkring den angrebne Borg herskede der en uhyggelig Stilhed. Indenfor var Helvede, udenfor Graven. Denne Kamp imellem Mennesker, der dræbte hverandre i Mørket, disse Geværskud, disse Raab, dette Raseri, alt dette Gny og Bulder døde hen under Hvælvingerne og mellem Murene, kunde saa at sige ikke faa Luft. Man hørte knapt noget til det udenfor. De smaa Børn sov. De kæmpendes Raseri steg. Barrikaden stod sig godt. Saadan en Vinkelbarrikade er noget af det vanskeligste at faa Bugt med. Havde de belejrede Tallet imod sig, havde de til Gengæld Stillingen for sig. Der faldt mange af Stormkolonnen. Opstillet i en lang Linie ved Taarnets Fod trængte den langsomt ind i Brechen og krøb sammen ligesom en Snog, der kryber ind i sit Hul. Gauvain befandt sig med den for en ung Chef sædvanlige Uforsigtighed midt i Striden. Kuglerne peb om ham, men han ænsede det ikke, han havde aldrig været saaret og følte sig helt tryk. Da han en Gang vendte sig om for at give en Ordre, belyste Glimtet fra et Bøsseskud et Ansigt tæt ved ham. „Cimourdain“, raabte han, „hvad vil De her?“ — „Jeg vil være hos dig“. — „Men De bliver dræbt!“ — „Og du da“. — „Jeg er nødt til at være her, det er De ikke“. — „Hvor du er, maa jeg ogsaa være, min Søn“. Og Cimourdain blev hos Gauvain. Ligene hobedes op paa Salens Stengulv. Skønt Barrikaden endnu ikke var tagen, var det klart, at det store Overtal til sidst vilde gaa af med Sejren. Der faldt ganske vist ti Angribere for hver af de angrebne, men der kom stadig ny i de faldnes Sted. Angribernes Tal voksede stadig, de angrebnes mindskedes; der var højst femten tilbage af dem. En af de vildeste, „Vintersang“ kaldte de ham, var bleven

frygtelig tilredt. Han havde faaet et Øje revet ud og Kæben knust. Han kunde endnu gaa og slæbte sig ad Vindeltrappen op i første Etage for at bede og dø der. For at faa en Smule frisk Luft sad han med Ryggen op ad Muren ved Skydeskaaret. Nede i Stueetagen blev Myrderiet ved Barrikaden frygteligere og frygteligere. I en Pavse mellem to Salver raabte Cimourdain: „Hvorfor vil I udgyde mere Blod? I kan ikke staa jer. Overgiv jer. Betænk, at vi er fire Tusind fem Hundrede imod nitten, alt-saa over to Hundrede mod en. Overgiv jer“. — „Lad os faa Ende paa det Vaas!“ raabte Marquis de Lantenac, og en Snes Kugler gav Cimourdain Svar paa Tiltale.

Barrikaden naaede ikke helt op til Hvælvingen. De angrebne kunde skyde over den, og Angriberne kunde klavre over den. „Lad os storme Barrikaden“, raabte Gauvain; „er der nogen, der vil prøve paa at komme over den“. — „Jeg“, svarede Sergent Radoub.

X.

Radoub var trængt ind i Brechen i Spidsen for Stormkolonnen; af de fem Mand af Pariserbataillon, der fulgte med ham, var allerede de fire faldne. Da han havde raabt „Jeg!“, saa Angriberne ham til deres Overraskelse i Stedet for at gaa frem gaa tilbage og næsten krybende mellem de kæmpendes Ben arbejdede sig ud af Brechen. Hvad var hans Mening? Flygtede han? En Mand som han! Da han var naaet udenfor, gned han sine af Røgen blindede Øjne og gav sig til at undersøge Muren. Han nikkede fornøjet, som om han vilde sige: „Nej, jeg tog ikke fejl“. Radoub havde lagt Mærke til, at den dybe Revne, Minens Eksplosion havde frembragt, strakte sig helt op til Skydeskaaret i første Etage, hvis Gitter en Kugle havde splintret. De splintrede Stænger hang halvt afrevne og en Mand kunde komme igennem. Men for at komme op til Skydeskaaret ad Revnen, maatte man være smidig som en Kat. Det var Radoub. Man kan godt være ung, fordi man er en gammel Soldat. Radoub var ikke fyrre-

tyve Aar. Han var en smidig Herkules. Radoub lagde sit Gevær paa Jorden, tog sit Lædertøj af, lagde Frakken og Vesten og beholdt ikke andre Vaaben end sine to Pistoler, som han stak i Bæltet, og sin Sabel, som han tog imellem Tænderne. Derpaa gav han sig, fulgt med Øjnene af alle de Soldater af Angrebskolonnen, der endnu ikke var kommen ind i Brechen, til at entre op ad Revnen i Muren, idet han benyttede Stenene som Trin. Det kom ham til Nytte, at han ikke havde Sko paa, intet er saa udmærket at klavre med som en nøgen Fod; han klamrede sig fast i Hullerne med Tærne, han hagede sig i Vejret med Hænderne og holdt sig fast med Knæerne. Det var en drøj Tur, det var omtrent som at entre op ad Tænderne paa en Sav. „Det er da et Held“, tænkte han, „at der ingen er i første Etage, for var der det, fik jeg ikke Lov til at klavre der op“. Han havde ikke mindre end fyrretyve Fod at entre op paa den Maade. Efterhaanden, som han kom op, lidt generet af Pistolkolberne, der stak op af hans Bælte, blev Revnen snævrere og Opstigningen som Følge deraf vanskeligere. Faren for et Fald forøgedes samtidig med, at Afgrunden under ham blev dybere. Omsider naaede han op til Skydeskaaret; han skød det knækkede og bøjede Gitter til Side; der var rigelig Plads til at komme igennem; han hævede sig op med en vældig Kraftanstrængelse, stemmede Knæet imod Gesimsen, greb med hver Haand fat i en af Gitterstængerne og hævede sig med den halve Krop op foran Skydeskaaret med Sablen imellem Tænderne og hang saaledes over Afgrunden. Han skulde lige til at springe ind, men saa kom der et Ansigt til Syne indenfor, et frygteligt Ansigt med knust Kæve og det ene Øje udrevet, en blodig Maske; to Hænder rakte ud imod ham, den ene tog Pistolerne op af hans Bælte, den anden Sablen, han holdt imellem Tænderne. Radoub var afvæbnet. Hans Knæ gled paa den skraa Gesims, og det var lige netop, at han kunde klamre sig fast til Jærnstængerne. Manden der indenfor var Vintersang. Halv kvalt af Røgen, der steg op nede fra, havde han slæbt sig ud i Skydeskaaret, hvor den friske Aftenluft havde frisket ham op og hjulpet ham en Smule til Kræfter. Pludselig saa han Radoubs

Krop for sig, og Sergenten havde intet andet Valg end at lade ham tage Pistolerne og Sablen eller at lade sig falde. Der begyndte en ubeskrivelig Kamp, en Kamp mellem den vaabenløse og den saarede. Det var aabenbart, at Sejren hældede til den døende, et Pistolskud vilde have været nok til at styrte Radoub ned i Afgrunden. Heldigvis for Radoub kunde Vintersang, der havde begge Pistolerne i den ene Haand, ikke komme til at affyre nogen af dem og maatte nøjes med at bruge Sablen. Han rettede et Hug imod Radoub's Skulder. Det Hug blev hans Frelse. Vaabenløs, men i fuld Besiddelse af sine Kræfter, ænsede Radoub ikke sit Saar, der forøvrigt ikke var naaet ind til Benet; han gjorde et Spring fremad, idet han slap Jærnstængerne, og stod inde i Skydeskaaret Ansigt til Ansigt med Vintersang, der havde kastet Sablen og nu holdt en Pistol i hver Haand. Liggende paa Knæ holdt han Pistolerne næsten helt ind paa Livet af ham, men hans kraftløse Arm rystede, og han skød ikke straks. Det benyttede Radoub sig af til at briste i Latter. „Hør nu, dit Utyske“, raabte han, „tror du, du skræmmer mig med det Boeuf-a-la-mode-Fjæs? Guds Død, hvor det er blevet skamferet!“ Vintersang sigtede paa ham. „Det er ikke for at haane dig“, vedblev Radoub, „men du har rigtignok faaet Kæften nydelig rakket til, stakkels Fyr. Naa, kom saa med den Smule Krudt, min brave Ven“. Vintersang skød, og Kuglen rev et halvt Øre af Radoub. Vintersang hævdede den anden Pistol, men Radoub lod ham ikke faa Tid til at sigte. „Det kan være nok med at miste et Øre“, raabte han; „nu har du saaret mig to Gange, nu er det min Tur“. Derpaa kastede han sig over ham, slog Armen til Side, saa det andet Skud gik af i Luften, og gav sig til at vride om paa den knuste Kæve. Vintersang udstødte et Brøl og besvimede. Radoub skrævede over ham og lod ham ligge i Skydeskaaret. „Nu har du faaet mit Ultimatum“, sagde han, „saa rør dig nu ikke af Pletten. Bliv liggende der, dit forgiftede Kryb. Du tror da vel ikke, at jeg vil more mig med at mase dig nu. Kryb du, saa meget du vil, eller kreper, det er altid noget. Du vil snart komme paa det rene med, at alt, hvad din Præst har sagt dig, er lutter Dumheder. Gak bort til det

store Mysterium, dit Bondebæst“. Derpaa sprang han ned i Salen. „Man kan ikke se en Haand for sig“, brummede han. Vintersang vred sig krampagtig og hylede af Smerte. „Gør mig den Tjeneste at tie stille, Borger. Jeg blander mig ikke mere i dine Affærer. Jeg foragter at gøre det af med dig. Hold bare Fred. Naa, hvad skal jeg nu tage mig for?“ vedblev han, idet han urolig purrede sig i Haaret; „det er meget godt altsammen, men Vaaben har jeg ingen af. Jeg havde to Skud, dem har du ødt for mig, dit Asen. Og saa er her en Røg, saa det kan faa Øjnene til at svide paa en Hund. Av!“ sagde han; han kom til at støde til det saarede Øre; „det har du gjort godt, spoleret et Øre for mig. Naa, det kan jeg undvære, det er jo bare til Stads. Du har ogsaa givet mig en Rift i Skulderen, men det har ingen Ting at betyde. Dø i Fred, din Bondetamp, jeg tilgiver dig“. Han lyttede. Larmen i Salen nedenunder var forfærdelig. Kampen rasede voldsommere end nogen Sinde. „Det gaar haardt til der nede. Naa, lige meget, de brøler „Kongen leve!“ og dør som brave Karle“. Han kom til at støde Foden imod Sablen paa Gulvet; han tog den op og sagde til Vintersang, der ikke rørte sig mere og maaske var død: „Ser du, dit Skovmenneske, til det, jeg vil gøre, nytter min Sabel mig ikke en Døjt. Naar jeg tager den, gjør jeg det blot af Venskab. Men mine Pistoler havde jeg Brug for. Gid Fanden havde dig, dit Afskum. Hvad skal jeg dog gøre? Jeg kan jo slet ingenting udrette“. Han gik frem i Salen og søgte at orientere sig. Pludselig fik han i Mørket bag Pillen i Midten Øje paa et langt Bord, hvor der laa noget, som skinnede. Han følte paa det; det var Geværer, Karabiner, Pistoler, en hel Række Skydevaaben, der kun syntes at vente paa, at han skulde tage dem; det var dem, de belejrede havde i Reserve, til Kampen naaede der op, „Sikken en Opdækning!“ raabte han og kastede sig blændet over Bordet, nu var han frygtelig. Døren ud til Vindeltrappen, der satte Etagerne i Forbindelse med hverandre, stod helt aaben. Radoub slap sin Sabel, greb to dobbeltløbede Pistoler og affyrede dem paa en Gang paa Lykke og Fromme ud af Døren; derpaa tog han en Bøsse og affyrede den, saa tog han en Muske-

donner, der var ladet med Dyrehagl, og affyrede den, idet han med Tordenstemme raabte: „Paris leve!“ Derpaa tog han en anden Muskedonner, der var endnu større end den første, sigtede ud paa Vindeltrappen med den og ventede.

Forvirringen nede i Stueetagen var ubeskrivelig. To af Radoubs Kugler havde ramt og hver dræbt sin Mand. „De er der oppe!“ raabte Marquien. Dette Raab gav Signal til Barrikadens Opgivelse. Alle styrtede saa hurtigt som muligt hen til Trappen. Marquien opfordrede dem til at skynde sig det bedste de kunde. „Nu er det Mod at fly herfra“, sagde han; „op i anden Etage, der begynder vi igen“. Han var selv den sidste, der forlod Barrikaden. Det frelste hans Liv. Radoub, der laa paa Lur ved Trappen oppe paa første Sal med Fingeren paa Aftrækkeren, holdt Udkig med de flygtende. De første, der viste sig ved Vindeltrappens Omdrejning, fik hele Ladningen af hans Bøsse lige i Synet og faldt som ramte af Lynet. Havde Marquien været der, havde han været Dødsens. Før end Radoub kunde faa Tid til at gribe et nyt Vaaben, var de andre forbi ham, Marquien sidst og langsomst af dem alle. De troede, at Salen i første Etage var fuld af Fjender; derfor standsede de ikke, men styrtede straks op til „Spejlsalen“ i anden Etage, hvor Jærndøren og Svojltraaden var. Der maatte de overgive sig eller falde.

Gauvain, der var lige saa overrasket som de over Skudene paa Trappen og ikke begreb, hvad det var for en uventet Hjælp, havde benyttet sig af den uden at gøre sig Rede derfor. Han og hans Folk var klatrede over Barrikaden og forfulgte de belejrede op til første Etage. Der traf han Radoub. Sergenten gjorde Honnør. „Det er mig, der har lavet dette her. Jeg kom i Tanker om Dig og gjorde ligesom De, fik Fjenden imellem en dobbelt Ild“. — „Du er en flink Elev“, sagde Gauvain smilende. Naar man har været nogen Tid i Mørke, værner Øjnene sig dertil ligesom Natfuglenes. Gauvain blev var, at Radoub var helt blodig. „Du er jo saaret, Kammerat!“ sagde han. — „Det skal De ikke tage Dem nær. Hvad har et Øre mer eller mindre at sige? Jeg har ogsaa faaet et Sabelhug, men det bryder jeg mig ikke en Døjt om. Naar

man slaar en Rude i Stykker, skærer man sig altid lidt. For Resten er det ikke mit Blod alene“.

De holdt en Slags Rast i den af Radoub erobrede Sal i første Etage. Gauvain og Cimourdain holdt Raad, hvilket der jo i Virkeligheden ogsaa var god Grund til. Belejrerne vidste ikke, hvad de belejrede havde i Sinde, de vidste ikke, at det skortede dem paa Ammunition; de vidste ikke, at de intet Krudt havde. Anden Etage var det sidste Modstandtpunkt; Angriberne kunde godt tro, at Trappen var undermineret. Saa meget var sikkert, at Fjenden ikke kunde slippe bort. De, der ikke var faldne, var saa godt som under Laas og Lukke. Lantenac var i Fælden, saa man kunde godt give sig en Smule Tid til at overveje, hvorledes man bedst skulde tage Sagen. De havde allerede mange døde; de maatte gøre, hvad de kunde, for ikke at miste alt for mange Folk ved dette sidste Angreb. Faren var stor; de vilde uden Tvivl komme til at udholde en voldsom Ild. Belejrerne ventede paa deres Chefs Kommando. Gauvain og Cimourdain holdt Raad. Radoub hørte til i Tavshed. Saa dristede han sig atter til at gøre Honnør og sige: „Hr. Oberst“. — „Hvad er der, Radoub?“ — „Har jeg Krav paa en lille Belønning?“ — „Ja vist; forlang hvad du vil“. — „Saa beder jeg om Lov til at være første Mand til at gaa der op“. Det kunde man ikke nægte ham. Han havde for Resten sikkert taget sig Lov dertil, hvis man havde gjort det.

XI.

Medens de holdt Raad i første Etage, barrikaderede de sig oppe i anden. Held gør afsindig, Nederlag gør rasende. I første Etage var Haabet, som vilde være den største af alle menneskelige Kræfter, hvis Fortvivlelsen ikke var. Den var til Huse oven paa, en rolig, kold og mørk Fortvivlelse. Da de belejrede naaede op til dette deres sidste Tilflugtssted, var det første, de gjorde, at spærre Indgangen. At lukke Døren var ingen Nytte til, det var bedre, at spærre Trappen. Under saadanne Omstændigheder er en Hindring, som man kan skyde over,

bedre end en lukket Dør. Faklen, som Imânus havde anbragt tæt ved Svovltraaden, lyste for dem. Der stod der oppe en af de store, svære Egetræskister, som man gemte Klæder og Linned i, førend Møbler med Skuffer i var bleven opfundne. Den slæbte de hen og stillede den op i Døren, som den helt fyldte. Mellem den og Hvælvingen var der kun et snævert Rum, som en Mand lige netop kunde slippe igennem, og som var fortræffeligt til at dræbe Angriberne i en for en. Det var tvivlsomt, om nogen turde vove sig ind i det. Da Adgangen saaledes var spærret, kunde de unde sig en Smule Ro. De holdt Mandtal. Af de nitten Mand var der nu kun syv tilbage, og de var alle saarede med Undtagelse af Imânus og Marquien. De havde ikke mere Ammunition. Patrontaskerne var tømte. De talte de Patroner, de havde tilbage; de kunde skyde fire Skud hver. De havde naaet det Øjeblik, hvor der ikke er andet at gøre end at falde; de var trængt hen til Afgrunden, de kunde ikke godt være den nærmere, end de var. Imidlertid var Angrebet begyndt igen, men langsomt og saa meget sikrere. Man hørte Belejrerne føle sig frem paa Trappen med Geværkolberne Trin for Trin. Der var ingen Mulighed for at slippe bort. Gennem Biblioteket? Paa Plateauet udenfor var der opstillet seks Kanoner med tændte Lunter. Gennem Værelserne ovenpaa? Hvad skulde det tjene til? De mandede ud oppe paa Platformen. Ja, der havde man den Udvej at styrte sig ned fra Taarnet. De syv overlevende saa sig ubønhørlig indespærrede og grebne af den tykke Mur, der beskyttede dem og udleverede dem. De var ikke fangne endnu, men de var allerede Fanger. Saa sagde Marquien højt: „Mine Venner, alt er forbi“, og efter en Pavse tilføjede han: „Grand-Francoeur, bliv atter Pastor Turmeau“. Alle knælede med Rosenkransen i Haanden. Man kunde af Kolbestødene høre, at Angriberne nærmede sig. Grand-Francoeur, der var helt blodig af et Skudsaar, som havde strejft Hjerne-skallen og flaaet Hud og Haar af, hævdede Krucifikset i højre Haand. Marquien, som paa Bunden af sit Hjærte var Tvivler, knælede ogsaa. „Saa skrifte hver for sig højt og lydelig sine Synder“, sagde Grand-Francoeur; „tal, Naadigherre“. — „Jeg har begaaet Manddrab“, svarede Marquien.

— „Jeg har begaaet Manddrab“, sagde alle Mændene, den ene efter den anden. — „I den treenige Guds Navn tilsiger jeg eder eders Synders Forladelse“, sagde Grand-Francoeur; „eders Sjæle fare heden i Fred“. — „Amen“, svarede alle Mændene. Marquien rejste sig. „Lad os nu dø“, sagde han. — „Og dræbe“, sagde Imånus. Kolbestødene begyndte at faa Kisten, der spærrede Døren, til at vakle. „Tænk paa Gud“, sagde Præsten; „Jorden er ikke længer til for eder“. — „Ja“, sagde Marquien, „vi er i Graven“. Alle bøjede Hovederne og slog sig for Brystet. Kun Marquien og Præsten stod op. Alle havde Øjnene nedslagne, Præsten bad, Bønderne bad, Marquien tænkte. Det drønedes uhyggeligt i Kisten under Kolbeslagene. I det samme hørtes en livlig og stærk Stemme pludselig raabe bag ved dem: „Jeg havde jo sagt Dem det, Naadigherre“. Alle vendte sig forbavsede om. Der havde aabnet sig et Hul i Muren. En Sten, der var fuldstændig indføjet sammen med de andre, men ikke muret til, havde drejet sig om en Akse, saa der var fremkommet en dobbelt Aabning, en paa hver Side, begge snævre, men tilstrækkelige til, at et Menneske kunde komme igennem dem. Uden for denne uventede Dør skimtede man en Vindeltrappe. Der viste sig et Ansigt i Aabningen. Det var Halmalo.

XII.

„Er det dig, Halmalo?“ — „Ja vel, Naadigherre. De ser nu, at her virkelig er en Sten, som kan drejes, og at man kan slippe ud. Jeg kom i rette Tid, men skynd Dem nu. Om ti Minuter skal De være ude i Skoven“. — „Gud er stor“, sagde Præsten. — „Frels Dem, Naadigherre“, raabte Mændene. — „Alle I andre først“, sagde han. — „Nej, De først, Naadigherre“, sagde Pastor Turmeau. — „Nej, jeg sidst. Lad os nu ikke tvistes om, hvem der skal være ædelmodig, det har vi ikke Tid til. I er saarede. Jeg befaler jer at leve og flygte. Skynd jer at benytte jer af denne Udvej. Tak, Halmalo“. — „Skal vi skilles, Hr. Marquis?“ sagde Pastor Turmeau. — „Der

nede, ja. Man slipper kun bort én for én“. — „Vil Naadigherren ikke bestemme et Sted, hvor vi skal mødes?“ — „Jo et aabent Sted i Skoven. Gauvain-Stenen. Kjender I det Sted?“ — „Ja, det kjender vi alle sammen“. — „Jeg skal være der i Morgen ved Middagstid. Enhver, som kan gaa, giver Møde der“. — „Vi skal være der“. — „Og saa begynder vi paa Krigen igjen“, sagde Marquien. Imidlertid havde Halmalo, som tyngede ned paa Stenen, gjort den Opdagelse, at den ikke rørte sig mere. Aabningen kunde ikke lukkes. Efter saa længe ikke at have været brugt var Stenen som groet fast til sine Hængsler. Det var ikke muligt at dreje den. „Naadigherre“, sagde Halmalo, „jeg havde haabet at kunne lukke Aabningen, saa at de blaa, naar de kom herind og ikke fandt nogen, ikke kunde begribe, hvordan de var bleven borte som en Røg. Men nu vil Stenen ikke mere. Fjenden vil finde Udgangen aaben og forfølge Dem. Lad os da i alt Fald ikke spille et Minut. Skynd jer allesammen ud paa Trappen“. Imånus lagde sin Haand paa Halmalos Skulder. „Hvor lang Tid behøver man, Kammerat, for at slippe ud og komme i Sikkerhed i Skoven?“ sagde han. — „Er ingen haardt saaret?“ spurgte Halmalo, — „Ingen“, svarede de. — „Saa er et Kvarter nok“. — „Hvis Fjenden altsaa ikke slipper her ind før om et Kvarter?“ sagde Imånus. — „Saa kan han forfølge os, men han naar os ikke“. — „Ja, men de er her om fem Minuter“, sagde Marquien, „den gamle Kiste kan ikke hindre dem længe. Nogle Kølleslag gjør det af med den. Et Kvarter. Hvad skulde kunne standse dem et Kvarter?“ — „Det skal jeg“, sagde Imånus. — „Du?“ — „Ja, jeg, Naadigherre. Hør nu. I er sex, og af dem er de fem saarede. Jeg har ikke saa meget som en Rift“. — „Det har jeg heller ikke“, sagde Marquien. — „De er Chefen, Naadigherre, jeg er Soldat. Chef og Soldat er ikke det samme“. — „Ja, vi har hver sine Pligter“. — „Nej, Naadigherre, De og jeg har én og samme Pligt at bevare Dem“. Imånus vendte sig til sine Kammerater. „Kammerater“, sagde han „det gjælder om at holde Fjenden i Schak og at sinke Forfølgelsen saa længe som muligt. Hør nu. Jeg har alle mine Kræfter. Jeg har ikke mistet saa meget som en Draabe Blod. Da

jeg ikke er saaret, vil jeg kunne holde længere ud end nogen af jer andre. Gaa I, og overlad mig eders Vaaben; jeg skal gjøre god Brug af dem. Jeg paatager mig at holde Fjenden oppe en god halv Time. Hvor mange ladte Pistoler har vi?" — „Fire“. — „Læg dem paa Gulvet“. De gjorde, som han bød. „Det er godt. Jeg bliver her. De skal faa at mærke, at jeg har et Ord at sige dem. Naa, skynd jer nu“. — Naar en Situation er tilspidset, er der ingen Tid til Taksigelser. Det var knapt nok, at de gav sig Tid til at trykke hans Haand. „Paa snarligt Gjensyn“, sagde Marquien. — „Nej, Naadigherre, det haaber jeg ikke, der bliver noget af. Ikke snart, for jeg dør“. Saa gik de alle, den ene efter den anden, ud paa den snævre Trappe, de saarede først. Medens de gik ned, tog Marquien en Blyant op af sin Tegnebog og skrev nogle Ord paa Stenen, der ikke længer kunde drejes. „Kom nu, Naadigherre, nu er kun De tilbage“, sagde Halmalo. Han begyndte at gaa ned. Marquien fulgte efter. Imånus blev ene tilbage.

XIII.

De fire Pistoler var bleven lagte paa Flisegulvet. Imånus tog to af dem, en i hver Haand. Han sneg sig hen til Udgangen til Trappen, som Kisten spærrede. Angriberne var aabenbart bange for, at der ventede dem en eller anden Overraskelse, en af disse Slutningsexplosioner, der paa én Gang gjør det af med Sejrherrene og de overvundne. Lige saa voldsomt, som det første Angreb havde været, lige saa spagfærdigt og forsigtigt var det sidste. De havde ikke kunnet, maaske heller ikke villet, sprænge Kisten med Vold; de havde slaaet Bunden ud med Kolbestød og gennemboret Laaget med Bajonetstik, og gennem disse Huller prøvede de nu paa at se ind i Salen, førend de vovede at trænge der ind. Skjæret fra Lygterne, hvormed de oplyste Trappen, trængte gennem disse Huller. Imånus saa' ved et af dem et Øje, der kigede paa ham;

han rettede pludselig en af sine Pistoler mod det og trykkede løs. Til sin Glæde hørte han et frygteligt Skrig. Kuglen havde skudt Øjet ud og var gaaet igjennem Hovedet, og Soldaten faldt bag over ned ad Trappen. Angriberne havde paa to Steder frembragt temmelig store Huller i den nederste Del af Laaget, og dem benyttede de som Skydeskaar. Imānus stak Armen ud igjennem det ene af dem og affyrede sit andet Pistolskud paa Lykke og Fromme ud i Flokken. Kuglen ricocheterede formodentlig, thi der hørtes flere Skrig, som om tre eller fire var bleven dræbte eller saarede, og der blev stor Tumult paa Trappen af Folk, der tabte Fodfæstet eller flygtede. Imānus kastede de to Pistoler, han havde affyret, og tog de to, han havde tilbage; saa kigede han med en i hver Haand ud af Hullerne i Kisten. Angriberne var gaaet ned ad Trappen igjen. Soldater vred sig i Dødskamp paa Trinene; han kunde ikke overse mere end tre, flere Trin af Vindeltrappen. „Det er altid saa megen Tid vundet“, tænkte han. I det samme fik han Øje paa en Mand, der paa Maven krøb op ad Trappen, og længere nede kom et Hoved til Syne bag Pillen i Vindeltrappen. Imānus sigtede paa dette Hoved og skjød. Soldaten udstødte et Skrig og faldt, og Imānus tog den Pistol, han havde tilbage, over i højre Haand. I det samme følte han en frygtelig Smerte, og nu var det ham, der udstødte et Brøl. En Sabel havde gjenneboret hans Indvolde. Manden, der krøb op ad Trappen, havde stukket en Haand igjennem det andet Hul i Kisten og jaget en Sabel i Maven paa Imānus. Det var et frygteligt Saar, Maven var helt sprættet op. Imānus faldt ikke. Han skar Tænder og sagde: „Det er godt“. Derpaa slæbte han sig vaklende hen til Faklen ved Siden af Jærndøren, lagde Pistolen fra sig, tog Faklen, og idet han med venstre Haand holdt sammen paa sine Indvolde, der var ved at falde ud, satte han med højre Haand Faklen til Svovltraaden. Den fængede og flammede op. Imānus kastede Faklen paa Gulvet, hvor den blev ved at brænde, greb igjen sin Pistol, og liggende paa Gulvet pustede han til den brændende Svovltraad med den Smule Vejr, han havde tilbage. Flammen løb ind under Jærndøren og naaede Brobygningen. Da han saa, at hans djævelske Fore-

havende var lykkedes, smilede denne Mand, der nys var en Helt og nu en Morder, og som skulde dø. Han var maaske gladere ved sin Forbrydelse end ved sin Tapperhed. „De skal huske mig“, mumlede han; „jeg hævner vor lille, Kongen i Temple, paa de smaa“.

XIV.

I det Samme lød der et vældigt Bulder, Kisten, som der var blevet hamret saa voldsomt løs paa, faldt sammen. og en Mand styrtede ind i Salen med Sablen i Haanden. „Det er mig, Radoub. Kom an. Det kjeder mig at vente. Jeg vover det. Det er lige meget, én har jeg i alt Fald sprættet Maven op paa. Nu angriber jeg jer alle sammen. Her er jeg, enten der saa følger nogen efter mig eller ikke. Hvor mange er I?“ Det var virkelig Radoub, og han var alene. Efter det Blodbad, Imänus havde anrettet paa Trappen, havde Gauvain, som var bange for maskerede Fladderminer, ladet sine Folk trække sig tilbage og holdt Raad med Cimourdain. Radoub stod med Sablen i Haanden paa Tærskelen og raabte igjen sit Spørgsmaal ind i Mørket, som den næsten udgaaede Fakkell ikke formaaede at sprede. „Jeg er ene. Hvor mange er I?“ Da ingen svarede, gik han frem. Faklen blussede op med et af disse pludselige Glimt, som en udgaaende Ild udsender, og der blev lyst i hele Salen. Radoub fik Øje paa et af de smaa Spejle i Væggen, gik hen til det og saa' paa sit blodige Ansigt og sit hængende Øre. „Det er fælt, saa jeg er bleven rakkert til“, sagde han. Derpaa vendte han sig om, forbavset over at finde Salen tom. „Her er ingen!“ raabte han; „ikke en Moders Sjel!“ Han fik Øje paa den omdrejede Sten, paa Aabningen og Trappen. „Naa, nu er jeg er med, de er stukket af. Kom, Kammerater, de er væk alle sammen, her skal I se Hullet, de er smuttet ud igjennem. Hvordan Pokker skal man faa Bugt med Pitt og Koburgeren, naar de opfører saadanne Komedier. Det er den skinbarlige Satan, der har hjulpet dem. Her er ingen“. Der

blev affyret et Pistolskud; Kuglen strejfede hans Albue og blev slaaet flad imod Muren. „Jo, gu' er her nogen alligevel! Hvem er det, som er saa høflig imod mig?“ — „Det er mig“. — Radoub stak Hovedet frem og skjelnede i Mørket Imânus. „Halloj!“ raabte han, „en af dem har jeg fat paa; de andre er væk, men du skal ikke slippe“. — „Tror du?“ svarede Imânus. — „Hvad er du for en Fyr, som ligger der paa Gulvet?“ — „Jeg er en, som ligger paa Gulvet, og gjør Nar af dig, som staar op“. — „Hvad er det, du har i din højre Haand?“ — „En Pistol“. — „Og i venstre?“ — „Mine Tarme“. — „Du er min Fange“. — „Jeg vil blæse dig et Stykke“. — Og med disse Ord bøjede Imânus sig over den brændende Svovltraad, blæste paa den med det sidste Vejr, han havde, og døde.

Et Øjeblik efter var Gauvain, Cimourdain og alle de andre inde i Salen. Alle saa' Aabningen, de ransagede alle Kroge og Trappen; den mandede ud i Kløften. De ruskede i Imânus; han var død. Gauvain undersøgte med en Lygte i Haanden den omdrejede Sten; han havde hørt Tale om den, men han havde ogsaa holdt det for en Fabel. Han fik Øje paa noget, der var skrevet paa den med Blyant; han holdt Lygten til og læste:

„Far vel, til vi ses igjen, Hr. Vicomte“.

Guéchamp var traadt hen til Gauvain. Det var aabenbart ingen Nytte til at forfølge de flygtende, de havde Krattet, Kløften, Egnens Befolkning for sig og var uden Tvivl allerede langt borte. Hvad var der at gjøre? Ikke andet end at begynde forfra. „Naa, Guéchamp“, sagde Gauvain, „saa var det Stigen“. — „Den er ikke kommen, Hr. Oberst“. — „Men vi saa' jo en Vogn, eskorteret af Hestfolk“. — „Det var ikke Stigen, de havde med“. — „Hvad var det da?“ — „Guillotinen“, svarede Cimourdain.

XV.

Marquis de Lantenac var ikke saa langt borte, som de troede, men han var ikke des mindre i fuldkommen Sikkerhed og uden for deres Rækkevidde. Han var fulgt

med Halmalo. Trappen, de var gaaet ned ad efter de andre Flygtninge, førte ud til en snæver hvælvet Gang, der mundede ud ved Kløften og Brobuerne i en dyb Revne i Jordsmonnet, som til den ene Side stødte til Kløften, til den anden til Skoven. Den var fuldstændig skjult og bugtede sig frem under uigjennemtrængeligt Krat. Det var ikke muligt at fange en Mand der. Adgangen til Løngangen op til Trappen var i den Grad spærret med Brombærbuske, at de, der havde anlagt den, havde anset det for overflødigt yderligere at lukke den. Marquien behøvede nu blot at gaa videre. Nogen Forklædning havde han ikke nodig; siden han kom til Bretagne, havde han ikke aflagt sine Bondeklæder. Han havde indskrænket sig til at tage sin Kaarde ud af Bæltet, som han spændte af og kastede bort. Da Halmalo fra Løngangen kom ud i Revnen, var de fem andre der ikke. „De har ikke været længe om at komme af Sted“, sagde Halmalo. — „Gjør som de“, sagde Marquien. — „Vil De have, at jeg skal forlade Dem, Naadigherre?“ — „Ja, det har jeg jo allerede sagt dig. Det duer ikke at flygte flere sammen. Hvor én slipper igjennem, kniber det for to. Følges vi ad, vækker vi Opmærksomhed, og Enden bliver, at du lader mig fange eller jeg dig“. — „Kjender Naadigherren Egnen?“ — „Ja“. — „Og Naadigherren holder stadig paa, at vi skal mødes ved Gauvain-Stenen?“ — „Ja, i Morgen, ved Middagstid“. — „Jeg skal være der. Vi skal være der. Aa, Naadigherre“, vedblev han, „naar jeg tænker paa, at vi har været ude sammen paa det aabne Hav, at vi var ene, at jeg vilde dræbe Dem, at De var min naadige Herre, at De kunde have sagt det, men ikke gjorde det! Hvad De dog er for en Mand“. — „Vi maa have Englænderne her over“, sagde Marquien, „der er ingen anden Udvej; de maa være i Frankrig, inden der er gaaet fjorten Dage“. — „Jeg har forskjellige Ting at aflægge Naadigherren Regnskab for. Jeg har udrettet de Ærinder, De betroede mig“. — „Det kan vi tale om i Morgen“. — „Altsaa i Morgen, Naadigherre“. — „Det falder mig ind, er du sulten?“ — „Det er nok muligt, Naadigherre. Jeg har haft saa travlt med at komme, at jeg ikke ved, om jeg har spist noget i Dag“. Marquien tog en Chokoladekage op af Lommen,

brækkede den over, gav Halmalo det ene Stykke og gav sig selv til at spise det andet. „Naadigherre“, sagde Halmalo, „til højre har De Kløften, til venstre Skoven“. — „Det er godt, jeg skal nok klare mig. Gaa du kun“. Halmalo adlød og forsvandt i Mørket. Man hørte nogle Grene knage, saa blev der stille, og det vilde ikke være muligt at finde hans Spor. Terrænet her i Egnen ydede en Flygtning udmærket Hjælp, man forsvandt ikke, man formelig udslettedes. Det var det, der gjorde vore Hære saa betænkelige overfor dette stadig vigende Vendée, over for Stridsmænd, der forsvandt paa saa vidunderlig en Maade.

Marquien blev staaende uden at røre sig. Han hørte til de Mennesker, der gjør sig Umage for intet at føle, men han kunde ikke frigjøre sig for en vis Sindsbevægelse ved atter at aande den friske Luft efter at have indaandet saa megen Bloddamp. At føle sig frelst efter at have været fuldstændig fortabt, at vende tilbage til Livet efter at have været Dødsens, det maatte ryste selv en Mand som Lantenac, og skjønt han allerede havde gennemgaaet adskilligt af den Slags, kunde hans ubetvingelige Sjæl ikke unddrage sig for et Øjebliks Rørelse, han tilstod for sig selv, at han var tilfreds, men han betvang hurtig denne Bevægelse, der næsten lignede Glæde. Han tog sit Ur op og lod det repetere. Til hans store Forbavselse var Klokken ikke mere end ti. Naar man lige har gennemgaaet en af de Omvæltninger i Menneskelivet, hvor alt staar paa Spil, er man altid forbavset over, at Minuter, der er saa fulde af Begivenheder, ikke er længere end andre. Kanonskudet, der skulde varsko de belejrede, var blevet affyret lidt før Solnedgang, og Stormkolonnen havde angrebet La Tourgue en halv Time efter, mellem syv og otte, da Mørket faldt paa. Den vældige Kamp, der var begyndt Klokken otte, var altsaa forbi Klokken ti. Det hele havde staaet paa i hundrede og tyve Minutter. Katastrofer foregaar undertiden med Lynets Hast. Begivenhederne har undertiden saadanne overraskende Forkortninger. Ret betænkt var der dog snarest Grund til undre sig over det modsatte: at saa lille en Skare havde kunnet holde Stand mod saa stor en Overmagt i to Timer, var mærkværdigt; den havde virkelig ikke været kort, denne Kamp mellem nitten og fire Tusind,

Det var imidlertid paa Tide at komme af Sted. Halmalo maatte være langt borte, og Marquien indsaa, at det ingen Nytte var til at blive her længer. Han stak igjen sit Ur i Lommen, ikke i den, han havde taget det op af, thi han havde lagt Mærke til, at det der laa sammen med Nøglen til Jærndøren, som Imânus havde givet ham, saa Glasset let kunde knuses. Han besluttede at gaa ad Skoven til. Da han vilde dreje af til venstre, syntes han, at et Lysskær naaede hen til ham. Han vendte sig om, og imellem Buskene saa' han et stærkt Lys fylde Kløften. Han var kun nogle faa Skridt fra den; han gik derhen, men betænkte sig saa igjen; det var ingen Nytte til, at han udsatte sig for det Lys; hvad det saa end var, kom det ikke ham ved. Han gav sig atter paa Vej i den Retning, Halmalo havde betegnet ham. Saa hørte han pludselig, helt begravet og skjult, som han var under Brombærbuskene, et frygteligt Skrig over sit Hoved. Det syntes at komme fra Kanten af Plateauet oven over Kløften. Marquien saa' op og standsede.

FJERDE BOG.

In Dæmone Deus.

I.

Da Michelle Fléchard fik Øje paa det af den nedgaaende Sol rødnede Taarn, var hun over en Mil fra det. Hun kunde næsten ikke gaa et Skridt længer, men hun betænkte sig alligevel ikke paa at gaa den Mil. Kvinden er svag, men en Moder er stærk. Hun gik videre. Solen var gaaet ned, Tusmørket faldt paa, og derpaa blev det bælgmørkt. Hun hørte, alt medens hun gik, en Klokke i et Taarn, hun ikke saa', først slaa otte, saa ni. Af og til standsede hun for at lytte til dumpe Lyde, der maaske var Nattens ubestemmelige Gny. Hun gik ligefrem, trædende Tornblad og Lyng ned med sine blødende Fødder. Til Vejledning havde hun et svagt Lysskjær, der udgik fra det fjærne Taarn og fik det til at træde skarpere frem. Naar Gnyet blev stærkere, tog Skjæret til, og saa forsvandt det. Det store Plateau, Michelle Fléchard vandrede over, var kun bevoxet med Græs og Lyng; der var ikke et Hus, ikke et Træ at se. Det hævede sig umærkeligt og afgrænsedes imod den mørke Horisont af en skarp, lige Linie. Hvad der holdt hende oppe under denne Stigning, var, at hun stadig havde Taarnet for Øje. Hun saa' det langsomt voxe. De dumpe Drøn og de blege Lysglimt, der udgik fra Taarnet, kom som sagt med Mellemrum. Pludselig hørte de helt op, baade Lyden og Skjæret kom ikke mere igjen. Det blev ganske stille. Det var just, som Michelle Fléchard naaede Randen af Plateauet. Hun saa' under sine Fødder en Kløft, hvis Bund tabte sig i uhyggeligt Mørke; noget derfra, oppe paa Plateauet, var der en forvirret Blanding af Hjul, Brystværn og Skyde-

skaar, det var et Batteri, og foran det hævede der sig en vældig Bygning, der syntes endnu mørkere end Mørket, der omgav det. Det var en Bro, hvis Buer gik ned i Kløften, og paa hvilken der var opført et Slags Slot, som støttede sig til det høje, mørke Taarn, som saa længe havde været Moderens Maal. Lys saas komme til Syne og forsvinde i Taarnets Glugger, og af den Larm, der udgik derfra, kunde man slutte, at der var en Mængde Mennesker derinde. Tæt ved Batteriet var der en Lejr, hvis Forposter Michelle Fléchard kunde skjelne, men de saa ikke hende. Hun var naaet til Kanten af Plateauet, saa tæt til Broen, at hun næsten syntes, hun kunde naa den med Haanden, men den dybe Kløft skilte hende fra den. Hun blev staaende stum og tankefuld foran denne gabende Kløft og denne skumle Bygning. Hvad var det? Hvad gik der for sig? Var det La Tourgue? Hun saa', hun lyttede. Pludselig saa' hun ikke mere, der lagde sig et Slør af Røg imellem hende og Bygningen, en skarp Brandlugt nødte hende til at lukke Øjnene, men næppe havde hun gjort det, før et Purpurskjær fik hende til at lukke dem op igjen. Den sorte Røg var bleven skarlagensrød, der var en vældig Flamme inden i den, som snart kom til Syne, snart forsvandt, bugtende sig som en Slange. Den stak som en Tunge ud af noget, der lignede et Svælg, det var et Vindue fuldt af Ild. Det var et af Vinduerne i Brobygningens Stueetage, og Jærnstængerne for det var allerede røde. Af hele Bygningen saas kun dette Vindue. Røgen indhyllede alt, selv Plateauet; man saa kun Kløftens Rand tegne sig sort imod den røde Flamme. Michelle saa' forfærdet til; hun vidste ikke længere, hvad hun saa'. Skulde hun flygte? Skulde hun blive? Hun følte sig næsten staaende uden for Virkeligheden. Et Vindpust flængede Røgtæppet, og hele den uhyggelige Bastille kom til Syne, Taarnet, Broen, Slottet, blændende, skrækkeligt at se med Ildens pragtfulde Forgyltning over sig fra øverst til nederst. Brobygningens nederste Etage stod i Brand. Oven over den saas de to andre Etager endnu urørte, men ligesom hvilende i en Kurv af Flammer. Fra Kanten af Kløften, hvor Michelle Fléchard stod, kunde man utydelig se ind i Slottet. Alle Vinduerne stod aabne. Gjennem dem i anden

Etage skimtede hun langs Væggene Skabe, som hun syntes var fulde af Bøger, og paa Gulvet ved et af Vinduerne skimtede hun noget, der saa' ud som en Rede fuld af Unger, og som af og til syntes at røre sig. Hvad var det? Nu og da faldt det hende ind, at det lignede levende Væsener. Hun havde Feber, hun havde ingenting spist siden om Morgen, hun havde gaaet uophørlig, hun var fuldstændig overtræt og følte sig greben af en Slags Hallucination, som hun instinktmæssigt værgede sig imod, men hendes Øjne, der blev stivere og stivere, kunde alligevel ikke løsrive sig fra det, der laa paa Gulvet i Salen oven over den, der brændte. Pludselig skød Ilden, som om den havde en Vilje, en Tunge op imod en mægtig gammel udgaaet Vedbend, der bedækkede den ene Side af Bygningen, der vendte over imod Michelle Flécharde; man kunde fristes til at tro, at den havde faaet Kig paa dette Net af tørre Grene. Det fængede strax, og Ilden løb langs med Rankerne, som om de havde været Krudttraade. I et Øjeblik naaede Ilden til Vejrs, og Skjæret oplyste det indre af anden Etage. Der laa tre Smaabørn og sov, en lille yndig Gruppe med Armene om hinanden, lukkede Øjne og smilende Ansigter. Moderen gjenkendte sine Børn og udstødte et frygteligt Skrig. Det var det, Marquis de Lantenac hørte, og som fik ham til at standse. Han saa' imellem Buskene Brobygningen i Flamme og La Torgue farvet rødt af Gjenskinnet, og da han bøjede nogle Grene til Side, saa' han paa Kanten af Plateauet lige over for det brændende Slot, fuldt belyst af Ildebranden, en forstyrret, ynkelig Skikkelse, der bøjede sig over Kløften. Det var Michelle Flécharde. Marquien lyttede, det var uartikulerede, hjertesøkende Ord, han hørte, mere Hulken end Ord: „Aa Gud, mine Børn! Det er mine Børn! Hjælp! Brand! Brand! Er I da Banditter? Er her ingen? Min Børn brænder inde! Aa, se den lille, se Georgette! Mine Børn: Tykke Alain, René-Jean! Hvad skal det dog betyde? Hvem har lagt mine Børn dør? De sover. Jeg er fra Forstanden. Det kan jo ikke være muligt. Hjælp!“

Imidlertid var der blevet stort Røre i La Tourgue og paa Plateauet. Alle Folkene i Lejren stimlede sammen for at se paa Branden. Efter først at have haft nok at

gjøre med at klare sig mod de belejredes Geværer, fik Belejrerne nu travlt med Ilden. Hvad var der at gøre? I den udtørrede Bæk i Kløften var der knapt et Par Spande Vand at faa. Angsten steg. Hele Randen af Kløften var opfyldt af bestyrte Ansigter, der stirrede der over. Det var et frygteligt Syn, og man kunde ingenting gjøre. Flammerne var gjennem Vedbenden naaet op til tredje Etage, der var fuld af Halm, som strax fængede, og nu stod hele Etagen i Brand. Bibliotekssalen var der endnu ikke gaaet Ild i, dens Højde og dens Mures Tykkelse forhaalede det skæbnsvangre Øjeblik, men det rykkede nærmere og nærmere; Ilden fra første og tredje Etage slikkede allerede Vinduerne. Nedenunder en Lavahule, ovenover et glødende Kornloft; brændte Gulvet igjennem styrtede Børnene ned i et Flammehav, brændte Loftet igjennem, regnede der Ild ned over dem. De var endnu ikke vaagnede, de sov Barndommens dybe og trygge Søvn, og mellem Flammerne og Røgen, som skiftevis dækkede Vinduerne og bølgede bort fra dem, saa' man dem ligge søde og stille som tre Jesusbørn, der var slumrede ind i Helved. Moderen blev ved fortvivlet at kalde paa sine Børn og raabe paa Hjælp. „En Stige!“ raabtes der fra Plateauet og Kløften. — „Vi har ingen Stige“. — „Vand!“ — „Her er intet Vand at faa!“ — „Der er en Dør oppe i Taarnets anden Etage“. — „Den er af Jærn“. — „Spræng den!“ — „Det er umuligt!“ Moderen raabte stadig mere og mere fortvivlet: „Brand! Hjælp! Skynd jer dog, eller dræb mig! Mine Børn! Mine Børn! Aa, den forfærdelige Ild! Tag dem ud af den, eller kast mig ind i den“. I Mellemrummene mellem hendes Raab hørte man Ildens rolige Knitren. Marquien greb ned i sin Lomme og tog Nøglen til Jærndøren op. Derpaa gik han ind i Løngangen, han var kommen fra, og gik ind i Taarnet ad samme Vej, som han nylig var sluppen bort ad.

II.

En hel Hær, der stod raadløs og ikke kunde frelse tre Børn, saaledes var Situationen. Stige havde man ikke,

og at prøve paa at slukke med den Smule Vand, der var i den næsten udtørrede Bæk, vilde være latterligt: det vilde være som at slaa Vand paa en Vulkan. Cimourdain, Guéchamp og Radoub var gaaet ned i Kløften. Gauvain var gaaet op i anden Etage i Taarnet, hvor Jærndøren ind til Biblioteket var. Han havde tyve Sapører med. Den eneste Udvej var at sprænge Jærndøren. De begyndte at slaa løs paa den med Øxer; Øxerne sprang. „Staal er som Glas i Sammenligning med dette Jærn“, sagde en af Sapørerne. Døren var af Smedejærn, dobbelte Plader, der var boltede sammen og hver tre Tommer tyk. Saa tog man Jærnstænger og søgte at bryde Døren op med dem; de knækkede; „som Svovlstikker“, sagde Sapøren. Gauvain mumlede mørkt: „Kun en Kanonkugle vilde kunne aabne denne Dør, og saa maatte vi have en Kanon herop“. — „Og saa er det endda ikke vist, at det gik“, sagde Sapøren. De stod et Øjeblik raadløse og lod de afmægtige Arme synke, medens de stirrede paa den urokkelige Dør. Nogle Minuter endnu, og det hele vilde styrte sammen. Alt Haab var ude. Gauvain udbød fortvivlet, idet han saa' hen paa den drejede Sten i Muren: „Det var ad den Vej, Marquis de Lantenac slap bort“. — „Ja, og ad den kommer han tilbage“, sagde en Stemme og et hvidhaaret Hoved viste sig i Aabningen. Gauvain havde ikke set ham paa saa nært Hold i mange Aar; han fo'r tilbage. Alle de andre blev staaende som forstenede. Marquien havde en stor Nøgle i Haanden; han skubbede nogle af Sapørerne til Side og gik lige hen til Jærndøren og satte Nøglen i Laasen. Laasen hvinede, Døren gik op, man saa' et Flammehav. Marquien gik derind. Han gik derind med faste Skridt og hævet Hoved. Alle fulgte ham gysende med Øjnene. Han havde næppe gjort nogle Skridt i den brændende Sal, før Gulvet, der var undermineret af Ilden og gyngede under hans Skridt, faldt sammen bag ved ham, saa der blev en Afgrund mellem ham og Døren. Marquien saa' sig ikke tilbage, men gik rolig videre og forsvandt i Røgen. Kunde han komme længere? Havde der ikke aabnet sig et nyt Ildsvælg under ham? Var det kun lykkedes ham at styrte sig selv i Undergang? Det var umuligt at sige. Man havde kun en Mur af Røg og

Flammer for sig; bag ved den var Marquien, død eller levende.

III.

Omsider havde Børnene slaaet Øjnene op. Branden, som da endnu ikke var naaet ind i Bibliotekssalen, kastede et rødt Skær paa Loftet. Den Slags Morgenrøde kendte Børnene ikke; de stirrede paa den; Georgette faldt i Staver. Ildebranden udfoldede al sin Pragt. I Muren oppe i tredje Etage var der Revner, hvorigennem Baalet deroppe væltede hele Kaskader af Guldregn ned; gennem Vinduerne rislede det brændende Hø og Halm ud som hele Laviner af Guld-korn. „Pænt“, sagde Georgette. De havde rejst sig op alle tre. „Aa!“ raabte Moderen, „nu er de vaagne!“ René-Jean strakte sig og sagde: „Her er varmt“. — „Varmt“, gentog Georgette. — „Mine Børn! René! Alain! Georgette!“ kaldte Moderen. Børnene saa' sig om. De søgte at forstaa dette. Hvor de voxne er forfærdede, er Børnene nysgerrige; Uvidenhed gør uforfærdet, Børnene har saa lidet Begreb om Helvede, at de om de saa det, vilde beundre det. „René!“ „Alain!“ „Georgette!“ raabte Moderen igen. René-Jean vendte Hovedet, denne Stemme rev ham ud af hans Adspredthed; Børn glemmer snart, men de husker hurtig; alt, hvad der er sket, er for dem, som om det var sket i Gaar. René-Jean saa' sin Moder og fandt det ganske i sin Orden, og da han, omgiven, som han var, af mærkværdige Ting, følte Trang til Støtte, raabte han: „Mo'r!“ — „Mo'r!“ sagde tykke Alain. — „Mo'!“ sagde Georgette og rakte sine smaa Arme ud. — „Mine Børn!“ skreg Moderen. Alle tre kom helt hen til Vinduet; heldigvis var det ikke den Side, hvor Ilden havde fat. „Her er voldsom varmt“, sagde René-Jean; „det brænder“, tilføjede han. Han søgte Moderen med Øjnene og sagde: „Kom dog, Mo'r!“ — „Tom, Mo'!“ sagde Georgette. Moderen havde med udslaaet Haar, sønderreven og blødende ladet sig rulle ned i Kløften fra Busk

til Busk. Cimourdain og Guéchamp var der nede, lige saa magtesløse som Gauvain der oppe. Soldaterne stimlede sammen om dem, fortvivlede over intet at kunne udrette. Varmen var ulidelig, men ingen mærkede det. Det gjaldt om at klavre op til anden Etage, det var ikke muligt. Radoub, der var saaret i Skulderen og havde faaet et Øre revet af, var ilet til dryppende af Sved og Blod. Han fik Øje paa Michelle Fléchar. „Hvad for noget“, sagde han, „der har vi jo hende, der blev skudt. Du er altsaa kommen til Live igen“. — „Mine Børn!“ raabte Moderen. — „Det har du Ret i“, sagde Radoub, „vi har ikke Tid til at give os af med Gengangere“. Og han begyndte at klavre op ad Broen, men det var ingen Nytte til, han borede Neglene ind mellem Stenene, han klavrede nogle Øjeblikke, men Stenene var glatte, der var ikke en Revne, ikke et Fremspring, Muren var saa godt sammenføjet, som om den var ganske ny, og Radoub faldt ned. Ildebranden fortsatte sit forfærdelige Værk; i Vinduet, som nu var helt rødt, saa man de tre smaa blonde Hoveder. Radoub knyttede Haanden og rakte den op imod Himlen. „Det er ogsaa en Maade at bære sig ad paa, Vorherre!“ sagde han. Moderen omklamrede knælende Bropillerne og raabte: „Forbarm dig!“ Dumpe Brag blandede sig med Baalets Knitren. Ruderne i Bogskabene sprang og faldt klirrende ud. Det var aabenbart, at Tømmerværket begyndte at give sig. Ingen menneskelig Magt formaaede noget her. Endnu et Øjeblik, og alt vilde styrte i Afgrunden. Man ventede kun paa Katastrofen. Man hørte de spæde Stemmer gentage: „Mo'r! Mo'r!“ Man var ved at blive gal af Rædsel. Da viste der sig ved Siden af det Vindu, hvor Børnene var, en høj Skikkelse imod den flammende Baggrund. Alle hævede Hovederne og stirrede stift derop. Der var en Mand deroppe. Han havde hvidt Haar. Man genkendte Marquis de Lantenac. Han forsvandt, men kom atter til Syne. Den gamle Mand kom hen til Vinduet med en mægtig Stige. Det var Redningsstigen, der var lagt op i Bibliotheket. Han greb fat i den ene Ende, og med en Atlets Behændighed lod han den glide ud af Vinduet helt ned til Bunden af Kløften. Radoub strakte ude af sig selv Hænderne ud imod den, trykkede den i sine Arme og raabte: „Republiken leve!“ — „Kongen

leve!“ svarede Marquien. — „Raab du blot, hvad du vil“, brummede Radoub; „jeg giver dig Lov til at sige alle de Dumheder, du behager, for du er Vorherre selv“. Stigen var stillet op, Forbindelsen imellem den brændende Sal og Jorden bragt til Veje. Tyve Mand med Radoub i Spidsen entrede op ad den, og i et Øjeblik var den besat fra øverst til nederst af Mænd, der stod med Ryggen til Trinene, ligesom Murerhaandlangere. Radoub stod paa det øverste Trin med Ansigtet ind imod Ilden. Den lille Hær, der var opfyldt af saa megen Sindsbevægelse, flokkedes i Lyngen og paa Skrænten, paa Plateauet, i Kløften og paa Taarnets Platform. Marquien forsvandt igen og kom atter til Syne med et Barn paa Armen. Soldaterne klappede i Hænderne af alle Kræfter. Marquien havde paa Lykke og Fromme grebet det første af dem, han fik fat i; det var Tykke Alain. „Jeg er bange“, skreg Drengen. Marquien rakte Radoub Drengen, og han langede ham videre til den næste, og saaledes gik han fra Haand til Haand, og medens Tykke Alain saaledes yderst forfærdet naaede ned til Foden af Stigen, kom Marquien, efter at have været et Øjeblik borte, tilbage til Vinduet med René-Jean, som strittede imod og græd og gav Radoub en i Synet, da Marquien lagde ham i hans Arme. Marquien gik atter ind i den af Flammer fyldte Sal, Georgette var ene tilbage, han gik hen til hende. Hun smilede. Dette Jærnmenneske følte, at hans Øjne blev fugtige. „Hvad hedder du? sagde han. — „Ørgette“, svarede hun. Han tog hende paa Armen, hun smilede stadig, og i det Øjeblik han gav Radoub hende, var denne stolte og mørke Mand blændet af hendes Uskyld. Han kyssede hende. „Det er den lille“, sagde Soldaterne, og Georgette gik under almindelig Jubel fra Haand til Haand. De klappede i Hænderne, de trampede i Jorden af Henrykkelse, de gamle Grenaderer hulkede, og hun smilede til dem. Moderen stod ved Foden af Stigen snappende efter Vejret, helt forstyrret, beruset af det uventede, der var sket, med en Følelse, som om hun uden Overgang var kommen fra Helvede i Paradis. Den overvældende Glæde knuste paa sin Vis hendes Hjærte, hun rakte Armene ud, tog først imod Tykke Alain, saa imod René-Jean og til sidst imod Georgette, bedækkende dem med Kys, brast saa i Latter

og faldt besvimet om. Der lød et vældigt Raab: „De er frelste alle sammen!“ Det var de ogsaa med Undtagelse af den gamle Mand, men ham tænkte ingen paa, maaske ikke engang han selv. Han blev nogle Øjeblikke staaende tankefuld ved Vinduet, som om han vilde give Flamme-havet Tid til at tage en Beslutning. Derpaa steg han uden at skynde sig, smidig, stolt og uden at vende sig om, høj og rank, med Ryggen til Trinene, ned ad Stigen med Branden bag sig og Afgrunden foran sig, saa majestætisk som et Genfærd; der var ikke en Rynke i hans marmor-blege Ansigt, der var ikke et Glimt i hans spøgelseagtige Blik. Mændene veg tilbage for ham; for hvert Trin, han tog ned imod dem, syntes de, han voxede. Stigen rystede og knagede under hans tunge Fjed, man kunde fristes til at tro, at det var Kommandantens Aand, der vendte tilbage til sin Grav. Da Marquien havde naaet det sidste Trin og satte Foden paa Jorden, var der en, der lagde sin Haand paa hans Skulder. Han vendte sig om. Det var Cimourdain. „Jeg arresterer dig“, sagde han. — „Selvfølgelig“, sagde Lantenac.

FEMTE BOG.

Efter Sejren begynder Kampen.

I.

Marquien var i Virkeligheden stegen ned i sin Grav. De førte ham bort. Fangehullet i La Tourgue blev øjeblikkelig aabnet under Cimourdain's strænge Tilsyn. Man satte en Lampe, en Krukke Vand og et Komisbrød derind, kastede en Straasæk derind, og mindre end et Kvarter efter, at Præstens Haand havde grebet Marquien, lukkede Fængslets Dør sig efter Lantenac. Da det var besørget, gik Cimourdain hen til Gauvain. I det samme slog Klokken elleve i Kirketaarnet i Parigné. „Jeg sammenkalder Krigsretten“, sagde Cimourdain; „du kommer ikke til at deltage i den. Du er en Gauvain, og det er Lantenac ogsaa. Du er alt for nær i Slægt med ham til at kunne være hans Dommer. Krigsretten kommer til at bestaa af tre Dommere, en Officer, Kaptejn Guéchamp, en Underofficer, Sergent Radoub, og mig som Formand. Alt det kommer ikke dig ved. Vi holder os til Konventets Dekret; vi indskrænker os til at fastslaa forhenværende Marquis de Lantenacs Identitet. I Morgen holder vi Krigsret, i Overmorgen bliver han guillotineret. Vendée er død.“ Gauvain svarede ikke et Ord, og Cimourdain, der var optagen af, hvad han endnu havde at gøre, gik fra ham, han skulde bestemme Tid og Sted. Gauvain havde ogsaa nok at tænke paa. Der blæste en kold Vind i Skoven. Gauvain lod Guéchamp give de nødvendige Ordre, gik til sit Telt, der laa paa Engen ved Udkanten af Skoven, og tog sin Kasse paa. Den var forsynet med en Hætte og kun prydet med en Galon, der efter Republikanernes prunkløse Skik betegnede ham som den højstkommanderende. Han gik over den blodige Eng,

hvor Kampen var begyndt. Han var ganske ene. Branden var ikke forbi, men nu ænsede ingen den. Radoub var hos Børnene og Moderen, og han var næsten lige saa meget Moder for dem som hun. Slottet paa Broen var paa det nærmeste brændt ned. Soldaterne havde nok at gøre med at grave Grave, jorde de døde og forbinde de saarede; man havde revet Barrikaden ned og var nu i Færd med at rydde Ligene i Salene og paa Trapperne af Vejen; man rensede Stedet, hvor Blodbadet havde fundet Sted, og fjærnede de skrækkelige Spor, Sejren havde efterladt sig. Alt det saa Gauvain ikke noget til. Han kastede næppe et Blik paa Vagtposten ved Brechen, som efter Cimourdaens Ordre var bleven fordoblet, saa optagen var han af sine Tanker. Hans Blik faldt, uden at han gjorde sig Rede derfor, paa denne Breche, inden for hvilken Lantenacs Fængsel var, og i det samme lød de Ord i ham: „I Morgen holder vi Krigsret, i Overmorgen bliver han guillotineret“. Gauvain gik langsom frem og tilbage i Mørket foran Brechen. Af og til foldede han Hænderne bag sit med Hætte paa hans Kappe bedækkede Hoved. Han tænkte.

II.

Der var foregaaet en ubeskrivelig Forandring. Marquis de Lantenac var bleven en forklaret Skikkelse, og Gauvain havde været Vidne dertil. Han havde aldrig kunnet tænke sig, at Begivenheder, hvilke de end var, kunde føre til et saadant Resultat. Han havde aldrig, ikke engang i Drømme, anet, at noget saadant kunde ske. Det uforudsete, det usigelig ophøjede, som driver sit Spil med Menneskene, havde faaet Tag i Gauvain og slap det ikke. Der var stillet ham et Spørgsmaal, som han ikke kunde komme udenom. Han havde en Følelse af, at han var i Forhør over for sin Samvittighed. Han følte alt i sig vakle, sine fasteste Forsætter, sine helligste Løfter, sine uigenkaldeligste Beslutninger, alt vaklede i hans Viljes Dyb. Jo mere han tænkte paa det, han nys havde set, des mere fortunlet blev han. Han, Republikaneren, troede, at han var under

det absolute, det ubetingedes Herredømme, og det var han ogsaa, men nu aabenbarede der sig noget absolut, noget ubetinget af højere Orden for ham. Over det revolutionære saa han det menneskelige absolute. Det, der var sket, var ikke til at komme udenom; han var selv Part i det. Cimourdain kunde, saa meget han vilde, sige: „Det kommer ikke dig ved“, han havde alligevel en Fornemmelse som Træets, naar man rykker det op med Rode. Ethvert Menneske har sin Grundvold; forrykkes den, volder det en dyb Uro; det fik Gauvain at føle. Han trykkede begge Hænder mod sin Pande som for at presse Sandheden frem. Det var ikke let at klare en Stilling som den, han var i, men han prøvede derpaa, han søgte at samle sine Tanker, og betvinge den Modstand, han følte i sig selv, at gøre sig Rede for, hvad der var sket. Hvem har ikke oplevet at maatte aflægge en Redegørelse for sig selv, at spørge sig selv i et Øjeblik af afgørende Betydning, hvilken Vej han skulde gaa, frem eller tilbage? Gauvain havde været Vidne til et Under. Samtidig med den jordiske Kamp havde der staaet en himmelsk, Kampen mellem godt og ondt, et forfærdeligt Hjærte var blevet overvundet. I Betragtning af al den Slethed, der var i det Menneske, al den Voldsomhed, Vildfarelse, Blindhed, Stædighed, Hovmod og Egenkærlighed, maatte det, der var sket, kaldes et Mirakel. Det var Menneskeligheden, der havde sejret over Umennesket. Og hvorledes? Hvilket Middel havde den betjent sig af for at faa Bugt med dette Uhyre af Had og Vrede? En Vugge! Som et Lynglimt havde det virket paa Gauvain; midt under Krigens Rædsler havde den ukendte, Sjælenes hemmelighedsfulde Advarer ladet det evige Lys glimte frem over Menneskelighedens Lys og Mørke. Oven over den uhyggelige Kamp mellem Løgnen og det forholdsvis sande havde den fulde Sandheds Aasyn aabenbaret sig. De svages Styrke havde vist sig. Man havde set tre stakkels fader- og moderløse Smaabørn triumfere over Had, Nag, Blodsudgydelse, alle Borgerkrigens Rædsler; man havde set den fra Fortiden nedarvede Grumhed, Statskløgt, alle en grum Oldings hovmodige Beslutninger falde til Jorden for et Blik fra nogle Smaabørns blaa Øjne. Den ubarmhjærtige Krigs rasende Stridsmænd havde pludselig over for

alle dens Rædsler set den almægtige Uskyld rejse sig, og Uskylden havde sejret. Aldrig havde Satan været synligere i nogen Kamp og heller ikke Gud. Kampen var bleven udkæmpet i et Menneskes Samvittighed, og dette Menneske var Lantenac. Nu begyndte den igen, maaske endnu hæftigere og mere afgørende i et andet Menneskes, og dette Menneske var Gauvain. Gauvain tænkte. Det var lykkedes Marquis de Lantenac at slippe bort, skønt han var omringet, stillet udenfor Løven, indespærret som Dyret i en Cirkus, stænget inde paa alle Kanter af en Mur af Jærn og Ild. Det var lykkedes ham at udføre dette Mesterstykke af en Flugt; han var atter naaet ud i Skoven, hvor han kunde forskanse sig, ud i aaben Mark, hvor han kunde gjenoptage Kampen, ud i Mørket, hvor han kunde forsvinde. Han var atter bleven den frygtelige Mand, som kom og forsvandt, de usynliges Høvding, Skovenes Herre. Han var i Sikkerhed, Løven var bleven fangen i Snaren og var sluppen ud af den. Men han var gaaet i den igjen, frivillig, af egen Drift havde han opgivet Skoven, Mørket, Sikkerheden, Friheden, for at styrte sig i den frygteligste Fare. Først havde Gauvain set ham kaste sig sig ind i Ilden og udsætte sig for at kvæles, og saa havde han set ham gaa ned ad Stigen til sine Fjender, denne Stige, der for andre var en Redningsstige, men som førte ham til Døden. Og hvorfor havde han gjort det? For at redde tre Børn. Og hvad vilde man nu gjøre ved den Mand? Guillotinere ham. Altsaa for tre Børns Skyld — var det hans? Nej. Var det hans Slægts? Nej. Hans Kastes? Nej, det var tre smaa fattige, pjaltede Hittebørn — for deres Skyld havde denne Adelsmand, denne Prins, denne Olding, der var fri og frank, sat alt paa Spil, og stolt havde han samtidig med, at han bragte Børnene tilbage, budt sine Fjender sit hidtil frygtelige, nu ærværdige Hoved. Og hvad vilde man gjøre? Tage imod det. Marquis de Lantenac havde haft Valget mellem andres Liv og sit eget; han havde valgt Døden, og den vilde man give ham. Hvilken Løn for Heltemod. Hvilken Ydmygelse for Republiken at bygge Revolutionen paa et saadant Grundlag. Medens Fordommenes og Trældommens Mand pludselig forvandlede og vendte tilbage til Menneskeligheden,

blev de, Frihedens Mænd staaende ved Blodsudgydelse og Brodermord. Tilgivelsens, Forsagelsens, Gjenløsningens, Opofrelsens ophøjede, guddommelige Lov skulde hævdes af Vildfarelsens Forkæmpere og ikke af Sandhedens Stridsmænd! Skulde det kunne siges, at paa Kongedømmets Side stod de, som frelste Børn, og paa Republikens de, som dræbte Oldinge! Skulde man se denne store Kriger, denne vældige Olding, denne afvæbnede Stridsmand, der var bleven greben midt under Udøvelsen af en god Gjerning, som frivillig havde ladet sig binde, medens Sveddraaberne fra en stor, opofrende Gjerning endnu perlede paa hans Pande, bestige Skafottet som til en Forherligelse? Skulde man lade dette Hoved falde for Øxen, medens et Smil over denne Skjændselsdaad spillede paa hans Læber, og Skamrødmen farvede Republikens Kinder. Og det skulde han, Gauvain, staa og se paa som Chef. Skulde han undlade at hindre det, naar han kunde! Skulde han lade sig nøje med de hovmodige Ord: „Det kommer ikke dig ved!“ Maatte han ikke tilstaa for sig selv, at i et saadant Tilfælde er Føjelighed Medskyld? Men havde han ikke lovet, at denne Mand skulde dø? Jo, men var det den samme Mand? Gauvain havde hidtil i Lantenac kun set den barbariske Stridsmand, Kongedømmets fanatiske Tilhænger, der myrdede Fanger, en blodbestænket Morder, der be- raabte sig paa den Ret, Krigen gav ham. Den Mand vilde han have ladet dræbe, dette uforsonlige Menneske skulde ogsaa have fundet ham uforsonlig. Men nu var der foregaaet en Forvandling. En ny Lantenac var traadt frem paa Skuepladsen, Uhyret var blevet til en Helt, ja, til mere end en Helt, til et Menneske. Og nu skulde Barbariets og Fordommenes Mand pludselig udfolde sine Vinger og se ham, Idealets Mand, krybe i Mørket og Mudderet under ham!

Ja, men Frankrig! Her skiftede Spørgsmaalet pludselig Udseende. Frankrig var sin Undergang nær; Frankrig laa værgeløst aabent for Fjenden. Det havde ingen Grav mere — Tyskerne gik over Rhinen; det havde ingen Mur — Italienerne gik over Alperne og Spanierne over Pyrenæerne. Det havde kun Havet tilbage, støttet til det kunde det bekæmpe hele Verden. Men paa dette Hav var Englænderne,

og dem vilde denne Mand, Marquis de Lantenac, slaa Bro for, dem vilde han række Haanden, dem vilde han tilraabe: Kom og tag Frankrig. Og nu havde man endelig denne Mand efter at have gjort Jagt paa ham i tre Maaneder. Han, som havde baaret Vaaben mod sit Fædreland, ventede nu sin Straf i sin Slægts Fangehul. Det var aabenbart Gud, der havde maget det saa. Retfærdighedens Time var slaaet; Revolutionen havde taget denne det almenes Fjende til Fange; han kunde ingen Fortræd gjøre mer; i dette Vendée, hvor der var saa mange Arme, var han den eneste Hjerne; naar det var ude med ham, var det ude med Borgerkrigen. Efter alle de Blodbad, han havde anrettet, var det nu hans Tur at dø. Hvem vilde frelse ham? Hvor dette Dødningehoved vilde le, om nogen gjorde det! „Jeg lever endnu, I Tosser!“ vilde han sige, og saa vilde han igjen tage fat paa sin grumme Gjerning, og vilde atter uforsonlig og glad styrte sig ud i Kampen, og man vilde atter se Huse brænde, Fanger og saarede blive myrdede, og Kvinder blive skudt ned. Og naar alt kom til alt, overdrev Gauvain saa ikke den Gjerning, der havde fortryllet ham? Tre Børn var fortabte; Lantenac havde frelst dem. Men hvem var Skyld i, at de var fortabte? Var det ikke Lantenac? Hvad havde han saa gjort, som var saa megen Beundring værd? Han havde opgivet sin Beslutning, det var det hele. Hele hans Fortjeneste bestod i, at han ikke havde været et Uhyre lige til det sidste. Og for saa lidt skulde man gjengive ham alt, Friheden, som han vilde anvende til at gjøre andre til Trælle, Livet, som han vilde bruge til at dræbe. At søge at komme til en Overenskomst med denne hovmodige Mand, at foreslaa ham at skjænke ham Friheden paa visse Betingelser, at tilbyde ham Liv og Frihed, imod at han for Fremtiden vilde afholde sig fra al Fjendtlighed, vilde være en utilgivelig Fejl, han vilde sikkert kun møde et saadant Forslag med Foragt og svare: „Behold Skammen for jer selv. Dræb mig!“ Der var i Virkeligheden ikke andet at stille op med den Mand end enten at dræbe ham eller give ham Frihøden. At dræbe ham, hvilken Kval! At give ham fri, hvilket Ansvar! Det var jo det samme som at slippe en Tiger løs.

Men nu kom Spørgsmaalet atter frem i sin første Skikkelse. Var Lantenac en Tiger? Han havde maaske været det, men var han det endnu? Kunde man, selv efter nærmere Overvejelse, nægte, at han havde lagt en stoisk Selvfornægtelse, en storslaaet Uegennyttighed for Dagen og bragt et stort Offer? Kunde den, der havde handlet som han, vedblivende være en Tiger, og burde han behandles som et vildt Dyr? Nej, nej, den Mand, der med en goddommelig Handling havde kastet Lys over Borgerkrigens Afgrund, var ikke noget Uhyre, Sværdets Mand var bleven forvandlet til en Lysbringer. Helvedes Satan var atter bleven den himmelske Lucifer. Lantenac havde løskjøbt sig fra alle sine barbariske Gjerninger ved en selvopofrende Handling; ved materielt at styrte sig i Undergang havde han i moralsk Forstand frelst sig; han havde gjenvundet sin Uskyld, han havde underskrevet sit Benaadningsbrev. „Lad os redde Lantenac“, sagde Gauvain til sig selv. — „Jo, det vilde være smukt“, vedblev han, „hjælpe Englænderne, gaa over til Fjenden, frelse Lantenac og forraade Frankrig“. De to Stemmer, der var i ham, blev skiftevis ved at tale, og begge talte de sandt; hvilken af dem skulde han lyde? Hver af dem syntes skiftevis at udtale, baade hvad der var klogt og retfærdigt, og sagde: Handl saaledes. Burde han handle saaledes? Ja. Nej. Fornuften sagde ét, Følelsen et andet; Men Fornuften er kun Fornuften. Følelsen er ofte det samme som Samvittigheden. Fornuften kommer fra Mennesket, Følelsen har hjemme højere oppe, derfor har den mindre Klarhed, men mere Styrke. Men hvor stærk er alligevel ikke den strænge Fornuft! Gauvain vidste ikke, hvad han skulde gjøre. En forfærdelig Tvivlraadighed! To Afgrunde aabnede sig for ham, en af dem maatte han styrte sig i. Skulde han dræbe Marquien eller redde ham. Hvilken af disse to Afgrunde var Pligten?

III.

Det var virkelig Pligten, det gjaldt. For Cimourdain var den ganske simpel, for Gauvain var den mangfoldig og indviklet.

Klokken slog tolv; den slog ét. Gauvain havde uden at lægge Mærke dertil efterhaanden nærmet sig Brechen. Ildebranden var ved at slukkes og kastede nu kun et svagt Skjær over Plateauet, som snart blev synligt, snart sank hen i Skygge, naar Røgen dækkede Ilden. Gauvain stirrede optagen af sine Tanker paa denne Skiften af Lys og Skygge, der paa en Maade svarede til, hvad der gik for sig i hans Sjæl. Pludselig faldt der imellem to Røghvirvler et Flammeskjær fra det aftagende Baal paa Toppen af Plateauet, og Omridsene af en Vogn tegnede sig paa den røde Baggrund. Den var omgivet af Ryttere med Gendarmhatte paa. Det forekom ham, at det var den Vogn, han nogle Timer i Forvejen havde set i Guéchamps Kikert ved Solnedgang. Der stod nogle Mænd paa den og syntes i Færd med at aflæse den. Det var ikke let at sige, hvad det var, der var paa den; det lod til at være tungt, saa ud som Tømmerværk og klirrede nu og da, som om der var Jærn paa det. Flammen slukkedes, og alt blev mørkt igjen, Gauvain blev staaende og stirrede tankefuld derhen. Lygter blev tændte, Folk kom og gik paa Plateauet, men han kunde kun utydelig skjelne dem derfra, hvor han stod. Han hørte Stemmer, men kunde ikke opfatte, hvad der blev sagt. Der hørtes ogsaa en skarp Lyd, som naar man hvæsser en Le. Klokken slog to. Gauvain gik langsomt som en, der helst vil gjøre tre Skridt tilbage for hver to, han gik frem, hen imod Brechen. Skildvarten, som kjendte ham paa den galonerede Kappe, præsenterede Gevær. Gauvain traadte ind i Salen i Stueetagen, der nu gjorde Tjeneste som Vagtstue. I Loftet hang der en Lygte, som lige netop gav saa meget Lys, at man kunde gaa igjennem Salen uden at træde paa Soldaterne, der laa i Halm paa Gulvet, og af hvilke de fleste sov eller i hvert Fald hvilede sig, saa godt de kunde, thi der laa endnu Jærn- og Blystumper rundt omkring paa Gulvet under dem. Da Gauvain traadte ind, rejste nogle af Folkene sig, blandt andre Officeren, der havde Kommando over Vagten. Gauvain pegede paa Døren ind til Fangehullet og sagde: „Luk op“. Skodderne blev trukne fra, Døren gik op, Gauvain traadte ind, og Døren lukkedes atter efter ham.

SJETTE BOG.

Royalisme og Revolution.

I.

Der stod en Lampe paa Flisegulvet derinde ved Siden af Vandkrukken, Kommisbrødet og Halmknippet. Da Døren drejede sig om sine Hængsler, gik Marquien op og ned ad Gulvet, mekanisk som et vildt Dyr i Bur. Da han hørte Døren gaa op, hævdede han Hovedet, Lyset fra Lampen, der stod paa Gulvet mellem ham og Gauvain faldt paa de to Mænds Ansigter. De saa' paa hinanden, og det Blik, de vexlede, var af den Beskaffenhed, at de begge blev staaende ubevægelige. Marquien brast i Latter og udbød: „God Dag, min Herre. Det er adskillige Aar siden, at jeg har haft den Fornøjelse at træffe Dem. De gjør mig den Ære at besøge mig, det skal De have Tak for, jeg vil gjerne slaa en lille Passiar af, jeg begyndte at kjede mig. Deres Venner spilder Tiden, denne Konstatering af Identiteten og denne Krigsret trækker Tiden ud, jeg vilde gaa hurtigere til Værks. Jeg er hjemme her, vær saa artig at trine nærmere. Naa, hvad siger De saa om alt det, der gaar for sig? Det er originalt, ikke sandt? Der var en Gang en Konge og en Dronning; Kongen det var Kongen, Dronningen det var Frankrig. Saa huggede de Hovedet af Kongen og giftede Dronningen med Robespierre, og de to fik en Datter, der hed Guillotinen, og som jeg skal stifte Bekjendtskab med i Morgen tidlig. Det skal glæde mig, ligesom det glæder mig at se Dem. Er det derfor, De kommer? Er De bleven forfremmet til Bøddel? Er det blot en simpel Venskabsvisit, De aflægger mig, rører det mig. De ved maaske ikke længer, hvad en Adelsmand er, Hr. Vicomte. Naa, saa kan De se en her. Se rigtig paa

ham. Det er ganske mærkeligt, han tror paa Gud, han tror paa Traditionen, han tror paa Slægten, paa sine Forfædre, paa det Exempel, hans Fader har givet, paa de Pligter, han har imod sin Fyrste, paa Ærbødighed for de gamle Love, paa Dyden, paa Retfærdigheden, og det vilde være ham en Fornøjelse at lade Dem skyde. Værssaaartig at tage Plads. De maa ganske vist nøjes med at sidde paa Gulvet, for Stole er der ingen af i denne Salon, men naar man lever i Skarnet, kan man jo nok sidde paa Gulvet. Jeg siger det ikke for at krænke Dem, for det, vi kalder Skarnet, er det samme, som De kalder Nationen. De forlanger vist ikke, at jeg skal raabe Frihed, Lighed og Broderskab? Det Værelse, vi befinder os i, er et gammelt Værelse i mit Hus; i gamle Dage satte Herremændene Pakket herved, nu sætter Pakket Herremændene herved. Det er saadanne Dumheder, man kalder Revolution. Det lader til, at man vil hugge Hovedet af mig om sex og tredive Timer; det finder jeg ikke noget upassende i, men var man høflig, hentede man min Snustobaksdaase til mig — den ligger oppe i Spejlsalen, hvor De legede som Barn, og hvor jeg har redet Ranke med Dem paa mit Knæ. Jeg skal fortælle Dem en Ting, min Herre, De kalder Dem Gauvain og har, mærkværdigt nok, ædelt Blod i Deres Aarer, ja, sandt for Herren, det samme Blod, som rinder i mine, men det Blod, der gør mig til en Hædersmand, gør Dem til en Slubbert. Saadan kan det gaa. De vil maaske sige, at det ikke er Deres Skyld. Heller ikke min. Guds Død, man er en Misdæder uden at vide af det. Det kommer af Luften, man indaander; i Tider som dem, vi lever i, er man ikke ansvarlig for, hvad man gjør; Alverden skyder Skylden over paa Revolutionen, og alle eders store Kjæltringer er egentlig ganske uskyldige Mennesker. Herre Gud, hvad I dog er for nogle Fæhoveder! Først og fremmest De. Tag mig ikke ilde op, at jeg beundrer Dem. Ja, jeg beundrer virkelig en Knægt som Dem, højbaaren, højtstillet i Staten, med ædelt Blod at udgyde for en stor Sag; De er Vicomte til dette Tour-Gauvain, Prins af Bretagne, kunde blive Hertug og Pair af Frankrig, hvilket paa det nærmeste er alt, hvad et fornuftigt Menneske kan ønske sig her i Verden. Og saa

morer en saadan Knægt sig med at være det, De er, saa hans Fjender anser ham for en Skurk og hans Venner for et Fæ. Det er sandt, vil De være saa venlig at hilse Hr. Pastor Cimourdain fra mig. Marquien talte ganske rolig og stilfærdigt i sædvanlig Selskabstone uden at understrege noget af, hvad han sagde; hans Blik var klart og roligt, og han havde begge Hænder i Lommerne. Han trak Vejret dybt og vedblev: „Jeg vil ikke skjule for Dem, at jeg har gjort, hvad jeg kunde, for at dræbe Dem. Jeg har i egen Person tre Gange rettet en Kanon imod Dem. Jeg indrømmer, at det ikke var høfligt af mig, men det vilde være taabeligt at indbilde sig, at ens Fjender søger at gjøre sig behagelige for en, naar der er Krig, og der er Krig imellem os, min Hr. Neveu, Krig paa Liv og Død“. Han standsede atter et Øjeblik og vedblev saa: „Og saa at tænke sig, at alt det, der er sket, kunde være forebygget, i Fald man blot havde hængt Voltaire og sendt Rousseau paa Galejerne. Aa, hvad geniale Folk dog er for en Svøbe! Hvad har I at bebrejde Monarkiet? Hele Ulykken stammer fra disse Blæksmørere og Rimsmede. Encyklopædien! Diderot! D’Alembert! De imfame Karle! Og dem har en Mand som Kongen af Preussen kunnet nedværdige sig til! Jeg havde gjort det af med alle de Penneslikkere! Saa længe der findes en Voltaire, vil der ogsaa findes en Marat. Saa længe der er Slubberter, som skriver, vil der ogsaa være Hallunker, som myrder; saa længe der findes Blæk, vil der ogsaa blive begaaet sorte Forbrydelser; saa længe en Menneskehaand holder paa en Gaasepen, vil de frivole Dumheder avle grumme Dumheder. Bøgerne avler Forbrydelser. Hvad er alt det, I vaaser om eders Rettigheder? Menneskerettigheder! Folkets Ret! Det er noget hult, dumt, fantastisk og meningsløst Vaas. Naar jeg gjør Rede for vor Slægts Oprindelse, saa taler jeg om noget, der er klart og tydeligt, og af det kan I se, hvorledes en Ret bliver til. Men hvad er det, I Slyngler, I Skjelmer, I Oprørere kalder eders Ret? Jo, at afskaffe Gud og myrde Kongen. Det er modbydeligt. Det gjør mig ondt for Dem, min Herre, for De har nu alligevel det stolte Bretagnerblod i Deres Aarer, og vi har de samme store og udmærkede Forfædre. Men

hvad nytter det? De har den Ære at være en Idiot og regner min Staldkarl for deres Ligemand. Men betænk, at jeg allerede var en gammel Mand, da De endnu var Pog. Jeg har tørret Dem om Næsen, da De var en snottet Unge, og det er jeg Mand for at gjøre endnu. Under Deres Opvæxt har De set Deres Snit til at krybe nedad. Siden vi saas sidst den Gang, er hver af os gaaet til sin Side, jeg til den, hvor Hæderligheden er, De til den modsatte. Jeg ved ikke, hvorledes alt-dette skal ende, men deres Venner er nogle store Uslinger. Ja, jeg indrømmer, det er nogle nydelige Fremskridt, man har gjort, man har gjort det af med hele Fortiden, fra Bastillen til Almanaken, Ja, vær's'god, mine Herrer Borgere, spil I kun Herrer, gener jer ikke; Religionen er og bliver nu alligevel Religionen, Kongedømmet fylder alligevel femten Hundrede Aar i vor Historie, og den gamle franske Adel rager alligevel op over jer, selv om I halshugger den. Hvad angaar eders Prokuratorkneb for at gjøre Kongeslægternes historiske Ret tvivlsom, trækker vi blot paa Skuldrene ad jer. Det er slet ikke det, Sagen drejer sig om. Spørgsmaalet er, om Frankrig skal være et stort Rige, det udmærket ordnede Rige, hvor man først og fremmest ser op til Monarkens hellige Person som Statens uindskrænkede Herre, dernæst til Prinserne, til Kronens Embedsmænd i Forsvarsmagten til Lands og til Vands, i Landets Styrelse og Finansadministration. Alt det har I ødelagt. I vil ikke længer have nogen Adel. Vel, I skal blive fri, men I skulde bære Sorg for den, thi Riddere og Helte faar I saa heller ingen af, den gamle Storhed kan I sige Farvel til. Vær I kun de ny Mænd, smaa bliver I. Men lad os være store. Dræb Kongerne, dræb Adelsmændene, dræb Præsterne, hug ned, ødelæg, trød alt under Fødder, sæt eders Støvlehæle paa de fra Fædrene arvede Grundsætninger! Tramp paa Tronen, tramp paa Alteret, slaa Gud ned og dans saa. Det maa I om. I er Forrædere og Uslinger, ude af Stand til at ofre jer for noget. Jeg har talt. Lad mig nu guillotinere, Hr. Vicomte. Jeg har den Ære at være Deres ærbødige Tjener! Jeg har sagt Dem forskellige Sandheder, men hvad gør det mig. Jeg ved jo, at jeg er Dødsens“. — „De er fri“, sagde

Gauvain, gik hen til Marquien, tog sin Kappe af, kastede den over hans Skuldre og trak Hætten ned over Øjnene paa ham. De var lige høje. „Hvad er det, du gør?“ sagde Marquien. — „Luk op for mig, Løjtnant“, sagde Gauvain højt. Døren gik op. „Luk godt efter mig“, raabte Gauvain, og derpaa skubbede han den forbavsede Marquis ud af Døren. Den lave Sal, der nu gjorde Tjeneste som Vagtstue, oplystes, som Læseren mindes, af en enkelt Lygte. I dette svage Lys saa' de af Soldaterne, som ikke sov, en høj Mand hyllet i Chefens galonerede Kappe gaa forbi dem. De gjorde Honnør, og Manden gik ud. Skildvagten, som troede, det var Gauvain, præsenterede Gevær. Da han var kommen uden for blev han et Øjeblik staaende som en Mand, der har ladet sig overrumple og efter at have benyttet sig af en aaben Dør overvejer, om han har handlet rigtig eller urigtig, og betænker sig, førend han gaar videre. Efter at have grublet nogle Øjeblikke hævede han sin højre Haand, knipsede med Langfingeren mod Tommelfingeren og sagde: „Det var som . . .“. Saa gik han. Fængselsdøren var lukket igen. Gauvain var derinde.

II.

Det gik noget vilkaarligt til med Krigsretterne paa den Tid. Formanden for en Krigsret var saa at sige hele Retten; han valgte Medlemmerne og afgjorde, hvorledes Afstemningen skulde gaa for sig; han var Herre samtidig med, at han var Dommer. Cimourdain havde bestemt, at Krigsretten skulde holdes i Salen i Stueetagen, hvor der nu var Vagtstue. Han vilde have alt saa kort som muligt, Vejen fra Fængslet til Domstolen saavel som Vejen fra Domstolen til Skafottet. Midt i Salen var der efter hans Ordre stillet tre Rørstole, et Fyrretræs Bord med to tændte Lys og foran Bordet en Taburet. Stolene var bestemte for Dommerne, Tabureten for den anklagede. Ved hver Ende af Bordet stod der ogsaa en Taburet, den ene til Auditøren, der var en Furér, den anden for Skriveren, en Korporal. Paa Bordet laa der en Stang rødt Lak, Repu-

blikens Signet af Messing, en Bunke Skrivepapir samt to trykte Plakater, der var helt udfoldede, den ene, i Kraft af hvilken Marquien stilledes uden for Loven, den anden Konventets Dekret. Og saa var der to Skrivetøjer. Bag den midterste af de tre Rørstole var der anbragt et Knippe trefarvede Faner. Paa den Tid, da der herskede den største Simpelhed, var en Dekoration hurtig stillet op, og der behøvedes ikke lang Tid til at forvandle en Vagtstue til et Retslokale. Stolen i Midten, som Formanden skulde sidde paa, stod lige over for Døren til Fængslet. Publikum bestod af Soldater. To Gendarmer holdt Vagt ved den anklagedes Taburet. Cimourdain tog Plads paa Formandsstolen med Kaptejn Guéchamp, der var første Dommer, paa højre Side, og Sergent Radoub, der var anden Dommer, paa venstre. Han havde Hatten med den trefarvede Fjerbusk paa Hovedet, Sabel ved Siden og to Pistoler i Bæltet. Hans Ar, der var stærkt rødt, gav ham et endnu barskere Udtryk. Radoub var endelig bleven helt forbunden; han havde om Hovedet et Lommetørklæde, som Blodet langsomt sivede igennem, saa der bredte sig en rød Plet paa det. Ved Middagstid, inden Retten blev sat, stod en Stafet, hvis Hest man hørte stampe uden for, ved Rettens Bord. Cimourdain skrev, som følger:

„Borgere, Medlemmer af Velfærdskomitéen! Lantenac er fangen. Han bliver henrettet i Morgen“.

Han daterede og underskrev Brevet, lagde det sammen og forseglede det og gav det saa til Stafetten, som gik med det. Derpaa sagde Cimourdain med høj Røst: „Luk Fængselsdøren op“. De to Gendarmer trak Skodderne fra, aabnede Døren og gik ind i Fængslet. Cimourdain hævede Hovedet, lagde Armene over Kors og raabte: „Før Fangen frem“. En Mand viste sig i Døren mellem de to Gendarmer. Det var Gauvain. Det gav et Sæt i Cimourdain. „Gauvain!“ raabte han; „det er Fangen, jeg vil have frem“, tilføjede han. — „Det er mig“, sagde Gauvain. — „Dig?“ — „Ja“. — „Og Lantenac?“ — „Han er fri“. — „Fri?“ — „Ja“. — „Flygtet?“ — „Ja“. — „Naa ja“, sagde Cimourdain stammende, „Slottet er jo hans, han kender alle Udgange fra det! Der maa altsaa være en Udgang fra Fængslet, det burde jeg have betænkt. Han

har fundet en Udvej til at flygte. Han har ikke haft nogen nødig til at hjælpe sig“. — „Han er bleven hjulpet“, sagde Gauvain. — „Til at flygte?“ — „Ja“. — „Hvem har hjulpet ham?“ — „Jeg“. — „Du?“ — „Ja“. — „Du taler jo vildt!“ — „Jeg gik ind i Fængslet, jeg var ene med Fangen, jeg tog min Kappe af, kastede den over ham og trak Hætten ned over Ansigtet paa ham. Han gik ud i Stedet for mig, og jeg blev der inde i Stedet for ham. Her er jeg“. — „Det har du ikke gjort!“ — „Jo, jeg har“. — „Det er umuligt“. — „Det er virkeligt“. — „Før Lantenac frem“. — „Han er her ikke længer. Soldaterne, som saa' min Kappe, tog ham for mig og lod ham passere. Det var mørkt endnu“. — „Du er forrykt“. — „Jeg siger det, som det er“. — „Saa har du altsaa fortjent . . .“ — „Døden“, sagde Gauvain. Cimourdain var bleg som et afhugget Hoved. Han rørte sig ikke, han syntes ikke at trække Vejret, han saa' ud, som han var ramt af Lynet; en stor Sveddraabe perlede paa hans Pande. Han tog sig sammen og sagde: „Gendarmen, lad den anklagede sætte sig“. Gauvain satte sig paa Taburetten. „Træk blank, Gendarmen“, vedblev Cimourdain. Det var den Formel, der brugtes, naar den anklagede truedes af Dødsstraf. Gendarmene trak deres Sabler. Cimourdains Stemme havde nu igen faaet sin sædvanlige Fasthed. „Anklagede, rejs Dem“. Han sagde ikke længer Du til Gauvain.

III.

Gauvain rejste sig. „Hvad hedder De?“ spurgte Cimourdain. — „Gauvain“. — „Hvad er De?“ — „Chef for Nordkysthærens Ekspeditionskolonne“. — „Er De den flygtedes Slægtning eller Paarørende?“ — „Jeg er hans Brodersøns Søn“. — „Kender De Konventets Dekret?“ — „Jeg ser, det ligger paa Deres Bord“. — „Hvad har De at sige i Anledning af dette Dekret?“ — „At jeg har kontraseret det; at jeg har givet Ordre til at gennemføre det, og at det er mig, der har udfærdiget den Plakat, der er underskrevet med mit Navn“. — „Vælg Dem en Defensor“.

— „Jeg vil selv forsvare mig“. — „De har Ordet“. Cimourdain var atter bleven ubevægelig, men hans Ubevægelighed lignede mindre et Menneskes Ro end en Klippes Stivhed. Gauvain stod et Øjeblik tavs, som om han samlede sine Tanker. „Hvad har De at sige til Deres Forsvar?“ spurgte Cimourdain. Gauvain hævede langsomt Hovedet og svarede uden at se paa nogen: „Kun dette: En Ting har hindret mig i at se en anden; en god Gerning set paa nært Hold har skjult hundrede Misgerninger for mig; paa den ene Side en Olding, paa den anden nogle Børn har stillet sig imellem mig og min Pligt. Jeg har glemt de afbrændte Landsbyer, de hærjede Marker, de dræbte Fanger, de myrdede saarede, jeg har glemt, at man vilde give Frankrig i Englands Vold, jeg har sat Fædrelandets Morder i Frihed. Jeg er skyldig. Idet jeg taler saaledes, synes jeg at tale imod mig selv, men i Virkeligheden taler jeg til mit Forsvar. Naar den skyldige erkender sin Brøde, redder han det eneste, det er Umagen værd at redde, sin Ære“. — „Er det alt, hvad De har at sige til Deres Forsvar?“ spurgte Cimourdain. — „Jeg tilføjer, at da jeg var Chef, burde jeg give Eksemplet, og at nu bør De som Dommere gøre det“. — „Hvad er det for et Eksempel, De mener, vi bør give?“ — „Min Død“. — „De finder den retfærdig?“, -- „Ja, og nødvendig.“ — „Sæt Dem“. Fureren, der gjorde Tjeneste som Auditor, rejste sig og oplæste først Plakaten, der stillede Marquis de Lantenac uden for Loven, dernæst Konventets Dekret, der fastsatte Dødsstraf for hver den, der hjalp en fangen Oprører til at flygte. Han endte med at oplæse de tre Linier, der stod trykte neden under Plakaten med Dekretet og som „under Dødsstraf“ forbød „at yde ovennævnte Oprører Hjælp eller Bistand“ og var undertegnet: Gauvain, Chef for Ekspeditionskolonnen. Da det var gjort, satte Auditøren sig ned igen. Cimourdain lagde Armene over Kors og sagde: „Anklagede, giv Agt. I andre tilstedeværende, hør, se og ti. I staar over for Loven. Vi skrider til Afstemning. Dommen vil blive fældet efter simpel Majoritet. Hver af Dommerne stemmer for sig, højt og tydelig i den anklagedes Paahør, thi Retfærdigheden har intet at skjule. Jeg giver Ordet til den første Dommer.

Tal, Kaptejn Guéchamp“. Kaptejn Guéchamp syntes hverken at se paa Cimourdain eller Gauvain. Hans nedslagne Øjne stirrede stivt paa Plakaten med Konventets Dekret, som om det var en Afgrund, han saa' ned i. „Loven er klar og bestemt“, sagde han: „en Dommer er paa én Gang mere og mindre end et Menneske, mindre, fordi han intet Hjærte har, mere, fordi han fører Retfærdighedens Sværd. Loven er bleven krænkert. Som Følge af et Anfald af Medlidenhed er Fædrelandet atter blevet bragt i Fare. Medlidenhed kan blive til en Forbrydelse. Oberst Gauvain har ladet Oprøreren Lantenac flygte. Gauvain er skyldig. Jeg stemmer for Døden“. — „Skriv, Skriver“, sagde Cimourdain. Skriveren skrev: „Kaptejn Guéchamp: Døden“. — „De har stemt vel, Guéchamp, og jeg takker Dem“, sagde Gauvain. — „Jeg giver den anden Dommer Ordet“, sagde Cimourdain; „tal, Sergent Radoub“. Radoub rejste sig, vendte sig til Gauvain og gjorde Honnør for ham; derpaa udbød han: „Er det saa, guillotiner saa mig, for jeg giver mit Æresord og sværger ved den levende Gud, at jeg vilde have gjort, hvad den gamle Mand gjorde, og ogsaa, hvad min Chef gjorde. Da jeg saa' dette Menneske paa firsindstyve Aar styrtede sig ind i Ilden for at tage de smaa Unger ud af den, sagde jeg: „Du er en brav Mand, min Ven“, og nu, jeg har faaet at vide, at det er min Chef, der har frelst den gamle fra jeres forbandede Guillotine, siger jeg ved den levende Gud: Hr. Oberst, De burde være General, for De er en Mand, som en Mand bør være, og jeg vilde, Gud hjælpe mig, give Dem den hellige Ludvigs Kors, hvis der endnu gaves Kors og Helgener. Skal vi til at være Idioter nu? Hvis det er derfor, vi har vundet Slagene ved Jemmapes, ved Valmy, ved Fleurus og Wattignies, saa sig os det. Hvad for noget! Her staar Oberst Gauvain, som i fire Maaneder har kørt i Ring med de royalistiske Fæhoveder, og som frelser Republiken ved Sabelhug, og som lavede den Historie i Dol, hvor det min Salighed var nødvendigt at bruge sit Hoved, og saadan en Mand vil I skille jer af med! I Steden for at gøre ham til General vil I hugge Hovedet af ham. Jeg siger, at det er lige saa forrykt som at styrtede sig paa Hovedet ud over Rækværket paa Nybro, og hvis De, Borger Gauvain,

i Steden for at være min Chef var min Korporal, vilde jeg sige til Dem, at det var noget fordømt Sludder, De nylig sagde. Den gamle har gjort ret i at redde Børnene, og De har gjort ret i at redde den gamle, og guillotinerer man Folk, fordi de gør gode Gerninger, saa gaa Fanden i Vold, for saa forstaar jeg ikke et Muk længer. Der er ingen Grund til at vrøvle mere om den Ting. Det kan jo ikke være sandt alt dette her, vel? Jeg kniber mig i Armen for at prøve, om jeg er vaagen. Jeg forstaar ikke et Muk af det hele. Den gamle skulde altsaa have ladet Ungerne brænde levende op, og min Chef skulde have ladet Hovedet hugge af den gamle! Ja, saa guillotiner mig, det gaar jeg lige saa gerne ind paa. Sæt nu, at Ungerne var omkomne, saa havde Rødhuernes Bataillon været vanæret. Var det kanske Meningen? Lad os saa æde hinanden straks. Jeg forstaar mig lige saa godt paa Politik som I, for jeg har været Medlem af min Sektions Klub. Guds Død, vi gør os jo til rene Dyr til sidst. Jeg gentager kortelig, hvorledes jeg ser paa Tingene. Jeg holder ikke af at være med til noget, som medfører den Ubhagelighed, at man slet ikke mere ved, hvordan man er vendt i det. Hvorfor Pokker lader vi os slaa ihjel? For at man skal slaa vor Chef ihjel for os? Nej, I kan tro Nej. Jeg vil beholde min Chef, jeg kan ikke undvære min Chef, jeg holder mere af ham i Dag end i Gaar. At sende ham til Guillotinen vilde jo være latterligt. Det vil vi ikke vide noget af. Jeg har hørt, hvad der er blevet sagt, og for mig kan I sige, hvad I vil, men dette her er umuligt“. Radoub satte sig. Hans Saar var sprunget op igen, en Blodstribе løb fra Bindet fra det Sted, hvor hans Øre havde siddet, ned ad Halsen paa ham. Cimourdain vendte sig til Radoub. „De stemmer altsaa for, at den anklagede frikendes?“ — „Jeg stemmer for, at han skal gøres til General“, sagde Radoub. — „Jeg spørger, om De stemmer for, at han skal frikendes“. — „Jeg stemmer for, at Republiken gør ham til General“. — „Sergent Radoub, stemmer De for, at Oberst Gauvain skal frikendes? Ja eller Nej“. — „Jeg stemmer for, at man hals-hugger mig i Stedet for ham“. — „Frifindelse“, sagde Cimourdain; „skriv, Skriver“. Skrивeren skrev: „Sergent

Radoub: Frifindelse“. Nu var det Cimourdain's Tur til at stemme. Han rejste sig, tog Hatten af og lagde den paa Bordet. Han var ikke længer bleg. Hans Ansigt's Farve var som Jordens. Om alle de tilstedeværende havde været døde, kunde Stilheden ikke have været større. Cimourdain sagde, med alvorlig, langsom og fast Stemme: „Anklagede Gauvain, i Republikens Navn, Krigsretten har ladet sig Sagen foredrage. Med to Stemmer mod én . . .“ han brød af, der blev en Pause. Betænkte han sig over for Døden? Betænkte han sig over for Livet? Alle snappede efter Vejret. Cimourdain vedblev: „ . . . dømmer den Dem til Døden“. Der var et Udtryk af mørk, kvalfuld Triumf over ham, men det var kun et Glimt, han blev atter som en Marmorstøtte, satte sig ned, tog Hatten paa og tilføjede: „Gauvain, De vil blive henrettet i Morgen ved Solopgang“. Gauvain rejste sig og sagde: „Jeg takker Retten“. — „Før den dømte bort“, sagde Cimourdain. Han vinkede, Fængselsdøren aabnedes, Gauvain gik ind, og Døren lukkedes atter. De to Gendarmere blev staaende ved den med dragne Sabler. Man har Radoub bort; han var segnet bevidstløs om.

IV.

En Lejr er som en Hvepserede, især i Revolutionstider. Den tapre Skare, der havde indtaget La Tourgue, brummende først imod Oberst Gauvain, da det blev bekendt, at Lantenac var undsluppen. Da Gauvain traadte ud af Fængslet i Steden for Lantenac, gik der som et elektrisk Stød gennem de tilstedeværende, og inden der var gaaet et Minut, vidste hele Hæren det. Man brummende: „Nu er de i Lag med at dømme Gauvain, men det er paa Skrømt. Forhenværende Adelsmænd og Præster er Folk, man kan stole paa. Vi har lige set en Vicomte redde en Marquis, nu skal I se en Præst, der klarer Ærterne for en Adelsmand“. Da de fik at vide, at Gauvain var dømt til Døden, brummende de igen: „Det er et stivt Stykke! Vor Chef, vor tapre Chef, vor unge Oberst, en Helt! Han er Vicomte, naa ja, saa meget større Fortjeneste er det, at

han er Republikaner. Hvad! Han, Pontarsons, Ville-dieus og Pont-au-Beaus Befrier! La Tourgues Overvinder! Han, der har gjort os uovervindelige! Han, der er Republikens Sværd i Vendée! Han, der i fem Maaneder har holdt Oprørerne Stangen og raadet Bod paa alle Léchelles og de andres Dumheder: Ham vover denne Cimourdain at dømme til Døden! Og hvorfor? Fordi han har reddet en gammel Mand, der havde reddet tre Børn! En Præst dræbe en Soldat!“ Saaledes brummede de sejrrie og misfornejede Soldater. Der rejste sig en mørk Harmen om Cimourdain. Man skulde synes, at fire Tusind Mand imod én er en Kraft, men de er det alligevel ikke. Disse fire Tusind Mand var en Hob, Cimourdain var en Vilje. Man vidste, at Cimourdain let rynkede Panden, og mere behøvedes der ikke for at holde Hæren i Respekt. I hin barske Tid var det nok, at Velfærdskomiteens Skygge stod bag ved en Mand, til at gøre denne Mand frygtelig og til at tvinge Forbandelser ned til Hvissen og Hvissen til Tavs-
hed. Efter som før denne Brummen vedblev Cimourdain at være Herre over Gauvains Skæbne som over alle de andres. Man vidste, at det ikke nyttede noget at komme med Bønner til ham, at han kun vilde lyde sin Samvittighed, den overmenneskelige Stemme, som kun han selv hørte. Alt beroede paa ham. Hvad han havde gjort som Medlem af Krigsretten, kunde kun han selv omstøde som Konventets Udsending. Kun han kunde benaade, han havde Fuldmagt, et Vink af ham kunde sætte Gauvain i Frihed, han var Herre over Liv og Død, han kommanderede over Guillotinen. I dette tragiske Øjeblik var han den, der raadete for alt. De andre kunde blot vente.

Natten faldt paa.

V.

Retssalen var atter bleven Vagtstue. Skildvagterne var fordoblede ligesom den foregaaende Dag; to Gendarmer holdt Vagt ved Fængselsdøren. Hen ved Midnat gik en Mand med en Lygte i Haanden gennem Vagtstuen, gav sig til Kende og lod Fængselsdøren aabne for sig. Det

var Cimourdain. Han traadte ind, og Døren blev staaende paa Klem efter ham. Det var mørkt og stille i Fængslet. Cimourdain gik et Skridt frem i dette Mørke, satte Lygten paa Gulvet og standsede. Han hørte et sovende Menneskes regelmæssige Aandedræt. Cimourdain lyttede tankefuld til denne fredelige Lyd. Gauvain laa paa Halmknippet i Baggrunden af Fængslet. Det var hans Aandedræt, man hørte. Han sov dybt. Cimourdain nærmede sig saa sagte som muligt; han gik helt hen til ham og saa' paa Gauvain; en Moder, der saa' paa sit sovende Barn, kunde ikke have et ømmere, kærligere Udtryk i sit Blik. Det var maaske stærkere end han selv; han pressede, som man under Tiden ser Børn gøre, sine knyttede Hænder mod Øjnene og blev et Øjeblik staaende uden at røre sig. Derpaa knælede han ned, løftede sagte Gauvains Haand og trykkede et Kys paa den. Gauvain rørte sig, han aabnede Øjnene med den ubestemte Forbavselse, man føler, naar man pludselig vaagner. Lygten oplyste Fængslet svagt. Han kendte Cimourdain. „Er det Dem, min Lærer!“ sagde han; „jeg drømte, at Døden kyssede mig paa Haanden“. Det gav et Sæt i Cimourdain, som kommer, naar man pludselig overvældes af en Strøm af Tanker; under Tiden er denne Strøm saa stærk og stormrørt, at det er, som Sjælen skulde kvæles af den. Der brød intet frem fra Dybet af Cimourdains Hjærte; han kunde kun sige: „Gauvain!“ De saa' paa hinanden, Cimourdain med Øjnene fulde af de Flammer, der brænder Taarerne ud, Gauvain med sit blideste Smil. Gauvain rejste sig op paa Albuen og sagde: „Det Ar, jeg ser i Deres Ansigt, er det Sabelhug, De fik for min Skyld. Endnu i Gaar var De ved min Side midt i Kampen, ogsaa for min Skyld. Hvor vilde jeg være nu, om Forsynet ikke havde sat Dem ved min Vugge? I Mørket. Har jeg noget Begreb om Pligten, er det fra Dem, jeg har det. Fordommene ligger om os som snærende Bind, De har taget Bindene af mig, De lod mig vokse op i Frihed, og den, som kun var en Mumie, gjorde De til et Barn; i den, som uden Dem rimeligvis vilde være bleven en Vantrivning, nedlagde De en Bevidsthed, Uden Dem vilde jeg være bleven en Dværg. Jeg skylder Dem, at jeg er, hvad jeg er. Jeg var kun Adels-

mand, De har gjort mig til Borger; jeg var kun Borger, De har gjort mig til Menneske med Sjæl; som Borger har De gjort mig skikket til det jordiske Liv, som Sjæl har De gjort mig skikket til det himmelske. De har givet mig Sandhedens Nøgle til Brug her neden og Lysets Nøgle til Brug hisset. Jeg takker Dem, min Lærer, det er Dem, der har skabt mig“. Cimourdain satte sig paa Halmknippet ved Siden af Gauvain og sagde: „Jeg kommer for at dele dit Aftensmaaltid med dig“. Gauvain brød det sorte Brød og bød ham det. Cimourdain tog et Stykke deraf; derpaa rakte Gauvain ham Krukken med Vand. „Drik selv først“. Gauvain drak en Mundfuld og rakte Krukken til Cimourdain, som drak i lange Drag. Ved dette Aftensmaaltid spiste Gauvain, medens Cimourdain drak, et Vidnesbyrd om den enes Ro og den andens Feber. Der herskede en ubeskrivelig, frygtelig Ro i dette Fængsel. De to Mænd talte sammen. „Store Ting er ved at fødes“, sagde Gauvain; „hvad Revolutionen skaber i denne Stund er hemmelighedsfuldt. Bag ved dens synlige Værk er der et usynligt, det ene skjuler det andet. Det synlige er vildt og grumt, det usynlige er ophøjet. I dette Øjeblik ser jeg alt ganske tydeligt. Det var nødvendigt at benytte det Materiale, man havde fra Fortiden af. Det er Grunden til dette mærkværdige 1793. Under et raat Stil-lads rejser der sig et Civilisationens Tempel“. — „Ja“, svarede Cimourdain, „af dette foreløbige vil det blivende fremgaa. Det blivende, det vil sige Pligter og Rettigheder Side om Side, Skat i Forhold til enhvers Indtægt, tvungen Værnepligt, Udjævning af al Standsforskel uden Undtagelse og over alt og alle den lige Linie, vi kalder Loven. Det absolutes Republik“. — „Jeg foretrækker Idealets Republik“, sagde Gauvain; „o, min Lærer, hvor finder De i alt det, De nævnede, Plads til Hengivelsen, Opofrelsen, Selvfornægtelsen, den højsindede Godhed, Kærligheden? Det er godt at bringe Ligevægt i alt, men at bringe Harmoni i alt er endnu bedre. Oven over Vægtens Tegn straalere Lyraen. Deres Republik vejer, maaler og regulerer Mennesket, min fører ham op i Himlens rene Æther; det er den Forskel, der er imellem en Theori og en Ørn“. — „Du fortaber dig i Skyerne“. — „Og De i Bereg-

ningerne“. — „Harmonien er en Drøm“. — „Matematiken drømmer ogsaa“. — „Jeg vilde ønske, at Mennesket var skabt af Euklid“. — „Og jeg vilde hellere have det skabt af Homer“. Cimourdain's Blik hvilede paa Gauvain med et strængt Smil, som om det vilde holde denne Sjæl tilbage paa dens Flugt. „Digt!“ sagde han; stol ikke paa Digterne“. — „Ja, jeg kender det Ord. Stol ikke paa Vindens Pust, stol ikke paa Solens Straaler, stol ikke paa Blomsterne og deres Duft, stol ikke paa Stjærnerne“. — „Det er intet af alt det, som skaffer Folk noget at spise“. — „Hvor ved De det? Ideen er ogsaa Næring. At tænke er at tage Næring til sig“. — „Kom ikke med Abstraktioner. Republiken er det samme som: $2 \times 2 = 4$. Naar jeg har givet enhver, hvad der tilkommer ham . . .“ — „Saa staar der tilbage at give ham, hvad der ikke tilkommer ham“. — „Hvad mener Du med det?“ — „Jeg mener den umaadelige gensidige Imødekommenhed, hver enkelt skylder alle, og som alle skylder hver enkelt, og hvorpaa hele Samfundslivet beror“. — „Ud over den strenge Ret er der intet“. — „Jo, der er alt“. — „Jeg har kun Øje for Retfærdigheden“. — „Jeg ser højere“. — „Hvad er da over Retfærdigheden?“ — „Billigheden“. Af og til tav de, som om der gik Glimt igennem deres Sjæle. — „Forklar dig nærmere. Jeg tror ikke, Du kan“, sagde Cimourdain. — „Vel. De vil have tvungen Værnepligt. Imod hvem? Imod andre Mennesker. Jeg vil ingen Værnepligt have, thi jeg vil Fred. De vil, at de Nødlidende skal have Hjælp, jeg vil have Nøden udryddet af Verden. De vil have Skat i Forhold til Indtægten. Jeg vil slet ingen Skat have. Jeg vil have de fælles Udgifter bragt ned til det mindst mulige og udredede af Samfundets Overskud!“ — „Hvad mener du med det?“ — „Jeg mener: skaf os først og fremmest af med Samfundets Snyltere, Præsterne, Dommerne og Soldaterne, og drag saa Nytte af de Rigdomme, I har. I kaster Gødning i Kloakerne, spred den ud i Plovfurterne. De tre Fjerdedele af Frankrigs Jord ligger udyrket hen, dyrk dem op, afskaf Almindingerne, uddel Byjorderne og lad hver Mand faa sit Stykke Jord og hvert Stykke Jord sin Mand, saa forøger I Samfundets Udbytte hundredfold. Frankrig giver nu sine Bønder Kød fire

Gange om Aaret; opdyrk det ordentlig, og det vil kunne ernære tre Hundrede Millioner Mennesker, hele Evropa. Drag Nytte af Naturen, denne vældige Hjælper, som I ikke ænser. Lad alle Vinde, alle Vandfald, alle magnetiske Strømme arbejde for jer. Jordkloden har under sin Overflade et Net af Aarer, hvori der er et mægtigt Kredsløb af Vand, Olie og Ild; slaa Hul paa de Aarer og brug Vandet i eders Huse, Olien i eders Lamper og Ilden paa eders Arner. Tænk paa Bølgernes Bevægelse, paa Ebbe og Flod; hvad er Oceanet? En mægtig Kraft, der gaar til Spilde. Hvor Jorden er dum, at den ikke bruger Oceanet.“ — „Nu falder du helt i Drømme“. — „Nej, jeg gaar helt op i Virkeligheden. Og Kvinden, hvad gør De med hende?“ vedblev Gauvain. — „Bruger hende til det, hun er skabt til, Mandens Tjenerinde“. — „Ja, det er hun, paa en Betingelse“. — „Hvad er det for en Betingelse?“ — „At Manden ogsaa er hendes Tjener“. — „Hvad tænker du paa!“ udbrød Cimourdain, „Manden Tjener! Aldrig. Manden er Herre. Jeg anerkender kun ét Kongedømme, Hjemmets. Manden er Konge i sit Hjem“. — „Ja, paa en Betingelse!“ — „Hvilken?“ — „At Kvinden er hans Dronning“. — „Det vil altsaa sige, at du vil, at Mand og Kvinde skal være . . .“ — „Lige berettigede“. — „Lige berettigede! Hvad tænker du paa! De er jo helt forskellige Væsener“. — „Jeg sagde lige berettigede, ikke lignede“. Der blev atter en Pavse, en Slags Vaabenhvile mellem disse to Aander, der slyngede Lyn imod hinanden. Cimourdain brød den. „Og Barnet, hvem giver du det til?“ — „Først til Faderen, som har avlet det, saa til Moderen, der har født det, saa til Læreren, som opfostrer det, saa til Samfundet, som gør det til Mand, saa til Fædrelandet, som er dets ypperste Moder, saa til Menneskeheden, som er dets Stammoder“. — „Du taler ikke om Gud“. — „Hvert af de Trin, jeg har nævnet, Fader, Moder, Lærer, Samfund, Fædreland, Menneskehed, er Trin paa den Stige, der fører op til Gud“. Cimourdain tav; Gauvain vedblev: „Naar man er naaet op til Toppen af Stigen, har man naaet Gud. Han aabner sin Favn, man behøver blot at kaste sig i den“. Cimourdain gjorde en Haandbevægelse, som naar en kalder en anden tilbage.

„Kom ned paa Jorden igen, Gauvain“, sagde han; „vi vil virkeliggøre det mulige“. — „Saa lad til at begynde med, være med at gøre det umuligt“. — „Det mulige bliver altid til Virkelighed“. — „Ikke altid. Tager man med haarde Hænder paa Utopien, dræber man den. Intet er mere forsvarsløst end Ægget“. — „Det er alligevel nødvendigt at gribe Utopien, at lægge Virkelighedens Aag paa den og indordne den under det faktiske. Den abstrakte Idé maa omdannes til en konkret; hvad den taber i Skønhed, vinder den i Nytte; den bliver mindre stor, men bedre. Retten maa gaa op i Loven, og naar Retten er blevet til Lov, er den absolut. Det er, hvad jeg kalder det mulige“. — „Det mulige er mere end det“. — „Saa, nu drømmer du igen“. — „Det mulige er en hemmelighedsfuld Fugl, der stadig svæver over Menneskets Hoved“. — „Man maa fange den“. — „Ja, men levende. Min Mening er: Stadig fremad. Havde det været Guds Vilje, at Mennesket skulde gaa baglængs, havde han givet det Øjne i Nakken. Lad os stadig se fremad, mod Morgenrøden, mod Udspringstiden, mod det, som fødes. Hvad der falder, tilraaber det der stiger, en Opmuntring. Det gamle Træs Knagen kalder paa det ny. Hvert Aarhundrede gør sin Gerning; i Dag borgerligt, i Morgen menneskeligt; i Dag er der Spørgsmaal om Ret, i Morgen om Løn. Løn og Ret er i Grunden et og det samme. Mennesket lever ikke for ikke at faa sin Løn. Ved at skænke et Menneske Livet paadrager Gud sig en Gæld; Retten er den medfødte Løn, Lønnen den erhvervede Ret“.

Gauvain talte med en Profets Fordybelse i sig selv. Cimourdain hørte til. Rollerne var ombyttede, nu var det Lærlingen, der syntes at være Lærer. „Du gaar hurtig“, mumlede Cimourdain. — „Det kommer af at jeg maaske har en Smule travlt“, sagde Gauvain smilende. Og han vedblev: „O, min Lærer, se det er Forskellen imellem Deres Utopi og min. De vil have Kasernen indført ved Lov; jeg vil have Skolen. De drømmer om, at Mennesket skal være Soldat, jeg drømmer om, at han skal være Borger. De vil, at han skal indjage Skræk, jeg vil, at han skal tænke. Jeg vil grunde en Republik af Sjæle“. — Cimourdain saa ned paa Fængslets Stengulv. „Og

hvad vil du indtil det sker? — „Det, som er“. — „Du giver altsaa den Tid, vi lever i, Syndsforladelse“. — „Ja“. — „Hvorfor?“ — „Fordi den er en Storm. En Storm véd altid, hvad den gør. For hver en Eg, Lynet knækker, er der hele Skove, som friskes op af Stormens Pust. Civilisationen led af Pest, Stormen befrier den for den. Den vælger maaske ikke sine Ofre omhyggelig nok, men hvor kan det være anderledes? Det er et haardt Udrensningsarbejde den har. Over for Pestens Rædsler forstaar jeg Stormens Raseri. Og for Resten, hvad bryder jeg mig om Stormen, naar jeg har mit Kompas, og hvad gør Begivenhederne mig, naar jeg har min Samvittighed“. Derpaa tilføjede han med dæmpet, højtidelig Stemme: „Der er en, som man altid maa lade gøre, hvad han vil“. — „Hvem?“ spurgte Cimourdain. Gauvain pegede med Fingeren opad. Cimourdain fulgte Retningen af hans Finger, og det bares ham for, som saa han Stjernehimlen gennem Fængselsvælvingen. De tav begge. Saa sagde Cimourdain; „Samfundet er større end Naturen! Jeg siger dig, det er umuligt, det er en Drøm“. — „Det er Maalet. Hvad nytter Samfundet ellers til. Bliv i Naturen. Vær som de vilde. Otaheiti er et Paradis, man tænker blot ikke i det Paradis. Hellere et Helvede, hvor man bruger sin Fornuft, end et Paradis, hvor man lever som Dyr. Men vi vil intet Helvede have, vi vil have Menneskesamfundet. Større end Naturen. Ja. Lægger I ikke noget til Naturen, hvorfor vil I saa ud af den, saa bør I nøjes med Arbejde som Myren og med Honning som Bien, saa bør I forblive Arbejdsdyr i Stedet for at være den herskende Fornuft. Føjer I noget til Naturen, maa I nødvendigvis blive større end den; at føje til er at vokse. Samfundet er den forædlede Natur. Jeg vil have alt det, som Bikuberne og Myrerne savner, jeg vil have Monumenter, Kunster og Videnskaber, Poesi, Helte, Genier. Der er ingen Lov, som byder Menneskene at bære evige Byrder. Nej, nej, ingen Pariaer mer, ingen Slaver, ingen Straffefanger, ingen domfældte! Jeg vil, at enhver af Menneskets Egenskaber skal være et Symbol paa Civilisationen og værne om Fremskridtet. Jeg vil Frihed for Aanden, Lighed for Hjærtet og Broderskab for Sjælen. Nej, ingen

Aag mere! Mennesket er ikke skabt til at bære Lænker, men til at udfolde sine Vinger. Ikke længer Mennesker, der kryber, jeg vil Larvens Forvandling til Sommerfugl, jeg vil, at Ormen, der kryber paa Jorden, skal forvandles til en levende Blomst, jeg vil . . .“ Han standsede, hans Øjne funkledede, hans Læber bevægede sig, men han talte ikke. Døren var bleven staaende aaben. Noget af Larmen udenfor naaede ind i Fængslet. Man hørte utydelige Trompetstød, det var rimeligvis Reveillen, saa hørte man Geværkolber blive stødt mod Jorden, det var Skildvagterne, der blev afløste; derpaa hørte man tæt ved Taarnet, saa vidt man kunde skønne, at der blev tumlet med Bjælker og Planker, og af og til en dump Lyd som af Hammerslag. Cimourdain lyttede bleg. Gauvain hørte ingenting. Hans Grublen blev dybere og dybere, han syntes ikke længer at aande, saa optagen var han af de Syner, der formede sig i hans Hjerne. Det gøs i ham af Glæde, og Glansen i hans Øjne tog til. Saaledes gik en Stund. „Hvad tænker du paa? spurgte Cimourdain. — „Paa Fremtiden“, svarede Gauvain. Og han faldt atter hen i sin Grublen. Cimourdain rejste sig fra Halmknippet, som de begge havde siddet paa. Gauvain mærkede det ikke. Cimourdain lod endnu sit Blik dvæle ved den unge, tankefulde Mand, gik langsomt baglængs hen til Døren og ud af den. Fængslet lukkedes igen.

VI.

Det varede ikke længe, før Dagen brød frem i Horisonten. Samtidig med Dagen viste der sig paa Plateauet ved La Tourgue over Fougères-Skoven en sær, ubevægelig Tingest, som Himlens Fugle ikke kendte. Den var kommen der i Løbet af Natten. Paa Frastand stod den imod Horisonten som en Silhuet dannet af lige, skarpe Linier, som et hebraisk Bogstav eller en ægyptisk Hieroglyf. Den første Tanke, Synet af denne Tingest vakte, var, at den kunde da ingen Nytte være til. Man spurgte sig selv, hvad den skulde bruges til, som den stod der i den

blomstrende Lyng. Og saa kom man til at gyse. Det var som et Slags Gøglerstillads, der hvilede paa fire Stolper. Ved den ene Ende af Stilladset var der to høje Bjælker, som øverst oppe var forbundne med en Tværbjælke og som holdt en Trekant svævende i Luften saa ledes, at den tegnede sig sort imod den blaa Morgenluft. Ved den anden Ende af Stilladset var der en Stige. Imellem de to Bjælker forneden, under Trekanten, saas noget ligesom en Tavle bestaaende af to bevægelige Stykker, som, naar de sluttede samme, dannede et rundt Hul, omtrent saa stort, som en Menneskehals er tyk. Det øverste Stykke af Tavlen gled i en Fals saaledes, at det kunde hæves eller sænkes. For Øjeblikket var de to Halvmaaner, der, naar de var sammen, dannede det runde Hul, adskilte. Ved Foden af de to Bjælker, der bar Trekanten, saas en Planke, der kunde dreje sig om Hængsler og lignede en Vippe. Ved Siden af denne Planke stod der en lang Kurv og imellem de to Bjælker foran ved Kanten af Stilladset en firkantet Kurv. Det hele var malet rødt og alt af Træ med Undtagelse af Trekanten, der var af Jærn. Man skønnede, at denne Tingest maatte være lavet af Mennesker, saa grim, ussel og smaatskaaren var den, og dog burde den være stillet op af onde Aander, saa frygtelig var den. Denne hæslige Tingest var Guillotinen.

Lige over for den, nogle Skridt derfra, hævede et andet Uhyre sig op fra Kløften, det var La Tourgue, et Uhyre af Sten, der stod som Sidestykke til et Uhyre af Træ. Naar Mennesket har rørt ved Træ og Sten, er Træet og Stenen ikke længer Træ og Sten, de faar noget af Mennesket ved sig. La Tourgue var et ulykkesvangert Udslag af Fortiden af samme Slags som det, der i Paris kaldtes Bastillen, i London Tower, i Tyskland Spielberg, i Spanien Escorial, i Moskva Kreml og i Rom Engelsborg. I La Tourgue var sammentrængt femten Aarhundreder, Middelalderen, Vassaltiden, Livegenskabet, Feudaltiden; i Guillotinen kun et Aar, 1793, men dets tolv Maaneder vejede op imod de femten Hundrede Aar. La Tourgue var Monarkiet, Guillotinen var Revolutionen. En sørgelig Sammenstilling. Paa den ene Side Gælden, paa den anden Forfaldsdagen.

Paa den ene Side det uopløselige middelalderlige Urede, Trællen, Herren, den livegne, Jorddrotten, de ufrelste, Adelen, Loven forgrenet ud i en Mangfoldighed af Skikke og Vedtægter, Dommer og Præst i Pagt med hinanden, de utallige Baand, Fyrsternes Skatkamre, Forbrugsafgifterne, den døde Haand, Kopskatterne, Undtagelserne, Prærogativerne, Fordommene, Fanatismen, de kongelige Privilegier, Sceptret, Tronen, Vilkaarligheden, Kongedømmet af Guds-Naade. Paa den anden Side denne simple Tingest, en Slagterkniv. Paa den ene Side den gordiske Knude, paa den anden Øksen. La Tourgue havde allerede længe staaet ene i denne Ørken. Det stod der med sine Skoldehuller, hvorigennem der var bleven hældt sydende Olie, brændende Beg og smeltet Bly, med sine frygtelige Fangehuller, med alle de forfærdelige Rædsler, det var fuldt af. Det havde med sin uhyggelige Skikkelse behersket Skoven, det havde i dette Skovens Halvmørke nydt femten Aarhundreders barsk Ro, det havde paa denne Egn været den eneste Magt, den eneste Myndighed og den eneste Skræk; det havde hersket: det havde været ene om at repræsentere Barbariet, og saa saa' det pludselig noget, der var lige saa frygteligt som det selv, rejse sig over for det — Guillotinen.

Den nyfødte Morgen havde aldrig været dejligere end den Dag. En lun Vind legede i Lyngen, Morgentaagen bølgede blødt imellem Grenene, Fougères-Skoven dampede svanger med de fra Kilderne opstigende Dunster som et vældigt Røgelsekar. Den blaa Himmel, de hvide Skyer, Vandets Klarhed, Grønsværet, der spillede i Nuancer fra Aquamarin til Smaragd, Trægrupperne, Græstuerne, de vide Sletter, over det alt hvilede den Renhed, der er Naturens evige Raad til Mennesket. Og midt i al denne Herlighed bredte den menneskelige Skamløshed sig i al sin Hæslighed, midt i alt dette ragede Taarnet og Skafottet op, Krigen og Straffen, den blodbesudlede Fortids og Nutids Repræsentanter, Uglen fra Fortidens Nat og Flagermusen fra Nutidens Tusmørke. Midt i denne blomstrende, balsamiske, kærlighedsfulde og fortryllende Natur gød den straalende Himmel Morgenrødens Skær over La Tourgue og Guillotinen og syntes at sige til Menneskene: Se, hvad

jeg gør, og se, hvad I gør. Saadan storartet Brug gør Solen af sit Lys.

Dette Skuespil havde Tilskuere. De fire Tusind Mand, den lille Hær bestod af, var opstillede i Slagorden paa Plateauet. De omgav Guillotinen paa tre Sider, saaledes at de dannede et E., hvis Midterstreg udgjordes af Batteriet, der var opstillet midt ud for den lange Linie. Det røde Stillads var ligesom indesluttet af disse tre Fronter, en Mur af Soldater, der paa de to Sider strakte sig helt hen til Randen af Plateauet; den fjerde, aabne Side dannedes af selve Kløften og vendte ud imod La Tourgue. Det hele var en aflang, firkantet Plads, i hvis Midte Skafottet stod. Efterhaanden, som Solen steg, tog den Skygge af, som Guillotinen kastede over Græsset. Artilleristerne stod ved deres Kanoner med tændte Lunter. En svag blaa Røg steg op fra Kløften, det var Branden i Brobygningen, der var ved at dø hen. Denne Røg tilslørede, uden helt at tilhyle det, La Tourgue, hvis høje Top beherskede Horisonten. Imellem denne Top og Guillotinen var kun Kløften; man kunde tale til hinanden fra de to Steder. Paa Toppen af Taarnet havde man anbragt Dommerbordet og Stolen med de trefarvede Faner. Det voksende Lys fik Taarnets sorte Masse til at træde skarpt frem, og paa dets Top, siddende paa Dommerstolen under Fanerne, en Mand med Armene over Kors.

Denne Mand var Cimourdain. Han bar ligesom Dagen i Forvejen sin Uniform som Konventets Udsending, havde Hatten med den trefarvede Fjerbusk paa Hovedet, Sabel ved Siden og Pistoler i Bæltet. Han tav. Alle tav. Soldaterne stod med Gevær ved Foden og med nedslagne Øjne. De berørte hverandre med Albuerne, men de talte ikke. De var opfyldte af uklare Tanker om denne Krig, om de mange Kampe, om Geværsalverne fra Hækkene, som de saa tappert havde trodset, om de Sværme af rasende Bønder, de saa at sige havde blæst bort, om de tagne Fæstninger, om de vundne Slag, om Sejrene, og det bares dem nu for, som om de blot havde Skam af al den Hæder, de havde vundet. En uhyggelig Forventning sammenknugede alles Bryst. Paa Forhøjningen, Guillotinen stod paa,

saas Bødlen gaa frem og tilbage. Morgenens tiltagende Klarhed bredte sig majestætisk over Himlen.

Pludselig hørte man den dæmpede Lyd af florumviklede Trommer. Den uhyggelige Hvirvel kom nærmere, Rækkerne aabnede sig, og en lille Skare traadte ind i Firkanten og gik hen til Skafottet. Først de sorte Trommer, saa et Kompagni Grenaderer med Geværet i Hvil, derefter en Peleton Gendarmer med dragne Sabler og saa den dødsdømte — Gauvain.

Han gik frit. Han var hverken bunden paa Hænder eller Fødder. Han bar sin daglige Uniform og havde sin Kaarde ved Siden.

Efter ham kom en anden Peleton Gendarmer.

Der var endnu stadig over Gauvains Ansigt det Udtryk af tankefuld Glæde, der havde faaet det til at straa, da han sagde til Cimourdain: „Jeg tænker paa Fremtiden“. Intet kunde være mere ubeskrivelig ophøjet end dette stadiige Smil.

Da han var naaet hen til det sørgelige Sted, gjaldt hans første Blik Toppen af Taarnet. Guillotinen ænsede han ikke. Han vidste, at Cimourdain vilde anse det for sin Pligt at overvære Henrettelsen. Han søgte ham med Øjnene der oppe og fandt ham.

Cimourdain var bleg og kold; de, der stod ved Siden af ham, kunde ikke høre ham trække Vejret. Der gik ikke saa meget som en Gysen igennem ham, da han fik Øje paa Gauvain.

Imidlertid gik Gauvain hen til Skafottet. Undervejs saa han paa Cimourdain, og Cimourdain saa paa ham. Det saa ud som om dette Blik holdt Cimourdain oppe. Gauvain naaede hen til Foden af Skafottet. Han steg op paa det. Den Officer, der havde Kommandoen over Grenadererne, fulgte med ham der op. Han spændte sin Kaarde af og gav Officeren den; han tog sit Halsbind af og gav Bødlen det. Han saa ud som en Aabenbaring. Aldrig havde han været skønnere. Hans brune Haar flagrede for Vinden — det var ikke Brug den Gang at klippe Haaret af. Hans hvide Hals mindede om en Kvindes og hans stolte Herskerblik om en Ærkeengels. Han stod tankefuld paa Skafottet. Dette Sted er ogsaa en Tinde. Gauvain stod stolt

og rolig der oppe. Solen, der gød sit Lys over ham, lagde som en Glorie om ham.

Han maatte imidlertid bindes. Bødlen kom med et Reb i Haanden.

I det Øjeblik, da Soldaterne saa' deres unge Chef være Døden saa nær, kunde de ikke beherske sig længer; deres Krigerhjerter strømmede over; man fik noget uhørt at høre: en hel Hærs Hulken. Der løftede sig et Raab: „Naade! Naade!“ Nogle faldt paa Knæ, andre kastede deres Geværer og hævede deres Hænder op imod Toppen af Taarnet og raabte: „Tager De imod Stedfortrædere? Jeg er rede!“ Alle gentog som vanvittige: „Naade! Naade!“

Bødlen standsede; han vidste ikke, hvad han skulde gøre.

Da hørtes en kort og lav Stemme, som dog var hørlig for alle, saa skarp var den, raabe oppe fra Taarnet: „Loven sker Fyldest!“ Alle kendte den ubønhørlige Stemme. Det var Cimourdain, der havde talt. Der gik en Gysen igennem Soldaterne.

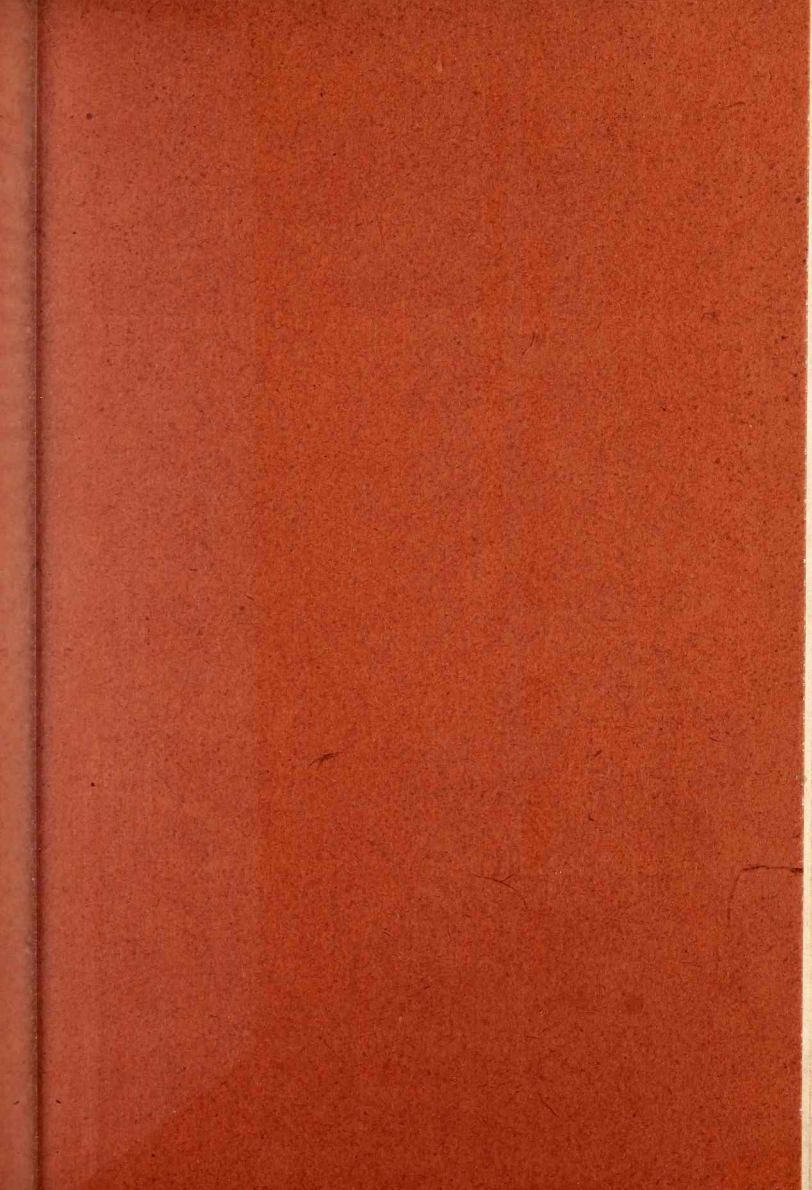
Bødlen betænkte sig ikke længer. Han traadte frem med Rebet.

„Vent lidt“, sagde Gauvain. Han vendte sig om imod Cimourdain, tilvinkede ham med sin højre Haand, der endnu var fri, en Afskedshilsen og lod sig saa binde. Da han var bunden, sagde han til Bødlen: „Undskyld. Et Øjeblik endnu“, og derpaa raabte han: „Republiken leve!“

De tagde ham paa Vippen. Det smukke, stolte Hoved spændtes i den afskyelige Halsring. Bødlen strøg lempelig hans Haar op og trykkede saa paa Fjedren; Trekanten løsnedes og gled ned, først langsomt, saa hurtig; man hørte et frygtelig Brag

I samme Nu hørte man et andet. Øksehugget besvaredes af et Pistolskud. Cimourdain havde revet en af Pistolerne op af sit Bælte, og i det Øjeblik, da Gauvains Hoved rullede ned i Kurven, skød Cimourdain sig en Kugle gennem Hjertet. En Blodstrøm vældede ud af Munden paa ham; han faldt død om.

Og disse to Sjæle, tragiske Søstre, fløj bort sammen, den enes Mørke blandet med den andens Lys.

Udkommen er af

CARL MUUSMANN:

FANGE NR. 113. Omslagstegning af J. Nørretranders.

Opl. 2000 Ekspl. Pris Kr. 2,00. Indb. Kr. 3,25.

RAADHUSKÆLDEREN. Omslagstegning af J. Nørre-

tranders. Oplag 2000 Ekspl. Pris Kr. 2,00. Indb.

Kr. 3,25.

GREVINDE CLARA. Illustreret af Carsten Ravn. Op-

lag 4500 Ekspl. Pris Kr. 1,40. Indb. Kr. 2,80.

LØVEBRUDEN og andre Fortællinger. Illustrerede af

Carsten Ravn. Opl. 4500 Ekspl. Pris Kr. 1,75.

Indb. Kr. 3,15.

TRETEN TRUMFER. Illustreret af Carsten Ravn.

Opl. 4500 Ekspl. Pris Kr. 1,90. Indb. Kr. 3,30.

DEN FLYVENDE CIRKUS. Illustreret af Carsten Ravn.

Opl. 4500 Ekspl. Pris Kr. 2,90. Indb. Kr. 4,30.

BERIDERNES KONGE og andre Fortællinger. Illustreret

af Carsten Ravn. Opl. 4500 Ekspl. Pris Kr. 2,00.

Indb. Kr. 3,40.

MATADORA. Illustreret af Carsten Ravn. Opl. 4500

Ekspl. Pris Kr. 2,75. Indb. Kr. 4,15.

WOLFINGS KÆMPEMENAGERI. Illustreret af Carsten

Ravn. Opl. 4500 Ekspl.

fh. A. CHRISTIANSENS FORLAG — KØBENHAVN

